

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I

Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016

Mari Ruuth (toim.), Kuntoutussäätiö

18.11.2016

SOSKU SOSIAALISEN
KUNTOUTUKSEN
KEHITTÄMISHANKE

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto

Väliraportin kirjoittajat:

Ruuth, M., Karjalainen, J., Ala-Nikkola, E., Böckerman, H., Hietala, O., Hietanen, S., Huhtinen-Hildén, L., Hyypiä, S., Ikonen, E., Kerkelä, S., Kinnunen, S., Kohvakka, K., Koivisto, A., Lemmetti, J., Nieminen, A., Paulasaari, M., Puumalainen, J., Raivio, H., Toivonen, M. & Tuusa, M.

Kirjoittajien edustamat tahot:

- Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL): Jarno Karjalainen ja Helka Raivio
- Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak): Ari Nieminen
- Kuntoutusäätiö: Mari Ruuth, Outi Hietala, Jouni Puumalainen ja Matti Tuusa
- Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY): Marianna Toivonen
- Jyväskylän kaupunki: Seija Kinnunen ja Kaisa Kohvakka
- Järvenpään kaupunki: Susanna Hyypiä
- Laukaan kunta: Seija Kerkelä ja Anne Koivisto
- Metropolia Ammattikorkeakoulu: Elina Ala-Nikkola ja Laura Huhtinen-Hildén
- Mikkelin kaupunki: Elina Ikonen
- Rovaniemen kaupunki: Suvi Hietanen
- Seinäjoen kaupunki: Jaana Lemmetti ja Merja Paulasaari
- Vantaan kaupunki: Heidi Böckerman

Sisällysluettelo

1 SOSKU-hankekokonaisuuden esittely.....	4
1.1 Johdanto	4
1.2 Hankekokonaisuuden tavoitteet ja kohderyhmät.....	8
1.2.1 Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen.....	9
1.2.2 Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus	10
1.2.3 Sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen vahvistaminen	11
1.2.4 Valtakunnallinen verkostoyhteistyö.....	11
1.2.5 Sosiaalisen kuntoutuksen lainsäädännön tukeminen	12
1.3 SOSKU-hankekokonaisuuteen kuuluvien hankkeiden roolit.....	12
1.4 SOSKU-hankekokonaisuuden toteuttaminen.....	19
1.4.1 Projektiryhmä	24
1.4.2 Tukiryhmä.....	25
1.4.3 Arviointi- ja tutkimusryhmä (Arttu).....	27
1.4.4 Ohjausryhmä	27
2 SOSKU-hankekokonaisuuden väliarviointi.....	27
2.1 Hankekokonaisuuden tuottama hyöty sekä tähänastisia tuotoksia ja tuloksia	28
2.1.1 Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen.....	28
2.1.2 Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus	33
2.1.3 Sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen vahvistaminen	37
2.1.4 Valtakunnallinen verkostoyhteistyö.....	38
2.1.5 Sosiaalisen kuntoutuksen lainsäädäntötyön tukeminen.....	39
2.1.6 Hanke- ja kehittämistyön tukeminen	39
2.2 Innovatiivisuus ja hyödynnettävyys.....	42
2.3 Juurruttaminen ja sen edellytyksiä.....	43
2.4 Hankekokonaisuuden toimeenpanon onnistuneisuus.....	48
3 Kuvaukset SOSKU-hanketoiminnasta ja toteutetut väliarvioinnit.....	49
3.1 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).....	49
3.1.1 THL:n osahankkeen esittely.....	49
3.1.2 Hanke- ja kehittämistyön tuki ja sen väliarviointi	51
3.1.3 Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus	53
3.1.4 THL:n osahankkeen itsearviointi	60

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

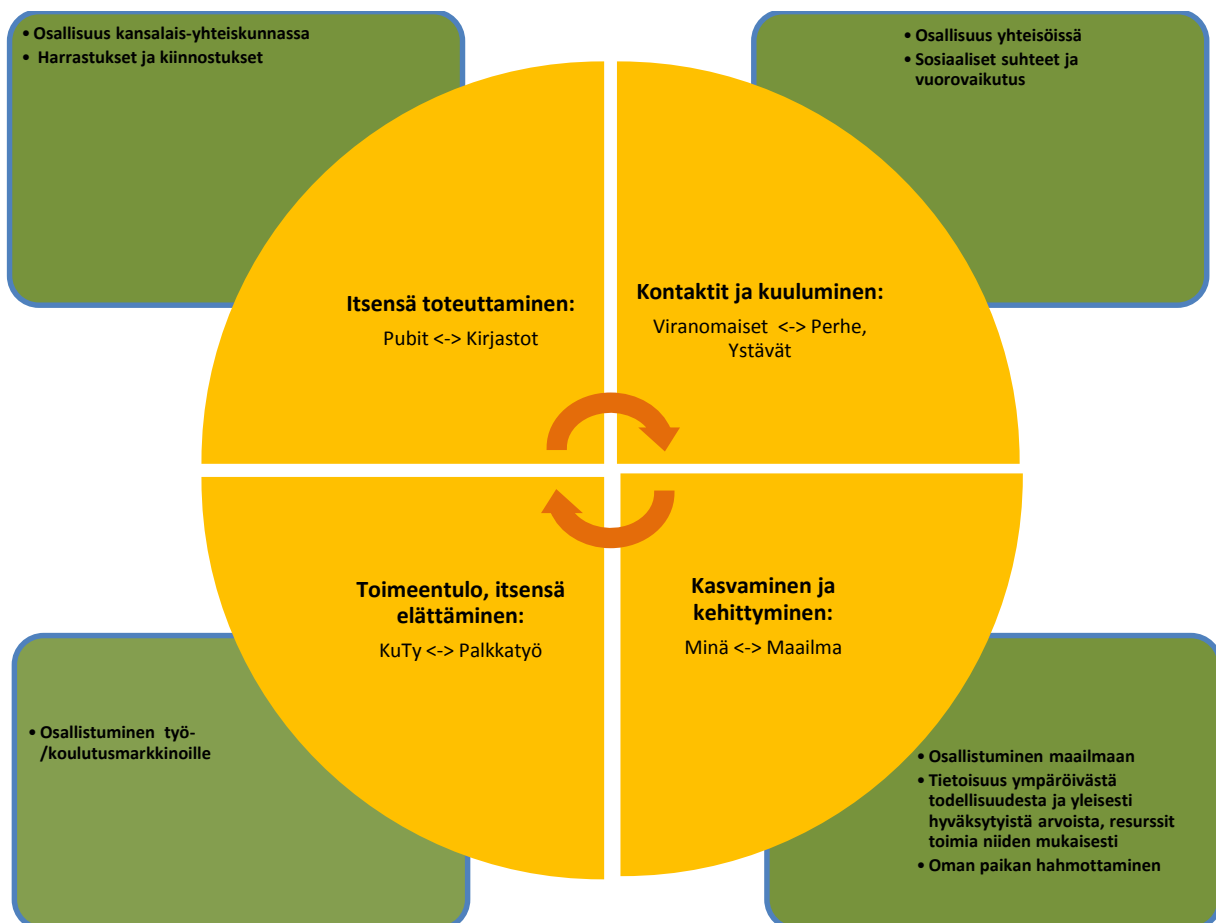
3.2	Diakonia-ammattikorkeakoulu	61
3.2.1	Diakonia-ammattikorkeakoulun osahankkeen esittely	61
3.2.2	Sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen vahvistaminen ja sen väliarviointi	61
3.2.3	Valtakunnallinen verkostoyhteistyö ja sen väliarviointi	63
3.2.4	Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus	65
3.2.5	Diakonia-ammattikorkeakoulun osahankkeen itsearviointi.....	65
3.3	Kuntoutussäätiö.....	65
3.3.1	Kuntoutussäätiön osahankkeen esittely	65
3.3.2	Hanke- ja kehittämistyön tuki ja sen väliarviointi	67
3.3.3	Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus	75
3.3.4	Kuntoutussäätiön osahankkeen itsearviointi	78
3.4	Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY).....	78
3.4.1	FSHKY:n osahankkeen esittely.....	78
3.4.2	FSHKY:n osahankkeen toteuttama hanketoiminta.....	79
3.4.3	Kehittävä arviointi	81
3.4.4	FSHKY:n osahankkeen itsearviointi	85
3.4.5	Johtopäätöksiä ja pohdintaa	85
3.5	Jyväskylän kaupunki	86
3.5.1	Jyväskylän osahankkeen esittely	86
3.5.2	Jyväskylän osahankkeen toteuttama hanketoiminta	87
3.5.3	Kehittävä arviointi	91
3.5.4	Jyväskylän osahankkeen itsearviointi.....	95
3.5.5	Johtopäätöksiä ja pohdintaa	95
3.6	Järvenpään kaupunki.....	96
3.6.1	Järvenpään osahankkeen esittely.....	96
3.6.2	Järvenpään osahankkeen toteuttama hanketoiminta	97
3.6.3	Kehittävä arviointi	99
3.6.4	Järvenpään osahankkeen itsearviointi	102
3.6.5	Johtopäätöksiä ja pohdintaa	102
3.7	Laukaan kunta.....	103
3.7.1	Laukaan osahankkeen esittely.....	103
3.7.2	Laukaan osahankkeen toteuttama hanketoiminta	104
3.7.3	Kehittävä arviointi	108
3.7.4	Laukaan osahankkeen itsearviointi	112

3.7.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa	112
3.8 Metropolia Ammattikorkeakoulu	113
3.8.1 Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeen esittely	113
3.8.2 Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen	114
3.8.3 Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeen itsearviointi	116
3.9 Mikkelin kaupunki	116
3.9.1 Mikkelin osahankkeen esittely	116
3.9.2 Mikkelin osahankkeen toteuttama hanketoiminta	117
3.9.3 Mikkelin osahankkeen toteuttama arviointi	121
3.9.4 Kehittävä arviointi	122
3.9.4 Mikkelin osahankkeen itsearviointi	125
3.9.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa	126
3.10 Rovaniemen kaupunki	126
3.10.1 Rovaniemen osahankkeen esittely	126
3.10.2 Rovaniemen osahankkeen toteuttama hanketoiminta	127
3.10.3 Kehittävä arviointi	130
3.10.4 Rovaniemen osahankkeen itsearviointi	132
3.10.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa	132
3.11 Seinäjoen kaupunki	133
3.11.1 Seinäjoen osahankkeen esittely	133
3.11.2 Seinäjoen osahankkeen toteuttama hanketoiminta	134
3.11.3 Kehittävä arviointi	137
3.11.4 Seinäjoen osahankkeen itsearviointi	141
3.11.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa	141
3.12 Vantaan kaupunki	142
3.12.1 Vantaan osahankkeen esittely	142
3.12.2 Vantaan osahankkeen toteuttama hanketoiminta	143
3.12.3 Kehittävä arviointi	146
3.12.4 Vantaan osahankkeen itsearviointi	149
3.12.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa	149

1 SOSKU-hankekokonaisuuden esittely

1.1 Johdanto

Sosiaalinen kuntoutus sai lain mukaisen määritelmän huhtikuussa 2015, kun Sosiaalihuoltolakiin (130/2014) kirjattiin sosiaalinen kuntoutus yhdeksi sosiaalipalvelun muodoksi. Sosiaalipalveluja järjestetään kansalaisten tueksi jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen, johon katsotaan kuuluvaksi päivittäin tai säännöllisesti toistuvia tavallisia toimia, kuten itsestään huolehtiminen, kotona suoriutuminen, liikkuminen, koulutus, työ, kommunikointi, sosiaaliset vuorovaikutussuhteet ja yhteisöllisyys sekä koulunkäynti, oppiminen ja tiedon soveltaminen (ks. myös kuvio 1). Tarvetta vastaavan tuen tulee perustua henkilön omien kykyjen ja voimavarojen tunnistamiseen ja mahdollistaa henkilön mahdollisimman itsenäinen ja omaehtoinen toiminta.

Kuvio 1. Sosiaalisen voimavaraistamisen kohteet asiakastyössä ja niiden suhde sekä tavoitteet ympäristöihin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan liittyen

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Käytännössä sosiaalisen kuntoutuksen toimeenpano, sosiaalisen kuntoutuksen sisältö ja kohteet määräytyvät kunnissa, joiden tehtäväksi sosiaalinen kuntoutus sosiaalihuoltolain mukaan määrittyy. Sosiaalinen kuntoutus voi kunnissa muodostua palvelujärjestelmää läpileikkaavaksi periaatteeksi tai erilliseksi palvelusaarekkeeksi. Sosiaalihuoltolaissa sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan kuitenkin *sosiaalityön* ja *sosiaaliohjauksen* keinoin annettavaa tehostettua yksilöllisen ja toiminnallisen tuen yhdistävää palvelua, jota järjestettäessä tulee huomioida esimerkiksi pitkään jatkuneen työttömyyden seuraukset, hahmotus- ja oppimishäiriöt, vammaisuudesta sekä mielenterveys- ja käyttäytymishäiriöistä johtuvat sosiaalisen kuntoutuksen tarpeet sekä väkivaltakokemukset. Sosiaalista kuntoutusta järjestäessään kuntien pohdittavaksi tulevat esimerkiksi seuraavat kysymykset:

- Mistä tietää että asiakas tarvitsee sosiaalista kuntoutusta?
- Miten luoda edellytyksiä asiakkaiden kuntoutumisvalmiudelle ja osallistumiselle?
- Mistä tietää että asiakas on sosiaalisesti kuntoutumassa tai kuntoutunut?
- Mitä sosiaalisen kuntoutuksen rinnalla tai sen jälkeen on tehtävä?
- Miten mahdollistaa asiakkaiden siirtyminen tuen tarvisijoista toimijoiksi ja myös kuntoutuksen toteuttajiksi ammattilaisten rinnalle?

Sosiaalisen kuntoutuksen erityisosaamista vaativat asiakastilanteet eivät yleensä parane yksittäisellä toimenpiteellä tai interventiolla. Ne ovat usein syntyneet pitkän ajan kuluessa ja myös niiden korjaaminen vaatii pitkäjänteisyyttä. Sosiaalisen kuntoutuksen taustalla on ymmärrys kokonaisvaltaisen työskentelyn välttämättömyydestä silloin, kun ongelmat ovat kasautuneet ja pitkittyneet tai kun sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteet ovat välttämättömiä/tarpeellisia henkilön sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen sisälle mahtuvat myös ikääntyneille suunnatut palvelut, jotka sisällöltään voivat olla hyvinkin erilaisia nuorille suunnatuista palveluista. Sosiaalihuoltolain mukaan sosiaalinen kuntoutus sisältää seuraavanlaisia toimintoja:

- Sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittämisen
- Kuntoutusneuvontaa ja -ohjausta sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittamisen
- Valmennusta arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan
- Ryhmätoimintaa ja tukea sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin
- Muuta tarvittavaa sosiaalista kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä.

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on edistää kaikkien yhteiskunnan jäsenten yhtäläisiä mahdollisuuksia päästä niihin vuorovaikutussuhteisiin, toimintoihin ja rakenteisiin, jotka muodostavat jokapäiväisen elämän perustan; periaatteena on yksilön integroituminen yhteiskuntaan kykyjään ja suoriutumistaan vastaavalla tavalla. Sosiaalisessa kuntoutuksessa yksilöllinen tuki myös yhdistyy toiminnallisuuteen. Tavoite määrittelee missä, miten ja kuka sosiaalisen kuntoutuksen toiminnallista osuutta toteuttaa. Tavoite voi olla arkielämän taitojen oppimista, päihteettömän arjen hallintaa, koulutukseen tai työhön tarvittavien asioiden harjoittelua tai tukea ryhmässä toimimiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen välineitä voivat olla yksilöllinen psykososiaalinen tuki ja lähityö (kotikäynnit, mukana kulkeminen, kasvatuksellinen tuki omien asioiden hoitamiseen), erilaiset toiminnalliset ryhmät, vertaistuki, osallistuminen vapaaehtoistoimintaan, työtoiminta sekä kaikki asiakkaalle tarjottavat palvelut ja tukitoimet osana sovittua suunnitelmaa.

Sosiaalihuoltolaki jättää kunnille tilaa suunnitella ja toteuttaa sosiaalisen kuntoutuksen palvelut tarvelähtöisiksi. Sosiaalisen kuntoutuksen käsite myös tarjoaa kunnille mahdollisuuden kehittää erilaisia ja

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

eri asiakasryhmille soveltuvia ryhmämuotoisia palveluja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Rakenteellisista tekijöistä (palvelujärjestelmät, resurssit, väestörakenne ja työttömyysaste), asiakkaiden tarpeista sekä sosiaalisesta kuntoutuksesta vallitsevasta ymmärryksestä johtuen sosiaalisen kuntoutuksen kohderyhmät, sisältö sekä toteuttamisen tavat vaihtelevat kunnittain. Sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteiden ja palveluiden yleisinä tavoitteina ovat kuitenkin asiakkaan

- Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen
- Syrjäytymisen torjuminen ja osallisuuden edistäminen.

Sosiaalinen toimintakyky ja sen tukeminen on keskeinen sosiaalihuollon tavoite. Toimintakyvyllä tarkoitetaan ihmisen suoriutumista erilaisista arkielämän tehtävistä, toimintakyvyn eri ulottuvuuksia on esitelty tarkemmin kuviossa 2. Sosiaalihuoltolaissa toimintakykyyn liittyvä tuen tarve on määritelty yleisesti tarkoituksena kattaa laajasti erilaisia toimintakykyä rajoittavia tai alentavia tilanteita. Toimintakykyyn liittyvät tuen tarpeet on kytketty tilanteisiin, joissa henkilö ei fyysisestä, psyykkisestä, kognitiivisesta tai sosiaalisesta syystä aiheutuen suoriudu itsenäisesti jokapäiväisen elämän toiminnoista. Henkilön toimintakyvyn aleneminen voi johtua yhdestä tai samanaikaisesti useammasta syystä.

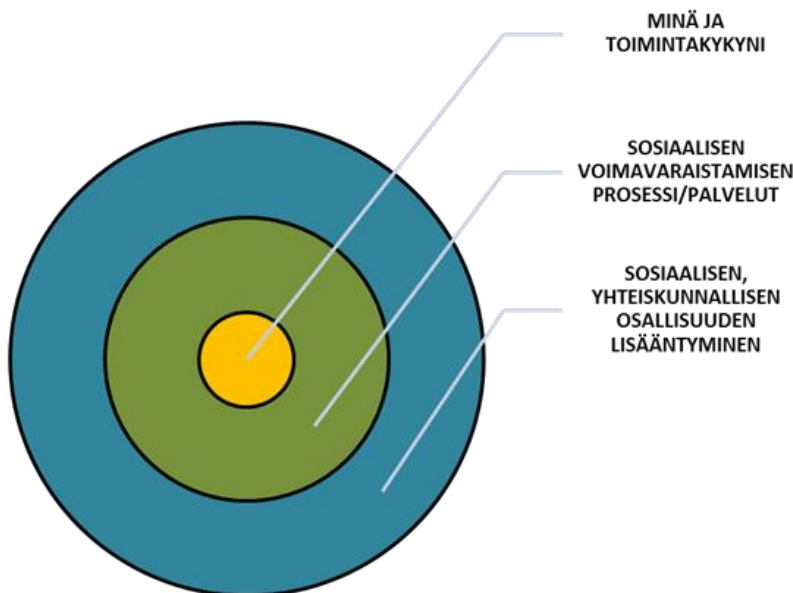

Kuvio 2. Toimintakyvyn ulottuvuudet

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Sosiaalinen toimintakyky voidaan määritellä yksilölliseen ja yhteisölliseen kasvuun ja kehitykseen pyrkiväksi, sosiaalista toimintaa ohjaavaksi ja tulevaisuuteen orientoituneeksi asenteeksi itseä ja muita kohtaan. Kyseessä on siten ihmisen voimaannuttaminen (empowerment) omassa toimintaympäristössään niin, että hänen toimijuutensa vahvistumisen myötä voimavarat myös jonkin olemassa olevan tilanteen tai olosuhteiden muuttamiseksi kasvavat ja uudenlaiset tulevaisuushorisontit tulevat näkyviksi ja mahdollisiksi. Esimerkiksi pitkään jatkunut työttömyys ja siihen usein liittyvät taloudellinen ja sosiaalinen niukkuus saattavat synnyttää näköalattomuutta sekä toivottomuutta ja siten heikentää ihmisen edellytyksiä pärjätä. Keskeinen kysymys onkin, miten pärjäämisen edellytyksiä voitaisiin lisätä. Nykypolitiikassa ja ammattikielessä asiaa lähestytään juuri toimintakyvyn sekä osallisuuden käsitteiden kautta. Toimintakyvyn, voimavaraistamisen ja osallisuuden välistä suhdetta havainnollistetaan kuviossa 3. Kuviossa 4 tarkastellaan puolestaan sosiaalisen toimintakyvyn rakentumista sekä toimintaympäristön asettamia odotuksia, mahdollisuuksia ja rajoituksia.

Kuvio 3. Toimintakyky, voimavaraistaminen ja osallisuus

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Kuvio 4. Sosiaalisen toimintakyvyn rakentuminen

1.2 Hankekokonaisuuden tavoitteet ja kohderyhmät

Sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallisen kehittämishankkeen (SOSKU) tavoitteena on työelämän ulkopuolella ja heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen ja asiakkaiden sosiaalisen osallisuuden tukeminen. Hanke toteutetaan vuosina 2015 - 2018 ja sitä koordinoi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Hankkeessa kehitetään valtakunnallisia toimintamalleja, joita tuetaan tutkimuksella ja koulutuksella. Hankkeen tuloksia voidaan käyttää valtakunnallisesti. Kehittämistyö tukee valtakunnallista uuden lainsäädännön sekä sote-uudistuksen toimeenpanoa. Alla on mainittu hankkeen viisi tavoitetta.

1. Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen
2. Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus
3. Sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen vahvistaminen
4. Valtakunnallinen verkostoyhteistyö
5. Sosiaalisen kuntoutuksen lainsäädäntötyön tukeminen.

1.2.1 Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen

Hanke kehittää sosiaalisen kuntoutuksen asiakaslähtöisiä, osallistumista edistäviä toimintamalleja ja pilotoi niitä. Kehittämistyö jakaantuu teemoihin, jotka ovat toisiaan tukevia. Uudet sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallit rakentuvat kuntien tarpeista käsin. Toimivat mallit juurrutetaan osaksi kuntien tai muiden toimijoiden perustoimintaa. Hanke levittää niitä muiden toimijoiden käyttöön luoden näin toimintamallien yhtenäisyyttä ja parantaen niiden laatua. Hankkeessa pyritään lisäämään asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksia palveluihin. Kehittämistyötä tehdään yhteiskehittämisen periaatteella ja sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaita sekä kuntien ammattilaisia osallistetaan kehittämiseen esimerkiksi ammattilais - kokemusasiiantuntija-työparitoiminnan, kehittäjäasiakastoiminnan ja asiakasraatien avulla.

Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittäminen

SOSKU-hankkeessa edistetään palveluiden asiakasohjausta, palvelupolkuja ja verkostoyhteistyötä. Kuntoutumista edistäviä palveluita sovitetaan yhteen (sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusneuvonnan ja -ohjauksen kehittäminen). Keinoina on kuntouttavien asiakasprosessien kehittäminen ja sektorirajat ylittävä, palveluiden rajapinnoilla tapahtuva yhteiskehittäminen.

- Tuloksena asiakasohjaus ja palvelupolut ovat asiakaslähtöisiä ja verkostoyhteistyö on tiivistä. Uusia palveluohjauksenmalleja on syntynyt.
- Asiakkaan palvelupolku sosiaalisen kuntoutuksen ja siihen liittyvien siirtymävaiheiden näkökulmasta on kuvattu.
- Hankkeen tuloksena uusia sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä on kehitetty ja ne vakiintuvat osaksi kuntien palveluverkkoa.
- Sosiaalisen kuntoutuksen käytäntöjen, palveluprosessien ja ydintoimintojen laatu paranee.
- Uudet mallit ehkäisevät syrjäytymistä ja pitkittyviä sosiaalityön asiakkuuksia, tukevat palveluihin kiinnittymistä ja palvelusuunnitelmiin sitoutumista.
- Johtuen kuntien eroista malleista koostuu monipuolinen valikoima myös muiden kuntien käyttöön.
- Asiakkaiden osallisuus palveluiden suunnittelussa on vahvistunut, eri ikäryhmien ja sukupuolten tasa-arvo palveluiden käyttäjien kannalta toteutuu. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakaskehittäjätoiminta on vakiintunutta. Asiakkaita kuullaan ja otetaan mukaan laajemminkin kunnan sote-palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen, toteutukseen ja arviointiin.

Työtapojen kehittäminen

Hanke kehittää sosiaalisen kuntoutuksen työtapoja osana kuntien sosiaali- ja terveystyöpalveluiden asiakastyötä. Keinoja ovat ennalta ja haittoja ehkäisevän työotteen kehittäminen, uusien, motivoivien ja ohjaavien työotteiden ja -muotojen (esim. asiakasryhmät, taidelähtöisten menetelmien hyödyntäminen) kokeilut, asiakkaiden osallistuminen kehittämiseen (esim. asiakasraadit, asiakas - työntekijä-työparit, kokemusasiiantuntija-/vertaistoiminta), moniammatillinen ja asiakkaiden kanssa tapahtuva palveluiden yhteiskehittäminen. Tuloksena sosiaalisen kuntoutuksen työtapo, kohderyhmät ja laatukriteerit ovat selkiytyneet.

Uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittäminen

Tavoitteena on kehittää kuntouttavan työtoiminnan yksiköiden, työllisyysyksiköiden, asumispalveluiden, päihde- ja mielenterveyspalveluiden sisältöä, jotta ne vastaisivat paremmin työelämästä syrjään jääneiden tarpeita. Tällöin kyseessä on syrjäytymistä ja sosiaalisia ongelmia erillisenä toimintona (jälkikäteen) korjaava lähestymistapa. Keinoja ovat sekä kuntoutuksen ydintoimintojen kehittäminen, uusien työmuotojen (esim. asiakasryhmät) kokeilut, asiakkaiden osallistuminen kehittämiseen (asiakasraadit, kokemusasiantuntijatoiminta, kokemusasiantuntija - ammattilais-työparitoiminta), että laajempi, eri yksiköiden väliseen yhteistyöhön ja moniammatillisuuteen perustuva, peruspalveluissakin toteutuva yhteiskehittäminen. Erityisesti kehitetään matalan kynnyksen palveluja.

Tuloksena on sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden yhteistuotanto sekä siihen perustuvat yksilölliset palveluketjut. Lisäksi on kehittynyt uusia sosiaalisen kuntoutuksen yksilöllisiä ja yhteistuotantoon perustuvia palvelumalleja.

1.2.2 Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus

Sosiaalisen kuntoutuksen vaikuttavuutta eli vaikutusta asiakkaiden toimintakyvyn paranemiseen ei mitata tällä hetkellä riittävästi. Toisaalta mittaaminen ja tulosten dokumentointi voivat palvella järjestelmän tarpeita ilman, että se mahdollistaa asiakkaalle mielekkäitä, omaa kompetenssia avaavia näkökulmia omaan tilanteeseensa. Hankkeen tavoitteena on saada uusia, voimavarasuuntautuneita välineitä asiakkaiden tilannearviointiin ja palveluiden ja toiminnan arviointiin. Lisäksi tavoitteena on sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja mittarien yhtenäistäminen, jotta toimenpiteiden vaikuttavuus voitaisiin todentaa entistä paremmin. Asiakkaita pyritään saamaan mukaan myös mittauskäytäntöjen kehittämiseen ja uudistamiseen siten, että ne paremmin vastaisivat heidän kokemustaan sosiaalisen toimintakyvyn ulottuvuuksista ja kuntoutumisesta.

- Hanke pilotoi Työterveyslaitoksen kehittämää Kykyviisaria.
- Lisäksi hanke pyrkii uudistamaan mittauskäytäntöjä asiakkaiden voimavaroja ja kompetensseja tukeviksi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Hankkeen tavoitteena on selvittää ja kehittää sosiaalisen kuntoutuksen laatua, kohdentumista sekä toteuttamisen ja tavoitteisiin vastaamisen onnistumista kuntakontekstissa. Sosiaalinen kuntoutus voi pitää sisällään monenlaista toimintaa, eikä sille ole vielä syntynyt selkeitä yhteisesti hyväksytyjä sisältöjä tai laatukriteerejä. Hanke kehittää sosiaalisen kuntoutuksen laatua ja luo laatukriteerejä. Lisäksi kehitetään sosiaalisen kuntoutuksen toimintatapojen yhtenäisyyttä.

- Hanke tuottaa myös tutkimustietoa sosiaalisesta kuntoutuksesta, esimerkiksi asiakkaan osallistumisen ehdoista sekä siihen liittyvistä ammatillisuuden ja johtamisen muutoksista.
- Hankkeessa luodaan sosiaalisen kuntoutuksen laatukriteerit.
- Hanke selkeyttää ja yhtenäistää sosiaaliseseen kuntoutukseen liittyvää ymmärrystä ja sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallista toimeenpanoa.

Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja tulosten kehittämistyössä otetaan huomioon yleisimmin kuntoutuksen kehittämistyössä viime vuosikymmeninä esille nousseet hyvät käytännöt. Tavoitteena on näiden käytäntöjen siirtäminen sosiaalisen kuntoutuksen toimintakehykseen. Hyvät käytännöt perustuvat yksilöiden kokonaisvaltaiseen tukemiseen sekä ratkaisukeskeisiin työmenetelmiin. Erityisesti huomiota tulee kiinnittää myönteiseen puoleen eli siihen, mitkä asiat ja miten ne ovat yhteydessä vahvaan sosiaaliseen toimintakykyyn ja osallisuuteen sekä siihen, mitkä tekijät riskitekijöistä huolimatta auttavat selviytymään.

Hankkeessa tuotetun tiedon avulla voidaan nähdä se suunta, jota kohti sosiaalisen kuntoutuksen mallien kehittämistyöllä tulee pyrkiä. Tiedon avulla toimijat ja päätöksentekijät saavat vastauksia asiakastyön kriittisten osatekijöiden keskeisimpiin kysymyksiin: Mistä tietää, että asiakas tarvitsee sosiaalista kuntoutusta? Mistä tietää, että asiakas on sosiaalisesti kuntoutumassa tai kuntoutunut? Mitä on tehtävä sosiaalisen kuntoutuksen rinnalla tai sen jälkeen?

1.2.3 Sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen vahvistaminen

SOSKU-hankkeen tavoitteena on sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen vahvistaminen paikallisesti ja valtakunnallisesti. Sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen kehittämiseksi luotava koulutus rakentuu kuntien tarpeista käsin; sen osat luodaan yhdessä ammattilaisten kanssa. Hanke kehittää sosiaalisen kuntoutuksen monimuotokoulutusta hankkeen tulosten juurruttamiseksi ja kehittämistyön tueksi. Se järjestää koulutusta projektihenkilöstölle ja laajemmalle yleisölle. Projektihenkilöstölle tuotetaan tietoa sosiaalisen kuntoutuksen hyvistä käytännöistä ja työtavoista. Laajemmalle yleisölle järjestetään seminaareja ja tuotetaan koulutuspaketti.

- Tuloksena on luotu ja pilotoitu koulutuspaketti sosiaalisesta kuntoutuksesta. Materiaalit ovat julkisesti saatavilla.
- Hankkeen tuloksia levitetään ja juurrutetaan koulutuksen avulla.
- Kuntien työntekijöiden sosiaalisen kuntoutuksen osaaminen on parantunut. Koulutus on lisännyt työpaikoilla henkilöstön valmiuksia toimia monimuotoisessa, asiakkaidenkin osallistumista mahdollistavassa työyhteisössä.
- Koulutus on vakiintunut osaksi koulutusjärjestelmää ja kuntatyöntekijöiden ammattitaidon ylläpitämistä. Hankkeen tuotokset muodostavat osan ammatillisen täydennyskoulutuksen sisällöistä.

1.2.4 Valtakunnallinen verkostoyhteistyö

Sosiaalisen kuntoutuksen toimijoiden yhteistyötä tulee tiivistää yli ammatillisten sekä yksikkö- ja sektorirajojen. Hanke edistää sosiaalisen kuntoutuksen toteutumista paikallisesti ja valtakunnallisesti tekemällä moniammatillista yhteistyötä. Hankkeessa pyritään juurruttamaan verkostomaista toimintatapaa. Kehittämistyössä korostuu moniammatillinen, asiakaslähtöinen yhteistyö ja kumppanuus, jonka toteuttamiseen luodaan uusia malleja ja rakenteita.

- Tuloksena sosiaalisen kuntoutuksen parissa toimivien yhteistyö tiivistyy.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Sosiaalisen kuntoutuksen toimijaverkostolla on yhteinen käsitys sosiaalisen kuntoutuksen sisällön määrittelystä, sosiaalisen kuntoutuksen merkityksestä ja roolista palveluiden kokonaisuudessa.
- Sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvä paikallinen ja alueellinen yhteistyö on vakiintunut verkostoiksi, organisaatioiden väliseksi käytännöiksi ja toimintakulttuureiksi.

1.2.5 Sosiaalisen kuntoutuksen lainsäädännön tukeminen

SOSKU-hankkeen toteuttama koulutus tukee uuden lainsäädännön täytäntöönpanoa tarjoamalla tietoa sosiaalisen kuntoutuksen toteutumisesta sekä siihen liittyvistä haasteista. Hanke tukee myös vuonna 2015 voimaan tulleen lain työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta toimeenpanoa. Tavoitteena on sosiaalisen kuntoutuksen laadullinen yhdenvertaisuus valtakunnallisesti.

- Hankkeessa kootaan, jäsenetään ja kuvataan kuntien osahankkeissa tapahtuvan sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistyön konkreettista etenemistä ja tuloksia siten, että tämän pohjalta on mahdollista tukea sekä osahankkeita että lainsäädäntötyötä ja päätöksentekoa.
- Hanke levittää uusia toimintamalleja muiden toimijoiden käyttöön luoden näin toimintamallien yhtenäisyyttä ja parantaen niiden laatua. Luodut uudet sosiaalisen kuntoutuksen toiminta- ja palvelumallit tallennetaan Innokylään.
- Tuloksena kunnat kykenevät vastaamaan paremmin uuden sosiaalihuoltolain määrittelemään velvoitteeseen sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisestä. Lyhyellä aikavälillä hankkeen tuloksena on kehitetty uusia sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä ja ne ovat vakiintuneet osaksi kuntien palveluverkkoa. Sosiaalisen kuntoutuksen käytäntöjen, palveluprosessien ja ydintoimintojen laatu paranee.
- Asiakkaat saadaan entistä paremmin sitoutettua suunnitelmalliseen ja heidän tarpeitaan vastaaviin toimenpiteisiin. Palvelun piiriin on ohjautunut uusia asiakasryhmiä, jotka ovat jääneet aiemmin aktivoivien palveluiden ulkopuolelle.
- Tuloksia levitetään hyödyntämällä nykyistä Kuntouttavan työtoiminnan käsikirjaa ja mahdollisesti muokkaamalla sitä sosiaalisen kuntoutuksen käsikirjan suuntaan. Sosiaalisen kuntoutuksen laatuksiteerit voidaan integroida osaksi käsikirjaa. Käsikirjan kautta hankkeen tuloksia voidaan levittää tehokkaasti (vuonna 2013 sivustolla oli 15 000 kävijää).
- Koulutus on vakiintunut osaksi koulutusjärjestelmää ja kuntatyöntekijöiden ammattitaidon ylläpitämistä. Hankkeen tuotokset muodostavat osan ammatillisen täydennyskoulutuksen sisällöistä.
- Luodut uudet sosiaalisen kuntoutuksen toiminta- ja palvelumallit sekä kuvaukset työotteista ja palveluiden, prosessien ja toimijuuksien integroinnista tallennetaan Innokylään.

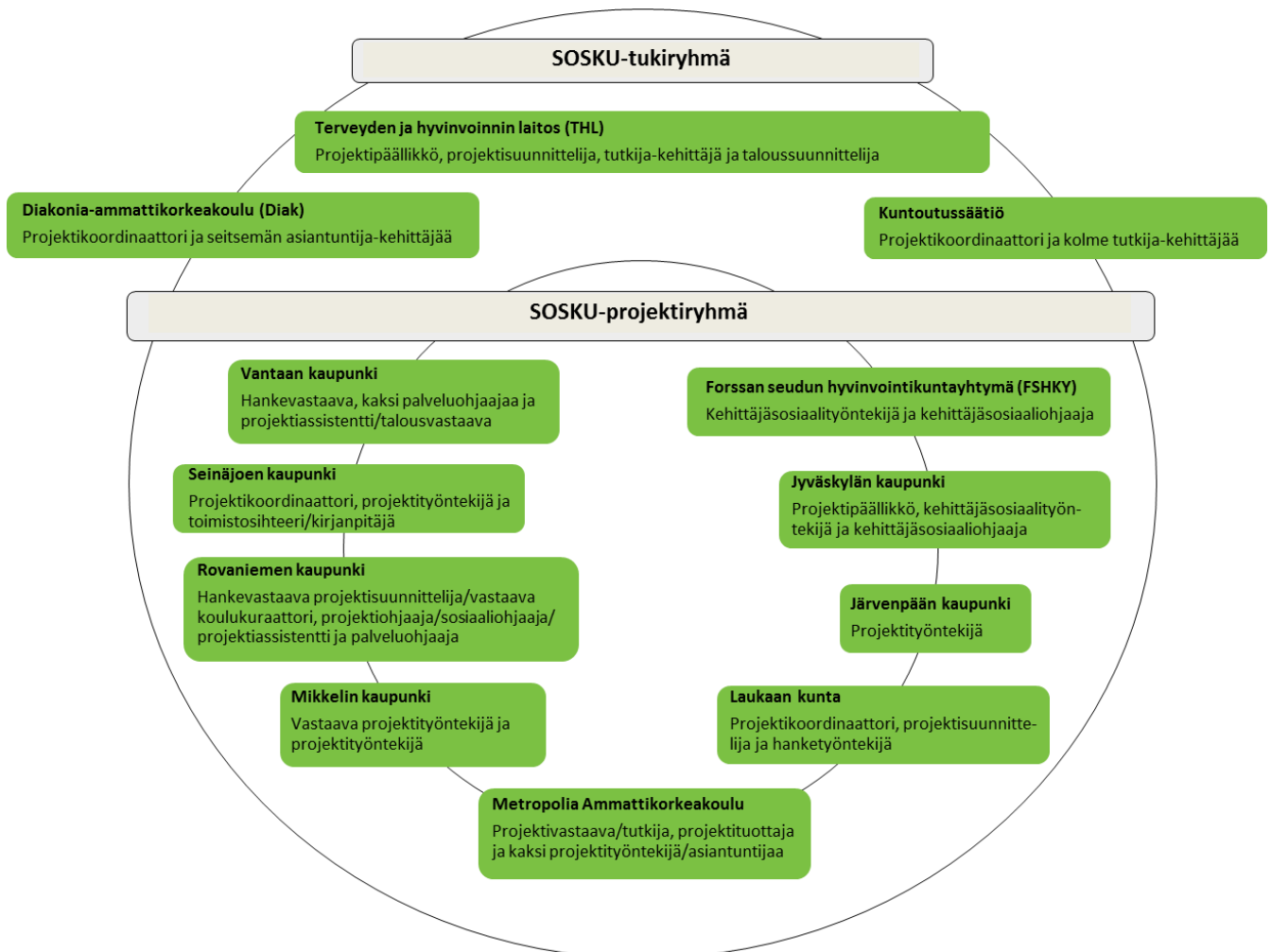
1.3 SOSKU-hankekokonaisuuteen kuuluvien hankkeiden roolit

SOSKU-hankekokonaisuuteen kuuluu yhteensä 12 osahanketta. Hankkeita hallinnoivat seuraavat tahot: 1) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), 2) Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak), 3) Kuntoutussäätiö, 4) Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY), 5) Jyväskylän kaupunki, 6) Järvenpään kaupunki, 7) Laukaan kunta, 8) Metropolia Ammattikorkeakoulu, 9) Mikkelin kaupunki, 10) Rovaniemen kaupunki, 11) Seinäjoen kaupunki ja 12) Vantaan kaupunki. Kuvioon 5 on koottu SOSKU-osahankkeet ja niiden työntekijämäärät. Alle on koottu myös lyhyet kuvaukset näistä osahankkeista. Tarkemmat

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

osahankekuvaukset ovat tämän raportin luvussa 3 (Kuvaukset SOSKU-hanketoiminnasta ja toteutetut väliarviointit).

Kuvio 5. SOSKU-osahankkeet ja niiden työntekijät

Kyseessä on iso verkostohanke, joten sisäisen verkostoyhteistyön toteutukseen liittyy paljon käytännön haasteita. Hankkeen päätoteuttajana on Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), joka johtaa hanketta. Kullakin osahankkeella on 1-4 hanketyöntekijää, yhteensä hankkeelle työskentelee noin 40 henkilöä. Hanketyöntekijöillä on hallinnolliset esimiehet taustaorganisaatioissaan. Hankkeen budjetti on 4,9 miljoonaa euroa. SOSKU-hankekokonaisuudessa ovat mukana omilla hankkeillaan THL:n lisäksi Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak), Kuntoutussäätiö, Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY), Jyväskylän kaupunki, Järvenpään kaupunki, Laukaan kunta, Metropolia Ammattikorkeakoulu, Mikkelin kaupunki, Rovaniemen kaupunki, Seinäjoen kaupunki sekä Vantaan kaupunki.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Verkoston sopimusten mukainen ja tehokas, tuloksellinen toiminta varmistetaan yhteistyöryhmien avulla. SOSKU-hankkeen verkostotoiminta koostuu sekä hankkeen sisäisistä toimista että hankkeen ulkopuolisesta yhteistyöstä. Sisäisiä yhteistyömuotoja ovat tukiryhmän (THL, Diak ja Kuntoutussäätiö), projektiryhmän (kaikki 12 osahanketta) sekä arviointi- ja tutkimusryhmän (Arttu) toiminta. Lisäksi tehdään valtakunnallista verkostoyhteistyötä. Ohjausryhmään on pyydetty hankkeen kannalta tärkeimpiä ulkopuolisia yhteistyötahoja.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Päätoteuttajana THL johtaa ja tukee kunta- tai seututason osahankkeissa tapahtuvaa sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistyötä ja vastaa hankkeen hallinnoinnista, tuloksista ja arvioinnista. Se tukee myös sosiaalihuollon lainsäädäntötyötä ja päätöksentekoa. THL kartoittaa sosiaalisen kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämistyötä, tuottaa sosiaalisesta kuntoutuksesta tietopakettien ja tekee valtakunnallisen kyselyn uuden sosiaalihuollon lainsäädännön vastaanotosta.

Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak)

Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) osahankkeessa luodaan sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallinen koulutuskokonaisuus ja oppimisverkosto, jotka tukevat sosiaalisen kuntoutuksen uudistumista. Koulutuksen ja oppimisverkoston avulla SOSKU-hankkeen tuloksia levitetään paikallisesti ja valtakunnallisesti.

Koulutuskokonaisuus suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä muiden osahankkeiden kanssa. Se nivoutuu osaksi hankkeen muiden osatoteuttajien kehittämistyötä. Suunnittelussa hyödynnetään työntekijöiden ja asiakkaiden kokemustietoa. Valtakunnallinen sosiaalisen kuntoutuksen oppimisverkosto valtavirtaistaa uusia sosiaalisen kuntoutuksen toimintatapoja ja osallistuu sosiaalisen kuntoutuksen lainsäädännön toimeenpanoon.

Kuntoutussäätiö

Kuntoutussäätiön osahankkeen tavoitteena on tukea ja edistää muissa osahankkeissa/kunnissa tehtävää sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistyötä. Se toimii kehittämisprosessien käynnistämisen, ylläpitämisen sekä suuntaamisen peilinä ja fasilitaattorina. Kuntoutussäätiö tarjoaa kunta- tai seututason osahankkeille verkosto- ja yhteiskehittämisen osaamista, jonka avulla ne voivat tukea ja vahvistaa sekä ammattilaisten työotteiden kehittämistä, asiakkaiden sosiaalista toimintakykyä, osallistumista ja osallisuutta että näiden yhteensovittamista esimerkiksi ammattilainen - kehittäjäasiakas/kokemusasiantuntija-työparityöskentelyssä. Kuntoutussäätiön osahankkeen tavoitteena on:

- Tukea ja edistää kunnissa/SOSKU-osahankkeissa toteutettavaa sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä lähtökohtana paikalliset ja asiakasryhmäkohtaiset (esimerkiksi nuoret) tarpeet, voimavarat sekä palveluprosessit sekä näistä lähtökohdista tapahtuva yhteiskehittäminen
- Kokeilla, mallintaa ja juurruttaa asiakkaiden kuntoutumista sekä heidän osallisuuttaan tukevia, ammatillisuutta uudistavia yhteiskehittämisen menetelmiä
- Koota, jäsentää ja kuvata osahankkeiden kehittämistyötä siten, että on mahdollista tukea sekä osahankkeita että lainsäädäntötyötä ja päätöksentekoa
- Luoda yhteistyössä osahankkeiden kanssa sosiaalisen kuntoutuksen laatuksiteereitä, esimerkiksi asiakkaan toimintakyvyn arvioimisen välineitä, jotka toimivat asiakastyön pohjana mutta myös

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

palvelevat asiakkaan omien tavoitteiden hahmottumista, voimaantumista ja asiakaslähtöisyyden toteutumista

- Analysoida kuntien osahankkeiden kehittämistyön tuloksia yhdessä kuntien kanssa
- Toteuttaa kehittävää arviointia ja tutkimusta, jonka tulokset tukevat sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä sekä välittömästi (kuntatason SOSKU-hankkeissa) että yleisemmin.

Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY)

Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY) on vuoden 2014 alusta perustettu Forssan kaupungin ja neljän kunnan (Tammela, Jokioinen, Humppila, Ypäjä) muodostama kuntayhtymä, joka tuottaa esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja alueen kuntiin. Uusi organisaatio antaa mahdollisuuden palveluiden kehittämiseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon integraation tuomien mahdollisuuksien hyödyntämiseen. FSHKY:n osahanke kuuluu hallinnollisesti aikuissosiaalityöhön, mutta siinä palvellaan kaikkia alueita, kuten vammaispalveluja sekä päihde- ja mielenterveyspalveluja.

Osahankkeen avulla on tarkoituksena saada koko kuntayhtymän alueelle toimivia ja asiakkaiden tarpeita vastaavia sosiaalisen kuntoutuksen malleja ja toimintatapoja. Hanke toimii tiiviissä yhteistyössä FSHKY:n sosiaali- ja terveyspalvelualueiden, Forssan seutukunnan kuntien, TE-toimiston, paikallisten oppilaitosten, muiden hankkeiden, kolmannen sektorin sekä alueellisten ja valtakunnallisten sidosryhmien kanssa. Osahankkeen tavoitteita ovat:

- Ensisijaisena tavoitteena on avata seudulle sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen määrittely ja mittarit sekä juurruttaa se jo olemassa oleviin palveluihin. Tarvitaan tietoa sosiaalisen kuntoutuksen mahdollisuuksista, hyvistä käytännöistä ja tavoista.
- Luoda ja testata uusia sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalleja, joilla voidaan kehittää sosiaalisen kuntoutuksen toimintatapoja Forssan seutukunnalla. Kuntapilottien pääpaino on asiakaslähtöisessä sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisessä.
- Kehittää sosiaalisen kuntoutuksen asiakaslähtöisiä työtapoja, parantaa asiakkaiden kuntoutumisedellytyksiä, kehittää kuntien sosiaalisen kuntoutuksen ydintoimintoja ja palvelupolkuja sekä eri sektorien välistä yhteistyötä Forssan seutukunnalla.

Jyväskylän kaupunki

Jyväskylän osahankkeen työntekijät toimivat hanketyöntekijöinä aikuissosiaalityössä. Aikuissosiaalityön koko henkilöstö on mukana jatkuvassa ja osallistavassa kehittämistyöskentelyssä, jonka tavoitteena on synnyttää osallisuutta ja vaikuttavuutta palveluihin. Kehittäjäasiakastoiminta on tärkeä osa uudenlaisen, rohkean ja innovatiivisen toimintamallin luomista. Osahankkeen keskeiset tavoitteet ovat seuraavat:

- Jyväskylän sosiaalisen kuntoutuksen toimijaverkostoilla on yhteinen käsitys sosiaalisen kuntoutuksen määrittelystä, merkityksestä ja roolista palveluiden kokonaisuudessa.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö on parantunut, ja useita eri palveluita tarvitsevien asiakkaiden kuntoutuspalveluiden saanti on sujuvampaa.
- Sosiaalisen kuntoutuksen asiakaskehittäjä- ja kokemusasantuntijatoiminta on vakiintunut alueella.
- Uuden sosiaalihuoltolain määrittelemään velvoitteeseen sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisestä kyetään vastaamaan.
- Uusia asiakaslähtöisiä toimintamalleja sosiaalityön verkostossa on löytynyt.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Sosiaalista kuntoutusta kehitetään asiakaslähtöisesti osana perusasiakastyötä ennalta- ja haittoja ehkäisevällä työotteella. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena voivat olla arkielämän taitojen oppiminen, päihtetönn arjen hallinta, koulutukseen tai työhön tarvittavien asioiden harjoittelu sekä ryhmässä toimimisen tuki.

Järvenpään kaupunki

Järvenpään osahanketta toteutetaan Järvenpään kaupungin sosiaalisen kuntouksen yksikössä. Järvenpäässä sosiaalisen kuntoutukseen lukeutuvat työsalitoiminta, avotyötoiminta, tuetun asumisen yksikkö, pitkäaikaistyöttömien kuntouttava työtoiminta sekä työ- ja päivätoiminta kehitysvammaisille. Yksikkö on uusi ja se muodostettiin vuonna 2015 yhdistämällä aiemmin hajallaan olleet toiminnot samaan yksikköön.

Osahankkeessa keskitytään palvelujen ja palveluprosessien kehittämiseen erityisesti asiakasprosessin näkökulmasta, jotta palvelut saadaan järjestettyä mahdollisimman helposti löydettäväksi ja saataviksi. Hankkeen avulla luodaan polkuja sosiaalisen kuntoutuksen yksikön ja muiden sosiaalista kuntoutusta tarjoavien tahojen välille, jotta sosiaalinen kuntoutus nähdään kokonaisuuden ja asiakkaan kuntoutumisen, ei pelkästään palvelujen näkökulmasta. Järvenpään osahankkeen tavoitteet ovat:

- Kokonaisuuden kehittäminen: sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuden ja tarjottavien palveluiden selkeyttäminen Järvenpään kaupungissa
- Asiakkaan kuntoutumisen portaittain eteneminen kuntouttavan työtoiminnan palveluissa sekä yhteistyön rakenteiden ja palveluiden kehittäminen ja kuvaaminen
- Siirtymävaiheiden vahvistaminen: asiakkaan sosiaalisen kuntoutuksen prosessi, erityisesti siirtymävaiheiden palveluiden ja sieltä eteenpäin siirtymisen kuvaaminen sekä tarkoituksenmukaisten palvelujen ja toimien löytäminen prosessin eri vaiheisiin kokemusasiantuntija- ja vertaistoimintaa sekä kolmannen sektorin yhteistyötä kehittämällä.

Laukaan kunta

Laukaan osahanketta hallinnoi kunnan sosiaalitoimi. Osahankkeella on seuraavat tavoitteet:

- Kehittää sosiaalihuoltolain 17. §:n mukaisia sosiaalisen kuntoutuksen työmuotoja Laukaaseen
- Vahvistaa sosiaalisen kuntoutuksen osaamista
- Saada toimijoiden kesken yhteinen määritelmä ja ymmärrys sosiaalisesta kuntoutuksesta
- Kehittää resursseja säästäviä ja asiakaslähtöisiä yhteistyön muotoja muiden kuntoutusta tekevien toimijoiden kanssa
- Kehittää asiakkaiden osallistumismahdollisuuksia.

Kohderyhmänä ovat henkilöt, jotka tarvitsevat tukea voimavarojensa löytämiseen ja käyttöön ottoon. He voivat olla työelämän ulkopuolella olevia työkäisiä henkilöitä sekä työttömiä työnhakijoita, joilla on vaikeuksia osallistua työllistymistä tukeviin toimenpiteisiin.

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Metropolia Ammattikorkeakoulun osahanke ”Me ollaan sankareita kaikki” toteutuu tutkimus- ja kehittämishankkeena, jonka tavoitteena on tutkia luovan toiminnan vaikutusta sosiaalisen kuntoutuksen

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

asiakkaiden kuntoutumisedellytyksiin ja toimijuuteen sekä luovien lähestymistapojen mahdollisuuksia ja reunaehtoja sosiaalisen kuntoutuksen työtapana.

- Tavoitteena on tuottaa alan ammattilaisten käyttöön kokemuksia, tietoa ja työtapoja taidelähtöisten menetelmien käyttöön osana sosiaalista kuntoutusta sekä sosiaalisen kuntoutuksen määrittelyn tueksi.
- Osahankkeen tuloksena syntyy myös Elämäni sävelet -toimintamalli, jota voidaan hyödyntää laajasti etenkin ryhmäperusteisten, vertaistukeen nojaavien sosiaalisen työn prosessien työvälineenä.
- Kehittämisessä on keskeistä asiakaslähtöinen lähestymistapa, joka nojaa kohtaamisen ja vuorovaikutuksen merkitykseen sekä sensitiivisen pedagogisen ohjauksen näkökulmaan. Ohjatun luovan prosessin avulla on mahdollisuus luoda narratiivi omasta elämästä - ”toisenlainen tarina”, joka voimauttaa ja lisää hallinnan tunnetta omaan elämään.
- Yhteisöllisellä, ohjatulla taideprosessilla luodaan osallisuuden ja voimaantumisen kokemuksia, ”oman elämän sankaruutta”. Sillä on vaikutuksia toimintakyvyn, hyvinvoinnin ja aktiivisuuden lisääntymiselle sekä elämäntilanteen ja voimavarojen kehittymiselle. Siten interventiolla parannetaan asiakkaiden kuntoutumisedellytyksiä.

Mikkelin kaupunki

Mikkelin osahankkeessa keskitytään nuoriin. Hankkeen toimipiste on Mikkelin Olkkarin yhteydessä. Olkkari on nuorten matalan kynnyksen ohjaus- ja tukipalvelu sekä nuorten ja toimijoiden kohtaamispaikka 13 - 29 -vuotiaille. Sinne ohjautuvat ilman koulupaikkaa jäävät tai opiskelunsa keskeyttävät nuoret pääosin etsivän nuorisotyön kautta. Olkkaria kehitetään Ohjaava Olkkari -jatkohankkeen myötä osaksi valtakunnallista Ohjaamomallia. Osahanke tunnetaan Mikkelissä nuorten valitsemalla Kuhan selviit -nimellä. Kuntoutuvalle nuorelle rakennetaan polku, joka sisältää itsenäistymisen ja toimintakyvyn vahvistavia toimintakokonaisuuksia. Osahankkeen tavoitteena on

- Löytää sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä, jotka auttavat nuoria kasvamaan tasavertaiseksi kansalaiseksi ja integroitumaan yhteiskuntaan kykyjään vastaavalla tavalla
- Vahvistaa nuoren itsenäistymistä ja osallisuutta kuntoutuksen työmenetelmiä kehittämällä. Konkreettisina tavoitteina on opetella arkielämän ja ryhmätoiminnan taitoja sekä harjoitella koulutukseen tai työhön tarvittavia asioita ja kasvaa toimintakykyiseksi yhteiskunnan jäseneksi.
- Tarjota nuorille laaja-alaista ja riittävän pitkäkestoista sosiaalista kuntoutusta. Laaja-alaisuus vaatii alueellisen verkostotyön kehittämistä. Kuntoutuvan nuoren ympärille kootaan hänen tarpeistaan lähtevä tukiverkosto.
- Toteuttaa erityisesti asiakaslähtöisen sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä. Sen lisäksi kehitetään asiakasohjausta, palvelupolkuja ja verkostoyhteistyötä.

Rovaniemen kaupunki

Rovaniemen osahankkeen nimenä on ”Kuntoutuskokeilu 13 - 17-vuotiaiden sosiaalisen vahvistamisen tukemisesta”. Hankkeessa korostuu ehkäisevä työ pääasiassa kouluympäristössä. Hallinnollisesti Rovaniemen osahanke sijoittuu koulutuspalveluihin ja se toteutetaan yhdessä perusturvapalveluiden kanssa.

Yhdessä nuorten kanssa pyritään kehittämään nuortennäköinen, asiakaslähtöinen ja rajapinnat ylittävä sosiaalisen vahvistamisen tuen malli. Mallin suunnittelu ja pilotointi tapahtuu Rantavitikan peruskoulussa, Yläkemijoen peruskoulussa ja Sairaalakoulussa oppilaiden, heidän huoltajiensa, lähiverkoston, henkilöstön

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

ja hankkeen yhteistyökumppaneiden kanssa. Malliin sisältyy työkalujen kehittäminen yhdessä verkoston kanssa asiakkuuksien tunnistamiseen sekä asiakastyöhön. Mallia kehitetään käytännössä testaamalla sekä kehittämällä sosiaalisen kuntoutuksen työmenetelmiä. Kehittämistä ja testausta tehdään yhdessä nuorten ja muun yhteistyöverkoston kanssa.

Seinäjoen kaupunki

Osahanketta toteutetaan poikkihallinnollisena yhteistyönä Seinäjoen kaupungin omissa palveluissa ja muiden eri toimijoiden kanssa. Yhteistyösuhteissaan osahanke on ankkuroitunut vahvimmin työllisyyspalveluihin. Tämä on luonnollista siksi, että hankevalmistelu tehtiin pitkälti tässä yksikössä.

Seinäjoen osahankkeessa kokeillaan ja arvioidaan uusia toimintamuotoja sosiaalisen kuntoutuksen viitekehityksessä. Hankkeen tuloksena on monialainen asiakkaan palvelupolku sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta. Tavoitteena on määritellä sosiaalisen kuntoutuksen käsitettä. Sosiaalisen kuntoutuksen palveluita kartoitetaan ja sosiaalityön roolia sosiaalisessa kuntoutuksessa vahvistetaan. Sosiaalisesta kuntoutuksesta luodaan yhteinen, sosiaalihuoltolain mukainen ymmärrys.

Osallisuutta ja työelämävalmiuksia edistävää näkökulmaa vahvistetaan sosiaalisessa kuntoutuksessa. Kuntouttavan työtoiminnan mallia kehitetään työelämäosallisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Osahankkeessa toteutetaan myös matalakynnyksistä ryhmätoimintaa, kehitetään yksilövalmennusta osana sosiaalista kuntoutusta ja parannetaan asiakasohjausta. Osahankkeen tavoitteena on myös vahvistaa asiakkaiden osallisuutta sosiaalisessa kuntoutuksessa. Asiakaskehittäjäryhmän tai -ryhmien perustamisen ja palautekäytäntöjen kehittämisen lisäksi asiakkaat osallistuvat aktiivisesti toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Vantaan kaupunki

SOSKU-osahanke sijoittuu Vantaalla työllisyyspalveluihin, Valmennustalo Valon palveluesimiehen alaisuuteen. Osahankkeen tavoitteena on kehittää asiakkaan osallisuutta vahvistavia, kokonaisvaltaisia palveluita erityisesti työelämävalmiuksien ja työelämään pääsyn näkökulmasta. Tavoitteena on

- Mallintaa ja kehittää verkostoyhteistyöhön perustuva palveluohjauksen malli yhteistyössä aikuissosiaalityön kanssa kuntouttavaan työtoimintaan ohjauksessa
- Vahvistaa monialaista, matalan kynnyksen toimintaa ja asiakaslähtöisiä toimintamalleja
- Kehittää sektorirajat ylittävää verkostoyhteistyötä työllisyyspalveluiden ja muiden kaupungin toimialojen sekä kolmannen sektorin välillä
- Kehittää palvelupolkuja erityisesti matalan kynnyksen ryhmätoiminnasta kuntouttavaan työtoimintaan toimialoille
- Kehittää Työpaikkakoulu-koulutusta ja vahvistaa asiakasosallisuutta tämän koulutuksen toteutuksessa. Työpaikkakoulu-koulutuksella vahvistetaan työtoimintapaikkojen henkilöstön valmiutta ohjata kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita. He saavat paremmat valmiudet toimia perustyönsä ohella ohjaustehtävissä erityistukea tarvitseville, pitkänkin työttömyysjakson jälkeen kohti työelämää pyrkiville henkilöille.

1.4 SOSKU-hankekokonaisuuden toteuttaminen

SOSKU-hanke edistää sosiaalisen kuntoutuksen toteutumista paikallisesti ja valtakunnallisesti tekemällä moniammatillista yhteistyötä. Hankkeessa pyritään juurruttamaan verkostomaista toimintatapaa. Kehittämistyössä korostuvat moniammatillinen yhteistyö ja kumppanuus, joiden toteuttamiseen luodaan uusia malleja ja rakenteita. SOSKU-hankkeessa kullakin yksittäisellä osahankkeella on toisistaan ainakin jonkin verran poikkeavat tavoitteet. Hankkeen toimenpiteissä hyödynnetään jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä, paikallisiin olosuhteisiin soveltaen. Hankkeen laaja kuntaverkosto ja maantieteellinen kattavuus antavat mahdollisuuden hyödyntää luontevasti muiden osatoteuttajien hyväksi koettuja malleja. Valtaosassa kuntia on paikalliset työvoiman palvelukeskukset, jotka tukee monialaisen yhteispalvelun kehittämistä. Verkoston toimijoita ovat:

- Hankehenkilöstö
- Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat
- SOSKU-osahankkeiden organisaatiot
- Rahoittaja
- Kuntien päättäjät ja viranomaiset
- Sosiaali- ja terveysministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön virkamiehet
- Työ- ja elinkeinohallinnon viranomaiset
- Kelan virkailijat (erityisesti työvoiman palvelukeskuksissa)
- Asiakkaat ja muut välittömät kohderyhmät
- Muut hanketoimijat
- Järjestötoimijat, kolmannen sektorin työntekijät ja palveluntuottajat
- Asiantuntijat
- Toimittajat
- Suuri yleisö
- Poliitikot/päättäjät.

Verkoston sopimusten mukainen ja tehokas, tuloksellinen toiminta varmistetaan yhteistyöryhmien avulla. SOSKU-hankkeen verkostotoiminta koostuu sekä hankkeen sisäisistä toimista että hankkeen ulkopuolisesta yhteistyöstä. Sisäisiä yhteistyömuotoja ovat tukiryhmän (THL, Diak ja Kuntoutussäätiö), projektiryhmän (kaikki 12 osahanketta) sekä arviointi- ja tutkimusryhmän (Arttu) toiminta. Lisäksi tehdään valtakunnallista verkostoyhteistyötä. Ohjausryhmään on pyydetty hankkeen kannalta tärkeimpiä ulkopuolisia yhteistyötahoja.

Hankkeessa toteuttavaa sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistyötä voidaan kuvata kolmen näkökulman avulla: 1) Prosessien ja laadun kehittäminen, 2) Asiakslähtöinen sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen ja 3) Kuntoutumisedellytysten kehittäminen. *Prosessien ja laadun kehittämisen* tavoitteena on edistää sosiaalista kuntoutusta palveluna. Kehittämisen lähtökohtana ovat palveluprosessien toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus. Kehittämistapoja ovat uusien mallien/käytäntöjen kokeilut, moniammatillisuus, palveluohjaus; organisaatioiden ja rakenteiden kehittäminen (johtaminen, työyhteisöt) sekä verkostojen/toimintaympäristöjen mukaan ottaminen.

Asiakslähtöisen sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen tarkoituksena on edistää sosiaalista kuntoutusta työotteena/osaamisena. Kehittämisen lähtökohta ovat asiakkaan ongelmat, tarpeet ja tavoitteet.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Asiakkaalle tarjotaan apua ja tukea hänen sosiaalisen toimintakykynsä vahvistamiseksi. Kehittämistapoja ovat laadun kehittäminen (asiakaspalautteet, asiakasraati) sekä henkilöstön koulutus, osaamisen kehittäminen/asiakastyö.

Kolmas näkökulma liittyy *kuntoutumisedellytysten kehittämiseen*. Tällöin kehittämisen lähtökohtana ovat asiakkaan ja työntekijän välinen suhde, roolit ja vuorovaikutus. Tavoitteena on kehittää sosiaalista kuntoutusta dialogisena prosessina. Asiakkaan kuntoutumisvalmius perustuu asiakkaan kokemaan tarpeeseen, johon vaikuttavat yksilölliset tekijät, elämäntilanne ja toimintaympäristö. Keskeistä on asiakkaan halu toimia oman elämänsä puolesta, tämä motivaatio syntyy ja vahvistuu sosiaalisissa suhteissa. Asiakkaalla tulisi olla mahdollisuus löytää ongelmistaan huolimatta merkityksellinen suhde omaan elämäänsä. Kehittämistavat liittyvät yhteiskeittämiseen osana perustoimintaa. Asiakkaat ja ammattilaiset toimivat yhteistyössä, myös kokemusasiantuntijoita hyödynnetään.

Taulukossa 1 havainnollistetaan sosiaalisen kuntoutuksen ja sen kehittämisen kolmen tason (muodot) sekä toisaalta kahden erityyppisen kehittämisotteen (keinojen) yhdistelmää. Käytännön kehittämistyötä on mahdollista toteuttaa yhdessä tai useammassa asetelmassa. Kuntoutus voidaan nähdä sekä perinteisenä, erillisiin toimenpiteisiin ja yksiköiden tuottamiin palveluihin perustuvana toimintana että palveluissa toteutuvana kuntouttavana työotteena. Lisäksi tähän liittyy yksikkö- ja sektorirajat ylittävä kuntoutuskumppanuus. Kehittämisotteet voivat olla sekä rajattuja, tiettyyn yksikköön/palveluun/ammattiryhmään kohdentuvia että laajempia, verkostomaisia, eri toimijoita yhdistäviä ja niiden rajapinnalla toteutuvia.

Taulukko 1. Sosiaalisen kuntoutuksen tasot (muodot) ja kehittämisotteet (keinot)

Muodot	Keino 1 (Kohdennettu ammatillisuuden, menetelmien ja työotteiden kehittäminen)	Keino 2 (Verkostomainen yhteiskeittäminen)
1. Rajattu, toimenpidelähtöinen sosiaalinen kuntoutus (erityisyksiköt)	Sosiaalisen kuntoutuksen ydintoimintojen kehittäminen ja uusien työmuotojen (esim. asiakasryhmät) kokeilut, asiakkaiden osallistuminen kehittämiseen (asiakasraadit, kokemusasiantuntijatoiminta)	Yhteistyössä tuotetut (kuntoutus)palvelut, palveluketjut
2. Sosiaali- ja terveystalvaiden asiakastyössä toteutuva sosiaalinen kuntoutus (työote)	Sosiaalinen kuntoutus osana yksiköiden perus-/asiakastyötä; uusien ennaltaehkäisevien työotteiden ja -muotojen (esim. asiakasryhmät) kokeilut; asiakkaiden osallistuminen kehittämiseen (esim. asiakasraadit, kokemusasiantuntijat)	Kuntouttavien työotteiden moniammatillinen, yksikköraajat ylittävä yhteiskeittäminen osana peruspalvelua sekä asiakkaiden kanssa
3. Sektorirajat (julkinen, kolmas ja yksityinen) ylittävä sosiaalinen kuntoutus (kumppanuus)	Monitoimija- ja monituottajamallien ja arkeen kiinnittyvien, kuntouttavien asiakasprosessien kehittäminen	Ammatti-, yksikkö- ja sektorirajat ylittävä yhteiskeittäminen, yhteiset areenat/sektorien rajapinnat, yhteiskuntavastuulliset kumppanuudet

Rajatussa, toimenpidelähtöisessä sosiaalisessa kuntoutuksessa (erityisyksiköt) kehittämis- ja tutkimustyö kohdentuu kunnissa sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteisiin, kuten kuntouttavan työtoiminnan yksiköihin, työllisyysyksiköihin, asumispalveluihin sekä päihde- ja mielenterveyspalveluihin. Kyseessä on syrjäytymistä

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

ja sosiaalisia ongelmia erillisenä toimintona (jälkikäteen) korjaava lähestymistapa. Keinoja voivat olla sekä kuntoutuksen ydintoimintojen/-palvelun kehittäminen, uusien työmuotojen (esim. asiakasryhmät) kokeilut, asiakkaiden osallistuminen kehittämiseen (asiakasraadit, kokemusasiantuntijatoiminta) että laajempi, eri (erityis)yksiköiden väliseen yhteistyöhön ja moniammatillisuuteen perustuva yhteiskehittäminen. Tuloksena voivat olla muun muassa sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden yhteistuotanto ja siihen perustuvat, yksilölliset palveluketjut.

Sosiaali- ja terveystyöpalveluiden asiakastyössä toteutuvassa sosiaalisessa kuntoutuksessa (työote) kehittämis- ja tutkimustyö kohdentuu sosiaaliseen kuntoutukseen osana yksiköiden (esim. aikuissosiaalityö, myös erityisyksiköt) perus-/asiakastyötä ennalta ja haittoja ehkäisevällä työotteella. Tällöin kyseessä on sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen osana sosiaali- ja terveystyöpalveluiden yleisempää perustehtävää/asiakastyötä. Tavoitteena on löytää uudenlaisia keinoja ja malleja, joiden avulla sosiaalinen kuntoutus voisi toisaalta ehkäistä syrjäytymistä ja pitkittyviä sosiaalityön asiakkuuksia (aikuissosiaalityö/toimeentulotuki/muutossosiaalityö) sekä toisaalta tukea palveluihin kiinnittymistä ja palvelusuunnitelmiin sitoutumista (myös erityisyksiköissä). Keinoja voivat olla uusien, esimerkiksi motivoivien ja ohjaavien työotteiden ja -muotojen (esim. asiakasryhmät) kokeilut, asiakkaiden osallistuminen kehittämiseen (asiakasraadit, asiakas - työntekijä-työparit, kokemusasiantuntijatoiminta) ja laajemmassa mielessä moniammatillinen, asiakkaiden kanssa tapahtuva yhteiskehittäminen.

Sektorirajat (julkinen, kolmas ja yksityinen) ylittävässä sosiaalisessa kuntoutuksessa (kumppanuus) kehittämis- ja tutkimustyö kohdentuu kuntien alueella toimivien julkisten palveluiden (kuntien yksiköiden, niin erityisyksiköiden kuin peruspalveluiden ja erikoissairaanhoidon), yksityisten (sosiaalisen kuntoutuksen palveluntuottajat) ja kolmannen sektorin sosiaalista kuntoutusta koskevaan yhteistyöhön, niin sosiaalisia kuntoutuspalveluita tuottavaan kuin kuntoutumiselle edellytyksiä luovaan kenttään. Keinoja ovat suppeimmillaan erilaisten monitoimija- ja monituottajamallien ja arkeen kiinnittyvien, kuntouttavien asiakasprosessien kehittäminen. Laajempi keino kattaa ammatti-, yksikkö- ja sektorirajat ylittävän, rajapinnalla tapahtuvan yhteiskehittämisen, jonka tavoitteena on synnyttää kuntiin uudenlaista, yhteisvastuullista sosiaalisen kuntoutuksen kumppanuutta.

SOSKU-hankkeen kehittämistyössä hyödynnettävä yhteiskehittäminen eroaa perinteisestä palveluiden kehittämisestä siten, että virallisten suhteiden rinnalle ja sijasta toimijat muodostavat luottamukseen perustuvia siteitä ja verkostosidoksia. Yhteiskehittämisen prosessi perustuu sidosten pitkäaikaisuuteen, henkilökohtaisuuteen ja toinen toisensa tuntemiseen eli luottamukseen. Verkostoihin pohjautuva yhteiskehittäminen on tehokas joustavuutta vaativissa haasteissa ja tehtävissä, kuten toimintatapojen ja palveluiden uudistamisessa.

Verkostotyöhön perustuva yhteiskehittäminen edellyttää erilaisten toimijoiden (ammattilaiset, johto, asiakkaat, kolmas sektori) osallistumista koko kehittämisprosessiin sen eri vaiheissa. Valmiiden käsikirjoitusten sijaan tarvitaan joustavaa fasilitointia, ei-tietämisen ja epävarmuuden sietämistä, monitoimijuutta ja -roolisuutta. Lisäksi tarvitaan kokonaisvaltaista, luovaa ja henkilökohtaista suhdetta kehittämiseen. Yhteiskehittäminen edellyttää elävää suhdetta, innostusta ja aikaa vuorovaikutukseen verkoston sisällä ja uusien toimijoiden kanssa. Verkostokehittäminen tarjoaa hanketyöhön

- Aidosti juurtuvia, omalakisesti eteneviä ja laajenevia kehittämistyön tuloksia
- Laajempia näkymiä, mielekkyyttä ja jatkuvuutta
- Vastavuoroisuutta ja molemminpuolista hyötyä: verkostot hyödyntävät hanketta <-> hanke hyötyy verkostoista

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

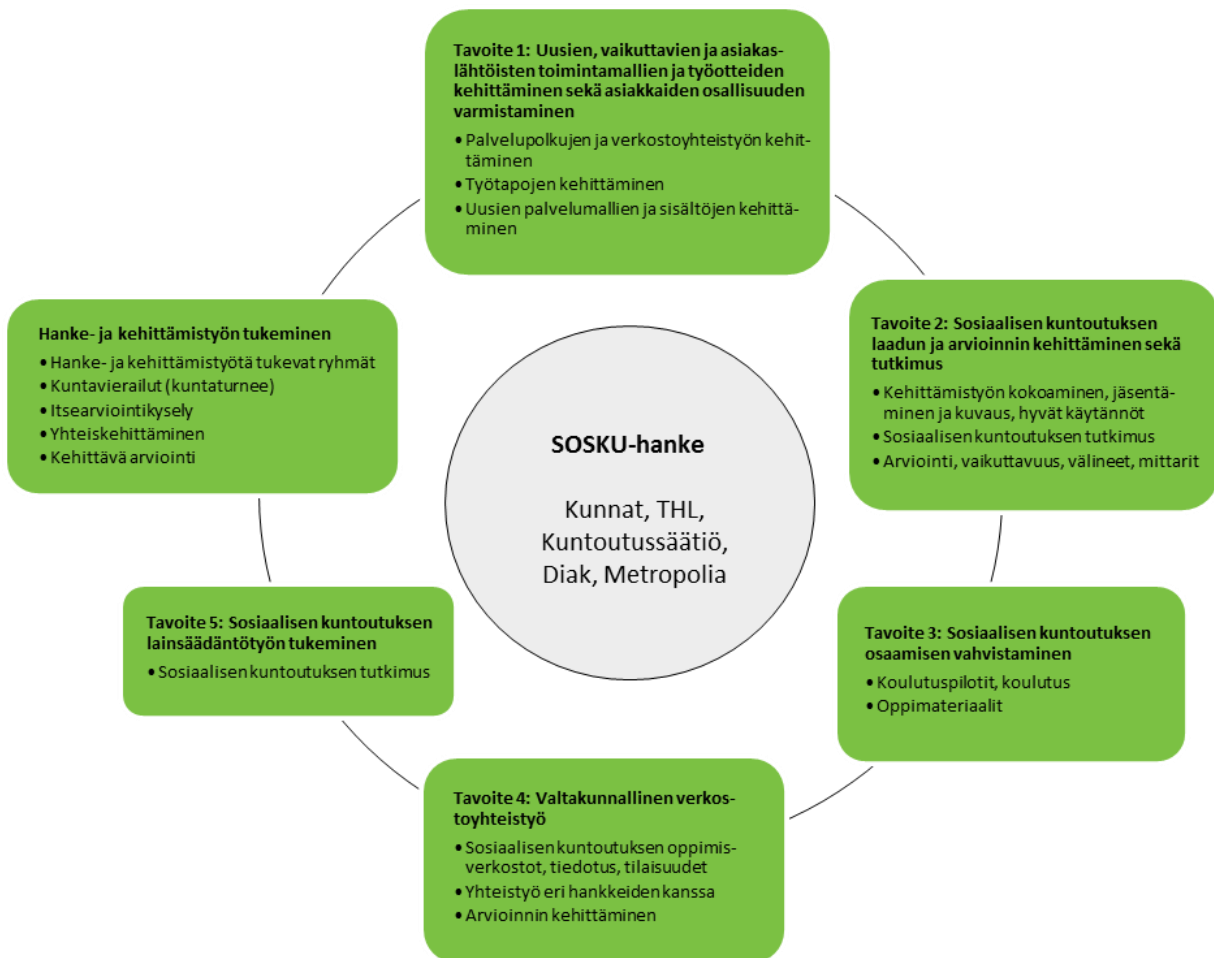
- Työn imua: ei valmiita sapluunoita eikä ulkokohtaisuutta
- Uusia ideoita, kehittämisenäkymiä ja verkostokykyjä
- Resurssien parempaa riittävyttä: hankekehittäjän oman roolin suhteellistuminen, kaikkea ei tarvitse hallita.

SOSKU-hankkeessa tuotetun tutkimus- ja kehittämistiedon avulla kuvataan suunta, jota kohti sosiaalisen kuntoutuksen mallien kehittämistyöllä on laajemminkin pyrittävä. Hankkeen tutkimus- ja seurantatulokset mahdollistavat valtakunnallisen ja yhteismitallisen tavan arvioida sitä, missä määrin sosiaalisen kuntoutuksen (kuntakohtaiset) toimintamallit noudattavat niitä periaatteita, jotka ovat sosiaalisen kuntoutuksen palvelu-standardissa tulleet määritellyiksi. Hankkeen aikana myös kehitetään ja vahvistetaan kuntatoimijoiden keinoja saavuttaa laatukriteerit sekä muut kriittiset osatekijät, joiden on aikaisempien tutkimusten ja kehittämishankkeiden pohjalta osoitettu johtavan asiakkaan kannalta onnistuneeseen lopputulokseen. Tavoitteena on se, että sosiaalisen kuntoutuksen toimijaverkostolla on yhteinen käsitys sosiaalisen kuntoutuksen sisällön määrittelystä, sosiaalisen kuntoutuksen merkityksestä ja roolista palveluiden kokonaisuudessa. Sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvän paikallisen ja alueellisen yhteistyön tulisi vakiintua verkostoiksi, organisaatioiden välisiksi käytännöiksi ja toimintakulttuureiksi.

Kuvioon 6 on koottu SOSKU-hankekokonaisuuden tavoitteet, toteutus sekä tarjottu hanke- ja kehittämistyön tuki ajalla 1.4.2015 - 30.4.2016. Tarkempaa tietoa konkreettisesta toiminnasta ja vastuutahoista löytyy raportin luvusta 2 (SOSKU-hankekokonaisuuden väliarviointi) sekä luvusta 3 (Kuvaukset SOSKU-hanketoiminnasta ja toteutetut väliarvioinnit).

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Kuvio 6. SOSKU-hankekokonaisuuden tavoitteet, toteutus sekä tarjottu hanke- ja kehittämistyön tuki

Tähänastisessa hanketoiminnassa on tehty kehittämistyötä monella tasolla (muoto) sekä kehittämisotteella (keino). Kaikissa kunta- tai seututason osahankkeissa on toteutettu sosiaalisen kuntoutuksen ydintoimintojen kehittämistä ja uusien työmuotojen kokeiluja. Asiakaslähtöisyys, asiakkaiden osallisuus ja asiakkaiden osallistuminen kehittämiseen (esim. asiakasraadit, kokemusasiantuntijatoiminta) korostuvat. Kehittäjäpienryhmiä on tähänastisessa hanketoiminnassa hyödynnetty Jyväskylän, Laukaan ja Seinäjoen osahankkeissa.

Laajimmillaan SOSKU-hankeessa on mahdollista toteuttaa sektorirajat (julkinen, kolmas ja yksityinen) ylittävää sosiaalista kuntoutuksen (kumppanuus) kehittämistä. Esimerkiksi Jyväskylän osahankkeessa on onnistuttu kehittämään uudenlainen ja tiivis yhteistyö- ja kumppanuusmalli urheiluseurojen sekä kulttuuri- ja liikuntatoimen kanssa. Yhteistyö on tarjonnut asiakkaille uudenlaisia tapoja osallisuuteen ja työntekijöille uudenlaisia menetelmiä ja mahdollisuuksia sosiaalipalveluissa. Asiakkaille on pystytty tarjoamaan hyvinvointia ja positiivisia elämyksiä tukevia toimintamalleja ns. yleisten ja kaikille avoinna olevien palvelujen käyttäjinä. Ongelma- ja diagnosikeskeisen ajattelun tilalle on pyritty tuomaan/luomaan

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

asiakkaiden elämän kokonaisuuden huomioivia ja hyvinvointia tukevia, kaikille tarkoitettuja palveluita ja mahdollisuuksia.

Taulukkoon 2 on koottu tiedot kunta- tai seututason osahankkeiden toteutuneista asiakasmääristä ajanjaksolla 1.4.2015 - 30.4.2016 sekä asiakasmäärää koskevista arvioista koko hanketoteutuksen aikana. Arviot asiakasmääristä koko hankkeen aikana sijoittuvat osahankkeittain välille 45 - 213. Toteutunut asiakasmäärä huhtikuun 2016 loppuun mennessä on vaihdellut välillä 16 - 68. Rovaniemen osahankkeessa ei kerätä näitä tietoja, koska hankkeen asiakkaat ovat alle 15-vuotiaita.

Taulukko 2. Tietoa kunta- tai seututason SOSKU-osahankkeiden asiakasmääristä

Kunta- tai seututason osahanke	Asiakasmäärä ajalla 1.4.2015 - 30.4.2016	Arvio asiakasmäärästä koko hankkeen aikana
Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY)	27	140
Jyväskylän kaupunki	22	162
Järvenpään kaupunki	68	213
Laukaan kunta	38	100
Mikkelin kaupunki	16	45
Rovaniemen kaupunki	-	-
Seinäjoen kaupunki	41	90
Vantaan kaupunki	51	200

1.4.1 Projektiryhmä

SOSKU-hankkeen projektiryhmä kokoontuu säännöllisesti kahden kuukauden välein. Tapaamisten välillä hanketyöntekijät ovat yhteydessä toisiinsa muun muassa hankkeen intranetin kautta. Lisäksi THL lähettää viikoittain sähköpostitiedotteen ajankohtaisista asioista.

Jokaisessa projektiryhmän tapaamisessa on ollut eri teemoja, esimerkiksi elokuussa 2015 asiakastyön aloittamiseen ja seurantaan liittyvät asiat. Tukiryhmä on suunnitellut tapaamisten ohjelman yhdessä muiden SOSKU-osahankkeiden kanssa. Tapaamisia on pidetty myös kuntatason osahankkeiden luona. Niihin on yhdistetty myös vierailuja sosiaalisen kuntoutuksen kannalta mielenkiintoisiin kohteisiin, kuten paikallisille työtoimintapaikoille.

Suuren kokonsa vuoksi projektiryhmän toiminta on pidetty mahdollisimman epämuodollisena, tavoitteena on saada lisäarvoa muiden kokemuksista. Tapaamisista on pyritty tekemään vuorovaikutteisia ja antoisia niin kunta- tai seututason hankkeille kuin tukiryhmällekin. Tapaamisissa on hyödynnetty yhteiskehittämiseen perustuvaa työtettä, ja keskustelulle on varattu runsaasti aikaa. SOSKU-hankkeessa on käytössä THL:n Ekstranet, jonka avulla SOSKU-projektiryhmä voi tehdä yhdessä kehittämistyötä. Ekstranettiä kehitetään käyttäjien tarpeisiin, se on muokattavissa käyttäjien tarpeista käsin.

1.4.2 Tukiryhmä

Tukiryhmän ideana on olla sosiaalisen kuntoutuksen verkostotyön koordinoija sekä hankkeessa että valtakunnallisesti. Tukiryhmä koostuu THL:n, Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Kuntoutussäätiön hanketyöntekijöistä. Tarvittaessa ryhmään osallistuu muitakin asiantuntijoita, kuten Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeen hanketyöntekijöitä, THL:n, Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Kuntoutussäätiön muita työntekijöitä sekä STM:n ja muiden tahojen asiantuntijoita. Toimintaan osallistuu myös asiakaskehittäjiä ja kokemusasiantuntijoita. Alle on koottu tukiryhmän toiminnan tavoitteet

- Toimiva verkostoyhteistyö hankkeen sisällä: Tukiryhmä koordinoi ja kehittää verkostoyhteistyötä
- Toimiva tiedonkulku: Tukiryhmä toimii viestinviejänä kuntien välillä ja levittää hyviä käytäntöjä
- Toimivat yhteydet hankkeen ulkopuolisiin toimijoihin: Tukiryhmä koordinoi yhteistyötä sosiaalisen kuntoutuksen toimijoiden kanssa ja luo sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallisen oppimisverkoston.

Alle on koottu tarkempaa tietoa tukiryhmän tehtävistä sekä ryhmään osallistuvien organisaatioiden rooleista. Lisätietoja löytyy myös taulukosta 3.

- Kokoontuminen säännöllisesti noin kerran kuukaudessa
- SOSKU-hankkeen projektiryhmän tapaamisten suunnitteleminen ja toteuttaminen
- Hankkeen tutkimuksen, arvioinnin ja koulutuksen suunnitteleminen, koordinointi ja toteuttaminen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi
- Hankkeen seminaarien ja muiden tapahtumien järjestäminen
- Viestiminen eri kanavien kautta (Ekstranet, verkkosivut, Facebook)
- Oman toimintansa säännöllinen arviointi (itsearviointikyselyt ja palautteen läpikäynti kehittämispäivien yhteydessä).

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Taulukko 3. Tukiryhmän roolit SOSKU-hankekokonaisuudessa

Roolit	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)	Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak)	Kuntoutussäätiö
Tutkimus ja kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> Kokoo ja kartoittaa sosiaalisen kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämistyötä Euroopasta ja Suomesta ja tuottaa kartoitusraportin/tietopaketin hankkeen verkkosivuille ja toimijoiden käyttöön, vie tietoa sosiaalisen kuntoutuksen oppimisverkostoon ja kuntouttavan työtoiminnan käsikirjaan Tekee kysely/haastatteluselvityksen kuntien valmiudesta sosiaalisen kuntoutuksen toteutukseen ja uuden lainsäädännön vastaanotosta Toimii linkkinä valtakunnallisiin sosiaalisen kuntoutuksen parissa toimiviin tahoihin Vastaa hankkeen projektiryhmästä, ohjausryhmästä, valtakunnallisista yhteistyöpajoista, avoimista alueilaisuuksista ja alku- ja loppuseminaareista Tekee yhteistyötä sosiaalisen kuntoutuksen toimijoiden kanssa mm. Innokylän ja sosiaalisen kuntoutuksen oppimisverkoston toiminnassa, ottaa selvälle muiden hankkeiden tuloksia ja tuo niitä tiedoksi SOSKU-hankeelle 	<ul style="list-style-type: none"> Kartoittaa osahankkeiden koulutustarpeet Vastaa sosiaalisen kuntoutuksen oppimisverkoston kehittämisestä Suunnittelee 1. vaiheen koulutussisällöt Pilotoi ja raportoi koulutuksen Suunnittelee 2. vaiheen koulutussisällöt Järjestää ja raportoi valtakunnallisen monimuotokoulutuksen Tuottaa oppimismateriaalit Tuottaa verkkopohjaisen oppimismalustan Levittää hankkeen tuloksia verkostojensa kautta 	<ul style="list-style-type: none"> Vastaa SOSKU-hankkeeseen osallistuvien kuntien paikallisesta tuesta ja sparrauksesta Kartoittaa kuntien tarpeet sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisessä Osallistuu kuntien kehittämistyön sisältöjen suunnitteluun Kokoo hankkeen kuntien tarkennetun projektisuunnitelman Kerää tutkimus- ja seuranta-tietoa kuntien sosiaalisen kuntoutuksen palveluista ja menetelmistä ja kokoo, jäsentää ja kuvaa kehittämistyön tulokset Tuottaa tietoa laadukkaista sosiaalisen kuntoutuksen menetelmistä, yhteismitallisia laatutekijöitä ja laatuksiteereitä Vastaa hankkeen paikallisten (yhden osahankkeen) työpajoista ja alueellisista (useamman osahankkeen) työpajojen järjestämisestä Toimii viestinvälittäjänä kuntien paikallistasolle ja edistää yhteistyötä myös osahankkeiden välillä sekä toimii linkkinä mm. Kuntoutusporttiin
Arviointi	<ul style="list-style-type: none"> Vastaa hankkeen kokonaisarviointiin Toteuttaa hankkeen prosessi-arvioinnin sekä projektiryhmän, ohjausryhmän ja tukiryhmän työskentelyn itsearviointin 	<ul style="list-style-type: none"> Vastaa koulutuksen arvioinnista 	<ul style="list-style-type: none"> Vastaa osahankkeiden kehittämistyön arvioinnin toteuttamisesta (osahankkeiden tavoitteiden toteutumisen kehittävä arviointi)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) johtaa hankkeen päätoteuttajana tukiryhmää. Se kartoittaa sosiaalisen kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämistyötä, tuottaa sosiaalisesta kuntoutuksesta tietopaketin ja on tehnyt valtakunnallisen kysely-/haastattelututkimuksen uuden sosiaalihuollon lainsäädännön vastaanotosta. THL vastaa hankkeen arvioinnista.

Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak) toteuttaa sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallisen koulutuskokonaisuuden. Koulutuskokonaisuus toteutetaan kaksi kertaa. Ensimmäiseen pilottitoteutukseen

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

osallistuu SOSKU-hankkeen kuntatason työntekijöitä, jotka työskentelevät sosiaalisen kuntoutuksen parissa. Toinen toteutus on valtakunnallinen monimuotototeutus. Diak vastaa valtakunnallisen oppimisverkoston toteutuksesta, sen avulla eri toimijat oppivat toisiltaan sosiaalisen kuntoutuksen hyviä käytäntöjä ja luovat uusia toimintatapoja kuntoutukseen.

Kuntoutussäätiö vastaa SOSKU-hankkeeseen osallistuvien kuntien paikallisesta tuesta ja sparrauksesta. Se tarjoaa kunnille verkostokehittämisen, sosiaalisen kuntoutuksen ja kokemusasiantuntijatoiminnan osaamista ja kehittämistyön fasilitointia sekä tutkimus- ja seurantatietoa kehittämistyön tueksi. Kuntoutussäätiö vastaa hankekuntien paikallisista (1 - 2 hankekunnan) alueellisista (useamman osahankkeen) työpajoista ja tarjoaa niille sekä muidenkin kuntien edustajille hankesisältöön perustuvaa koulutusta ja valmennusta yhteistyössä Diakin kanssa.

1.4.3 Arviointi- ja tutkimusryhmä (Arttu)

Tukiryhmä on perustanut arviointi- ja tutkimusryhmän (Arttu) koordinoimaan SOSKU-hankkeen tutkimuksen, arvioinnin ja koulutuksen kokonaisuutta. THL:n tutkija-kehittäjä koordinoi ryhmän toimintaa. Ryhmään osallistuu THL:n, Diak:n, Kuntoutussäätiön ja Metropolia Ammattikorkeakoulun hankkeiden tutkimusta ja arviointia sekä koulutusta tekevät ja kehittävät hanketyöntekijät. Lisäksi ryhmään osallistuu tarvittaessa hankkeen ulkopuolisia tahoja esimerkiksi TOIMIA-verkostosta tai muista hankkeista (mm. Sokra- ja Solmu-hankkeet). Arttu-ryhmä hakee tarvittavat tutkimusluvut THL:n eettisestä toimikunnasta tai kunnista.

1.4.4 Ohjausryhmä

SOSKU-hankkeen ohjausryhmän tehtävänä on tukea hankkeen toimintaa sekä tuoda valtakunnallisia ja eri toimijoiden näkökulmia hanketyöhön. Ohjausryhmä kokoontuu säännöllisesti 2 - 3 kertaa vuodessa. Hankkeen ohjausryhmään on pyydetty edustus THL:stä, osatoteuttajilta, Kuntaliitosta, Kelasta, järjestöistä, sekä asiakaskunnan edustus TPY:stä ja KoKoa ry:stä. STM:llä on ohjausryhmässä hankkeen valvojan edustus ja hallinnollinen edustus.

2 SOSKU-hankekokonaisuuden väliarviointi

Luvussa 2 esitellään SOSKU-hankekokonaisuuden tavoitteet, toteutustavat sekä tähänastinen, konkreettinen toiminta eri osahankkeissa ajalla 1.4.2015 - 30.4.2016. Taulukkoon 4 on koottu hankekokonaisuuden tavoitteet ja toteutustavat. Tavoitteita on yhteensä viisi, taulukossa viimeisenä mainittu hanke- ja kehittämistyön tukeminen liittyy puolestaan hankkeen onnistumisen ja laadun varmistamiseen.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Taulukko 4. SOSKU-hankekokonaisuuden tavoitteet ja toteutustavat

Tavoitteet	Toteutustavat
1. Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittäminen • Työtapojen kehittäminen • Uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittäminen
2. Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus	<ul style="list-style-type: none"> • Kehittämistyön kokoaminen, jäsentäminen ja kuvaus, hyvät käytännöt • Sosiaalisen kuntoutuksen tutkimus • Arviointi, vaikuttavuus, välineet, mittarit
3. Sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen vahvistaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Koulutuspilottit, koulutus • Oppimateriaalit
4. Valtakunnallinen verkostoyhteistyö	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiaalisen kuntoutuksen oppimisverkostot, tiedotus, tilaisuudet • Yhteistyö eri hankkeiden kanssa • Arvioinnin kehittäminen
5. Sosiaalisen kuntoutuksen lainsäädäntötyön tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiaalisen kuntoutuksen tutkimus
Hanke- ja kehittämistyön tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Hanke- ja kehittämistyötä tukevat ryhmät • Kuntavierailut (kuntaturnee) • Itsearviointikysely • Yhteiskehittäminen • Kehittävä arviointi

2.1 Hankekokonaisuuden tuottama hyöty sekä tähänastisia tuotoksia ja tuloksia

2.1.1 Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen

Hankekokonaisuuden tavoite 1 (Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen) liittyy palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön, työtapojen sekä uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittämiseen. Taulukossa 5 on esitelty huhtikuuhun 2016 mennessä toteutettu konkreettinen toiminta ja vastuutahot tämän tavoitteen osalta.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Taulukko 5. Toteutustavat ja konkreettinen toiminta hankekokonaisuuden tavoitteen 1 osalta

Toteutustavat	Konkreettinen toiminta (vastuutahot)
<ul style="list-style-type: none"> • Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminta- ja yhteistyöverkoston kartoitus ja kehittäminen (FSHKY; Jyväskylä; Laukaa; Metropolia; Mikkeli; Seinäjoki; Vantaa) • Osahankkeen ohjausryhmä (FSHKY; Rovaniemi); Työrukkas-ryhmä (Rovaniemi); Tukiryhmät 1 ja 2 (Järvenpää) • Keskustelutilaisuudet: Hankkeen avoimet ovet ja Perjantaiporinat (Laukaa) • Harjoitteluyhteistyö Seinäjoen ammattikorkeakoulun kanssa (Seinäjoki) • Osallistuminen koulujen hyvinvointityöryhmien (oppilashuoltotyöryhmien) työskentelyyn ja kaupungin peruskoulujen opetussuunnitelmatyöhön (Rovaniemi)
<ul style="list-style-type: none"> • Työtapojen kehittäminen • Uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakasnäkökulman selvittäminen ja osallisuuden edistäminen: Asiakaskyselyt (Jyväskylä); Yksilöhaastattelut, ryhmätyöskentelyt ja oppilaskysely (Rovaniemi); Kehittäjäpienryhmät, esim. asiakasraati (Jyväskylä; Laukaa; Seinäjoki); Alkuarviointi-työryhmä (Jyväskylä); Työllisyystalon valmennuksen kehittämisen kokonaisuuden toteuttaminen (Seinäjoki); Osahankkeen nimikilpailu ja mainosvideo (Mikkeli) • Ennaltaehkäisevä työskentely: Nuorten toimintakioski -toiminta; Hyppytunti- ja kaveritoiminta; Ennaltaehkäisyyn painottuva luokkatyöskentely; Tsemppariyhmä; Nuorisotila ”Meän tila”; Hyvinvoinnin vuosikello (Rovaniemi) • Yksilötyöskentely (FSHKY; Jyväskylä; Laukaa; Mikkeli; Rovaniemi; Seinäjoki; Vantaa) • Ryhmätyöskentely: <ul style="list-style-type: none"> ○ Kulttuurilähtöisten, luovien menetelmien ryhmät: Naisen kuva -ryhmä (Laukaa); Tarinani on voimani -ryhmä (Järvenpää); Teatteriryhmä (Mikkeli); Valokuvaus (Laukaa; Mikkeli); Kombibänditoiminta (Seinäjoki) ○ Arjen hallintaan liittyvät ryhmät: Arjen avaimet -ryhmä (Järvenpää); Ryhmä 1 (FSHKY); Miehen matka -ryhmä (Laukaa); Startti-ryhmät (Vantaa) ○ Osallisuutta edistävät ryhmät: Tapahtumiin/toimintoihin osallistuminen ja tutustuminen (Jyväskylä); Ryhmät 1 ja 2 (FSHKY); Yksinäisten ryhmä (Jyväskylä); Nuorille suunnattu ryhmä (Rovaniemi); Tekemistä arkeen -ryhmä (Seinäjoki); Startti-ryhmät (Vantaa) ○ Terveyden edistämiseen keskittyvät ryhmät: Painonhallintaryhmä (Järvenpää); Tupakasta irti -ryhmä (Järvenpää); Masennuksesta toipuvien ryhmä (Järvenpää); Intensiiviliikuntaryhmä (Järvenpää); Liikuntaryhmä (Laukaa); Miehen matka -ryhmä (Laukaa); Startti-ryhmät (Vantaa) ○ Eläinavusteisia menetelmiä hyödyntävät ryhmät: Hevosvoimaa-ryhmä (Laukaa); Miehen matka -ryhmä (Laukaa) ○ Green care -menetelmiä hyödyntävät ryhmät: Palstaviljely (Jyväskylä); toiminta maa-/hevos-tiloilla, yhteistyön tekeminen Hoivafarmi-hankkeen kanssa (Mikkeli) ○ Työelämävalmiuksia edistävät ryhmät: Työraitti-valmennus (Seinäjoki); Startti-ryhmät (Vantaa) • Työpaikkakoutsi-koulutus työntekijöille (Vantaa) • SHL:n mukaisen työtoiminnan käyttöönotto työmuotona (Laukaa) • EHPÄ-päätösmallin käyttöönotto (Vantaa) • Sosiaalisen kuntoutuksen digitaalisuuden kehittäminen (Digiloikka); Osallistuminen Kohtaamo-hankkeen kehittämistyöhön (Mikkeli) • Palvelualueiden yhteistyön aloittaminen; palvelupolun luominen asiakkaille (FSHKY); Yhteisen valmennuksen työkirjan/suunnitelman kehittäminen (Seinäjoki) • Mallien kehittäminen: Vertaistoiminnan kehittämiseen perustuvat mallit: Lähivertaiskoulutus ja Vertaisneuvojakoulutus (Järvenpää); Sarana-työskentelymallin toteuttaminen ja jatkotyöstäminen (Jyväskylä); Yhteistyö- ja kumppanuusmalli urheiluseurojen sekä kulttuuri- ja liikuntatoimen kanssa (Jyväskylä); ”Elämäni sävelet” -toimintamallin kehittäminen (Metropolia); Osallistuminen kuntouttavan työtoiminnan kehittämistyöryhmään (Seinäjoki); Uudenlaisen palvelumallin kehittäminen (Vantaa); Sosiaalisen vahvistamisen tuen mallin kehittäminen (Rovaniemi)

Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittäminen

Kuten taulukosta 5 havaitaan, konkreettinen hanketoiminta palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittämisen osalta on liittynyt toiminta- ja yhteistyöverkoston kartoitukseen ja kehittämiseen, osahankkeiden toimintaa tukeviin ryhmiin, keskustelutilaisuuksiin, harjoitteluyhteistyöhön oppilaitoksen kanssa sekä osallistumiseen koulujen hyvinvointityöryhmien työskentelyyn ja kaupungin peruskoulujen opetussuunnitelmatyöhön. Tätä kehittämistyötä on tehty kaikissa kunta- tai seututasolla sekä Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeissa. Valtakunnallisen verkostoyhteistyön tekeminen ja sen kehittäminen on tavoitteena myös koko SOSKU-hankekokonaisuuden tasolla, joten tähän pyritään myös tukiryhmän (THL, Diak ja Kuntoutussäätiö) osahankkeissa.

Sosiaalisen kuntoutuksen toteuttaminen ja sen kehittäminen edellyttävät yhteistyötä, ja osahankkeissa onkin kartoitettu sosiaalisen kuntoutuksen parissa toimivia tahoja kunta- tai seututasolla. Sosiaalisen kuntoutuksen toimijatahojen yhteiset tapaamiset eri muodoissaan ovat tärkeä osa tätä verkostoyhteistyötä. Hankepaikkakunnilla on esimerkiksi järjestetty avoimia keskustelutilaisuuksia (hankkeen avoimet ovet ja Perjantaiporinat) ja niihin on osallistunut poliitikkoja, kuntalaisia, asiakkaita ja yhteistyökumppaneita.

Esimerkiksi Laukaan osahankkeessa on tarkasteltu sosiaalisen kuntoutuksen suhdetta psykiatrian poliklinikan ja Kelan palveluihin, mikä on tuonut uusia näkökulmia koko hankkeelle. Seinäjoen osahanketta toteutetaan puolestaan poikkihallinnollisena yhteistyönä Seinäjoen kaupungin omissa palveluissa ja muiden eri toimijoiden kanssa. Yhteistyösuhteissaan osahanke on ankkuroitunut vahvimmin työllisyyspalveluihin.

Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeen innovatiivisuuden keskiössä on puolestaan taidelähtöisten menetelmien mahdollistaminen luonnolliseksi osaksi sosiaalisen kuntoutuksen työntekijöiden arkea, joko työntekijöiden tai erillisten taidetoimijoiden toteuttamana. Tätä edistetään rakentamalla yhteistyösuhteita taidekentän ja sosiaalisen kuntoutuksen toimijoiden välille sekä kartoittamalla valtakunnallisissa tapaamisissa suhtautumista taidelähtöisten menetelmien käyttöön.

Nuorten kohdalla keskeisiä yhteistyötahoja ovat olleet esimerkiksi koulut ja oppilaitokset, työllisyyspalvelut, mielenterveyspalvelut ja päihdepalvelut. Rovaniemen osahankkeessa kuntalaiset ja koululaiset on otettu mukaan: kaikki nuoret (myös he, joilla ei ole tällä hetkellä ongelmia) sekä kokemusasiantuntijanuoret (osallisuus ja käyttäjälähtöinen kehittäminen). Osahankkeessa kehitetään uusia työkaluja sekä ennaltaehkäisevään että korjaavaan sosiaaliseen vahvistumiseen lasten ja nuorten omissa kasvu- ja kehitysympäristöissä. Nuoriin keskitytään myös Mikkelin osahankkeessa, joka on tarjonnut näkökulmia nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palvelurakenteen tulevaisuusvisioihin Mikkeliin. Nuorten sosiaalinen kuntoutus on monen toimijan kenttää, jatkossa myös Mikkelin Olkkari voidaan nähdä yhtenä sosiaalisen kuntoutuksen palveluntuottajana. Rakennetta kehitetään Mikkelin sosiaalitoimen ohjaamana ja osahanke osallistuu aktiivisena toimijana tähän kehittämistyöhön.

Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittämistä tukemaan on perustettu erilaisia ryhmiä: ohjausryhmiä (FSHKY; Rovaniemi), monialainen Työrukkas-ryhmä (Rovaniemi) sekä tukiryhmiä (Järvenpää). Esimerkiksi Järvenpään osahankkeen projektityöntekijän tukena toimii kaksi yhteiskehittämisen idealla syksyllä 2015 koottua tukiryhmää. Niiden tavoitteena on tukea, auttaa, kehittää sekä juurruttaa yhdessä projektityöntekijän kanssa osahankkeen toimintaa. Tukiryhmä 1 koostuu esimiehistä, työntekijöistä, kokemusasiantuntijoista ja kolmannen sektori toimijoista. Tukiryhmään 2 osallistuu asiakkaita, työntekijöitä ja kokemusasiantuntijoita.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Palvelupolkujen ja verkostotyön kehittämiseen liittyy myös sosiaalisen kuntoutuksen kansallisen teematyön toiminta, joka alkoi SOSKU-hankkeen aloitusseminaarin yhteydessä 8.4.2016. Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak) koordinoi ja kehittää päävastuullisena tätä valtakunnallista verkostoyhteistyötä. Tavoitteena on avoin teematyöprosessi, jossa edistetään sosiaalista kuntoutusta keskustelujen ja muilta toimijoilta oppimisen avulla.

Työtapojen sekä uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittäminen

Työtapojen sekä uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittämisessä on keskitytty asiakasnäkökulman selvittämiseen ja osallisuuden edistämiseen, ennaltaehkäisevään työskentelyyn, yksilö- ja ryhmätyöskentelyyn, Työpaikkakoulu-koulutukseen, SHL:n mukaisen työtoiminnan käyttöönottoon työmuotona, EHPÄ-päätösmallin käyttöönottoon, sosiaalisen kuntoutuksen digitaalisuuden kehittämiseen, palvelualueiden yhteistyön aloittamiseen sekä erilaisten mallien kehittämiseen. Tarkempaa tietoa näistä löytyy osahankekohtaisesti raportin luvusta 3 (Kuvaukset SOSKU-hanketoiminnasta ja toteutetut väliarviointit), tässä esitellään ainoastaan keskeisimpiä tuloksia tehdystä kehittämistyöstä.

Monessa SOSKU-osahankkeessa on panostettu asiakasnäkökulman selvittämiseen. Tämä on ollut tärkeää hanketoiminnan alkuvaiheessa, koska ideat ja innovatiivisuus syntyvät asiakkaiden tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti. Asiakaskyselyjen, yksilöhaastattelujen ja ryhmätyöskentelyn avulla on saatu selville asiakkaiden näkemyksiä koskien sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistarpeita.

Kaikissa kunta- tai seututason osahankkeiden tähänastisessa hanketoiminnassa on toteutettu sosiaalisen kuntoutuksen ydintoimintojen kehittämistä ja uusien työtapojen kokeiluja. Toiminnassa ovat korostuneet erityisesti asiakaslähtöisyys ja asiakkaiden osallistuminen kehittämiseen (esim. asiakasraadit, kokemusasiantuntijatoiminta). Asiakasraadeilla on mahdollisuus tukea rakenteellista sosiaalityötä eli sosiaalista kuntoutusta tukevien rakenteiden kehittämistä kuntien organisaatioissa ja verkostoissa. Esimerkiksi Jyväskylän osahankkeessa kehittäjäasiakastoiminta on tärkeä osa uudenlaisen, rohkean ja innovatiivisen toimintamallin luomista. Toiminta on menetelmänä osa sosiaalista kuntoutusta, jossa asiakkaan rooli toimijana vahvistuu. Jyväskylän osahankkeessa on onnistuttu vakiinnuttamaan yhteistyö KSSHP:n kokemusasiantuntijatoimijoiden ja koulutuksen kanssa. Aikuissosiaalityön asiakasraati on aloittanut toimintansa osana rakenteellista sosiaalityötä.

Ennaltaehkäisevää työskentelyä on tehty Rovaniemen osahankkeessa, joka poikkeaa kohderyhmältään, tavoitteiltaan ja toimintaympäristöltään muista osahankkeista. Siinä keskitytään ennaltaehkäisyyn, ja kohde-ryhmänä ovat nuoret perusopetuksen yläluokilla olevat oppilaat. Osahankkeen toiminta painottuu vahvasti nuorisotyöhön kirjatun sosiaalisen vahvistamisen toimintaan. Tämä tuo hankekokonaisuuteen mielenkiintoisen ulottuvuuden, jossa pääpaino ei ole tukea ihmisiä syrjäytymisestä osallisuuteen. Tavoitteena on rakentaa koulumaailmaan ja nuorisotyöhön sekä niiden yhteistyöverkoston sellaisia toimintamalleja ja työtapoja, joiden avulla voidaan ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja reagoida mahdollisimman varhain ja matalalla kynnyksellä nuorten itsensä ilmaisemiin huoliin.

Korjaavan yksilötyöskentelyn toteuttamisen periaatteina ovat SOSKU-osahankkeissa korostuneet asiakaslähtöisyys, osallisuus, pitkäkestoisuus, säännöllisyys, intensiivisyys ja työskentelyn jalkautuminen. Yksilötyöskentelyn menetelminä on hyödynnetty keskustelutapaamisia, kotikäyntejä, verkostotapaamisia, toiminnallisuutta, intensiivistä yksilötyöskentelyä sekä asiakkaan avustamista ja tukemista konkreettisten asioiden hoidossa (ns. arjen koutsina toimiminen).

Yksilötyöskentelyssä ovat korostuneet ajan antaminen ja luottamussuhteen muodostaminen asiakkaaseen. Sosiaalisen kuntoutuksen kohderyhmällä on usein taustalla epäonnistuneita yrityksiä ja kokemuksia sekä viranomaisvastaisuutta. Tärkeää on ollut työskentely virastojen ja toimistojen ulkopuolella ja uuden tulokulman hyödyntäminen. Asiakkaiden tuen tarpeet tulee arvioida aina yksilökohtaisesti, ja tähän on kyetty SOSKU-hanketoiminnassa panostamaan. Intensiivisen yksilötyöskentelyn avulla on saatu tietoa siitä, miten asiakkaiden prosessit etenevät ja mitä tahoja asiakkaan kanssa toimii. Perheen ja lähiyhteisöjen tukeminen on osoittautunut tärkeäksi, koska lähiverkostot tukevat kuntoutumista.

Sosiaalisessa kuntoutuksessa vaadittava työote on rinnalla kulkemista, valmentavaa työtä. Asiakasta autetaan tunnistamaan omat vahvuutensa ja osaamisensa sekä autetaan myös hyödyntämään niitä. Työntekijän ja asiakkaan välinen valtasuhde täytyy myös huomioida. Yksilötyöskentelyssä on käytetty apuna erilaisia menetelmiä, esimerkiksi taideperustaisia menetelmiä.

Uutena menetelmänä on monessa osahankkeessa otettu käyttöön asiakkaiden tapaaminen kotona ja heidän arjessaan. Tällöin sosiaalisen kuntoutuksen palvelu on kotiin vietävää palvelua, eikä asiakkaita tavata toimistossa. Hanketyöntekijät tekevät yhdessä asiakkaiden kanssa arkeen liittyviä asioita, esimerkiksi siivoamisen harjoittelua, ruuanlaittoa sekä asioiden hoitamista eri virastoissa. Kotiin vietävä ja yksilöllinen sosiaalisen kuntoutuksen palvelu tukee asiakasta hänen arjessaan.

SOSKU-osahankkeissa toteutetussa ryhmätyöskentelyssä on korostunut toiminnan sisällön suunnittelu yhteistyössä asiakkaiden kanssa. Ryhmätoimintapiloteissa on saatu kokemuksia siitä, miten erilaiset ryhmät toimivat ja mikä merkitys niillä on asiakkaiden kuntoutumiseen. Ryhmien teemat ovat liittyneet esimerkiksi päivärytmin löytämiseen, velkaneuvontaan, asunnonhakuun, työtoimintaan tutustumiseen tai oman jatkopolun löytämiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa on ollut kokonaisuutena tarkastellen melko vähän keskeyttämisiä ja toiminnasta on saatu hyvää palautetta. Erilaisen ryhmätoiminnan avulla asiakkailla on ollut mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitojaan ja olla osa ryhmää. Ryhmätoiminnan toteuttamiseen ja toiminnassa onnistumiseen liittyvät muun muassa seuraavat asiat:

- Sisältöjen monipuolisuus, sisällöt ovat olleet hyvin monentyyppisiä riippuen ryhmään osallistuvien asiakkaiden tavoitteista ja toiveista
- Toiminnallisuus on ollut tärkeä osa ryhmätoimintaa
- Turvallisuus, jolloin voi olla oma itsensä ja näyttää tunteensa
- Arjenhallinnan tukeminen on tärkeä teema ryhmätoiminnassa
- Taide- ja kulttuurilähtöiset, luovat menetelmät ovat toimineet hyvin sosiaalisessa kuntoutuksessa ja niitä on hyödynnetty monessa osahankkeessa; esimerkkeinä voidaan mainita Naisen kuva -ryhmä, Tarinani on voimani -ryhmä, Teatteriryhmä ja Kombi-bänditoiminta
- Green care -menetelmät ovat myös toimineet hyvin: osahankkeissa on hyödynnetty palstaviljelyä ja toimintaa maa-/hevostiloilla
- Ryhmätoimintaan sopivat myös terveysteemat, jolloin ryhmä tukee esimerkiksi painonhallinnassa, tupakasta irti pääsemisessä, masennuksesta toipumisessa ja liikunnan lisäämisessä
- Ryhmätoiminnassa on ollut sisältönä myös yleisötapahtumiin osallistumista ja tutustumista, mikä on edistänyt asiakkaiden yhteisöllistä osallisuutta
- Ryhmien koot ovat vaihdelleet, mutta käytännössä sopiva ryhmäkoko on noin 10 henkilöä riippuen ohjaajien määrästä
- Päivystysluonteinen toiminta esimerkiksi palvelukahvilan muodossa madaltaa kynnystä hakea tukea ja neuvoa

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Kahdessa osahankkeessa on toteutettu myös työelämävalmiuksia edistäviä ryhmiä (Työraitti-valmennus sekä Startti-ryhmät).

Työtapojen kehittämiseen liittyy myös kokeilu tietotekniikkasovellusten hyödyntämisestä sosiaalisen kuntoutuksen palvelunohjauksessa (Digiloikka), joka on toteutettu Mikkelin kunnassa tammi-maaliskuussa 2016. Mikkelin SOSKU-osahankkeen työntekijä ja nuori/kehittäjäasiakas osallistuivat Kuntoutussäätiön kutsumina Mikkelin ammattikorkeakoulun kuntoutuksen digitalisaatiomahdollisuuksia ideoiviin, kahteen työpajaan. Työpajoista saatiin aineksia myös Mikkelin osahankkeen omaan, nuorten palveluohjauksen digitalisoinnin yhteiskeittämiseen.

Tähänastisessa hanketoiminnassa on myös kehitetty tai alettu kehittää uusia palvelumalleja ja sisältöjä. Lisätietoja näistä malleista löytyy osahankekohtaisesti raportin luvusta 3.

- Vertaistoiminnan kehittämiseen perustuvat mallit: Lähivertaiskoulutus ja Vertaisneuvojakoulutus (Järvenpää)
- Sarana-työskentelymallin toteuttaminen ja jatkotyöstäminen (Jyväskylä)
- Yhteistyö- ja kumppanuusmalli urheiluseurojen sekä kulttuuri- ja liikuntatoimen kanssa (Jyväskylä)
- ”Elämäni sävelet” -toimintamallin kehittäminen (Metropolia)
- Osallistuminen kuntouttavan työtoiminnan kehittämistyöryhmään (Seinäjoki)
- Uudenlaisen palvelumallin kehittäminen (Vantaa)
- Sosiaalisen vahvistamisen tuen mallin kehittäminen (Rovaniemi).

Esimerkiksi Järvenpäässä on vertaisille tarjottu mahdollisuutta tukea asiakkaita ja neuvoa esimerkiksi eri palveluiden käytössä. Vertaisneuvojatoiminta ja siihen liittyvä koulutus ovat tuoneet uutta resurssia sosiaalityöhön. Järvenpään vertaisneuvojakoulutukseen osallistuneiden mukaan toiminnasta on ollut apua heille, jotka tarvitsevat apua ja tukea virastoissa asioimiseen, lomakkeiden täyttämiseen ja sähköiseen asiointiin. Esille nostettiin erityisesti auttaminen netissä hoidettavien asioiden hoidossa.

2.1.2 Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus

SOSKU-hankekokonaisuuden tavoitteeseen 2 (Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus) lukeutuvat kehittämistyön kokoaminen, jäsentäminen ja kuvaus, hyvät käytännöt, sosiaalisen kuntoutuksen tutkimus sekä arviointi, vaikuttavuus, välineet ja mittarit. Taulukossa 6 esitellään tähänastista konkreettista toimintaa tämän tavoitteen osalta.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Taulukko 6. Toteutustavat ja konkreettinen toiminta hankekokonaisuuden tavoitteen 2 osalta

Toteutustavat	Konkreettinen toiminta (vastuutahot)
Kehittämistyön kokoaminen, jäsentäminen ja kuvaus, hyvät käytännöt	<ul style="list-style-type: none"> • Kehittämistyötä edistävät koonnit ja analysoinnit SOSKU-hankekokonaisuudesta (Kuntoutussäätiö) • Tarvekartoituskysely kunta- tai seututason osahankkeille (Kuntoutussäätiö) • Kysely asiakastyön dokumentoinnista kunta- tai seututason osahankkeille (Kuntoutussäätiö) • Sosiaalisen kuntoutuksen portaali (Kuntoutussäätiö)
Sosiaalisen kuntoutuksen tutkimus	<ul style="list-style-type: none"> • Tutkimus kuntien valmiudesta sosiaalisen kuntoutuksen toteutukseen ja uuden lainsäädännön vastaanotosta (THL) • Tutkimus sosiaalisen kuntoutuksen aukkopaikoista (Diak) • Laadullinen tutkimus asiakas - työntekijä-roolien mahdollisesta muutoksesta sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittämisessä (Kuntoutussäätiö) • Tutkimus taidelähtöisten menetelmien käytöstä osana sosiaalista kuntoutusta (Metropolia) • Tutkimus sosiaalisen kuntoutuksen nykytilasta (Seinäjoki)
Arviointi, vaikuttavuus, välineet, mittarit	<ul style="list-style-type: none"> • Kykyviisari-mittarin pilotointi (TTL) • SOSKU-Tutka-mittarin kehittäminen ja pilotointi (Diak ja Kuntoutussäätiö) • Mun elämä -mittari (Diak)

Kehittämistyön kokoamista, jäsentämistä ja kuvausta ja hyviä käytäntöjä on edistetty Kuntoutussäätiön osahankkeen toimesta. Tähän liittyvät kehittämistyötä edistävät koonnit ja analysoinnit SOSKU-hankekokonaisuudesta, tarvekartoituskysely sekä kysely asiakastyön dokumentoinnista kunta- tai seututason osahankkeille ja sosiaalisen kuntoutuksen portaalin kehittäminen.

Sosiaalisen kuntoutuksen tutkimusta on toteutettu THL:n, Diakin, Kuntoutussäätiön, Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Seinäjoen osahankkeiden toimesta. THL:n toteuttama tutkimus liittyy valtakunnallisen kuntakyselyn toteuttamiseen helmikuussa 2016. Tutkimuksessa selvitettiin kuntien valmiutta sosiaalisen kuntoutuksen toteutukseen ja uuden lainsäädännön vastaanottoon. Tarkempaa tietoa tästä tutkimuksesta löytyy raportin luvusta 3.1.3. Raportti julkaistaan loppuvuonna 2016.

Diakonia-ammattikorkeakoulu on tekemässä tutkimusta sosiaalisen kuntoutuksen aukkopaikoista. Kuntoutussäätiön osahankkeessa on puolestaan käynnissä laadullinen tutkimus asiakas - työntekijä-roolien mahdollisesta muutoksesta sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittämisessä. Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeessa tehdään tutkimusta taidelähtöisten menetelmien käytöstä osana sosiaalista kuntoutusta. Lisäksi hankkeessa luodaan tutkimuksessa saatua tietoa hyödyntämällä taidelähtöisiin menetelmiin perustuva ”Elämäni sävelet” -toimintamalli sosiaalisen kuntoutuksen käyttöön. Mallia pilotoidaan Vantaalla sekä mahdollisesti myös Seinäjoella ja Mikkelissä. Seinäjoen osahanke on toteuttanut tutkimuksen sosiaalisen kuntoutuksen nykytilasta Seinäjoella.

SOSKU-hankkeessa on tavoitteena myös arvioinnin, vaikuttavuuden, välineiden ja mittareiden kehittäminen. Alla on lueteltu arviointiin liittyviä menetelmiä eri osahankkeissa:

- Mikkelin osahankkeessa on käytössä Kuhan selviit, arki on draamaa -ryhmässä strukturoitu havaintomatriisi, jonka avulla jokainen ohjaaja arvioi ryhmän tavoitteita ja dynamiikkaa omien kokemuksiensa pohjalta.
- Laukaassa osahankkeen toimiston seinälle on kerätty asiakkaiden ja kumppaneiden kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta huomioita, ajatuksia ja ehdotuksia post it -lapuille.
- Vantaan osahankkeessa on kerätty osallistujilta ryhmäkertojen päätteeksi suullinen palaute. Ryhmätoiminnan loppuvaiheessa palautetta on pyydetty myös kirjallisesti.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarvointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Seinäjoen osahankkeen asiakkailta on tiedusteltu suullista palautetta asiakaskäyntien päätteeksi ja yhteistyökumppaneille on lähetetty kysely koskien hankkeen toteutusta.
- Jyväskylän osahankkeessa on tarkoitus kehittää palautelomakkeita eri tilanteisiin, myös alkuarviointia on kehitetty ja tehostettu.
- Järvenpään osahankkeessa on kerätty lähivertaisryhmästä (koulutuksesta) kirjallista palautetta. Arjen avaimet -ryhmässä projektityöntekijä haastatteli kaikki osallistujat.
- Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeessa työntekijät ovat kirjoittaneet päiväkirjoja, joita tullaan hyödyntämään osana tutkimuksen tekemistä.

Kunta- tai seututason osahankkeissa käytetään toimintakyvyn arvioinnissa Työterveyslaitoksen Kykyviisari-mittaria, hankkeen kehittämää SOSKU-Tutkaa ja Mun elämä -mittaria Mikkeliissä.

Kykyviisari

Työterveyslaitoksen Solmu-koordinaatiohanke kehittää sosiaalisen osallisuuden ja työ- ja toimintakyvyn arviointimenetelmän (Kykyviisari) ESR TL 5 -hanketoimijoiden käyttöön. Kykyviisaria kehitetään yhdessä vapaaehtoisten hanketoimijoiden, hankeosallistujien sekä sidosryhmien kanssa. Mittari soveltuu hankkeille, joissa arvioidaan osallistujien, työelämän ulkopuolella olevien työkäisten, työ- ja toimintakykyä. Hankeosallistujan työ- ja toimintakykyä arvioidaan Kykyviisarin samalla versiolla sekä hanketoimenpiteen alussa että lopussa. Pitkissä hankkeissa voidaan toteuttaa myös välimittaus. Kykyviisarissa on yhteensä yhdeksän aihealuetta:

1. Esitiedot (ikä, sukupuoli, henkilönnumero, hanketiedot)
2. Hyvinvointi (elämään tyytyväisyys, yleinen toimintakyky, koettu työkyky ja terveys)
3. Osallisuus (sosiaalinen toimintakyky ja sosiaalinen kanssakäyminen)
4. Mieli (psykkinen toimintakyky)
5. Arki (arjesta selviytyminen ja itsestä huolehtiminen)
6. Taidot (kognitiivinen toimintakyky, osaaminen, suhtautuminen tulevaisuuteen)
7. Keho (fyysinen toimintakyky)
8. Taustatiedot (kotitalouden tilanne, taloudellinen toimeentulo, koulutustausta)
9. Työ ja tulevaisuus (työllisyystilanne, työllistymisusko, muutostoiveet).

Arvioinnin tavoitteena on, että vastaaja saa yleiskuvan sosiaalisesta osallisuudestaan, työ- ja toimintakyvystään sekä siitä, mitkä osa-alueet ovat hänen vahvuuksiaan ja missä osa-alueissa on mahdollisesti kehitettävää. Hanke saa Kykyviisarin tulokset käyttöönsä ja voi hyödyntää niitä muun muassa omien tavoitteidensa ja toimenpiteidensä kohdentamisessa sekä raportoinnissa.

Kykyviisaria hyödynnetään useammassa SOSKU-osahankkeessa. Mikkelin osahankkeessa Kykyviisari-mittaria sovelletaan palveluohjauksessa mukana olevien nuorten ohjaamisessa. Mittarin on koettu olevan osittain raskas ja se orientoi hyvin työelämäsuuntautuneesti nuoren ajatuksia. Mikkelin hankkeessa

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

hyödynnetään lisäksi Mun elämä -mittaria, jota pilotoidaan Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Tätä mittaria käytetään teatteriryhmään osallistuvien, yksittäisten nuorten toimintakyvyn arvioimisen tukena.

Vantaan osahankkeessa Kykyviisaria kokeiltiin ensimmäiselle ryhmälle. Asiakaspalautteiden mukaan kysely oli liian pitkä ja raskas. Työntekijät kokivat, ettei Kykyviisari sellaisenaan toimi esimerkiksi keskustelutilanteissa. Seuraavan ryhmän toimintakyvyn arvioinnissa on käytetty Kuntoutussäätiön ja Diakin kehittämää SOSKU-Tutkaa. Tämän mittarin vahvuudeksi on koettu selkeys, joka tekee siitä helpommin lähestyttävän. Tutkaa on myös jälkikäteen helpompi tarkastella sekä vertailla kahta ryhmää keskenään.

SOSKU-Tutka

Kykyviisarin rinnalle on tarjottu voimavarasuuntautunutta arviointia, jossa keskitytään keinojen tarkoituksenmukaisuuteen (SOSKU-Tutka-mittari). SOSKU-Tutkaa on valmisteltu Kuntoutussäätiön ja Diak:n yhteistyönä, osana opinnäytetyötä, jossa kehitetään edelleen työhallinnon Tutka-mittaria. SOSKU-Tutkan kysymykset on ryhmitelty siten, että ne jäsentyvät seuraavien, neljän teeman pohjalta: 1) Tavoitteellisuus, pystyvyyskäsitteet ja toiveisuus / voimavarat, 2) Taloudelliset, psykofyysiset ja toiminnalliset reunaehdot / kuntoutumisvalmius ja sen edellytyksiä, 3) Sosiaalinen tuki ja osallisuus / voimavarat sekä 4) Jokin muu tärkeä, voimia antava asia. Alla kuvataan tarkemmin näitä teemoja.

- Tavoitteellisuus, pystyvyyskäsitteet ja toiveisuus / voimavarat
 - Tiedän, mikä minua kiinnostaa ja mitä haluan
 - Pystyn halutessani muuttamaan elämäni parempaan suuntaan
 - Uskon, että vaikeuksiin on löydettävissä helpotusta ja ratkaisuja.
- Taloudelliset, psykofyysiset ja toiminnalliset reunaehdot / kuntoutumisvalmius ja sen edellytyksiä
 - Käytännön asiat elämässäni ovat kunnossa (asuminen, talous)
 - Terveyteni, jaksamiseni ja päivärytmieni ovat kunnossa
 - Minulla on riittävästi mielekästä tekemistä sekä toimintaa.
- Sosiaalinen tuki ja osallisuus / voimavarat
 - Minulla on läheisiä ihmisiä, joiden seurassa viihdyn ja joilta saan tukea
 - Saan ammattilaisilta riittävästi apua, kun tarvitsen sitä.
- Jokin muu tärkeä, voimia antava asia: Tämä kriteeri, ”villi kortti”, voidaan ottaa mukaan tutkailuun, mikäli vastaaja on siitä kiinnostunut. Varsinkin negatiivisen kokonaistuloksen kohdalla voi olla tärkeää ongelmakeskeisyyden sijaan tehdä keskustelussa tilaa asiakkaan omille toivon lähteille ja selviytymiskeinoille. Ne voivat olla hyvin pieniä, mutta silti merkittäviä, kuntoutumisen sekä sen tukemisen kannalta varteenotettavia asioita.

SOSKU-Tutka palvelee asiakkaan omaa tilanteen hahmotusta ja muutosvalmiuden syntymistä, ei ammattilaisen tai järjestelmän tiedon tarpeita. Jokin asia voi jäädä odottamaan, kunnes asiakas itse on valmis alkamaan tutkia ja työstää sitä. Silloin hänellä todennäköisesti on myös motivaatiota sen vaatimaan ponnisteluun. Mittariin ja sen kriteereihin voidaan siis palata tai mittaus tehdä myös uudelleen sitten, kun se asiakkaan prosessin kannalta tuntuu tarkoituksenmukaiselta. Mittaria pilotoidaan Laukaan, Järvenpään ja Vantaan SOSKU-osahankkeissa.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Mun elämä -mittari

Mikkelin SOSKU-osahankkeessa on käytössä kaksi toimintakykymittaria. Kykyviisari-mittaria sovelletaan palveluohjauksessa mukana olevien nuorten ohjaamisessa. Mun elämä -mittaria hyödynnetään Mikkelin osahankkeen Kuhan selviit, arki on draamaa -teatteriryhmän yksittäisten nuorten toimintakyvyn arvioimisen tukena. Tätä mittaria pilotoidaan Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Mikkelin osahankkeessa mittaukset tehdään alku- ja loppuvaiheessa ryhmää tai silloin, kun nuori jää suunnitellusti ryhmästä kesken pois.

Mun elämä -mittari tukee nuorten kanssa toteutettua yksilökeskustelua, jossa kartoitetaan nuorten lähtötilannetta ryhmän käynnistymisen alkuvaiheessa. Yksilökeskustelu toimii keinona ymmärtää yksittäisen nuoren yksilöllisiä toiveita ja odotuksia ryhmäprosessista. Keskustelut mahdollistavat myös yksilöllisten tuentarpeiden huomioimisen ja mahdollisen palvelutarpeen arvioimisen. Kaikki ryhmässä olevat nuoret eivät ole osahankkeen varsinaisen palveluohjauksen piirissä, mutta se mahdollisuus on tarvittaessa olemassa.

2.1.3 Sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen vahvistaminen

Sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen vahvistamiseen lukeutuvat koulutuspilottit, koulutus sekä oppimateriaalit (taulukko 7). Tätä on toteutettu Diakin, Kuntoutussäätiön ja Vantaan osahankkeiden toimesta. Lisäksi Työterveyslaitos on tarjonnut koulutusta Kykyviisari-mittarin käyttöön.

Taulukko 7. Toteutustavat ja konkreettinen toiminta hankekokonaisuuden tavoitteen 3 osalta

Toteutustavat	Konkreettinen toiminta (vastuutahot)
Koulutuspilottit, koulutus	<ul style="list-style-type: none"> • Inklusiivisen sosiaalisen kuntoutuksen -pilottikoulutus (Diak) • Työpaikkakoutsi-koulutus (Vantaa) • Alustukset ja yhteistyössä Järvenpään osahankkeen kanssa toteutettu osio/työryhmäesitys (Kuntoutussäätiö) • Kykyviisari-koulutus (TTL)
Oppimateriaalit	<ul style="list-style-type: none"> • Oppimateriaalin (oppikirja) sisällön suunnittelun aloittaminen (Diak)

Diak kehittää Inklusiivisen sosiaalisen kuntoutuksen koulutusohjelmaa. Tällä hetkellä on käynnissä pilottikoulutus. Koulutukseen sisältyy myös kehittämistehtäviä sekä opintojakso, jonka kautta pyritään edistämään uusia innovaatioita ja käytäntöjä sosiaalisessa kuntoutuksessa. Diakin osahankkeessa tuotetaan myös oppimateriaalia. Materiaalin tuottaminen toteutetaan ainakin osittain oppikirjan kirjoittamisen muodossa. Oppikirjan sisällön suunnittelu on aloitettu.

Vantaan osahankkeen tavoitteena on kehittää myös ns. Työpaikkakoutsi-koulutusta, jonka tarkoituksena on kouluttaa kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapaikkojen henkilökuntaa ottamaan asiakkaita vastaan ja tarjoamaan heille yksilöllistä tukea työpolun alussa. Vantaan kaupungilla on työpajojen lisäksi paljon muitakin työtoimintapaikkoja, joissa asiakkaat voivat olla kuntouttavassa työtoiminnassa ja näiden

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

paikkojen henkilökunnalla ei välttämättä ole vielä kokemusta kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden ohjaamisesta. Työpaikkakoulu-koulutus ei ole vielä edennyt suunnitteluastetta pidemmälle.

Myös Kuntoutussäätiön osahankkeen toimesta on vahvistettu sosiaalisen kuntoutuksen osaamista. Hankkeen asiantuntijat ovat toteuttaneet seuraavat alustukset sekä osion/työryhmäesityksen yhteistyössä Järvenpään osahankkeen kanssa:

- Alustus Sokran hankepäivässä 7.3.2016, aiheena asiakkaiden osallistuminen ja osallisuus
- Sosiaalinen kuntoutus tulee -seminaari 14.3.2016 Lapin ammattikorkeakoulussa; tilaisuuden järjestäjänä toimi Soku (Nuorten työelämäosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke, 2015 - 2018)
- Kuntoutuspäivillä 17. - 18.3.2016 Järvenpään osahankkeen kanssa yhteistyönä toteutettu osio/työryhmäesitys.

Työterveyslaitos on järjestänyt SOSKU-hankkeelle koulutusta Kykyviisari-mittarin käyttöön. Mittaria kehitetään yhteistyössä vapaaehtoisten hanketoimijoiden, hankeosallistujien ja sidosryhmien kanssa. Kykyviisari soveltuu hankkeille, joissa arvioidaan osallistujien, työelämän ulkopuolella olevien työkäisten, työ- ja toimintakykyä.

2.1.4 Valtakunnallinen verkostoyhteistyö

Valtakunnallisen verkostoyhteistyön toteuttamiseen sisältyvät sosiaalisen kuntoutuksen oppimisverkostot, tiedotus, tilaisuudet, yhteistyö eri hankkeiden kanssa sekä arvioinnin kehittäminen. Lisätietoja valtakunnallisen verkostoyhteistyön (tavoite 4) osalta löytyy taulukosta 8.

Taulukko 8. Toteutustavat ja konkreettinen toiminta hankekokonaisuuden tavoitteen 4 osalta

Toteutustavat	Konkreettinen toiminta (vastuutahot)
Sosiaalisen kuntoutuksen oppimisverkostot, tiedotus, tilaisuudet	<ul style="list-style-type: none"> • Kansallisen oppimisverkoston/teematyön toiminta (Diak)
Yhteistyö eri hankkeiden kanssa	<ul style="list-style-type: none"> • Sokra-hanke; Solmu-hanke; Startti parempaan elämään -hanke; Kaste-hanke Parempia palveluja riskiryhmille; Kaste-hanke Virta II; Foorumix-hanke (THL koordinoi)
Arvioinnin kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> • TOIMIA-verkosto (Toimintaa koordinoi THL; myös Kuntoutussäätiö osallistuu verkoston kokouksiin) • Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden tutkijaverkosto (Kuntoutussäätiö osallistuu)

Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak) on koordinoinut ja kehittänyt päävastuullisena valtakunnallista verkostoyhteistyötä (kansallinen oppimisverkosto/teematyön toiminta). Tavoitteena on ollut avoin teematyöprosessi, jossa kehitetään sosiaalista kuntoutusta keskustelujen ja muilta toimijoilta oppimisen kautta. Teematyötä on toteutettu yhteisen oppimisen ja jakamisen tilaisuuksissa (teematyöseminarit) eri puolilla Suomea. Aloitustilaisuus pidettiin 8.4.2016. Teematyön tapaamiset järjestetään Helsingissä,

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Tampereella, Jyväskylässä, Oulussa ja Kuopiossa. Prosessia tukee Innokylän yhteisen jakamisen alusta. Innokylään on perustettu oma verkostosivu sosiaalisen kuntoutuksen toimijoille.

SOSKU-hanke on tehnyt yhteistyötä muiden sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishankkeiden kanssa. Yhteiset toimintamuodot ovat olleet toimenpiteitä, seminaareja ja viestintää. Lisäksi on tehty yhteistyötä ministeriöiden ja valtakunnallisten koordinaatiohankkeiden, kuten Sosiaalisen osallisuuden koordinaatio (Sokra) -hankkeen ja Työterveyslaitoksen koordinaatiohankkeen (Solmu), kanssa sekä koordinoitu yhteistyötä muiden aihepiirin hankkeiden kanssa. Yhteistyötä on tehty myös TOIMIA-verkoston kanssa toimintakyvyn mittaamisessa ja Kaste-ohjelman kanssa. SOSKU-hanke on osallistunut myös muiden hankkeiden kehittämistyöhön esimerkiksi ohjausryhmäjäsenyyksien kautta, tältä osin voidaan mainita RAY-rahoitteinen Startti parempaan elämään -hanke, Kaste-hanke Parempia palveluja riskiryhmille, Kaste-hanke Virta II sekä Foorumix-hanke (työelämän kehittämishanke).

Kuntoutussäätiön SOSKU-osahankkeessa on tehty valtakunnallista verkostoyhteistyötä arvioinnin kehittämisen osalta. Tähän liittyen on osallistuttu TOIMIA-verkoston toimintaan, jota THL koordinoi. Verkoston tapaamisissa käsitellään erilaisia arviointimittareita. Lisäksi Kuntoutussäätiön osahanke on osallistunut Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden tutkijaverkostoon, joka käynnistyi keväällä 2016.

2.1.5 Sosiaalisen kuntoutuksen lainsäädäntötyön tukeminen

SOSKU-hankkeen toteuttama koulutus tukee uuden lainsäädännön täytäntöönpanoa tarjoamalla tietoa sosiaalisen kuntoutuksen toteutumisesta sekä siihen liittyvistä haasteista. Hanke tukee myös vuonna 2015 voimaan tulleen lain työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta toimeenpanoa. Tavoitteena on sosiaalisen kuntoutuksen laadullinen yhdenvertaisuus valtakunnallisesti.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishankkeen tähänastisessa toiminnassa on tuettu sosiaalisen kuntoutuksen lainsäädäntötyötä (hankekokonaisuuden tavoite 5) THL:n toteuttaman tutkimuksen avulla. Tutkimuksessa selvitettiin kuntien valmiutta sosiaalisen kuntoutuksen toteutukseen sekä uuden lainsäädännön vastaanottoa. Aineisto kerättiin valtakunnallisen kuntakyselyn avulla helmikuussa 2016 (N = 136, vastaukset kattavat 177 kuntaa). Tutkimuksen päätulokset on esitelty tämän raportin luvussa 3.1.3.

2.1.6 Hanke- ja kehittämistyön tukeminen

Tarjottuun hanke- ja kehittämistyön tukeen ovat lukeutuneet hanke- ja kehittämistyötä tukevat ryhmät, kuntavierailut (kuntaturnee), itsearviointikysely, yhteiskehittäminen sekä kehittävä arviointi. Näistä löytyy tarkempaa tietoa taulukosta 9.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Taulukko 9. Toteutustavat ja konkreettinen toiminta hankekokonaisuuden tavoitteen 6 osalta

Toteutustavat	Konkreettinen toiminta (vastuutahot)
Hanke- ja kehittämistyötä tukevat ryhmät	<ul style="list-style-type: none"> Projektiryhmä; tukiryhmä; ohjausryhmä; arviointi- ja tutkimusryhmä (Arttu) (THL koordinoi)
Kuntavierailut (kuntaturnee)	<ul style="list-style-type: none"> Kuntavierailuille osallistui koko tukiryhmä (THL koordinoi)
Itsearviointikysely	<ul style="list-style-type: none"> THL
Yhteiskehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> Yhteiskehittämistyöpajat/-päivät (Kuntoutussäätiö) Tuki sosiaalisen kuntoutuksen digitaalisuuden kehittämiseen Mikkelissä (Digiloikka) (Kuntoutussäätiö) Johdon valmennus (Kuntoutussäätiö) Jaettu asiantuntemus -valmennus (Kuntoutussäätiö) Vertaisten työnohjaus (Kuntoutussäätiö) Tuki koskien VERTAISTOIMINNAN koulutusta (Kuntoutussäätiö)
Kehittävä arviointi	<ul style="list-style-type: none"> Kehittävän arvioinnin työpajojen toteuttaminen jokaisessa kunta- tai seututason osahankkeessa (Kuntoutussäätiö)

THL on koordinoinut *hanke- ja kehittämistyötä tukevia ryhmiä*: projektiryhmä, tukiryhmä, ohjausryhmä sekä arviointi- ja tutkimusryhmä (Arttu). Projektiryhmään osallistuvat kaikki 12 osahanketta. Tukiryhmään kuuluvat puolestaan THL, Diak ja Kuntoutussäätiö. Ohjausryhmän tavoitteena on tukea hankkeen toimintaa ja tuoda valtakunnallisia ja eri toimijoiden näkökulmia hanketyöhön. Arviointi- ja tutkimusryhmä (Arttu) koordinoi SOSKU-hankkeen tutkimuksen, arvioinnin ja koulutuksen kokonaisuutta. Tähän ryhmään osallistuvat THL:n, Diak:n, Kuntoutussäätiön ja Metropolia Ammattikorkeakoulun hankkeiden tutkimusta ja arviointia sekä koulutusta tekevät ja kehittävät hanketyöntekijät. Lisäksi ryhmään osallistuu tarvittaessa hankkeen ulkopuolisia tahoja esimerkiksi TOIMIA-verkostosta tai muista hankkeista (mm. Sokra- ja Solmu-hankkeet).

THL on koordinoinut myös kuntavierailujen (*kuntaturnee*) toteuttamisen. Vierailuille osallistui tukiryhmän edustajia, ja ne antoivat tietoa kunta- tai seututason osahankkeiden tuen tarpeista, yhteistyömahdollisuuksista ja käytännön toimintaympäristöstä. Tapaamisiin osallistui laaja joukko sosiaalisen kuntoutuksen toimijoita (työpajoilta, kuntien työntekijöitä, TE-hallinnon työntekijöitä, muista hankkeista ym.).

Ensimmäinen *itsearviointikysely* lähetettiin maaliskuussa 2016 kaikille 12 osahankkeelle. Kysely antoi tietoa muun muassa hanketoiminnan toteutumisesta ja siinä onnistumisesta sekä yhteistyön tekemisestä ja saadusta hyödystä. Itsearviointikyselyn tulokset ovat omalta osaltaan auttaneet kehittämään hanketoimintaa jatkossa.

Kuntoutussäätiön osahankkeen seuraavat toimenpiteet voidaan sisällyttää yhteiskehittämisen alle: yhteiskehittämistyöpajojen/-päivien toteuttaminen; tuki sosiaalisen kuntoutuksen digitaalisuuden kehittämiseen Mikkelissä (Digiloikka); Johdon valmennus; Jaettu asiantuntemus -valmennus; Vertaisten työnohjaus; Tuki koskien VERTAISTOIMINNAN koulutusta. *Yhteiskehittämistyöpajat/-päivät* ovat osahankkeen/kunnan työntekijöiden, asiakkaiden, sidosryhmien oman kiinnostuksen pohjalta ohjattua pajatyöskentelyä, jonka tarkoituksena on virittää ja edistää sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä. Työpaja voidaan koota myös useamman osahankkeen yhteisen tarpeen, kehittämisteeman tai aluejaon pohjalta siten, että mukaan kutsutaan juuri tästä aiheesta, asiasta tai aluetta yhdistävästä kysymyksestä kiinnostuneita. Paja voi olla ainutkertainen tai osa pidempää prosessia, sen tavoitteet ja suunta määrittävät ja tarkentuvat prosessin

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

edetessä. Pajoissa viritetään uudenlaista, sosiaalista kuntoutumista mahdollistavaa tai vaikkapa siirtymävaiheiden onnistumista tukevaa toimintaa, jonka etenemistä ja kokemuksia jaetaan seuraavissa pajoissa. Yhteiskehittämistyöpajoja/-päiviä on toteutettu yhteensä yhdeksän huhtikuun 2016 loppuun mennessä.

Kokeilu tietotekniikkasovellusten hyödyntämisestä sosiaalisen kuntoutuksen palvelunohjauksessa (*Digiloikka*) toteutettiin Mikkelin kunnassa tammi-maaliskuussa 2016. Mikkelin SOSKU-osahankkeen työntekijä sekä nuori/kehittäjäasiakas osallistuivat Kuntoutussäätiön kutsumina Mikkelin ammattikorkeakoulun kuntoutuksen digitalisaatiomahdollisuuksia ideoiviin, kahteen työpajaan. Näistä työpajoista saatiin aineksia myös Mikkelin osahankkeen omaan, nuorten palvelunohjauksen digitalisoinnin yhteiskehittämiseen.

Kuntoutussäätiön osahankkeessa pilotoidaan myös *Johdon valmennusta*, jota on alettu suunnitella alkuvuodesta 2016. Valmennuksessa tutkitaan ja kehitetään yhdessä osallistujien kanssa sosiaalipalveluiden johtajuutta sekä johtamista nykyisten ja tulevien johtamishaasteiden pohjalta. Näkökulmia ovat muutosjohtaminen, valmentava ja osallistava johtaminen sekä jaettu johtajuus. Johtamista ja johtajuutta tarkastellaan lisäksi sosiaalipalveluiden vaikuttavuuden, siihen liittyvän asiakaslähtöisyyden, asiakkaiden osallistumisen sekä sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen näkökulmasta.

Järvenpäässä on alkanut asiakkaiden ja työntekijöiden yhteisvalmennus (*Jaettu asiantuntemus*) maaliskuussa 2016. Tavoitteena on kehittää sosiaalisen kuntoutuksen palveluita jo tämän valmennuksen aikana. Myös Johdon valmennus kytketään yhteiskehittämiproessiin sekä asiakkaiden ja ammattilaisten valmennukseen. Mahdollisuutta osallistua Järvenpäässä toteutettaviin valmennuksiin (Johdon valmennus; Jaettu asiantuntemus -valmennus) on tarjottu myös useammalle muulle SOSKU:n hankekunnalle.

Jaettu asiantuntemus -valmennukseen osallistuu ammattilaisia ja kuntoutujia/asiakkaita Forssasta, Järvenpäästä sekä HUS:sta, A-klinikkasäätiön päihdesairaala, kolmannelta sektorilta ja lähikunnista/KUUMA-alue. Valmennukseen osallistuvat kohtaavat Johdon valmennuksen osallistujat kahdessa seurantapäivissä. Valmennusprosessin pilotointi jakautuu alla mainittuihin kolmeen teemaan ja niiden pohjalta jäsenyviin jaksoihin. Jaksot ovat osittain limittäisiä eli esimerkiksi yhteiskehittämisen käynnistämistä ja kokeiluja toteutetaan jo vaiheiden 1 ja 2 aikana.

1. Asiakas - ammattilais-vastarooleista kumppanuuteen: vanhojen roolien ja kokemusten purkamista, luottamus- ja yhteistyösuhteen rakentamista ammattilais - kokemusasiantuntija-yhteistyölle
2. Oman menneisyyden tutkiminen ja jakaminen: oman elämän- ja kuntoutumistarinan tai ammatillisen tarinan työstäminen sekä jakaminen asiakas - ammattilais -pienryhmissä
3. Yhteiskehittäminen: mitä se tarkoittaa ja mitkä on sen lähtökohta eri palveluissa, kunkin ammattilais - kokemusasiantuntija-työparin kannalta, kokeilujen yhteistä suunnittelua ja toteuttamista, jo toiminnassa olevan yhteiskehittämisen suunnalta sparraamistukea; kokeilujen arviointia sekä toisilta oppimista.

Sosiaalisessa kuntoutuksessa toimivien *kokemusasiantuntijoiden/vertaisten työnohjauksellisen tukiryhmän kokeilu* toteutetaan ajalla 11.3. - 16.12.2016 Järvenpään SOSKU-osahankkeessa. Tämän pilotoinnin tulosten mallintamis- sekä levittämisyhteistyössä ovat mukana KoKoA ry, HUS-psykiatria, KUUMA-kunnat ja Ridasjärven päihdekuntoutus, Keski-Uudenmaan yhdistysverkosto ry ja Kansalaisareena ry. Työnohjauksellisen tuen

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

ryhmä nimettiin prosessin alussa Vertaisten coaching-ryhmäksi ja se tullaan vuoden 2017 alussa mallintamaan yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Syyskuussa 2016 käynnistyy myös Järvenpään SOSKU-osahankkeen, Keski-Uudenmaan yhdistysverkosto ry:n ja Järvenpään opiston yhteistyö sekä kurssien pilotointi Kuntoutussäätiön tuella. Tätä *Vertaistoiminnan koulutuskokonaisuutta* on alettu suunnitella vuoden 2015 lopulla. Tavoitteena on luoda matalan kynnyksen koulutuskokonaisuus, johon voivat osallistua niin sosiaalisen kuntoutuksen vertaistuesta ja vertaisuudesta kiinnostuneet asiakkaat kuin muutkin kuntalaiset ja yhdistysten jäsenet sekä kuntien ja erikoissairaanhoidon ammattilaiset.

2.2 Innovatiivisuus ja hyödynnettävyys

SOSKU-osahankkeiden uutuusarvot liittyvät muun muassa mahdollisuuteen sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuden kehittämiseen sosiaalisen kuntoutuksen yksikön tai hyvinvointikuntayhtymän yhteisen terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen organisaation puitteissa; luovan ja innostavan organisaatiokulttuurin synnyttämiseen ja luovan yhteistyökulttuurin edistämiseen verkostoissa; toiminnallisten ryhmien tai yhteisöjen kehittämiseen asiakkaille; käytännön työvälineiden kehittämiseen ja niiden tarkasteluun vaikuttavuuden näkökulmasta. Tarkemmat osahankekohtaiset kuvaukset on koottu taulukkoon 10.

Taulukko 10. SOSKU-osahankkeiden innovatiivisuus ja hyödynnettävyys

SOSKU-osahankkeet	Innovatiivisuus ja hyödynnettävyys
Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak)	Koulutussuunnittelussa on keskusteltu siitä, miten koulutuksen toteutuksessa työssä oppiminen on uusi ja haasteellinen asia. Koulutukseen kuuluu myös opintojakso, jonka kautta pyritään edistämään uusia innovaatioita ja käytäntöjä sosiaalisessa kuntoutuksessa.
Kuntoutussäätiö	Osahankkeen innovatiivisuus ja uutuusarvo liittyvät verkostoyhteistyön ja yhteiskehittämisen tuomiseen osaksi sosiaalista kuntoutusta sekä ammattilais-asiakas-vastaroolien purkamiseen ja vastavuoroisen kumppanuussuhteen rakentamiseen. Tämä on käynnistynyt sekä erilaisten vertaistukeen perustuvien kokeilujen kautta että hyödyn-tämällä koulutettujen kokemusasiantuntijoiden panosta yhteiskehittämisen käynnistä-misvaiheessa. Asiakkaiden osallistuminen yhteiskehittämiseen on paitsi hankkeen suunnittelun ja toteutuksen kannalta merkityksellinen resurssi, myös mahdollisuus monipuolistaa asiakkaiden rooleja siten, että sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistöi-minnasta ja palvelujen tuottamiseen osallistumisesta voi tulla myös osa heidän omaa kuntoutumistaan.
Forssan seudun hyvinvointi-kuntayhtymä (FSHKY)	FSHKY:n osahanke on hallinnollisesti osa aikuissosiaalityötä, mutta siinä palvellaan kaikkia alueita, kuten vammaispalveluja sekä päihde- ja mielenterveyspalveluja. Osa-hanke yhdistää eri palvelualoja (sosiaalipalvelut, perhepalvelut, vammaispalvelut, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä terveyspalvelut) toimimaan vielä enemmän yhteistyössä. Uutena menetelmänä on otettu käyttöön asiakkaiden tapaaminen koto-na ja heidän arjessaan. Sosiaalisen kuntoutuksen palvelu on kotiin vietävää palvelua, asiakkaita ei tavata toimistossa. Asiakkaiden kanssa tehdään yhdessä arkeen liittyviä asioita, esimerkiksi harjoitellaan siivoamista, ruuanlaittoa ja käydään yhdessä hoitamassa eri virastoissa asioita.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Jyväskylän kaupunki	Tavoitteena on synnyttää osahankkeen aikana luova ja innostava organisaatiokulttuuri ja edistää kokeilevaa, mutta tavoitteellista ja vaikuttavaa yhteistyökulttuuria verkostoissa: rohkeutta kehittää ja kokeilla erilaisia toimintamalleja ja menetelmiä yli organisaatorajojen. Asiakaskehittäjä eli palvelujen käyttäjät ovat osa uudenlaista tapaa kehittää ja innovoida vaikuttavaa sosiaalityötä. Uudenlainen kumppanuusmalli niin asiantuntijoiden kuin asiakkaidenkin välillä luo toivottavasti aivan uudenlaisia ratkaisuja ja vahvistaa osahankkeen suuntaamista keskeisiin asioihin ja konkreettisiin toimenpiteisiin.
Järvenpään kaupunki	Uutuusarvona on organisaatioon luotu sosiaalisen kuntoutuksen yksikkö, joka mahdollistaa laajojen kokonaisuuksien edistämisen ja verkostoitumisen palveluprosessien näkökulmasta. Osahankkeella tavoitellaan tämän uuden sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuden kehittämistä, selkeiden palvelupakettien syntymistä sekä asiakkaiden siirtymisvaiheen vahvistamista.
Laukaan kunta	Osahankkeessa tehdään tiivistä yhteistyötä monipuolisen verkoston kanssa. Laukaassa tarkastellaan myös sosiaalisen kuntoutuksen suhdetta psykiatrian poliklinikan ja Kelan palveluihin, mikä tuo uusia näkökulmia koko hankkeelle. Koko hanke hyötyy myös Laukaan kehittämistyössä käytettävien vertaisten ja kokemusasiantuntijoiden kokemuksista.
Metropolia Ammattikorkeakoulu	Osahankkeen innovatiivisuuden keskiössä on taidelähtöisten menetelmien mahdollistaminen luonnolliseksi osaksi sosiaalisen kuntoutuksen työntekijöiden arkea, joko työntekijöiden tai erillisten taidetoimijoiden toteuttamana. Tätä toteutetaan rakentamalla yhteistyösuhteita taidekentän ja sosiaalisen kuntoutuksen toimijoiden välille sekä kartoittamalla valtakunnallisissa tapaamisissa suhtautumista taidelähtöisten menetelmien käyttöön.
Mikkelin kaupunki	Osahanke toteuttaa erityisesti asiakaslähtöisen kuntoutuksen kehittämistä. Sen lisäksi kehitetään asiakasohjausta, palvelupolkuja ja verkostoyhteistyötä. Sosiaalinen kuntoutus on uusi, kehittyvä työmuoto vastata nuorisotakuun tavoitteisiin ja velvoitteisiin.
Rovaniemen kaupunki	Kuntalaiset ja koululaiset otetaan mukaan: kaikki nuoret, myös ne joilla ei vielä ole ongelmia, mutta myös kokemusasiantuntijanuoret (osallisuus ja käyttäjälähtöinen kehittäminen). Osahankkeessa kehitetään uusia työkaluja sekä ennaltaehkäisevään että korjaavaan sosiaaliseen vahvistumiseen lasten ja nuorten omissa kasvu- ja kehitysympäristöissä. Myös OPS2016-sisältöjä luodaan ottaen huomioon kouluverkon erilaisuus, koulutuksellinen tasa-arvo ja lähipalveluperiaate.
Seinäjoen kaupunki	Tavoitteena on luoda uusia ratkaisuja ja toimintamuotoja asiakkaiden työelämäosallisuuden ja hyvinvoinnin parantamiseksi sosiaalisen kuntoutuksen viitekehyksessä. Tarkoituksena on selkeyttää Seinäjoen kaupungin sosiaalisen kuntoutuksen toimintakenttää ja kehittää sen tarjoamia palvelumahdollisuuksia.
Vantaan kaupunki	Osahanke kehittää uudenlaisen palvelumallin, jossa pilotoidaan sellaisia toimintatapoja, joita ei Vantaan perustoiminnassa ole. Tarkoituksena on kokeilla ja kehittää joustavampaa asiakasohjauksen mallia TE-palveluiden ja aikuissosiaalityön kanssa. Uutuutena, Vantaan perustoiminnasta poiketen, asiakas voi siirtyä jo ennen kolmen kuukauden työtoimintajakson päättymistä johonkin toiseen kuntouttavan työtoiminnan paikkaan. Uutta on myös Työpaikkakoulu-koulutus työntekijöille.

2.3 Juurruttaminen ja sen edellytyksiä

Juuruttamisen osalta pohditaan hanketoteutuksen tässä vaiheessa erityisesti sitä, millaisia edellytyksiä on olemassa SOSKU-hankekokonaisuuden hyvien käytäntöjen ja toimintamallien juurruttamiselle. Tämä liittyy keskeisesti siihen, miten osahankkeet sijoittuvat organisatorisesti ja miten niiden hyvien käytäntöjen ja

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

toimintamallien juurruttaminen pyritään varmistamaan. Osa hyvistä käytännöistä ja toimintamalleista on jo onnistuttu juurruttamaan tähänastisen hanketoiminnan kuluessa. Alla on tarkempaa kuvausta eri osahankkeiden osalta.

Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY)

Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY) on vuoden 2014 alusta perustettu Forssan kaupungin ja neljän kunnan (Tammela, Jokioinen, Humppila, Ypäjä) muodostama kuntayhtymä, joka tuottaa esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja alueen kuntiin. Uusi organisaatio antaa mahdollisuuden palveluiden kehittämiseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon integraation tuomien mahdollisuuksien hyödyntämiseen. FSHKY:n osahanke on hallinnollisesti osa aikuissosiaalityötä, mutta siinä palvellaan kaikkia alueita, kuten vammaispalveluja sekä päihde- ja mielenterveyspalveluja. Hanketoimintaa tukee osahankkeelle perustettu ohjausryhmä, jossa on edustajia eri kunnista ja eri palvelualueilta. Ryhmän toiminta on ollut yhteistyön virittämässä erittäin tärkeä ja konkreettinen tuki. Tammikuusta 2016 alkaen ohjausryhmässä on ollut myös kaksi kokemusasiantuntijaa päättämässä yhteisistä asioista.

Osahankkeeseen on saatu kaksi aktiivista kokemusasiantuntijaa, jotka osallistuvat toiminnan kehittämiseen ja ryhmien vetämiseen. He ovat aloittaneet yhteistyön myös mielenterveys- ja päihdepalveluiden kanssa. Osahankkeessa saadaan asiakkaan ääntä ja mielipidettä kuuluviin sekä näkyviksi, tällaista toimintatapaa ei aikaisemmin hyödynnetty hyvinvointikuntayhtymässä. Tavoitteena on kehittää kokemusasiantuntijatoimintaa ja saada kokemusasiantuntijoita mukaan myös muiden palvelualueiden kehittämiseen.

Jyväskylän kaupunki

Jyväskylän osahankkeen työntekijät työskentelevät hanketyöntekijöinä aikuissosiaalityössä. Aikuissosiaalityön koko henkilöstö on mukana jatkuvassa ja osallistavassa kehittämistyöskentelyssä, jonka tavoitteena on synnyttää osallisuutta ja vaikuttavuutta palveluihin. Kehittäjäasiakastoiminta on tärkeä osa uudenlaisen, rohkean ja innovatiivisen toimintamallin luomista. Toiminta on menetelmänä osa sosiaalista kuntoutusta, jossa asiakkaan rooli toimijana vahvistuu. Aikuissosiaalityön asiakasraati on aloittanut toimintansa osana rakenteellista sosiaalityötä.

Osahankkeessa on kehitetty ja tehostettu alkuarviointia. Yhteistyö KSSHP:n kokemusasiantuntijatoimijoiden ja koulutuksen kanssa on onnistuttu vakiinnuttamaan. Tähänastisen hanketoiminnan kuluessa on myös kehitetty uudenlainen ja tiivis yhteistyö- ja kumppanuusmalli urheiluseurojen sekä kulttuuri- ja liikuntatoimen kanssa. Yhteistyö on tarjonnut asiakkaille uudenlaisia tapoja osallisuuteen sekä työntekijöille uudenlaisia menetelmiä ja mahdollisuuksia sosiaalipalveluissa. SOSKU-osahankkeen pienryhmissä kehitettyjä ryhmätoimintoja on tarkoitus ottaa jatkossa käyttöön Sovatek-säätiössä (yksinäisyys- ja palstaviljelyryhmät sekä Kiri-yhteistyö).

Järvenpään kaupunki

Järvenpään osahanketta toteutetaan Järvenpään kaupungin sosiaalisen kuntoutuksen yksikössä. Järvenpäässä sosiaalisen kuntoutukseen sisältyy työsalitoiminta, avotyötoiminta, tuetun asumisen yksikkö, pitkäaikaistyöttömien kuntouttava työtoiminta sekä työ- ja päivätoiminta kehitysvammaisille. Yksikkö on uusi ja se muodostettiin vuonna 2015 yhdistämällä aiemmin hajallaan olleet toiminnot samaan yksikköön.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Järvenpään osahankkeessa ei tehdä yksilötyöskentelyä, vaan toiminnassa on keskitytty erilaisten ryhmätoimintojen kehittämiseen. Osahankkeen projektityöntekijän tukena toimii kaksi yhteiskehittämisen idealla syksyllä 2015 koottua tukiryhmää. Niiden tehtävänä on tukea, auttaa, kehittää ja juurruttaa yhdessä projektityöntekijän kanssa osahankkeen toimintaa. Tukiryhmä 1 koostuu esimiehistä, työntekijöistä, kokemusasiantuntijoista ja kolmannen sektori toimijoista. Tukiryhmä 2 koostuu asiakkaista, työntekijöistä ja kokemusasiantuntijoista. Kehitettyjä ryhmätoimintoja on jo onnistuttukin juurruttamaan: Arjan avaimet -ryhmä on juurtunut Järvenpään sosiaaliseen kuntoutukseen kuntouttavan työtoiminnan ryhmäksi ja Masennuksesta toipuvien ryhmä puolestaan Mieli Maasta ry:n toiminnaksi.

Laukaan kunta

Osahanketta hallinnoi Laukaan kunnan sosiaalitoimi. Osahankkeen laaja-alaisella ja intensiivisellä yksilötyöskentelyllä on saatu tietoa asiakasprosesseista sekä asiakas- ja yhteistyörakenteista. Lisäksi on saatu kokemuksia erilaisten ryhmien toiminnasta sekä näkökulmaa siihen, mikä on ryhmätoiminnan merkitys asiakkaan kuntoutumisessa. Tähänastisessa hanketoiminnassa on toteutettu työskentelyä viidessä ryhmässä: Asiakasraati, Miehen matka -ryhmä, Naisen kuva -ryhmä, Liikuntaryhmä ja Hevosvoimaa-ryhmä. Ryhmätoimintojen suunnittelua ja valmistelua on ollut tarkoitus tehdä Tiimivoima-hankkeen (TL5) kanssa.

Asiakasraati on tähän mennessä kokoontunut kuusi kertaa. Ryhmä on yksi sosiaalisen kuntoutuksen muoto osallistujille. Raati on ottanut kantaa Laukaan osahankkeen suunnitelmiin ja toimenpiteisiin ja nämä näkemykset on pyritty ottamaan huomioon hanketoiminnassa. Asiakasraadin esityksiä on välitetty myös muille toimijoille.

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Metropolia Ammattikorkeakoulun osahanke ”Me ollaan sankareita kaikki” toteutuu tutkimus- ja kehittämishankkeena, jonka tavoitteena on tutkia luovan toiminnan vaikutusta sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaiden kuntoutumisedellytyksiin ja toimijuuteen sekä luovien lähestymistapojen mahdollisuuksia ja reunaehtoja sosiaalisen kuntoutuksen työtapana. Taidelähtöisten menetelmien hyödyntämiseen osana sosiaalista kuntoutusta on havaittu olevan paljon kiinnostusta alan työntekijöiden piirissä. Osahanke on verkostoitunut muiden SOSKU-osahankkeiden ja alan muiden toimijoiden kanssa Suomessa, mikä tarjoaa hyvät edellytykset toimintamallin juurtumiseksi. Juurruttamista edistävät myös konkreettinen, käyttöön otettava toimintamalli; mallin käytöstä osahankkeen puitteissa tuotettava materiaali (tutkimusartikkeli sekä popularisoitu julkaisu) sekä se, että osahankkeen toteuttajana on ammattikorkeakoulu. Tämä mahdollistaa sujuvammin toimintamallien juurruttamisen myös koulutuksen tasolla.

Osahankkeen toiminnan jatkuvuuden kannalta on keskeistä tutkia perusteellisesti taidelähtöisten menetelmien käyttömahdollisuuksia ja vaikutuksia sosiaalisen kuntoutuksen prosessissa, kehittää sen pohjalta toimintamalleja sosiaalisen kuntoutuksen työntekijöille sekä kehittää tarvittavaa koulutusta toimintamallien käyttöön. Lähtökohdat menetelmien käyttöön voivat olla hyvin erilaiset ja toiminnan jatkuvuuden kannalta on olennaista, että erilaisille sosiaalisen kuntoutuksen työntekijöille on tarjolla heidän omiin lähtökohtiinsa soveltuvia malleja sekä tapoja hakea niitä käyttöön. Hanketoteutuksen edetessä on tärkeää kiinnittää huomiota tiedonlevityksen muotoon (mm. konkreettinen opas, koulutukset) sekä ottaa myös sosiaalisen kuntoutuksen työntekijöiden haastattelut keskeiseen rooliin tutkimuksessa, jotta voidaan kartoittaa taidelähtöisten menetelmien nykytilaa sosiaalisessa kuntoutuksessa osana tutkimusta.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Juurtumisen prosessi tulee todennäköisesti olemaan monivuotinen, sillä se vaatii osaamisen kasvattamista niin koulutuksen kuin yksilöidenkin (alan työntekijät) tasolla, mutta siihen voidaan luoda hyvät alkuedellytykset valtakunnallisen hankkeen aikana. Jatkossa osahankkeen toimintaedellytyksille on keskeistä hyvän verkoston ylläpitäminen ja kasvattaminen tiedonkeruun, -levityksen ja juurruttamisen sekä hankkeen jälkeen jatkuvan kehitystyön tueksi.

Mikkelin kaupunki

Mikkelin osahankkeessa keskitytään nuoriin. Hankkeen toimipiste on Mikkelin Olkkarissa, jonne ohjautuvat ilman koulupaikkaa jäävät tai opiskelunsa keskeyttävät nuoret pääosin etsivän nuorisotyön kautta. Olkkari on nuorten matalan kynnyksen ohjaus- ja tukipalvelu sekä nuorten ja toimijoiden kohtaamispaikka 13 - 29 -vuotiaille. Olkkaria kehitetään Ohjaava Olkkari -jatkohankkeen myötä osaksi valtakunnallista Ohjaamomallia.

Osahanke on tarjonnut näkökulmia nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palvelurakenteen tulevaisuusvisioihin Mikkelissä. Nuorten sosiaalinen kuntoutus on monen toimijan kenttää, ja myös Mikkelin Olkkari voidaan jatkossa nähdä yhtenä sosiaalisen kuntoutuksen palveluntuottajana. Rakennetta kehitetään Mikkelin sosiaalitoimen ohjaamana ja osahanke osallistuu aktiivisena toimijana tähän kehittämistyöhön.

Osahankkeessa on tehty yhteistyötä esimerkiksi Mikkelin Teatterin kanssa Kuhan selviit, arki on draamaa -ryhmän muodossa. Yhteistyössä on tavoitteena ryhmätoimintamallin pilotointi, jossa yhdistyvät erilaiset luovat menetelmät ja kuntoutus. Kokonaisuuteen on liitetty myös Kuhan selviit, arki on draamaa -ryhmätoiminnan opinnollistaminen osaksi Etelä-Savon ammattiopiston koulutusta. Tarkoituksena on mahdollistaa kaikille ryhmässä oleville nuorille osallisuus opiskelussa. Lisäksi tavoitteena on tukea oppilaitoksen kirjoilla olevien nuorten oppimista, osaamista ja jaksamista opiskelusta suoriutumiseen. Jokainen ryhmäläinen on oikeutettu ryhmäprosessin jälkeen tutkinnonosan arviointiin ja todistukseen riippumatta siitä, onko hän kirjoilla Etelä-Savon ammattiopistossa.

Rovaniemen kaupunki

Rovaniemen osahankkeen nimenä on ”Kuntoutuskokeilu 13 - 17-vuotiaiden sosiaalisen vahvistamisen tukemisesta”. Hankkeessa korostuu ehkäisevä työ pääasiassa kouluympäristössä. Hallinnollisesti Rovaniemen osahanke sijoittuu koulutuspalveluihin ja se toteutetaan yhdessä perusturvapalveluiden kanssa. Osahankkeen tukena toimii työrukka-ryhmä, jossa on edustajat nuorisotoimesta, kouluterveydenhuollosta, perhepalveluista, koulutuspalveluista ja pilottikouluista.

Rovaniemen osahanke poikkeaa sekä kohderyhmältään, tavoitteiltaan että toimintaympäristöltään olennaisesti muista SOSKU-osahankkeista. Se painottuu vahvasti ennaltaehkäisyyn, ja kohderyhmänä ovat nuoret perusopetuksen yläluokilla olevat oppilaat. Hankkeen toiminta painottuu vahvasti nuorisotyöhön kirjattun sosiaalisen vahvistamisen toimintaan. Se tuo hankekokonaisuuteen kiinnostavan ulottuvuuden, jossa pääpaino ei ole tukea ihmisiä syrjäytymisestä osallisuuteen, vaan rakentaa koulumaailmaan ja nuorisotyöhön sekä niiden yhteistyöverkoston sellaisia toimintamalleja ja työtapoja, joiden avulla voidaan ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja reagoida mahdollisimman varhain ja matalalla kynnyksellä nuorten itsensä ilmaisemiin huoliin. Jokaiselle 7. luokan oppilaalle on annettu yksilöllinen keskustelu-aika osahankkeen työntekijöiden toimesta. Oppilailla on ollut mahdollisuus tulla kuulluksi ja heidän tarpeisiinsa on keskitytty.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Tarvittaessa nuoria on ohjattu myös palveluiden saannissa. Tätä käytäntöä jatketaan ja sitä levitetään myös 8. ja 9. luokkien oppilaiden pariin.

Seinäjoen kaupunki

Seinäjoen osahanketta toteutetaan poikkihallinnollisena yhteistyönä Seinäjoen kaupungin omissa palveluissa ja muiden eri toimijoiden kanssa. Yhteistyösuhteissaan osahanke on ankkuroitunut vahvimmin työllisyyspalveluihin. Tämä on luonnollista siksi, että hankevalmistelu tehtiin pitkälti tässä yksikössä. Vuodesta 2017 alkaen Seinäjoen osahanke sijoittuu organisatorisesti osaksi aikuissosiaalityötä.

Seinäjoen osahankkeessa on panostettu koulutus- ja kehittämistyön avulla voimavara- ja ratkaisukeskeisen työotteen saamiseksi kaikkien asiakastyössä toimivien yhteiseksi orientaatioksi. Toteutetun ryhmätyöskentelyn osalta voidaan mainita esimerkiksi Kombi-bänditoiminta, jota on tarjottu toukokuusta 2015 alkaen yhteistyössä AVANTI-työllisyyspalvelujen, kansalaisopiston ja kulttuuritoimen kanssa. Toimintaa jatketaan edelleen ja tavoitteena on vakiinnuttaa se osaksi kuntouttavaa työtoimintaa.

Vantaan kaupunki

SOSKU-osahanke sijoittuu Vantaalla työllisyyspalveluihin, Valmennustalo Valon palveluesimiehen alaisuuteen. Osahankkeen asiakkaat osallistuvat kolmen kuukauden mittaiseen sosiaalisen kuntoutuksen Startti-ryhmään kuntouttavana työtoimintana. Osahankkeessa on nopeutettu asiakasprosessia ottamalla käyttöön EHPÄ-päätösten tekeminen. Hankkeen palveluohjaajat tekevät ryhmätoimintaan valituille asiakkaille EHPÄ-päätöksen (ehdotettu päätös) ja ilmoittavat siitä suoraan päättävälle sosiaalityöntekijälle. Sosiaalityöntekijä tarkastaa päätöksen ja hyväksyy sen. EHPÄ-päätöksen ansiosta asiakas on voinut aloittaa ryhmätoiminnassa jo muutamia päiviä aktivointisuunnitelman tekemisen ja alkuhaastattelun jälkeen. Tämä päätösmalli edellyttää hyvää ja tiivistä yhteistyötä sekä luottamusta osahankkeen palveluohjaajien ja TYP:n sosiaalityöntekijöiden kesken. Osahankkeen palveluohjaajat ovat kertoneet tästä toimintatavasta muille työllisyyspalvelujen sosiaaliohjaajille.

Runsaiden asiakasohjauksien perusteella ryhmätoiminnalle näyttäisi olevan tarvetta jatkossakin. Juurruttamista on haitannut esimerkiksi alueellisen projektiryhmän perustamisen viivästyminen Työllisyyspalvelujen organisaatiouudistuksen vuoksi. Tämä on viivästyttänyt myös laajemman yhteistyön aloittamista Vantaan kaupungin sisällä.

Vantaan osahankkeen tavoitteena on kehittää myös ns. Työpaikkakoutsi-koulutusta, jonka tarkoituksena on kouluttaa kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapaikkojen henkilökuntaa ottamaan asiakkaita vastaan ja tarjoamaan heille yksilöllistä tukea työpolun alussa. Vantaan kaupungilla on työpajojen lisäksi paljon muitakin työtoimintapaikkoja, joissa asiakkaat voivat olla kuntouttavassa työtoiminnassa ja näiden paikkojen henkilökunnalla ei välttämättä ole vielä kokemusta kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden ohjaamisesta. Työpaikkakoutsi-koulutus ei ole vielä edennyt suunnitteluastetta pidemmälle.

Kuntoutussäätiö

Kuntoutussäätiön osahankkeessa tai sen tuella on toteutettu tai suunniteltu useampia tuotoksia, joiden osalta on selvitetty myös toiminnan juurruttamista hankkeen päättymisen jälkeen. Järvenpään opistolla käynnistyy sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaille sekä vertais- ja vapaaehtoistoiminnan orientoiva jakso sekä

vertaisneuvojakoulutus (STOP Huumeille ry:n mallin sovellus) opintovuonna 2016 - 2017. Tätä Vertaistoiminnan koulutusta on alettu suunnitella vuoden 2015 lopulla. Tarkoituksena on luoda matalan kynnyksen koulutuskokonaisuus, johon voivat osallistua niin sosiaalisen kuntoutuksen vertaistuesta ja vertaisuudesta kiinnostuneet asiakkaat kuin muutkin kuntalaiset ja yhdistysten jäsenet sekä kuntien ja erikoissairaanhoidon ammattilaiset. Kurssit toteutetaan yhteistyössä Keski-Uudenmaan yhdistysverkosto ry:n kanssa. Tavoitteena on juurruttaa sosiaalisen kuntoutuksen toiminta osaksi kaikille tarkoitettua yleissivistävää koulutusta sekä kaupungin henkilöstökoulutusta (ammattilaisten osalta).

Sosiaalisen kuntoutuksen portaalin kehittämistyö Kuntoutussäätiön ylläpitämään Kuntoutusporttiin on aloitettu vuoden 2016 alkupuolella. Tavoitteena on, että tämän portaalin päivitystä jatketaan myös hankkeen päättymisen jälkeen.

Kuntoutussäätiön osahankkeessa pilotoidaan Johdon valmennusta, jota on alettu suunnitella alkuvuodesta 2016. Valmennus käynnistyy syyskuussa 2016. Siinä tarkastellaan johtamista ja johtajuutta myös sosiaalipalveluiden vaikuttavuuden, siihen liittyvän asiakaslähtöisyyden, asiakkaiden osallistumisen sekä sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen näkökulmasta. Lisäksi valmennuksen aikana kootaan materiaalia, aineistoa sekä havaintoja prosessin mallintamiseksi sekä raportointia ja tutkimusta varten.

2.4 Hankekokonaisuuden toimeenpanon onnistuneisuus

SOSKU-hankekokonaisuuden toimeenpanon tähänastista onnistuneisuutta on arvioitu THL:n toteuttaman itsearviointikyselyn avulla. Kysely tehtiin maaliskuussa 2016. Kaikki SOSKU-osahankkeet vastasivat tähän kyselyyn. Taulukoissa 11 esitellään kyselyn keskeisimmät tulokset. Koska vastaajamäärä on pieni (N = 25 - 27), esitellään tulokset koko hankekokonaisuuden tasolla.

Hankekokonaisuuden onnistumisen arvioinnin osalta keskiarvot vaihtelivat välillä 3,5 - 3,9 (taulukko 11). Tyytyväisimpiä oltiin hankekokonaisuuden toimimiseen tavoitteidensa mukaisesti, kohderyhmien määrittelyn selkeyteen, tavoitteiden vastaavuuteen suhteessa kohderyhmien tarpeisiin sekä yhteistyön toimivuuteen hankekokonaisuuden sisällä. Matalin keskiarvo saatiin tiedusteltaessa näkemyksistä yhtenäisen hankekokonaisuuden muodostumisesta.

Taulukko 11. SOSKU-hankekokonaisuuden onnistumisen arviointi

Kuinka hyvin hankekokonaisuudessa on onnistuttu seuraavissa asioissa? (5-portainen asteikko: Erittäin huonosti - Erittäin hyvin)	Keskiarvot
Yhtenäisen hankekokonaisuuden muodostuminen (N = 27)	3,5
Hankekokonaisuuden tavoitteiden riittävä konkreettisuus ja selkeys (N = 27)	3,7
Hankekokonaisuuden toimiminen tavoitteidensa mukaisesti (N = 27)	3,9
Hankekokonaisuuden kohderyhmien määrittelyn selkeys (N = 27)	3,9
Hankekokonaisuuden tavoitteiden vastaavuus kohderyhmien tarpeisiin (N = 27)	3,9
Yhteistyön toimivuus hankekokonaisuuden sisällä (N = 27)	3,9
Riittävän tiedon saaminen hankekokonaisuuden tavoitteista, etenemisestä ja tuloksista (N = 27)	3,7

Taulukossa 12 tarkastellaan tuloksia omien osahankkeiden näkökulmasta. Keskiarvot omien SOSKU-osahankkeiden tähänastisen onnistumisen arvioinnin osalta sijoittuivat välille 3,4 - 4,3. Koko hankekokonaisuuden tasolla eniten kiitosta saivat tavoitteiden asettelu ja toivottujen kohderyhmien tavoittaminen. Myös seuraaviin neljään osa-alueeseen oltiin hyvin tyytyväisiä: toteutettujen sisältöjen tarkoituksenmukaisuus; tarvittavien yhteistyökumppanien saaminen hankkeen toimintaan; aikatauluissa pysymiseen; yhteistyö osahankkeen sisällä. Eniten kehitettävää vaikuttaisi olevan johtamisessa.

Taulukko 12. Omien SOSKU-osahankkeiden onnistumisen arviointi

Kuinka hyvin seuraavat asiat ovat onnistuneet osahankkeessanne? (5-portainen asteikko: Erittäin huonosti - Erittäin hyvin)	Keskiarvot
Tavoitteiden asettelu (N = 27)	4,3
Hankesuunnitelman mukaisten sisältöjen toteuttaminen (N = 27)	3,9
Toteutettujen sisältöjen tarkoituksenmukaisuus (N = 27)	4,0
Toivottujen kohderyhmien tavoittaminen (N = 27)	4,3
Tarvittavien yhteistyökumppaneiden saaminen hankkeen toimintaan (N = 27)	4,0
Aikatauluissa pysyminen (N = 27)	4,0
Kustannusarviossa pysyminen (N = 25)	3,7
Viestintä (N = 27)	3,7
Johtaminen (N = 27)	3,4
Osahankkeen sisäinen työnjako (N = 27)	3,9
Yhteistyö osahankkeen sisällä (N = 27)	4,2
Yhteistyö muiden osahankkeiden kanssa (N = 27)	3,7
Yhteistyö hankeorganisaation ulkopuolisten tahojen kanssa (N = 26)	3,9
Omalta taustaorganisaatiolta saatu tuki (N = 27)	3,5
Suunnitelman mukaisten tulosten saavuttaminen (N = 27)	3,9
Muiden kuin suunniteltujen tulosten saavuttaminen (N = 25)	3,5

3 Kuvaukset SOSKU-hanketoiminnasta ja toteutetut väliarvioinnit

3.1 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

3.1.1 THL:n osahankkeen esittely

THL toimii Sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallisen kehittämishankkeen (SOSKU) koordinaattorina. Osahankkeessa työskentelee neljä työntekijää: projektipäällikkö, projektisuunnittelija, tutkija-kehittäjä ja taloussuunnittelija. THL:n osahanke vastaa rahoituksen hakemisesta, hankkeen hallinnoinnista, verkoston johtamisesta ja kokonaishankkeen tuloksista. THL:n vastuulla ovat hankkeen projektiryhmä, ohjausryhmä, valtakunnalliset yhteistyöpajat, avoimet aluetilaisuudet ja hankkeen alku- ja loppuseminaarit. THL kutsuu kokoon ja nimeää hankkeelle ohjausryhmän. Se johtaa myös hankkeen osatoteuttajista koostuvaa

projektiryhmää ja vastaa tämän ryhmän kokousten säännöllisestä järjestämisestä. THL vastaa myös yhdessä osatoteuttajien kanssa hankkeen tarkennetun projektisuunnitelman tekemisestä ja päivittämisestä.

THL johtaa kuntien osahankkeissa tapahtuvan sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistyön konkreettisen etenemisen ja tulosten kokoamista, jäsentämistä ja kuvaamista siten, että tämän pohjalta on mahdollista tukea osahankkeita sekä lainsäädäntötyötä ja päätöksentekoa. SOSKU-hankkeen tukiryhmä (THL, Diak ja Kuntoutussäätiö) tukee kuntia kehittämistyössä tutkimuksen, koulutuksen ja muun kehittämistuen avulla. Kuntien tuki suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä, tukiryhmän toimesta, jossa THL:n rooli on koordinoiva (tilaisuuksien järjestely, suunnittelu ym.).

Yhteistyössä Kuntoutussäätiön ja Diakin kanssa analysoidaan kuntien osahankkeiden sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistyön tuloksia siten, että voidaan kiteyttää kuntouttavan työotteen ja asiakkaiden osallisuutta eri asetelmissa tukevien toimintamallien yhteinen ydin. THL tekee myös yhteistyötä Diakin, Kuntoutussäätiön ja kuntien kanssa sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen edistämiseksi luotavan koulutuksen kehittämisessä ja järjestää siihen liittyviä tilaisuuksia yhdessä Diakin kanssa.

THL on toteuttanut valtakunnallisen kysely/haastattelututkimuksen kuntien valmiudesta sosiaalisen kuntoutuksen toteutukseen ja uuden lainsäädännön vastaanotosta. Tässä on hyödynnetty myös THL:n tutkimusaineistoja (ATH ym.). THL on pitänyt yhteyttä ministeriöihin ja huomionnut niiden tietotarpeita tutkimuksen suunnittelussa. Tutkimukseen otettiin myös kuntia, joissa ei ole käynnissä SOSKU-osahankkeita (ei siis pelkästään SOSKU-kuntia). Selvityksen avulla saadaan myös selville, missä on tarvetta SOSKU-hankkeen ja muiden hankkeiden kehitystyön tuloksille. Tämä tuo lisää painoarvoa valtakunnalliselle hanketyölle.

THL kokoaa ja kartoittaa sosiaalisen kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämistyötä Suomen ja Euroopan osalta ja tuottaa kartoitusraportin/tietopaketin hankkeen verkkosivuille ja toimijoiden käyttöön. Tietoa viedään myös sosiaalisen kuntoutuksen oppimisverkostoon ja kuntouttavan työtoiminnan käsikirjaan. THL tekee yhteistyötä ministeriöiden ja valtakunnallisten koordinaatiohankkeiden kanssa, kuten Sosiaalisen osallisuuden koordinaatio (Sokra) -hankkeen ja Työterveyslaitoksen koordinaatiohankkeen (Solmu) kanssa sekä koordinoi yhteistyötä muiden aihepiirin hankkeiden kanssa. Yhteistyötä tehdään muun muassa TOIMIA-verkoston kanssa toimintakyvyn mittaamisessa sekä Kaste-ohjelman kanssa.

THL toteuttaa hankkeen kokonaisviestintää. Erillinen viestintäsuunnitelma on laadittu tarkennetun projektisuunnitelman pohjalta. Hankkeelle on tehty verkkosivut ja ekstranet. Hanketyöstä on viestitty monipuolisesti eri kanavissa ESR:n viestintäohjeiden mukaisesti. THL vastaa hankkeen tulosten valtakunnallisesta viestinnästä ministeriöihin ym. valtakunnallisiin tahoihin ja tukee valtakunnallista uuden lainsäädännön toimeenpanoa (mm. sosiaalisen kuntoutuksen lainsäädäntö, työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu).

THL ja Kuntoutussäätiö vastaavat hankkeen arvioinnista ja ovat tehneet hankkeelle arviointisuunnitelman. THL päivittää tätä tarkennettua arviointisuunnitelmaa. THL:n toteuttama hankkeen kokonaisarviointi jakaantuu hankkeen prosessiarviointiin ja tulosten arviointiin, apuna käytetään Suunta-työkalua. Hankkeen prosessiarviointi tarkoittaa projektiryhmän, ohjausryhmän ja tukiryhmän työskentelyn itsearviointia. Aineistoina käytetään hankkeen yhteydessä syntyvää materiaalia ja arviointia varten kerättävää materiaalia. Hankkeen arviointi toteutetaan ryhmäkeskusteluin ja Webropol-kyselyin, itsearviointina (projektiryhmäkokoukset, ohjausryhmäkokoukset ja väliraportit) ja ulkoisena arviointina (kyselylomakkein ja ryhmähaastatteluilla).

3.1.2 Hanke- ja kehittämistyön tuki ja sen väliarviointi

Projektiryhmä

SOSKU-hanke sai aloituspäätöksen 1.4.2015 alkaen. Lopullinen rahoituspäätös saatiin lokakuussa 2015. Ensimmäiset projektityöntekijät pääsivät aloittamaan huhti-toukokuussa ja viimeiset lokakuussa 2015. Osahankkeet rekrytoivat työntekijöitä aikavälillä huhtikuu-lokakuu 2015.

Koko hankkeen projektiryhmän tapaamisia on ollut kahden kuukauden välein. Tapaamisissa on ollut mukana myös muita verkostotoimijoita (kunnista, TTL:stä, kokemusasiantuntijoita). Osallistujia on ollut 25 - 35 henkilöä/kokous. Tukiryhmä (THL, Diak ja Kuntoutussäätiö) ovat suunnitelleet tapaamiset yhdessä osahankkeiden kanssa. Tärkeintä on ollut saada aikaan luonteva vuorovaikutussuhde ja kokemustenvaihto toimijoiden välillä. Tapaamiset ovat olleet vuorovaikutteisia ja ryhmätyöpainotteisia. THL:n projektipäällikkö sekä Kuntoutussäätiön ja Diakin projektityöntekijät ovat vetäneet ja ohjanneet nämä tapaamiset. Projektiryhmän tapaamisia on pidetty seuraavasti:

- 22.5.2015 THL, Helsinki
- 25.8.2015 Kuntoutussäätiö, Helsinki (26.8.2015 TTL:n Kykyviisari-koulutus)
- 23.10.2015 Järvenpää-talo, Järvenpää
- 10.12.2015 Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki
- 5.2.2016 Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki
- 6.4.2016 Ravintola Mestaritalli, Helsinki
- 10.6.2016 Metropolia Ammattikorkeakoulu, Helsinki.

Alle on koottu keskeisimmät SOSKU-hankkeessa ajalla 1.4.2015 - 30.5.2016 toteutetut tilaisuudet/tapahtumat:

- Kykyviisarikoulutus: 26.8.2015
- Isot tapahtumat: 7.10.2015 Sosiaalinen osallisuus tulee, oletko valmis -seminaari (Jyväskylä); 15.10.2015 Kuntouttavan työtoiminnan kehittämispäivät (Helsinki); 26.11.2015 Aikuissosiaaliryhmän yhteiskehittämispäivä (Järvenpää).
- Kevään 2016 tärkeä tapahtuma oli hankkeen seminaari 8.4.2016 Helsingissä. Seminaari oli samalla hankkeen suunnitteleman valtakunnallisen sosiaalisen kuntoutuksen teemaverkoston käynnistystilaisuus.

Tukiryhmä

Tukiryhmän toiminta on keskeisesti ollut verkostoyhteistyön tiivistämistä. Tukiryhmään osallistuvat Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL), Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) sekä Kuntoutussäätiön edustajat. Kokoukset ovat olleet ennen projektiryhmän tapaamisia ja niissä on suunniteltu tapaamisten sisältöä. Kokousten sisältöjä ovat olleet:

- Yhteiskehittäminen
- Verkostoyhteistyön suunnittelu eri toimijoiden kanssa (kokemusasiantuntijat, hankkeet, kunnat, järjestöt ym.)
- Ennakkokysely kuntien tarpeista verkostoyhteistyölle

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Projektikokonaisuuden jäsenyykset
- Projektin aikataulus
- Viestintä (verkkosivut, viestintäsuunnitelma ym.)
- Kykyviisari-koulutus (yhteistyö TTL:n kanssa)
- Tukiryhmän osallistujat
- Kokousaikataulus
- Projektisuunnitelman tarkennukset
- Kuntavierailujen ohjelma
- Ekstranet
- Talousasiat
- Seurantatiedot.

Tukiryhmä teki vierailut osahankekunnissa (ns. kuntaturnee) vuoden 2015 aikana. Tavoitteena oli saada tietoa kunta- tai seututason osahankkeiden tuen tarpeista, yhteistyömahdollisuuksista ja käytännön toimintaympäristöstä. Tapaamisiin osallistui laaja kirjo sosiaalisen kuntoutuksen toimijoita (työpajoilta, kuntien työntekijöitä, TE-hallinnon työntekijöitä, muista hankkeista ym.). Vierailuja tehtiin seuraavasti: 2.9. Järvenpää; 15.9. Laukaa; 23.9. Rovaniemi; 30.9. Jyväskylä; 8.10. Forssa, FSHKY; 20.10. Mikkeli; 21.10. Vantaa; 30.10. Seinäjoki.

Tukiryhmän toimintaa on arvioitu pääasiassa projektiryhmän palautteen perusteella. Tukiryhmä on käsitellyt projektiryhmän tapaamisten palautekyselyiden tulokset, joiden pohjalta on kehitetty hanketoimintaa. Pääpiirteissään projektiryhmän tapaamisten sisällön suunnittelua on pidetty hyvin onnistuneena, joten tukiryhmä on siinä suhteessa onnistunut melko hyvin. Palautteen mukaan yhteiselle keskustelulle ja kokemusten vaihdolle on ollut melko hyvin tilaa, mutta sille kaivataan vieläkin enemmän aikaa.

Hankkeen tiedonkulkua on pidetty varsin toimivana, erityisesti viikkokirjettä on pidetty hyvänä tiedonvälittäjänä. Tukiryhmä on käytännössä osoittautunut erittäin tarpeelliseksi verkostojen johtamisen apuvälineeksi. Ilman sitä verkostotyötä olisi hyvin haastavaa hallita. Haasteet liittyvät kokousten ajankäyttöön ja viestinnän riittävyyteen. Tukiryhmän kokoukset muutettiin kolmituntisiksi, koska kahden tunnin tapaamisaika on koettu liian tiukaksi.

Kesällä 2016 pidettiin tukiryhmän kehittämispäivä. Maaliskuussa 2016 tehtiin projektiryhmän itsearviointikysely, jossa arvioitiin myös tukiryhmän toimintaa. Tukiryhmä on perustanut arviointi- ja tutkimusryhmän (Arttu) koordinoimaan hankkeen tutkimuksen, arvioinnin ja koulutuksen kokonaisuutta.

Ohjausryhmä

SOSKU-hankkeen ohjausryhmä kokoontui ensimmäisen kerran 17.2.2016 Helsingissä. Seuraava kokous pidettiin 15.6.2016 Helsingissä.

3.1.3 Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus

THL:n osahankkeessa on toteutettu tutkimus koskien kuntien valmiutta sosiaalisen kuntoutuksen toteutukseen ja uuden lainsäädännön vastaanottoa. Aineisto kerättiin valtakunnallisen kuntakyselyn avulla helmikuussa 2016 (N = 136, vastaukset kattavat 177 kuntaa). Raportti julkaistaan loppuvuonna 2016. Alla on esitelty tutkimuksen keskeisimmät tulokset sekä tähänastisen hanketoiminnan kautta saatuja havaintoja sosiaalisen kuntoutuksen toimeenpanosta.

Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus on selkeyttänyt sosiaalihuollon prosessia

Valtakunnalliseen kuntakyselyyn vastanneista 63 % totesi, että sosiaalihuoltolaki on selkeyttänyt sosiaalihuollon prosessia. Vastanneista 68 % oli sitä mieltä, sosiaalihuoltolaki yhdenvertaistaa kuntalaisten palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Sosiaalihuoltolain ja sosiaalisen kuntoutuksen sisältöihin liittyvinä etuina mainittiin selkeyden lisäksi tuen tarpeiden määrittelyt ja ryhmätoiminnan ja osallisuuden merkityksen sekä palvelutarvearvion esiin tuominen.

Lähes kaikki kyselyyn vastanneet kertoivat, että yhteistyötä tehdään aikuissosiaalityön kanssa, useimmiten erittäin paljon. Muita yleisiä yhteistyötahoja ovat työvoiman palvelukeskukset, työpajat, TE-toimisto ja kunnan päihde- ja mielenterveyspalvelut. Harvinaisin yhteistyökumppani on erikoissairaanhoido. Vastausten perusteella eri toimijoiden rooleissa ja vastuunjaossa sekä sosiaalisen kuntoutuksen johtamisessa olisi selkiyttämisen tarvetta. Kunnissa ei myöskään aina ole riittävästi tarjolla sosiaalisen kuntoutuksen palveluita. Sosiaalinen kuntoutus on kuitenkin useissa kunnissa lisännyt jonkin verran yhteistyötä sekä kunnan eri hallintokuntien välillä että kunnan ulkopuolisten toimijoiden (mm. TE-toimisto, Kela) suuntaan.

Lain toimeenpanoon tarvitaan enemmän ohjausta

Kuntakyselyssä havaittiin, että sosiaalihuoltolain uudistukseen liittyvä, keskeinen haaste on erityisesti lain toimeenpanoon liittyvän ohjauksen riittämättömyys. Yhteensä 52 % kyselyyn vastanneista totesi, ettei toimeenpanosta ole saatu riittävästi ohjausta. Puolet vastanneista toivoi myös lisää tietoa lain valvontamekanismeista.

Lain toteuttamiseen kaivataan resursseja

Kyselyyn vastanneista 67 % totesi, että sosiaalihuoltolain 17§:n mukainen sosiaalinen kuntoutus on merkittävä parannus kuntien sosiaalihuollon palveluihin. Uuden sosiaalihuoltolain katsottiin kuitenkin lisäävän kuntien kustannuksia (75 % vastanneista) ja sen täyttämisen edellyttävän lisää henkilöstöresursseja (71 % vastanneista). Kyselyyn osallistuneista 75 % koki lain lisäävän kuntien kustannuksia, 46 % oli sitä mieltä, että kuormitusta tulee liikaa suhteessa kunnan resursseihin.

Pykälän väljyys luo mahdollisuuksia, mutta myös epäselvyyttä

Yleisesti ottaen on hyvä, että sosiaalinen kuntoutus on saanut lainmukaisen määritelmän ja että se on kirjattu sosiaalihuoltolakiin. Näin sosiaalinen kuntoutus on saanut tarkemmat määritelmät ja se antaa tietynlaiset raamit sosiaalisen kuntoutuksen toteutukselle. Hyvänä asiana pidetään sitä, että lakipykälä

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

huomioi nimenomaan erityisen tuen tarpeessa olevat henkilöt, jolloin heidän ”asemansa” palveluissa paranee.

Pykälä on sikäli hyvin ”väljä”, että sitä voidaan tulkita monin eri tavoin ja jokainen kunta voi toteuttaa sosiaalista kuntoutusta hyvin eri tavalla. Sosiaalisen kuntoutuksen sisältö ja kohderyhmät muodostuivat pykälän mukaan laajaksi. Sosiaalisen kuntoutuksen alle voidaan sisällyttää silloin melkein mitä vain. Pykälä on laaja-alainen ja yleisluontoinen, joten se voidaan helposti sivuuttaa. Sosiaaliseen kuntoutukseen ohjaavat toimijat ovat merkittäviä portinvartijoita suhteessa tarjolla olevan kuntoutuksen sisältöön. Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmän laajuus laissa on sekä hyöty että haitta. Toisaalta se mahdollistaa monenlaiset toimintatavat ja toiminnan kehittämisen, toisaalta se voi johtaa epämääräisyyteen toiminnassa.

Kehittäminen tapahtuu paikallisista vahvuuksista käsin

Hyvää on ollut mahdollisuus paikallisten lähtökotien, kohderyhmien ja painopistealueiden valintaan sosiaalisen kuntoutuksen toimeenpanossa. Näin kunnissa on voitu alkaa rakentaa paikallisten vahvuuksien ja aikaisempien käytäntöjen varaan. Edellinen on ollut myös ongelma: paikalliset erityispiirteet ovat huomattavia, eikä maan eri osissa saada yhdenmukaista palvelua.

Ei ole selvää, ketkä valikoituvat sosiaaliseen kuntoutukseen

Ei ole täysin selvää, ketkä ohjataan, valikoituvat, valitaan ja pääsevät sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen saajiksi ja millaisten mekanismien kautta.

- Miten varmistetaan se, että sosiaalista kuntoutusta tarvitsevat asiakkaat ovat tietoisia mahdollisuuksistaan saada sitä?
- Miten huolehditaan siitä, että tuki tulee mahdollisimman varhaisessa vaiheessa?
- Ovatko sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteet pääasiassa elämänhallintaan liittyviä? Ovatko sosiaalista kuntoutusta saavat asiakkaat pääasiassa sellaisia, joita muu kuntoutus ei tavoita?

Sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen monitahoisuus

Pykälän sisällön monitahoisuudesta johtuen sosiaalisen kuntoutuksen profiili on epämääräinen. Sosiaalisen kuntoutuksen määrittelyn osalta tarvitaan täsmentämistä. Kuntakyselyyn vastanneista 57 % mainitsi epäselvän käsitteen ja sisällön yhdeksi sosiaalihuoltolakiin liittyväksi ongelmaksi ja haasteeksi. Nyt tarvittaisiin esimerkiksi sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen suhteuttamista, jäsentämistä ja hierarkisointia suhteessa muihin aktivoiviin ja työllistymistä tukeviin palveluihin.

- Ennaltaehkäisevä toiminta ei näy sosiaalihuoltolain määräyksessä, toiminta on tällä hetkellä viimesijaista palvelua.
- Riskinä on myös se, että sosiaalinen kuntoutus määrittyy tietyn yksikön tehtäväksi sen sijaan, että se nähtäisiin sosiaali- ja terveystalouksissa yleisesti toteutuvaksi työotteeksi, palveluiden toteuttamisen lähtökohdaksi.

Nuorten sosiaalinen kuntoutus

Nuorten osalta koulutukseen ja ammatilliseen suuntautumiseen liittyvät kysymykset ovat keskeisiä ja tämä on otettu huomioon myös sosiaalisen kuntoutuksen pykälää sosiaalihuoltolakiin esitettäessä. Nyt tulisi säätää jollakin lailla selvästi ja yksiselitteisesti se, millä kriteereillä nuorilla on oikeus sosiaalisen kuntoutuksen tukitoimenpiteisiin ja että näillä toimilla voidaan tukea myös nuoren ammatillista kuntoutusta. Linkitys muun muassa nuoren kuntoutusrahaan olisi oltava selvä niiden nuorten osalta, joilla on diagnoosi (moniammatillinen yhteistyö). Kelan osalta nuoren kuntoutusrahaan liittyvissä perusteluissa tämä asia tulisi huomioida.

Pykälässä ei ole huomioitu alaikäisiä nuoria. Myös heillä on sosiaaliseen kuntoutukseen liittyviä tarpeita. Alaikäisten kohdalla huomiota tulisi kiinnittää yhteistyöhön lastensuojelun ja huoltajien kanssa. Alaikäisten nuorten sosiaalinen kuntoutus on osa lastensuojelun asiakassuunnitelmaa (silloin kun lastensuojelun asiakkuus on olemassa).

Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen kohdalla ehkäisevän työn merkitystä olisi tarpeellista korostaa ja tukea laajemmin. Laajempi, matalan kynnyksen ennaltaehkäisevä ja sosiaalista toimintakykyä vahvistava tuki tulisi aloittaa jo peruskoulussa ennen kuin siirtymä peruskoulusta jatko-opiskeluun tapahtuu.

Nuorten osalta tulisi myös varmistaa, että koulutukseen ja työllistymiseen liittyessään sosiaalista kuntoutusta toteutetaan yhdenmukaisin periaattein ja käytännöin eri puolilla Suomea. Kansalaisten tasa-arvoisen kohtelun ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta tämä olisi tärkeää. Tällä hetkellä näin ei ole. Sosiaalisen kuntoutuksenkin osalta on kyse enemmästä kuin "kuntouttavasta työotteesta".

Sosiaalihuoltolain kohta *Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä*: Hankkeessa on havaittu, että monien nuorten tilanne ei ole sellainen, että yllä olevat toimet ovat vielä realistisia. Kohtaan olisi hyvä lisätä myös valmennukseen liittyvä toiminta.

Sosiaalista kuntoutusta ei tunneta muualla kuin sosiaalitoimessa

Jos yhteistyötä tehdään enemmän ja työntekijät ovat tuttuja toisilleen, yhteistyö sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisessä toimii yleensä hyvin. Hankkeen toteutuksen kuluessa on havaittu, että yhteistyön tekeminen kuntatasolla on vaihtelevaa. Toisten hallinnonalojen palveluista ei aina tiedetä paljoa. Haasteena on myös sosiaalisen kuntoutuksen toiminnan sekä pykälän huono tunteminen sosiaalitoimen ulkopuolella. Jos yhteistyöverkostot eivät ole vakiintuneet, ja yhteistyön tekeminen on ollut satunnaista, voi tulla haasteita myös sosiaalisen kuntoutuksen toteuttamiseen yhteistyössä eri toimijoiden kesken.

Sosiaalisen kuntoutuksen pykälän tuleminen lakiin ei näy kunnissa kovin selkeästi. Tämä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta koskeva, mittava muutos ei tunnu saaneen huomiota kuntatasolla, ei kuntapäätäjissä eikä varsinkaan monialaisen yhteistyön näkökulmasta. Sosiaalinen kuntoutus on noussut keskusteluihin ja sosiaalisen kuntoutuksen työtapoja monessa paikassa toteutetaankin, esimerkiksi ryhmämuotoista toimintaa ja yksilövalmennusta, mutta pykälän kokonaisuutta ei ole välttämättä vielä huomioitu, eikä sitä, kenen sitä tulisi toteuttaa. Sosiaalinen kuntoutus on voitu jättää yksin sosiaalitoimen kehitettäväksi. Kunnissa tunnutaan edelleen olevan ikään kuin odottavalla kannalla, vaikka laki on ollut voimassa jo puolitoista vuotta.

Toimintakulttuuri tukee organisaatiolähteistä ajattelua asiakaslähtöisyyden sijaan

Laki antaisi mahdollisuuden tehdä sosiaalityötä uudella tavalla asiakaslähtöisesti, huomioiden asiakkaan tilanne kokonaisvaltaisesti. SOTE:n ja muiden toimijoiden hallinnon rakenteet ja toimintakulttuuri tukevat kuitenkin enemmän organisaatio- ja asiantuntijälähtöistä ajattelua. Ajattelu- ja toimintatavasta tulee helposti kovin järjestelmä- ja ammattikuntakeskeistä, koska nämä ovat tämän kentän vahvoja toimijoita toisin kuin asiakkaat.

Johdolla on keskeinen asema sosiaalisen kuntoutuksen toimivuuden takaajana monialaisen yhteistyön toteuttamisessa ja sen viemisessä käytäntöön. Pykälä antaisi mahdollisuuden ja velvoittaakin kuntia järjestämään sosiaalista kuntoutusta, mutta kuntaorganisaatio ei riittävästi tue yksittäisiä työntekijöitä tekemään (sosiaalityötä) sosiaalisen kuntoutuksen viitekehityksessä.

Sosiaalisen kuntoutuksen kytkeytymisessä aikuissosiaalityöhön on ollut haasteita. Aikuissosiaalityössä ei ole aina aikaa paneutua pykälään, koska työntekijöitä on vähän ja pääpaino on kirjallisten hakemusten teossa. Hakemuksien käsittely on ensisijaista, koska ne voidaan sanktioida. Tämän vuoksi työntekijät eivät pysty tapaamaan asiakkaita henkilökohtaisesti tarpeeksi usein, eivätkä näin ollen työskentelemään asiakkaiden kanssa suunnitelmallisesti.

Rakenteelliset uudistukset vaikeuttavat tällä hetkellä kehittämistä

Oman haasteensa tuo tämänhetkinen muutostilanne (perustoimeentulotuen myöntämisen ja maksamisen siirtyminen Kelaan; sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos). Tulevaisuuden rakenteesta ei ole vielä varmuutta. Muutostilanteesta johtuen kunnilla on erilainen valmius panostaa sosiaaliseen kuntoutukseen. Kunnissa käynnissä olevat rakenteelliset muutokset vaikeuttavat sosiaalisen kuntoutuksen juurruttamisen suunnittelua.

Psykiatrisessa ja sosiaalisessa kuntoutuksessa on paljon yhteisiä elementtejä, joten työnjako sekä vastuukysymykset asiakkaan kuntoutusprosessissa ovat ainakin vielä epäselviä. Johtuuko tämä organisaatiojaoista (kunta - sairaanhoitopiiri) ja miten tämä huomioidaan tulevassa sote-uudistuksessa?

Perustoimeentulotuen siirto Kelalle vuodenvaihteessa 2017 on tullut toisaalta haastavaan kohtaan sosiaalisen kuntoutuksen pykälän kannalta. Asiaa voisi ajatella niin, että nyt on mahdollisuus kehittää omaa työtä, mutta siihen ei ole nyt aikaa. Myös epätietoisuus siitä, kuinka paljon kirjallista työtä kuitenkin jää siirron myötä, mietityttää eli vapautuuko resursseja kohdata asiakkaita kasvotusten ja tehdä sosiaalista kuntoutusta. Aikuissosiaalityön työntekijöitä huolettaa myös tuleva syksy, kun etuuskäsittelijät voivat jo siirtyä muihin tehtäviin.

Palveluiden jäykät rakenteet ja ajattelutavat

Sosiaali- ja terveydenhuollon ajattelussa ei ole päästy ongelma- ja diagnosikeskeisyydestä vielä kunnolla asiakkaiden resurssien tukemiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötason tavoitteenasettelussa, kuntoutuskeinojen valmiudessa ja tavoitteiden saavuttamisen seurannassa ja arvioinnissa on isoja haasteita.

Sosiaalista kuntoutusta ei yhteistyössä muiden palveluiden kanssa nähdä vielä kokonaisvaltaisena prosessina, vaan edelleen yksittäisenä palveluvalikoin toimenpiteenä, jota voidaan yksittäisille asiakkaille myöntää tai hankkia. Haasteellista on luoda yhteinen ymmärrys sille, että sosiaalinen kuntoutus koskee

kaikkia ja että se tehdään hyvällä yhteistyöllä. Yhteistyökumppaneilla voi olla tietoa sosiaalisesta kuntoutuksesta, mutta toimijat ovat niin eriytyneitä toisistaan, että todellinen yhteistyön tekeminen on vielä vähäistä. Yhteistyökumppaneiden voi olla vaikea ymmärtää vielä, että sosiaalinen kuntoutus voisi toteutua heidän toimintaympäristöissään yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa. Yhteistyökumppaneiden voidaan kokea haluavan ”lähettää” asiakkaat sosiaalitoimeen sosiaaliseen kuntoutukseen.

Laki velvoittaa muut palvelut tekemään yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa, mutta käytännössä esimerkiksi terveyspalveluiden edustajia ei saada kotikäynneille mukaan tilanteissa, joissa asiakkaita ei saada palveluysikköön. Yhteistyökumppanit eivät siis aina vastaa asiakkaiden tarpeisiin, jolloin sosiaalitoimen on hyvin vaikea toteuttaa sosiaalista kuntoutusta yksin.

Perusterveydenhuollossa sosiaalisen kuntoutuksen tarve tunnistetaan, mutta tässä yhteistyössä on vielä paljon kehitettävää. Terveystieteiden tutkimukset lisäävät sosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen palvelutarvetta. Pystyvätkö sosiaalipalvelut vastaamaan tähän ja miten se pitäisi organisoida? Osastohoitojaksot ovat usein niin lyhyitä, että asiakkaita kotiutetaan puolikuntoisina.

Kuntoutuksen kokonaiskoordinaatio puuttuu, mikä vaikuttaa myös sosiaaliseen kuntoutukseen. Sosiaalinen kuntoutus ei ole jäsentynyt selkeäksi kokonaisuudeksi ja yhteistyö muuhun kuntoutusjärjestelmään kangertelee niissä tilanteissa, joissa linkitykset olisivat mahdollisia. Myöskään muussa kuntoutusjärjestelmässä ei kuntien sosiaalisen kuntoutuksen jäsentymättömyyden vuoksi pystytä huomioimaan sosiaalisen kuntoutuksen mahdollisuuksia. Alla on tästä esimerkkejä:

- Niissä tilanteissa, joissa nuorilla voisi olla mahdollisuus kuntoutusrahan 16 vuotta täytettyään, ei sosiaali- ja terveyspalveluissa, eikä koulutuspalveluissa hallita riittävästi kokonaisuutta. Sosiaalisesti kuntoutukseksi mielletyissä sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa unohdetaan herkästi sosiaalivakuutuksen mukaisen kuntoutuksen mahdollisuudet ja päinvastoin. Kun nuorelle opiskelijalle esimerkiksi haetaan kuntoutusrahaa, jää pohtimatta ja perustelematta, miten sosiaalisen kuntoutuksen keinoin voitaisiin tukea hänen opintojaan ja koulunkäyntiään (esim. sosiaalisen kuntoutuksen mahdollisuudet järjestää tukihenkilö vaikkapa lastensuojelulain pohjalta tai projektiluonteisen sosiaalisen kuntoutuksen osallistava merkitys koulunkäyntiin ja jaksamiseen vaikkapa taiteen tai kulttuuriharrastusten keinoin).
- Salassapitosäännökset ovat jossain tapauksissa olleet esteenä yhteistyölle. Esimerkiksi TE-toimiston työntekijät kokevat hankalaksi sen, etteivät he voi ilmoittaa huolta asiakkaasta aikuissosiaalityöhön, mikäli heillä ei ole asiakkaan lupaa. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, että asiakasta yritetään tavoittaa sekä puhelimitse että ajanvarauksella, mutta häneen ei saada yhteyttä. Asiakas voi uusia työnhaun netin kautta vain sen vuoksi että aikuissosiaalityössä se vaaditaan tai muuten perusosaa alennetaan. TE-toimiston työntekijä ei välttämättä ole kertaakaan nähnyt asiakasta, mutta huoli hänestä herää. Hän ei kuitenkaan voi lähteä soittamaan aikuissosiaalityöhön ja kyselemään sitä kautta, onko jollakin työntekijällä asiakkaan tilanne paremmin hallussa ja mitä palveluita hän mahdollisesti tarvitsisi. TE-toimisto voi antaa asiakkaan tietoja etsivälle nuorisotyölle, mutta jos kyse on vanhemmasta henkilöstä, he eivät oikein voi tehdä mitään.

Asiakkaan ”status” vaikuttaa palveluihin ohjaamiseen

Yhteistyötahoilla olisi paljon osaamista ja asiakkaiden kuntoutumista tukevia toimintaympäristöjä, mutta yhteistyötahot kysyvät heti, millä asiakkaan kuntouttaminen rahoitetaan. Asiakkailla pitäisi olla joku ”status”, eli asiakkaiden pitäisi päästä Kelan työttömyysetuudella kuntouttavaan työtoimintaan tai

työkokeiluun. On tilanteita, että kunnassa ei ole korvamerkittyä rahaa sosiaalisen kuntoutuksen järjestämiseen (niille asiakkaille, jotka eivät täytä Kelan/TE-toimiston kriteerejä kuntouttavasta työtoiminnasta tai työkokeilusta).

Asiakkaiden osallistuminen

Sosiaalisen kuntoutumisen prosessin kannalta tulisi keskeisessä roolissa olla asiakkaan osallistuminen palvelun kehittämiseen ja toteutukseen, mikä toteutuu kunnissa vaihtelevasti. Lähtökohtaisesti asiakkaita kyllä kuullaan heidän oman tilanteensa kartoittamiseksi sekä palvelun suunnittelemiseksi, mutta varsinkin sosiaalisesti kuntoutukseksi erityisesti nimettyjen palveluiden ulkopuolella asiakkaiden kokemustiedon hyödyntäminen palvelujen kehittämisessä sekä toteutuksessa on satunnaista. Tällöin myös yhteistyö on haastavaa, koska asiakkaiden asemassa voi tapahtua merkittäviä heikennyksiä hänen siirryttyään toiseen yksikköön/palveluun.

Vaikutavuus

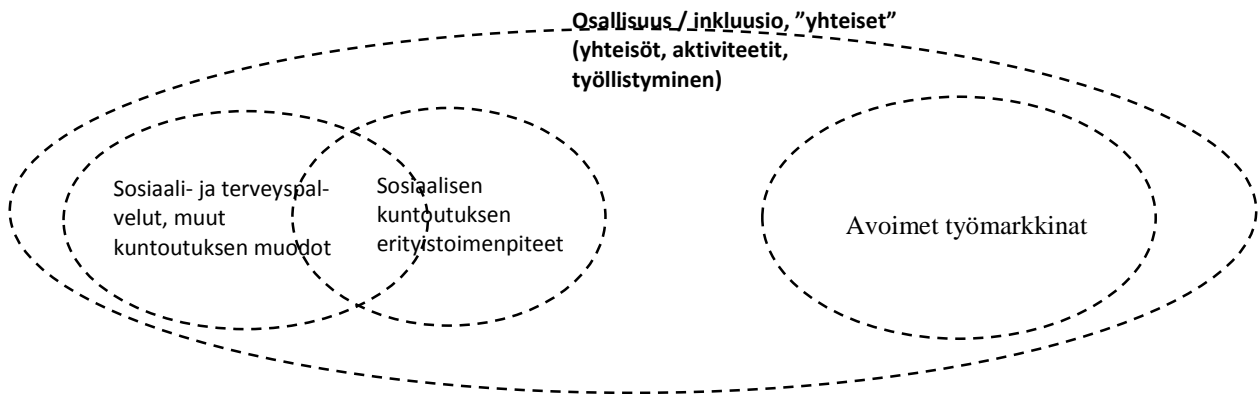
Haasteena on vahva kiinnittyminen tuotosten (esim. asiakasmäärät, tehtyjen lausuntojen määrät, palveluista poistuneet, hoitovuorokaudet jne.) tarkasteluun eikä niinkään siihen, mitä vaikutuksia palveluilla on asiakkaiden hyvinvointiin. Alla on ehdotuksia toimintojen ja vaikutavuuden kehittämiseksi.

- On tärkeää, että lainsäädäntö on kyllin väljää jättääkseen tilaa toimintojen kehittämiseksi.
- Pykälässä tulisi tuoda vahvasti esille, että sosiaalisen kuntoutuksen tulee perustua yksilön tarpeisiin ja olla suunniteltua, joustavaa ja tarpeeksi pitkäkestoista.
- Tarvitaan yhteistä tahtotilaa, hallinnollista yhteistyötä ja esimiesten sitoutumista.
- Jollain taholla tulee olla vastuu sosiaalisen kuntoutuksen työtavan ja palveluiden toteutuksesta sekä niiden jatkuvasta kehittämisestä. Mikäli näin ei ole, kehittämistyö hautautuu helposti muun työn alle.
- Tarvitaan vahvaa tietoa ja linjausta sosiaalisesta kuntoutuksesta SOTE:n johdolta, jotta toiminta kehittyisi lain mukaiselle tasolle. Tarvitaan yhteistoiminnan hyödyn näkemistä ja painottamista niin hallinnon, työntekijöiden kuin asiakasnäkökulmastakin tarkasteltuna. Linjaus voisi tarkoittaa sitä, että käytännössä pohdittaisiin ja päätettäisiin se, missä ja ketkä toteuttavat sosiaalista kuntoutusta monitoimijamallilla.
- Esimiehen sitoutuneisuus asiaan on tärkeää. Kuinka esimies näkee pykälän tärkeyden ja halutaanko siihen panostaa vai mennä sieltä mistä ”aita on matalin”?
- Jotta asiakas saa mahdollisimman hyvin omiin tarpeisiinsa vastaavaa kuntoutusta, on tärkeää, että kuntoutuspäätöksen tekijä on tietoinen alueella olevista sosiaalisen kuntoutuksen mahdollisuuksista.
- Eri toimijoiden (kansalaiset, järjestöt, toimintaryhmät, julkinen sektori, kirkko, yritykset) joustavasta paikallisesta ja alueellisesta yhteistyöstä voitaisiin saada enemmänkin hyötyä.
- Etenkin kuntoutuspalvelujen yhteensovittamisessa on pulmia. Kuntoutuslainsäädännön kokonaisuudessa tulisi selvästi mainita mahdollinen linkitys sosiaaliseen kuntoutukseen ja siihen liittyvään yhteistyöhön etenkin nuorten osalta.
- Ammatillisessa ja lääkinnällisessä kuntoutuksessa pitäisi huomioida vahvemmin sosiaalinen puoli. Sosiaalityön edustus kuntoutusten suunnitelluissa on usein vähäistä paitsi vaikeavammaisten lääkinnällisessä kuntoutuksessa.
- Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta olisi ensiarvoisen tärkeää, että asiakkailla on mahdollisuus työstää riippuvuusongelmaansa.

- Erilaiset työryhmät on koettu hyväksi. Tällöin eri toimijat kokoontuvat jonkun tietyn asiakokonaisuuden ympärille ja saavat vietyä asioita eteenpäin. Nämä edistävät myös luottamuksen syntymistä.
- Yhteistyötä Kelan kanssa tulee tiivistää, etenkin siinä vaiheessa, kun toimeentulotukipäätökset siirtyvät Kelaan. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi työparina toimimista Kelan työntekijän kanssa sosiaalisen kuntoutuksen arviointivaiheessa niissä tapauksissa, joissa tarvitaan toimeentuloon liittyvien asioiden selvittämistä.
- Tarvitaan hyvien toimintamallien levittämistä ja koulutusta.
- Tahot, joista asiakkaat ohjautuvat tällä hetkellä sosiaalityöntekijöiden asiakkaiksi ja siten sosiaaliseen kuntoutukseen, ovat merkittäviä yhteistyökumppaneita. Tulisi kartoittaa, mitä nämä ovat eri asiakasryhmillä.
- Tarvitaan lisää kaksisuuntaista vuorovaikutusta, jotta voidaan yhdessä arvioida asiakkaiden ohjauksesta eri palveluihin ja sosiaaliseen kuntoutukseen. Esimerkiksi nuori voi ohjautua sosiaalisen kuntoutuksen asiakkuuteen oman mielenterveys-/päihdetyöntekijän kautta. Mikäli koko verkosto sosiaalisen kuntoutuksen eri asiakasryhmien toimijoista on tiedossa, voidaan keskustelua käydä varhaisenkin tuen tarpeen ilmetessä. Vaikka sosiaalitoimi tekee päätöksen, se tulisi tehdä keskustellen muiden asiakkaan kannalta oleellisten toimijoiden ja asiakkaan itsensä kanssa.
- Suoritteiden sijasta tulisi kiinnittää huomiota siihen, mitä vaikutuksia palveluilla on asiakkaille eli mitä muutoksia heidän elämäntilanteessaan tapahtuu (esim. nuorten osalta koulutukseen ja työhön siirtyminen). Jotta näyttöön perustuvien käytäntöjen suuntaan voitaisiin edetä, tämä edellyttäisi myös toimivaa infrastruktuuria rekisteröintikäytäntöineen.
- Sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen ei ole aina yksinomaan sosiaalityön asiantuntemuksen aluetta, sillä sosiaaliseen toimintakyvyn ymmärtäminen edellyttää tietoa myös fyysisestä ja psyykkisestä toimintakyvystä. Sosiaalisen kuntoutuksen toimintakyvyn määrittelykäytännöt ja kuntoutustarpeen selvittäminen tulisi avata selvästi.
- Yhteistyö palvelujärjestelmän muiden toimijoiden kanssa tulisi tehdä koordinoitumaksi halutun kohderyhmän tavoittamiseksi varhaisessa vaiheessa. Tulisi arvioida tarkkaan eri-ikäisiä sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaita ja pyrkiä tiiviimpään yhteistyöhön esimerkiksi nuorten asiakkaiden tavoittamiseksi palvelujärjestelmän toimijoiden verkostossa.

Laajan merkityksen sosiaaliselle kuntoutukselle tuo se, että kuntoutuksen yleisenä tavoitteena on sosiaalinen integraatio tai inklusio. Tässä heijastuu kuntoutuksen alkuperäinen sanamuoto - rehabilitaatio - kunnian, ihmisarvon, ja ihmisoikeuksien käytännöllinen palauttaminen. Sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteet voivatkin kohdistua sekä yksilöön että siihen ympäristöön, jossa yksilö elää. Yleisessä mielessä onkin perusteltua kysyä, ketä tai mitä tulisi sosiaalisesti kuntouttaa, yksilöä vai yhteiskuntaa. Esimerkiksi rakenteellisen sosiaalityön viitekehysten hyödyntäminen osana sosiaalista kuntoutusta integroi sen osaksi yhteiskunnallista toimintaa, jolla on annettavanaan niin yhdyskuntasuunnittelulle, rakentamiselle ja asumiselle, kasvatukselle ja koulutukselle, työllistymiselle ja työkyvyn ylläpitämiselle kuin myös erityisesti sosiaalipolitiikalle. Yksilötasolla onnistunut sosiaalinen kuntoutus tarkoittaa sitä, että yksilöiden toimintakyky kohentuu, heidän sosiaaliset suhteensa paranevat, he oppivat uusia taitoja ja saavat uusia resursseja. Tämä mahdollistaa sen, että he voivat siirtyä kuntoutuksen piiristä muualle; he saattavat työllistyä, saada eläkepäätöksen, aloittaa opiskelun tai saada muuten paremman otteen elämäänsä. Vähintään pyrkimyksenä tulee olla, etteivät asiakkaat joudu palaamaan samaan tilanteeseen, jossa he aiemmin olivat.

Kuviossa 7 on lähtökohtana se, että osallisuuden ja inklusion näkökulmien ja tavoitteiden tulee näkyä ja tuntua kaikilla yhteiskuntaelämän, talouden ja politiikan alueilla. Pyrkimyksenä ja yhteiskunnallisena ihanteena on siis osallisuutta ja inklusiota edistävä yhteiskunta, talous ja työmarkkinat.

Kuvio 7. Sosiaalinen kuntoutus osana sosiaalista inklusiota

Tässä näkemyksessä on irtauduttu sellaisesta sosiaalisen kuntoutuksen näkemyksestä, joka keskittyy kuntoutukseen yksilö- ja ryhmätoiminnan erityistoimenpiteinä, jolloin vaarana on sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen ja toiminnan muuttuminen liian epämääräiseksi. Toisaalta (alueellisen) inklusion ja (paikallisen) osallisuuden tiloista lähtevä näkökulma voi vastata joihinkin sosiaalisen kuntoutuksen ongelmakohtiin, joita on tullut esille SOSKU-hankkeen toiminnassa.

3.1.4 THL:n osahankkeen itsearviointi

Itsearviointikyselyn tulosten mukaan THL:n osahanke oli erityisen tyytyväinen tarvittavien yhteistyökumppaneiden saamiseen hankkeen toimintaan sekä aikatauluissa pysymiseen. Kumpikin osa-alue oli saanut viisiportaisella asteikolla (erittäin huonosti - erittäin hyvin) keskiarvon 4,5. THL:n hanketiimillä oli lisäksi mahdollisuus kirjoittaa avovastauksessa näkemyksiään siitä, mikä osahankkeessa on ollut erityisen hyvää. Mainintoja saivat monipuolisuus, käytännönläheisyys ja konkreettinen tekeminen. Lisäksi kiiteltiin mukavista työvereista, joiden kanssa on helppo työskennellä. Eniten kehitettävää arvioitiin olevan kustannusarviossa pysymisessä ja omalta taustaorganisaatiolta saadussa tuessa.

3.2 Diakonia-ammattikorkeakoulu

3.2.1 Diakonia-ammattikorkeakoulun osahankkeen esittely

Keväällä ja kesällä 2015 valittiin Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) SOSKU-osahankkeeseen hankehenkilöstö, tarkennettiin hankesuunnitelmaa sekä aloitettiin koko hankkeen tukiryhmän ja projektiryhmän toiminta. Osahankkeessa työskentelee yhteensä kahdeksan työntekijää: projektikoordinaattori ja seitsemän asiantuntija-kehittäjää. Syksyllä 2015 alettiin suunnitella osahankkeen toteuttamaa koulutuskokonaisuutta. Silloin hankkeessa alkoi toimia myös arviointi- ja tutkimusryhmä (Arttu), johon Diak osallistuu.

Syksyllä 2015 vierailtiin kaikissa SOSKU-hankkeen osatoteuttajina toimivissa kunnissa. Kuntavierailujen tarkoituksena oli tutustua osahankkeiden toimintaan ja saada informaatiota koulutuksen suunnittelua varten ja tietoa sosiaalisen kuntoutuksen mahdollisista aukkopaikoista.

Diakin osahankkeen tehtäviin kuuluu myös oppimateriaalin tuottaminen. Keväällä 2016 päädyttiin siihen, että oppimateriaalin tuottaminen toteutetaan ainakin osittain oppikirjan kirjoittamisen muodossa. Oppikirjan sisällön suunnittelu on aloitettu.

3.2.2 Sosiaalisen kuntoutuksen osaamisen vahvistaminen ja sen väliarviointi

Syksyllä 2015 laadittiin vuoden 2016 pilottikoulutuskokonaisuuden suunnitelma. Suunnitelmaa käsiteltiin myös SOSKU-projektiryhmän kokouksissa, joten lopulta koulutussuunnitteluun osallistui ainakin väljästi koko SOSKU:n hankehenkilöstö. Koulutuskokonaisuuden pilotti on suunnattu SOSKU-osahankkeissa ja kunnissa työskenteleville. Eri opintojaksot tukevat SOSKU-osahankkeiden työskentelyä.

Koulutuskokonaisuuden toteutus aloitettiin loppusyksyllä 2015 valmistelemalla opetuksen sisältöjä ja rakentamalla koulutuksessa käytettävää WWW-oppimisalustaa (Fronter-oppimisalusta). Koulutuksen läpikulkeva teema ja lähestymistapa on inklusiivinen sosiaalinen kuntoutus. Inklusiivinen (mukaan ottava, osallistumista edistävä) sosiaalinen kuntoutus tarkoittaa sitä, että kuntoutuksessa toimenpiteet ja kuntouttava työote edistävät ihmisten osallistumista yhteiskuntaan, yhteisöihin ja työelämään. Myös koulutuksen toteutustapa on osallistumista edistävä sekä työtä ja työorganisaatioita kehittävä.

Koulutus jakautuu opintojaksoihin, joiden laajuudet on määritelty opintopisteinä (1 opintopiste = 27 tuntia opiskeluun käytettyä aikaa). Opintojaksot toteutetaan osin lähiopetuksena, työpajoina ja hanketyöskentelyn yhteydessä toteutuvana työssä oppimisena (työn opinnollistaminen). Osa opetuksesta ja opiskelusta toteutuu vuorovaikutuksena netin kautta.

Lähiopetus alkoi 4.2.2016, ja lähiopetuspäiviä toteutetaan noin kerran kuukaudessa vuoden 2016 aikana lukuun ottamatta loma-aikoja. Huhtikuun 2016 loppuun mennessä oli pidetty kahden opintojakson lähiopetuspäivät (Opintojaksot: 1. Mitä sosiaalinen kuntoutus on? ja 2. Inklusiivisen sosiaalisen kuntoutuksen menetelmät). Pilottikoulutuksen kuusi opintojaksoa on esitelty tarkemmin alla:

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

1. opintojakso: Mitä sosiaalinen kuntoutus on? (2,5 op; **lähiopetuspäivät 4.2. ja 15.3.2016**)

Opintojakson ja koko pilottikoulutuksen johdannossa tarkastellaan ja kehitetään yhdessä tälle koulutuskokonaisuudelle ja SOSKU-hankkeelle soveliaita työskentely- ja oppimistapoja. Tällöin opetellaan myös käyttämään koulutuksessa käytettävää nettialustaa (Fronter).

Sosiaalinen kuntoutus ja sen alle tavallisesti luetut toimenpiteet on määritelty laeissa ja sosiaalipolitiikan toteutustavoissa. Paikalliset ja alueelliset toteutustavat poikkeavat kuitenkin paljon toisistaan. Opintojaksossa 1 tuotetaan paikallinen työmääritelmä sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanteesta (toimenpiteet, lähestymistavat, toimijat) tutkimalla paikallisia toteutuksia ja vertailemalla SOSKU-hankkeeseen osallistuvien kuntien käytäntöjä toisiinsa. Alla on tarkempaa kuvausta opintojakson 1 toteutuksesta:

- Sosiaalisen kuntoutuksen käsite ja sen kritiikki
- Lainsäädäntö ja sen taustalla oleva ajattelu
- Nykyisen sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteet
- Viitekehys paikallisen sosiaalisen kuntoutuksen tarkasteluun
- Kuntakohtainen ja vertaileva työskentely, jonka kautta luodaan kuva sosiaalisen kuntoutuksen paikallisista sovellutuksista
- Yhteenvedossa luodaan kokonaiskuva sosiaalisen kuntoutuksen tilasta SOSKU-hankkeeseen osallistuvissa kunnissa.

2. opintojakso: Inklusiivisen sosiaalisen kuntoutuksen menetelmät (2,5 op; lähiopetuspäivä 7.4.2016)

Opintojaksolla tutustutaan inklusiivisen sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiin.

3. opintojakso: Sosiaalisen kuntoutuksen tehokkuus ja arviointi (2,5 op; **lähiopetuspäivä 12.5.2016**)

Opintojaksossa tarkastellaan arviointia ja arviointimenetelmiä vaikutusten ja tehokkuuden esille tuomisessa. Lisäksi arviointia tarkastellaan sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen tukena sekä arviointia asiakkaiden osallistumisen vahvistamisessa ja integroitumisen edistämässä yhteiskuntaan ja talouteen.

4. opintojakso: Sosiaalinen kuntoutus paikallisen ja alueellisen palvelujärjestelmän kokonaisuudessa (2,5 op; **lähiopetuspäivä 8.9.2016**)

Opintojaksossa 4 luodaan yhteenvetävä kokonaiskuva paikallisesta ja alueellisesta palvelujärjestelmästä ja sosiaalisesta kuntoutuksesta sen osana.

5. opintojakso: Sosiaalisen kuntoutuksen tulevaisuuden mahdollisuudet - osallistuminen, kansalaisuus ja toivon näkökulma (2,5 op; **lähiopetuspäivät 9.6. ja 6.10.2016**)

Opintojaksossa avataan sosiaalisen kuntoutuksen tulevaisuuden mahdollisuuksia ja innovaatioita. Toteutusta on kuvattu tarkemmin alla:

- Toivon käsite ja sen merkitys sosiaalialan työntekijöille ja asiakkaille

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Innovaatioiden ja avoimien tulevaisuuksien näkökulma ja menetelmät
- Tutustuminen toisenlaisiin tapoihin toteuttaa inklusiivista sosiaalista kuntoutusta (yhteensä kolme tutustumismatkaa: Saksa (Hampuri ja Berliini) ja Tanska (Roskilde))
- Lopputuloksena on ideoita ja suunnitelmia uudeltaisesta inklusiivisesta kuntoutuksesta.

6. opintojakso: Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistehtävä (2,5 op; lähiopetuspäivä 1.12.2016)

Kehittämistehtävässä koulutukseen osallistuvat tekevät kehitysprojektin, jonka avulla he kehittävät sosiaalista kuntoutusta omassa kunnassaan. Kehittämistehtävän ideointi ja suunnittelu alkaa jo koulutuksen alussa ja sitä tehdään koulutuksen kuluessa. Kehittämistehtävä voidaan tehdä yksin, parityöskentelynä tai pienissä ryhmissä. Muut opintojaksot tuottavat sisältöä ja ideoita kehittämistehtävään.

Diakin toteuttamasta pilottikoulutuksesta kerättiin osallistujapalautetta kesäkuussa 2016. Alla on keskeisimmät asiat saadusta palautteesta koskien kolmea ensimmäistä opintojaksoa. Koulutukseen osallistuneilta tiedusteltiin ensinnäkin sitä, mikä opintojaksolla oli ollut hyvää ja toiseksi sitä, miten opittu on auttanut heitä työssään.

Mitä sosiaalinen kuntoutus on? -opintojakso antoi tarkennusta sosiaalisen kuntoutuksen määritelmästä. Opintojakso oli ajatuksia herättävä, uusia näkökulmia avaava, ja kouluttajat olivat asiantuntevia. Opintojakso on auttanut ehkä hieman paremmin jäsentämään omaa työtä. Se loi hyvän pohjan sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen avaamiselle ja auttoi pohtimaan sosiaalista kuntoutusta eri näkökulmista.

Inklusiivisen sosiaalisen kuntoutuksen menetelmät -opintojaksossa oli hyvää muun muassa asiakastyön perinteisten menetelmien läpikäynti, RATKO:n esittely ja muutamat toiminnalliset tehtävät. Opintojakso tarjosi tietoa uusista menetelmistä ja antoi rohkeutta kokeilemiseen. Useammassa vastauksessa todettiin, että opintojakso antoi vahvistusta omalle työtavalle. Ratkaisu- ja voimavarakeskeistä orientaatiota on pyritty soveltamaan käytännön asiakastyössä. Opintojakso rohkaisi hyödyntämään enemmän käytänteitä, joissa asiakkaan ääni tulee kuuluville.

Sosiaalisen kuntoutuksen tehokkuus ja arviointi -opintojakson osalta kiiteltiin erityisesti uuden tiedon saamista. Arvioinnista tuli hyvää ja ajatuksia herättävää tietoa. Opintojakso sai pohtimaan arviointia ja sen toteutusta eri näkökulmista.

3.2.3 Valtakunnallinen verkostoyhteistyö ja sen väliarviointi

Sosiaalista kuntoutusta käsittelevän kansallisen oppimisverkoston tai teematyön toiminta alkoi 8.4.2016. Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak) koordinoi ja kehittää päävastuullisena tätä valtakunnallista verkostoyhteistyötä. Tavoitteena on avoin teematyöprosessi, jossa kehitetään sosiaalista kuntoutusta keskustelujen ja muilta toimijoilta oppimisen kautta.

Teematyö tapahtuu yhteisen oppimisen ja jakamisen tilaisuuksissa eri puolilla Suomea. Tavoitteena on tuoda yhteen sosiaalista kuntoutusta kehittäviä ja toteuttavia hankkeita sekä muita toimintoja. Toiminta jatkuu vuoden 2017 lokakuuhun asti. Prosessia tukee Innokylän yhteisen jakamisen alusta: Innokylään on perustettu oma verkostosivu sosiaalisen kuntoutuksen toimijoille. Teematyön tapaamiset järjestetään

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Helsingissä, Tampereella, Jyväskylässä, Oulussa ja Kuopiossa. Kokoontumisia ja työskentelyä suunniteltiin yhdessä aloitustilaisuudessa 8.4.2016. Teematyössä sosiaalista kuntoutusta tarkastellaan viiden kysymyksen avulla: Mitä? Miksi? Mistä? Miten? ja Mihin? Teematyö jakautuu seuraaviin, kuuteen tilaisuuteen:

I. Sosiaalinen kuntoutus - mitä se on ja mihin se on menossa? Aloitustilaisuuden 8.4.2016 teemana oli sosiaalisen kuntoutuksen työmääritelmä.

II. Miksi sosiaalista kuntoutusta? Tilaisuuden teemana oli tarkastella niitä sosiaalisia pulmia, joihin sosiaalinen kuntoutus pyrkii tuomaan vastauksia. Tilaisuus toteutetaan 14.6.2016.

III. Mistä sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat tulevat? Tilaisuus pidetään lokakuussa 2016 ja sen teemana ovat sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat.

IV. Miten sosiaalista kuntoutusta tehdään? Tilaisuus toteutetaan helmikuussa 2017 ja sen teemana ovat sosiaalisen kuntoutuksen menetelmät ja organisatoriset ratkaisut.

V. Mihin sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat menevät? Tilaisuus pidetään kesäkuussa 2017. Tuolloin teemana ovat sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaiden jatkopolut.

VI. Teematyön suositukset sosiaalisen kuntoutuksen kehittämiseksi. Päätöstilaisuus järjestetään lokakuussa 2017.

Aloitustilaisuudesta 8.4.2016 kerättiin palautetta sähköisen osallistujakyselyn avulla (ks. taulukko 13). Tilaisuus sai hyvää palautetta, viisiportaisella asteikolla kokonaiskeskiarvoksi kaikkien arvioinnin osa-alueiden osalta saatiin 4,1. Keskiarvot eri osa-alueiden osalta sijoittuivat välille 3,7 - 4,4. Eniten kiitosta saivat esiintyjien asiantuntemus, tilaisuuden hyödyllisyys ammatillisesti ja sisällöllinen korkeatasoisuus sekä tilaisuuden käytännön järjestelyjen toimivuus.

Taulukko 13. Koonti osallistujapalautteesta SOSKU-aloitustapahtuman/teematyöseminaarin 8.4.2016 osalta

Arvioinnin osa-alueet (5-portainen asteikko: Huonosti - Erittäin hyvin ja lisäksi En osaa sanoa -vaihtoehto)	Keskiarvot
Tilaisuus oli ammatillisesti hyödyllinen (N = 31)	4,2
Tilaisuus oli sisällöltään korkeatasoinen (N = 31)	4,1
Tilaisuus tarjosi uutta tietoa tai ennakkoluulottomia näkökohtia (N = 31)	3,9
Voin soveltaa tilaisuuden antia omassa työssäni tai organisaatiossani (N = 31)	3,8
Työskentelytavat sopivat hyvin käsiteltäviin asioihin (N = 31)	3,7
Esiintyjien asiantuntemus oli hyvä (N = 31)	4,3
Käytännön järjestelyt toimivat hyvin (N = 31)	4,4

3.2.4 Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus

Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) hankkeessa toteutettava tutkimus kohdistuu sosiaalisen kuntoutuksen aukkopaikkoihin. Tutkimusosuuden käytännön toteutus on päätetty yhdistää pilottikoulutuksen toteutukseen eräänlaisena yhteistutkimisen prosessina. Tässä prosessissa pilottikoulutukseen osallistuvat tuottavat oppimistehtävien kautta informaatiota sosiaalisen kuntoutuksen toteutuksesta ja aukkopaikoista. Diakin hankehenkilöstö tulkitsee ja analysoi tätä ja muuta sosiaalista kuntoutusta koskevaa aineistoa.

3.2.5 Diakonia-ammattikorkeakoulun osahankkeen itsearviointi

THL:n toteuttamassa itsearviointikyselyssä Diakonia-ammattikorkeakoulun osahanke oli kaikista tyytyväisin oman hankkeensa tavoitteiden asetteluun, toivottujen kohderyhmien tavoittamiseen ja osahankkeen sisäiseen työnjakoon. Nämä kaikki osa-alueet olivat saaneet viisiportaisella asteikolla (erittäin huonosti - erittäin hyvin) keskiarvon 4,5. Eniten kehitettävää vaikuttaisi olevan yhteistyössä muiden SOSKU-osahankkeiden ja hankeorganisaation ulkopuolisten tahojen kanssa, kustannusarviossa pysymisessä sekä viestinnässä.

3.3 Kuntoutussäätiö

3.3.1 Kuntoutussäätiön osahankkeen esittely

Kuntoutussäätiön osahankkeessa työskentelee neljä työntekijää: projektikoordinaattori ja kolme tutkija-kehittäjää. Osahanke tukee ja edistää kunta- tai seututason SOSKU-hankkeissa tehtävää sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistyötä. Se toimii kehittämisprosessien käynnistämisen, ylläpitämisen sekä suuntaamisen peilinä ja fasilitaattorina. Kunta- tai seututason SOSKU-osahankkeille tarjotaan niiden kehittämistavoitteiden sekä toimintaympäristöjen mukaisia keinoja ja välineitä (esim. hankkeiden omien kehittämistavoitteiden toteutumisen seuranta, kysely- ja haastattelututkimukset, kehittävä arviointi). Kuntoutussäätiön osahanke

- Tukee ja edistää kuntien SOSKU-osahankkeiden toteuttamaa sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä ja ottaa lähtökohdaksi paikalliset ja asiakasryhmäkohtaiset (esimerkiksi nuoret) tarpeet, voimavarat ja palveluprosessit
- Käynnistää ja tukee asiakkaiden sekä muiden toimijoiden osallistumiseen perustuvaa palveluiden yhteiskehittämistä
- Kokoo, kuvaa, jäsentää ja analysoi kuntien SOSKU-osahankkeiden kehittämistyötä ja sen tuloksia siten, että tämän pohjalta on mahdollista tukea sekä hankkeita että lainsäädäntötyötä ja päätöksentekoa
- Luo yhteistyössä hankkeiden kanssa sosiaalisen kuntoutuksen laatuksikriteereitä (esimerkiksi asiakkaan toimintakyvyn arvioimisen välineitä)
- Tarjoaa keinoja ja malleja, jotka toimivat asiakastyön pohjana sekä palvelevat asiakkaan omien tavoitteiden hahmottumista, voimaantumista ja asiakaslähtöisyyden toteutumista

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Toteuttaa kehittävää arviointia ja tutkimusta, jonka tulokset tukevat sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä sekä välittömästi (SOSKU-osahankkeissa ja hankekunnissa) että yleisemmin.

Kuntoutussäätiön osahankkeen kohderyhmiä ovat muut sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishankkeeseen osallistuvat hankkeet/kunnat/alueet. Asiakkaita/kohderyhmiä ovat:

- Kuntien palveluissa ja SOSKU-osahankkeissa toimivat työntekijät, esimiehet ja päättäjät, jotka toimeenpanevat sosiaalista kuntoutusta kotikunnissaan tai kohtaavat sosiaalisen kuntoutuksen tarpeet omassa asiakastyössään
- Kuntien sosiaali- ja terveystalouden asiakkaat, joiden sosiaalinen toimintakyky on alentunut tai heikentymässä
- Kolmannen sektorin toimijat, jotka voivat luoda edellytyksiä arjessa tapahtuvalle kuntoutumiselle sekä osallistua palveluiden ja arjen rajapinnalla tapahtuvaan yhteis-/verkostokehittämiseen.

Osahankkeen konkreettiset toimenpiteet jakautuvat alla mainituille, kolmelle tasolle. Kunta- tai seututason osahankkeet ja toimijat voivat tarpeidensa ja kiinnostuksensa mukaan osallistua joko joihinkin tai kaikkiin kolmella eri tasolla omaa kehittämistyötään tukeviin toimenpiteisiin. Käytännössä tämä tapahtuu ao. kunnissa ja osana niiden perustoimintaa (kokoukset, kehittämispäivät, arjen vuorovaikutukseen osallistuminen, kuntien SOSKU-osahankkeiden omat tilaisuudet) sekä niiden työntekijöitä, esimiehiä, asiakkaita, yhteistyötahoja ja kolmatta sektoria kokoavissa paikallisissa verkostotyöpajoissa ja/tai pienemmissä työryhmissä.

- *Ensimmäinen taso* kehittämisen tukemisessa toteutuu mahdollisimman kattavasti eri SOSKU-osahankkeiden/kuntien kohdalla ja se toteutetaan yhteistyössä THL:n ja Diakonia-ammattikorkeakoulun osahankkeiden kanssa. Kunnille tarjotaan 1 - 2 kertaa vuodessa alueellisia ja/tai valtakunnallisia areenoita, joissa ne pääsevät jakamaan sekä jäsentämään oman kehittämistyönsä ideoita, suunnitelmia ja kokemuksia. Näissä laajemmissa kokoontumisissa/työkokouksissa kunnat saavat myös Kuntoutussäätiön SOSKU-osahankkeen kokoamaa ajantasaista tutkimus- ja seurantatietoa niiden sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden toimivuudesta, laadusta ja hyvistä käytännöistä sekä omien hankkeidensa etenemisestä.
- *Toinen taso* tarjoaa kuntien SOSKU-osahankkeille mahdollisuuden oman kehittämistyönsä fokusoidumpaan edistämiseen, onnistumisten ja esteiden tutkimiseen sekä innovatiivisten ratkaisujen löytämiseen ilmenneiden haasteiden ja teemojen pohjalta. Käytännössä tämä tapahtuu kokoamalla eri hankkeita yhdistäviä toimijaryhmiä kokemuksellisen oppimisen ja yhteiskehittämisen välineiden avulla tapahtuvaan työpajatyöskentelyyn.
- *Kolmas taso* tarjoaa muutamalle, alueellisesti sekä palveluiden järjestämistavan suhteen edustavalle kuntatason SOSKU-osahankkeelle mahdollisuuden päästä mukaan intensiiviseen verkostokehittämisen prosessiin. Prosessin edetessä kunnat saavat tiivistä ja pitkäkestoista tukea muun muassa asiakkaidensa sosiaalisen toimintakyvyn sekä osallisuuden edistämiseen ja palveluiden yhteis-/verkostokehittämiseen (esim. kehittäjäasiakkaat, kokemusasiantuntijat ja -arvioijat, vertaisohjaajat, ammattilais -vertaistyöparitoiminta), uudenlaisten työotteiden, menetelmien, ammatillisuuden ja johtamisen kehittämiseen sekä palveluprosessien paikalliseen integrointiin.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Kuntoutussäätiön osahankkeessa hyödynnetään monipuolisesti verkostotyöhön perustuvaa yhteiskehittämistä, joka edellyttää erilaisten toimijoiden (ammattilaiset, johto, asiakkaat, kolmas sektori) osallistumista koko kehittämisprosessiin sen eri vaiheissa. Yhteiskehittämisessä tarvitaan joustavaa fasilitointia, ei-tietämisen ja epävarmuuden sietämistä sekä monitoimijuutta ja -roolisuutta. Lisäksi korostuu kokonaisvaltainen, luova ja henkilökohtainen suhde kehittämiseen.

Osahankkeille/kunnille tarjotaan verkostokehittämisen osaamista, jonka avulla ne voivat tukea ja vahvistaa sekä ammattilaisten työotteiden kehittämistä, asiakkaiden sosiaalista toimintakykyä, osallistumista ja osallisuutta että näiden yhteensovittamista esim. ammattilainen - kehittäjäasiakas/kokemusasiantuntija-työparityöskentelyssä. Tähän pyritään niin sosiaalisen kuntoutuksen erillispalveluissa (esim. kuntouttava työtoiminta) kuin peruspalveluissakin (esim. aikuissosiaalityössä, asumispalveluissa, nuorten palveluissa, päihde- ja mielenterveyspalveluissa, lastensuojelussa).

Osahankkeessa toteutettava yhteiskehittäminen sekä tutkimustoiminta synnyttävät uudenlaista, kokemus- ja asiantuntijatiedon yhdistämiseen perustuvaa ymmärrystä sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntoutumisen prosesseista, kuntoutumisen ehdoista ja mahdollisuuksista asiakkaiden näkökulmasta sekä tästä lähtökohdasta uudenaikaisesta ammatillisuudesta ja johtamisesta. Uutuusarvona ovat ammattilais - asiakasvastaroolien uudenaikainen määrittely sekä yksikkö- ja sektorirajat ylittävä paikallinen ja alueellinen verkostoyhteistyö ja yhteiskehittämisen tuominen osaksi sosiaalista kuntoutusta. Tämä tuo osahankkeille/kuntien työntekijöille ja esimiehille mahdollisuuksia entistä dialogisempaan, palveluprosesseja asiakaslähtöisemmin toteuttavaan työotteeseen sekä moniammatillisuuden vahvistamiseen. Asiakkaille kehittämistyö tarjoaa toimivampia ja asiakaslähtöisempiä palveluita sekä yksilöllisempiä osallisuuden sekä osallistumisen mahdollisuuksia.

3.3.2 Hanke- ja kehittämistyön tuki ja sen väliarviointi

Kuntoutussäätiön SOSKU-osahankkeen tarjoamaa hanke- ja kehittämistyön tukea ovat tarjottu yhteiskehittämisen sekä kehittävän arvioinnin avulla. Yhteiskehittämistä on toteutettu yhdeksässä yhteiskehittämistyöpajassa/-päivässä, joista on alla lyhyet kuvaukset. Osallistujapalautetta on kerätty kolmesta, alleviivauksella merkitystä työpajasta/päivästä. Yhteiskehittämiseen on sisällynyt myös seuraava hanketoiminta: Tuki sosiaalisen kuntoutuksen digitaalisuuden kehittämiseen Mikkelissä (Digiloikka); Johdon valmennus; Jaettu asiantuntemus -valmennus; Vertaisten työnohjaus; Tuki koskien Vertaistoiminnan koulutusta. Kuntoutussäätiön osahanke on tarjonnut hanke- ja kehittämistyön tukea myös kehittävän arvioinnin työpajoissa, jotka on toteutettu maaliskuu-kesäkuussa 2016 kaikissa kunta- tai seututason osahankkeissa.

Yhteiskehittämistyöpajat/-päivät

Kuntoutussäätiön osahankkeen yhtenä hanke- ja kehittämistyön tuen muotona on ollut *yhteiskehittäminen* työpajojen/päivien avulla. Yhteiskehittämistyöpaja on osahankkeen/kunnan työntekijöiden, asiakkaiden, sidosryhmien oman kiinnostuksen pohjalta ohjattua pajatyöskentelyä, jonka tarkoituksena on virittää ja edistää sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä. Työpaja voidaan koota myös useamman osahankkeen yhteisen tarpeen, kehittämisteeman tai aluejaon pohjalta siten, että mukaan kutsutaan juuri tästä aiheesta, asiasta tai aluetta yhdistävästä kysymyksestä kiinnostuneita.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Työpaja voi olla ainutkertainen tai osa pidempää prosessia, jolloin sen tavoitteet ja suunta määrittyvät ja tarkentuvat prosessin edetessä. Työpajoissa viritetään uudenlaista, sosiaalista kuntoutumista mahdollistavaa tai vaikkapa siirtymävaiheiden onnistumista tukevaa toimintaa, jonka etenemistä ja kokemuksia jaetaan seuraavissa pajoissa. Kuntoutussäätiön osahanke on toteuttanut huhtikuun 2016 loppuun mennessä alla mainitut, yhdeksän työpajaa/yhteiskehittämispäivää. Alleviivauksella merkityistä työpajoista/yhteiskehittämispäivistä on kerätty osallistujapalautetta.

[Järvenpään SOSKU-osahankkeen yhteiskehittämistyöpajat 1.9.2015 ja 1.10.2015](#)

Työpajoissa keskityttiin sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittämiseen yhteistyössä Järvenpään osahankkeen projektityöntekijän, kokemusasiiantuntijoiden, asiakkaiden, ammattilaisten ja Kuntoutussäätiön edustajan kanssa. Työpajoissa tehtiin vertaistoiminnan kehittelyä.

[KUUMA-alueen a-pajaverkoston ja SOSKU-hankkeen yhteiskehittämistyöpaja 9.10.2015](#)

KUUMA-alueen a-pajaverkoston työpajaan kokoontui KUUMA-kuntien sote-ammattilaisia ja palveluiden yhteiskehittämiseen osallistuvia kokemusasiiantuntijoita ja vertaisia sekä kehittämishankkeiden aktiiveja. Tällä kertaa mukana oli myös SOSKU-hankkeen työntekijöitä. Työpaja oli osa SOSKU-hankkeessa tapahtuvaa yhteiskehittämistä.

[Etelä-Suomen alueellinen työpaja 18.10.2015](#)

Työpajaan osallistuneista suurin osa oli Järvenpään, Jyväskylän ja Seinäjoen osahankkeiden sekä näiden ja lähialueen kuntien/sote-palveluiden työntekijöitä. Lisäksi mukana oli Järvenpään osahankkeen alueellisiin verkostoihin kytkeytyviä osallistujia sairaanhoitopiiristä (HUS psykiatria) ja kolmannelta sektorilta (yhdistyksiä ja kuntoutuksen palveluntuottajia). Työpajassa jaettiin kokemuksia ja fasilitoitiin osallistujien yhteiskehittämiseen liittyviä ideoita, kokeiluja ja vakiintuneempaakin toimintaa. Työskentelyote perustui Kuntoutussäätiön toiminnallisen ryhmätyön osaamiseen. Omana aiheenaan oli Jyväskylän kehittäjäasiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden yhteistyö, josta kuultiin kiinnostava esitys ja käytiin sen pohjalta vilkasta keskustelua.

[Aikuissosiaalityön yhteiskehittämispäivä 26.11.2015](#)

Aikuissosiaalityön yhteiskehittämispäivässä esiteltiin jo käynnissä olevia kokeiluja ja vakiintuneemman yhteiskehittämisen tuloksia sekä tutkittiin uusia, sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisessä avautuvia mahdollisuuksia. Aikuissosiaalityö on sosiaalista kuntoutusta toteuttavien yksiköiden ja palveluiden kannalta keskeinen yhteistyötaho sekä myös yksi sosiaalisen kuntoutuksen toteuttajista ja kuntoutumisen mahdollistajista. Aamupäivällä keskityttiin neljään varsin erilaiseen aikuissosiaalityössä toteutuneeseen yhteiskehittämisovellukseen. Iltapäivällä edistettiin yhteiskehittämistä osana SOSKU-hanketta, yhteistyössä hankekuntien aikuissosiaalityön ammattilaisten ja asiakkaiden kanssa.

[Yleinen yhteiskehittämistyöpaja 18.12.2015](#)

Kyseessä oli SOSKU-hankkeen ja a-pajan yhteinen yhteiskehittämistyöpaja. KUUMA-alueella eli Keski-Uudellamaalla toimiva, ammattilaisten ja kokemusasiiantuntijoiden/vertaisten yhteinen a-pajaverkosto on kytkeytynyt SOSKU-hankkeeseen työpajojen kautta. Aiheena oli vertaistoimintaan liittyvä osaaminen niin kokemuspohjalta kuin ammattilaistenkin toteuttaman kuntoutuksen tai muun sote-palvelun kannalta. Toisena aiheena oli vaikeasti tavoitettavien, syrjään joutuneiden ihmisten löytäminen sekä sosiaalisen kuntoutuksen mahdollisuuksien tarjoaminen palveluiden ulkopuolelle jääville tai pudonneille. Tähän haasteeseen omakohtaisen kokemustiedon sekä ammattiosaamisen yhdistäminen voi tarjota uusia mahdollisuuksia.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Yhteiskehittämistyöskentelyt (= Järvenpään tukiryhmä 2) 18.1.2016 ja 23.2.2016

Järvenpään osahankkeen projektityöntekijän tukena toimii kaksi yhteiskehittämisen idealla syksyllä 2015 koottua tukiryhmää. Niiden tehtävänä on tukea, auttaa, kehittää ja juurruttaa yhdessä projektityöntekijän kanssa osahankkeen toimintaa. Tukiryhmä 1 koostuu esimiehistä, työntekijöistä, kokemusasiantuntijoista ja kolmannen sektorin toimijoista.

Tukiryhmä 2 koostuu asiakkaista, työntekijöistä ja kokemusasiantuntijoista. Tammi- ja helmikuun 2016 yhteiskehittämistyöskentelyissä Järvenpään tukiryhmä 2:ssa Kuntoutussäätiö fasilitoi ryhmän käynnistämistä ja alkuvaiheen työskentelyä. Tarkoituksena oli löytää asiakas/kokemusasiantuntija -ammattilais-vastaroolit ylittävä tai ohittava työskentelytapa ja näin myös yhteinen kieli. Fasilitoinnissa pyrittiin toisaalta mahdollistamaan ammattilaisille oman aktiivisuuden ja toimija-kompetenssin säätelyä ja auttaa heitä pysyttelemään ainakin alussa ryhmässä enemmänkin taustalla, toisaalta virittämään asiakkaille ja kokemusasiantuntijoille näin vapautuvia toimijuuden ja osallistumisen paikkoja.

Yleinen yhteiskehittämistyöpaja 15.4.2016

Järvenpäässä pidetyssä työpajassa jatkettiin sosiaalisen kuntoutuksen ja aikuissosiaalityön yhteistyön sekä -kehittämisen virittelyä, joka käynnistyi syksyllä 2015. Lisäksi kuultiin muista sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittämisen tuloksena syntyneistä kokeiluista ja käytännöistä. Uutena aiheena oli osatyökykyisten tai vaikeasti työllistyvien ihmisten työelämään pääsyn helpottaminen, työyhteisöjen näkökulmasta (VAMLAS ry:n RATKO-mallin pohjalta).

Kolmesta, alleviivauksella merkitystä työpajasta/yhteiskehittämispäivästä on kerätty osallistujapalautetta, jonka keskeisimmät tulokset ilmenevät taulukoista 14 - 15. Taulukossa 14 esitellään keskiarvojen vaihteluvälit saadusta palautteesta kaikkien näiden kolmen tilaisuuden osalta. Arviot on pyydetty kolmiportaisilla asteikoilla. Taulukkoon 15 on taas koottu osallistuneiden näkemykset siitä, kuinka hyvin työpajan/yhteiskehittämispäivän on koettu edistäneen heidän omia yhteiskehittämiseen liittyviä tavoitteitaan.

Taulukko 14. Koonti osallistujapalautteesta työpajojen/yhteiskehittämispäivien osalta

Arvioinnin osa-alueet	Keskiarvojen vaihteluvälit
Työpajan/yhteiskehittämispäivän osallistujajoukko (kokoonpano, määrä) (3-portainen asteikko: Huonosti toimiva - Juuri sopiva) (N = 7 - 17)	2,6 - 2,7
Työpajan/yhteiskehittämispäivän sisältö ja aiheet (3-portainen asteikko: Turhia - Hyvin kiinnostavia) (N = 7 - 17)	2,4 - 2,6
Työpajan/yhteiskehittämispäivän työskentelytavat ja ohjaus (3-portainen asteikko: Toimimattomia - Toimivia ja innostavia) (N = 7 - 16)	2,6 - 2,8

Taulukko 15. Omien tavoitteiden edistymisen arviointi

Miten hyvin koet työpajan/yhteiskehittämispäivän edistäneen omia yhteiskehittämiseen liittyviä tavoitteitasi? (N = 7 - 17)	Prosenttiosuuksien vaihteluvälit
Kohtuullisesti (Yhteiskehittämideoita syntyi, mutta en vielä tiedä, miten voin toteuttaa niitä)	14,3 - 23,5
Hyvin (Sain yhteiskehittämideoita ja voin varmaan toteuttaa niitä jossakin vaiheessa)	47,1 - 71,4
Erittäin hyvin (Sain sekä ideoita että konkreettisia keinoja viedä yhteiskehittämistä eteenpäin tavoitteideni mukaisesti)	14,3 - 29,4

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Kuten taulukosta 14 voidaan havaita, työpajojen/yhteiskehittämispäivien toteutukseen on oltu hyvin tyytyväisiä: kolmiportaisella asteikolla keskiarvot sijoittuivat välille 2,4 - 2,8. Enemmistö kyselyihin vastanneista koki tilaisuuksien edistäneen hyvin heidän omia yhteiskehittämiseen liittyviä tavoitteitaan (taulukko 15). He saivat yhteiskehittämissideoita ja voivat varmaan toteuttaa niitä jossakin vaiheessa.

Huhtikuusta 2015 alkaen Kuntoutussäätiön osahankkeessa on suunniteltu myös Väli-Suomen SOSKU-työpajaa. Tämä kehittämistyöpaja suunnataan Seinäjoen, Laukaan, Jyväskylän ja Mikkeli osahankkeille, ja tavoitteena on jakaa kokemuksia, oppia toinen toisilta ja suunnata tulevaisuuteen. Työskentely rakennetaan kehittämistyön kannalta kaikkia yhdistävän, ajankohtaisen ja tarpeellisen teeman ympärille.

Tuki sosiaalisen kuntoutuksen digitaalisuuden kehittämiseen Mikkelissä (Digiloikka)

Kokeilu tietotekniikkasovellusten hyödyntämisestä sosiaalisen kuntoutuksen palvelunohjauksessa (Digiloikka) toteutettiin Mikkelin kunnassa tammi-maaliskuussa 2016. Mikkelin SOSKU-osahankkeen työntekijä ja nuori/kehittäjäasiakas osallistuivat Kuntoutussäätiön kutsumina Mikkelin ammattikorkeakoulun kuntoutuksen digitalisaatiomahdollisuuksia ideoiviin, kahteen työpajaan. Näistä työpajoista saatiin aineksia myös Mikkelin SOSKU-osahankkeen omaan, nuorten palveluohjauksen digitalisoinnin yhteiskehittämiseen.

Johdon valmennus

Kuntoutussäätiön SOSKU-osahankkeessa pilotoidaan Johdon valmennusta, jota on alettu suunnitella alkuvuodesta 2016. Valmennus toteutetaan ajalla 26.9.2016 - 20.3.2017. Siinä tutkitaan ja kehitetään yhdessä osallistujien kanssa sosiaalipalveluiden johtajuutta sekä johtamista nykyisten ja tulevien johtamishaasteiden pohjalta. Näkökulmina hyödynnetään muutosjohtamista, valmentavaa ja osallistavaa johtamista sekä jaettua johtajuutta. Johtamista ja johtajuutta tarkastellaan myös sosiaalipalveluiden vaikuttavuuden, siihen liittyvän asiakaslähtöisyyden, asiakkaiden osallistumisen sekä sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen näkökulmasta.

Johdon valmennuksessa hyödynnetään osallistujien osaamista ja käytännön kokemusta sekä ammennetaan lisäideoita ja -näkemymiä johtamisen ajankohtaisista teemoista. Valmennuksessa käytetään osallistavia, toiminnallisia ja draamamenetelmiä. Sen kuluessa kootaan myös materiaalia, aineistoa sekä havaintoja prosessin mallintamiseksi sekä raportointia ja tutkimusta varten. Valmennuskertojen välissä on käytännön oppimistehtäviä, jotka auttavat kehittymään johtajana ja kehittämään johtamista arjessa, sosiaalisen kuntoutuksen sekä yleensä sote-palveluiden asetelmissa.

Jaettu asiantuntemus -valmennus ja sen väliarviointi

Jaettu asiantuntemus -valmennus toteutetaan ajanjaksona 22.3. - 11.10.2016. Osallistujia ovat ammattilaiset sekä kuntoutujat/asiakkaat. He tulevat Forssasta, Järvenpäästä sekä HUS:sta, A-klinikkasäätiön päihdesairaala, kolmannelta sektorilta ja lähikunnista/KUUMA-alue. Valmennukseen osallistuvat kohtaavat Johdon valmennuksen osallistajat seurantapäivissä (15.11.2016 ja 20.3.2017). Jaettu asiantuntemus -valmennusprosessin pilotointi jakautuu alla mainittuihin kolmeen teemaan ja niiden pohjalta jäsenyviin jaksoihin. Jaksot ovat osittain limittäisiä eli esimerkiksi yhteiskehittämisen käynnistämistä ja kokeiluja toteutetaan jo vaiheiden 1 ja 2 aikana.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

1. Asiakas - ammattilais-vastarooleista kumppanuuteen: Vanhojen roolien ja kokemusten purkamista, luottamus- ja yhteistyösuhteen rakentamista ammattilais - kokemusasiantuntija-yhteistyölle
2. Oman menneisyyden tutkiminen ja jakaminen: Oman elämän- ja kuntoutumistarinan tai ammatillisen tarinan työstäminen sekä jakaminen asiakas - ammattilais-pienryhmissä
3. Yhteiskehittäminen: Mitä se tarkoittaa ja mitkä on sen lähtökohta eri palveluissa sekä kunkin ammattilais - kokemusasiantuntija-työparin kannalta?; kokeilujen yhteistä suunnittelua ja toteuttamista, jo toiminnassa olevan yhteiskehittämisen suunnalta sparraamistukea; kokeilujen arviointia sekä toisilta oppimista.

Taulukoissa 16 - 17 on esitelty keskeisimmät tulokset saadusta osallistujapalautteesta, palautekysely lähetettiin kesäkuussa 2016. Kuten taulukosta 16 voidaan havaita, Jaettu asiantuntemus -valmennuksen osallistujajoukkoon (kokoonpano, määrä), valmennuspäivien sisältöihin ja aiheisiin sekä työskentelytapoihin ja ohjaukseen on oltu hyvin tyytyväisiä. Kyselyyn vastanneista 75 % koki valmennuksen edistäneen hyvin tai erittäin hyvin heidän omia, esimerkiksi yhteiskehittämiseen liittyviä, tavoitteitaan (taulukko 17).

Taulukko 16. Koonti palautteesta Jaettu asiantuntemus -valmennuksen osalta

Arvioinnin osa-alueet	Keskiarvot
Valmennuksen osallistujajoukko (kokoonpano, määrä) (3-portainen asteikko: Huonosti toimiva - Juuri sopiva) (N = 20)	2,6
Valmennuspäivien sisällöt ja aiheet (3-portainen asteikko: Turhia - Hyvin kiinnostavia) (N = 20)	2,4
Valmennuksen työskentelytavat ja ohjaus (3-portainen asteikko: Toimimattomia - Toimivia ja innostavia) (N = 20)	2,6

Taulukko 17. Omien tavoitteiden edistymisen arviointi

Miten hyvin koet valmennuksen edistäneen omia tavoitteitasi (esim. yhteiskehittämiseen liittyvät tavoitteet)? (N = 20)	Prosenttiosuudet
Kohtuullisesti (Ideoita syntyi, mutta en vielä tiedä, miten voin toteuttaa niitä)	25,0
Hyvin (Sain ideoita ja voin varmaan toteuttaa niitä jossakin vaiheessa)	50,0
Erittäin hyvin (Sain sekä ideoita että konkreettisia keinoja viedä kiinnostuksen aiheitani/yhteiskehittämistä eteenpäin tavoitteideni mukaisesti)	25,0

Vertaisten työnohjaus ja sen väliarviointi

Sosiaalisessa kuntoutuksessa toimivien kokemusasiantuntijoiden/vertaisten työnohjauksellisen tukiryhmän kokeilu toteutetaan ajalla 11.3. - 16.12.2016 Järvenpään SOSKU-osahankkeessa. Tämän pilotoinnin tulosten mallintamis- sekä levittämisyhteistyössä ovat mukana KoKoA ry, HUS-psykiatria, KUUMA-kunnat ja Ridasjärven päihdekuntoutus, Keski-Uudenmaan yhdistysverkosto ry ja Kansalaisareena ry. Työnohjauksellisen tuen

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

ryhmä nimettiin prosessin alussa Vertaisten coaching-ryhmäksi ja se tullaan vuoden 2017 alussa mallintamaan yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Kuntoutussäätiön SOSKU-osahanke on kerännyt osallistujapalautetta koskien tähän mennessä toteutettua työnohjausta. Palautekysely lähetettiin 23.6.2016 yhteensä kahdeksalle vertaiselle. Taulukossa 18 esitellään keskeisimmät tulokset saadusta palautteesta. Vertaisten työnohjaukseen osallistuneet ovat kaikilta osin olleet todella tyytyväisiä ryhmän toteutukseen, kolmiportaisella asteikolla keskiarvoksi saatiin 2,7 kaikkien arvioinnin osa-alueiden kohdalla.

Taulukko 18. Koonti palautteesta Vertaisten työnohjauksen osalta

Arvioinnin osa-alueet	Keskiarvot
Vertaisten työnohjauksen osallistujajoukko (kokoonpano, määrä) (3-portainen asteikko: Huonosti toimiva - Juuri sopiva) (N = 3)	2,7
Vertaisten työnohjauksen sisällöt ja aiheet (3-portainen asteikko: Turhia - Hyvin kiinnostavia) (N = 3)	2,7
Vertais-ammattilais-työparina tapahtunut ohjaus (3-portainen asteikko: Toimimatonta - Toimivaa ja innostavaa) (N = 3)	2,7

Tuki koskien Vertaistoiminnan koulutusta

Syyskuussa 2016 käynnistyy Järvenpään SOSKU-osahankkeen, Keski-Uudenmaan yhdistysverkosto ry:n ja Järvenpään opiston yhteistyö sekä kurssien pilotointi Kuntoutussäätiön tuella. Tätä koulutuskokonaisuutta on alettu suunnitella vuoden 2015 lopulla. Tavoitteena on luoda matalan kynnyksen koulutuskokonaisuus, johon voivat osallistua niin sosiaalisen kuntoutuksen vertaistuesta ja vertaisuudesta kiinnostuneet asiakkaat kuin muutkin kuntalaiset ja yhdistysten jäsenet sekä kuntien ja erikoissairaanhoidon ammattilaiset.

Ensimmäinen, Keski-Uudenmaan yhdistysverkoston toteuttama vertaistoimintaan orientoiva koulutusjakso käynnistyy 19.9.2016. Siinä on tarkoitus tarjota sosiaalisen kuntoutuksen ja sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden asiakkaille sekä muillekin kuntalaisille perustietoa vertaisuudesta (sekä kuntoutumisen että kansalaistoiminnan näkökulmasta). Pilotoinnin pohjalta luodaan kurssi/moduulikonaisuus, jota voidaan soveltaa muissakin kunnissa/osahankkeissa, osana sosiaalisen kuntoutuksen hallintokuntarajoja ylittävää ja kuntalaisten yhteistä osallisuutta mahdollistavaa toimintaa.

Keväälle 2017 Järvenpään SOSKU-osahanke on Kuntoutussäätiön tuella suunnitellut pilotoinnin pohjalta toista, mallin hiomiseen tähtäävää STOP Huumeille ry:n Fattaluuta-malliin perustuvaa Vertaisneuvojakoulutusta, johon osallistujiksi kutsutaan niin sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaita kuin muitakin kuntalaisia ja kansalaistoimijoita. Tämäkin koulutus on tarkoitus toteuttaa yhteistyössä Keski-Uudenmaan yhdistysverkosto ry:n toimintaa ja mahdollisesti myös osana Järvenpään Opiston ohjelmaa ja laajentaa näin sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaille sekä kuntalaisille tarjottuja mahdollisuuksia kunnan sivistystoimen suuntaan.

Kehittävä arviointi ja sen väliarviointi

Kuntoutussäätiön SOSKU-osahanke tarjoaa kunta- tai seututason osahankkeille tukea kehittävän arvioinnin työpajojen avulla. Näissä työpajoissa toteutetaan Empowerment evaluation -menetelmään (David Fetterman) perustuvia sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisprosessien arviointeja, jotka toimivat sekä kehittämisprosessin ohjauksellisena tukena että tarjoavat laadullista ja numeerista tietoa osahankkeen onnistumisesta. Osallistujia ovat hanketyöntekijät, vastuuhenkilöt, asiakkaat/vertaistoimijat/kokemusasiantuntijat, kunnan muut sote-yksiköt sekä Kelan, työhallinnon tai kolmannen sektorin edustajat sillä perusteella, miten ne ovat mukana osahankkeen kehittämistyössä tai sen tunteissa sidosryhminä.

Kehittävän arvioinnin työpaja toteutetaan kaikissa kunta- tai seututason osahankkeissa kahteen otteeseen. Ensimmäinen työpajakierros toteutettiin ajanjaksona 3.3. - 21.6.2016. Tämän kierroksen havainnot ja tulokset esitellään tässä väliraportissa I, koska työpajoissa keskusteltiin ja arvioitiin tähänastista hanketoimintaa ja samalla saatiin kehittämisideoita tulevan toiminnan osalta.

Kehittävä arviointi toimii välineenä toiminnan jatkuvaan ohjaamiseen. Tavoitteena on muun muassa luoda edellytyksiä hyvälle tuloksille sekä vahvistaa kaikkien osallistujien kyvykkyyttä määrittää toiminnan mahdollisia haasteita sekä löytää niihin tarkoituksenmukaisia ratkaisuja. Fettermanin kehittämässä kompetenssiarvioinnissa korostetaan ihmisten, organisaatioiden ja yhteisöjen kykyä hallita itseään koskevia prosesseja ja asioita. Menetelmän juuret ovat kriittisessä teoriassa, kommunikatiivisen toiminnan teoriassa (Habermas) ja etnografiassa. Sillä on yhteyksiä myös strategiseen suunnitteluun, tavoite- ja arvojohtamiseen sekä työryhmien itseohjautuvuuteen. Kompetenssiarvioinnin taustafilosofia on seuraavanlainen:

- Arvioinnin lähtökohtana on muutos: toimintaa suuntaavat vaatimukset, tavoitteet ja arvot ovat jatkuvassa muutoksessa, mikä edellyttää sekä toiminnalta että sen arvioinnilta jatkuvaa mukautumista.
- Menetelmä on vaihtoehto kontrolloivalle ulkoiselle arvioinnille/työotteelle.
- Se luo luottamusta (mutta myös edellyttää sitä).
- Johtamisen tulisi olla valvovan sijaan omaehtoista kehittymistä edistävää.
- Keskeistä on yksilön ”omistajuus” omaan toimintaansa.
- Arvioija on ”kriittinen ystävä”.
- Arvioinnin avulla tarjotaan kaikille toimijoille mahdollisimman välitöntä hyötyä.
- Osallistujien intressi-, asema- ja valtaerot tunnustetaan ja hyväksytään.
- Kompetenssiarvioinnin avulla pyritään onnistuneeseen toimintaan lisäämällä osallistujien vaikutusmahdollisuuksia.

Arvioinnin tavoitteena on: 1. Tukea hankkeessa tehtävää kehittämistyötä vahvistamalla kaikkien hankkeessa toimivien ja arviointiin osallistuvien sidosryhmien kyvykkyyttä määrittää toiminnan haasteita sekä löytää niihin tarkoituksenmukaisia ratkaisuja, 2. Parantaa toiminnan tuloksellisuutta laajentamalla eri toimijoiden vaikutusmahdollisuuksia kysymyksiin, jotka vaikuttavat heidän toimintaansa, 3. Lisätä osallistumista ja saada eri toimijat ohjaamaan omaa toimintaansa sekä 4. Luoda edellytyksiä hyvälle tuloksille, eikä pakottaa niiden tuottamiseen. Työskentely kehittävän arvioinnin työpajassa jakautuu kolmeen vaiheeseen: Tavoite, tarkoitus, missio; Avaintoiminnot; Tuleva toiminta. Alle on koottu lisätietoa näistä vaiheista.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

1. Tavoite, tarkoitus, missio

- Jokainen osallistuja määrittelee omasta näkökulmastaan hankkeen tavoitteen.
- Miksi me teemme sitä, mitä me teemme?
- Miksi tämä hanke/toiminta on olemassa?

2. Avaintoiminnot

- Miten pyrimme toteuttamaan mission?
- Jokainen osallistuja nimeää omasta näkökulmastaan keskeisimmät hankkeen avaintoiminnot.
- Avaintoiminnot ryhmitellään, ja äänestyksen avulla valitaan 1-3 tärkeintä osatoimintoa.
- Tämän jälkeen tehdään valittujen osatoimintojen arviointi (Arvosanat ja keskustelu -> tärkeysjärjestyksen tarkistus ja muutosaasteiden pohjustus).

3. Tuleva toiminta

- Vaiheen 2 pohjalta suunnataan katse tulevaan: Mitä tulee tehdä toisin? Miten? Kuka? Mitä?
- Sovitaan työskentelyn eri tasoista ja asetetaan välitavoitteita.
- Sovitaan työskentelyn seurannasta: Miten onnistuttu? Mahdollinen mission tarkistus?

Kehittävää arviointia on toteutettu kerran vuodessa kaikissa kunta- tai seututason SOSKU-hankkeissa kevästä 2016 alkaen. Kehittävän arvioinnin työpajojen osallistujia ovat niin hanketyöntekijät, vastuuhenkilöt, asiakkaat/vertaistoimijat/kokemusasiantuntijat kuin kunnan muiden sote-yksiköiden, KELA:n, työhallinnon tai kolmannen sektorin edustajat sillä perusteella, miten ne ovat mukana kehittämistyössä tai sen tuntumassa/sidosryhminä.

Rovaniemen SOSKU-osahankkeen työpaja pidettiin 3.3.2016, mutta valitettavasti tästä työpajasta ei huomattu kerätä osallistujapalautetta. Muista kehittävän arvioinnin työpajoista kerättiin palautetta kyselyn avulla, kyselyt lähetettiin touko-kesäkuussa 2016. Taulukossa 19 esitellään keskeisimmät kokonaistulokset saadusta osallistujapalautteesta kaikkien kehittävän arvioinnin työpajojen osalta. Työpajojen toteutusta ja sisältöä voidaan pitää varsin onnistuneina. Kolmiportaisella asteikolla keskiarvot sijoittuivat välille 2,4 - 2,6. Työpajojen sisältö ja aiheet koettiin kiinnostaviksi, ja tilaisuudet antoivat hyödyllisiä näkökulmia hanketoiminnan suuntaamiseen ja kehittämiseen jatkossa.

Taulukko 19. Koonti tähänastisesta palautteesta kehittävän arvioinnin työpajojen osalta

Arvioinnin osa-alueet	Keskiarvot
Kehittävän arvioinnin työpajan osallistujajoukko (kokoonpano, määrä) (3-portainen asteikko: Huonosti toimiva - Juuri sopiva) (N = 43)	2,6
Kehittävän arvioinnin työpajan sisältö ja aiheet (3-portainen asteikko: Turhia - Hyvin kiinnostavia) (N = 44)	2,4
Kehittävän arvioinnin työpaja toi hyviä näkökulmia kehittämiseen (3-portainen asteikko: Eri mieltä - Samaa mieltä) (N = 44)	2,6

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Kehittävän arvioinnin työpajan työskentelytavat ja ohjaus (3-portainen asteikko: Toimimattomia - Toimivia ja innostavia) (N = 43)	2,4
---	-----

3.3.3 Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus

Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittämisen sekä tutkimuksen osalta Kuntoutussäätiön osahankkeessa on tehty kehittämistyön kokoamista, jäsentämistä ja kuvausta sekä hyvien käytäntöjen kokoamista. Näihin lukeutuvat kehittämistyötä edistävät koonnit ja analysoinnit SOSKU-hankekokonaisuudesta; tarvekartoituskysely sekä kysely asiakastyön dokumentoinnista kunta- tai seututason osahankkeille; Sosiaalisen kuntoutuksen portaali. Osahankkeessa toteutetaan myös sosiaalisen kuntoutuksen tutkimusta. Kyseessä on laadullinen tutkimus asiakas - työntekijä-roolien mahdollisesta muutoksesta sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittämisessä. Arviointiin, vaikuttavuuteen, välineisiin ja mittareihin liittyvää kehittämistyötä on tehty SOSKU-Tutka-mittarin kehittämisen ja pilotoinnin osalta yhteistyössä Diakin kanssa.

Kehittämistyön kokoaminen, jäsentäminen ja kuvaus, hyvät käytännöt

Kuntoutussäätiön osahanke on tehnyt kaksi *koontia ja analysointia SOSKU-hankekokonaisuudesta*. Ensimmäinen koonti tehtiin hyväksytystä projektisuunnitelmasta huhti-toukokuussa 2015. Koonnissa tehtiin yhteenveto hankekokonaisuuden kohderyhmistä sekä eri osahankkeiden tavoitteista ja toteutuksesta. Kuntoutussäätiön osahanke toteutti vastaavan koonnin myös hankekokonaisuuden tarkennetusta projektisuunnitelmasta, joka valmistui 25.6.2015.

Kunta- tai seututason SOSKU-osahankkeille suunnattiin *tarvekartoituskysely*, jossa kartoitettiin niiden tarpeita ja lähtökohtia hanketyön alussa. Kysely toteutettiin elo-syyskuussa 2015 ja siinä tiedusteltiin osahankkeiden senhetkisestä tilanteesta, hanketoiminnan painottumisesta alkuvaiheessa sekä ajatuksista ja toiveista koskien tukiryhmää ja yhteistyötä muiden SOSKU-osahankkeiden kanssa. Hanketoiminnan painottumisen osalta tuotiin esille esimerkiksi epävirallisten keskustelujen käyminen, suunnittelu, sosiaalityön sisäinen motivointi, yhteistyön rakentaminen sekä yhteisten suunnitelmien ja tarpeiden kartoittaminen keskeisten toimijoiden ja verkostojen kanssa. Ajatukset ja toiveet tukiryhmän ja muiden osahankkeiden osalta liittyivät muun muassa hankeviestinnän toimivuuteen, mahdollisuuteen verkostoitua aktiivisesti hankekumppaneiden kanssa sekä neuvojen, ideoiden, käytänteiden, menetelmien ja kokemusten saamiseen ja jakamiseen.

Kuntoutussäätiön osahanke toteutti tammi-helmikuussa 2016 *kyselyn asiakastyön dokumentointia koskien*. SOSKU-hanke on kehittämishanke, jossa tehtävää työtä pitäisi jäsentää systemaattisesti ja tehdä näkyväksi dokumentoinnin avulla. Asiakastyön dokumentointia voidaan tehdä systemaattisesti kaikkeen hankkeen asiakastyöhön liittyen tai kohdennetusti (esim. tietyllä aikavälillä, otos asiakkaista).

Dokumentoinnin avulla kertyvää aineistoa voidaan hyödyntää monin eri tavoin. Sen pohjalta voidaan tehdä hankkeessa tehdyn työn arviointia, esimerkiksi analysoimalla sitä, mitkä mekanismit ovat edistäneet asiakkaan kuntoutumisprosessia ja hyvään lopputulokseen pääsemistä. Lisäksi dokumentoinnin avulla kertyvää tietoa voidaan hyödyntää sosiaalisen kuntoutuksen toimintojen prosessikuvauksissa, mallintamisessa, laatuksiteereiden määrittelyssä sekä resursoinnin ja osaamisen määrittelyssä. Kaikissa kunta- ja seututason SOSKU-osahankkeissa tehdään jo lähtökohtaisesti monenlaista kirjaamista ja

dokumentointia kuntien omien käytäntöjen ja ESR-rahoituksen tarpeisiin, mutta nämä eivät välttämättä tuota riittävästi käyttökelpoista tietoa kehittämistyön ja sen arvioinnin näkökulmasta.

Asiakastyön dokumentointia koskevaan kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä kuudesta hankkeesta. Vastausten mukaan asiakastyötä kirjataan normaaliin tapaan sähköiseen tietojärjestelmään (ProConsona, Abilita, Effica). Erillisinä työvälineinä mainittiin: Word-pohjainen, vapaamuotoinen asiakaskohtainen kirjaaminen; hankepäiväkirja ja sähköinen kalenteri, jonne kirjataan vapaamuotoisesti hanketyötä; myös ryhmätoiminnassa vapaamuotoista kirjaamista; erilaisista yhteistyöpalavereista muistiot, yhteiskehittämiseen liittyen myös palautteiden keräämistä. Tällä hetkellä käytössä olevista välineistä ei kuitenkaan arvioitu olevan hyötyä muille SOSKU-osahankkeille.

Kyselyyn osallistuneiden mukaan yhteiset dokumentoinnin välineet koetaan hyödyllisiksi ja tarpeellisiksi. Kehittämistyön arviointiin tarvittaisiin yhteinen struktuuri, jotta kaikki hankkeessa tarvittava tieto tulisi koottua systemaattisesti ja ajantasaisesti. Tässä tulee kuitenkin miettiä jo olemassa olevien dokumentointikäytäntöjen ja SOSKU-hankkeen mahdollisten erityisten dokumentointitarpeiden välistä suhdetta - esimerkiksi niiden vaatimaa ajankäyttöä suhteessa hyötyihin. Välineiden pitää olla sellaisia, että ne ovat luonteva osa hanketyötä, ei pakkoja vaan mahdollisuuksia.

Tavoitteena voisi olla, että kaikki kunta- ja seututason SOSKU-osahankkeet voisivat hyödyntää sekä yksilöllisessä asiakastyössä, ryhmätoiminnassa että yhteiskehittämisessä helppokäyttöisiä ja seurannan ja arvioinnin kannalta riittävästi informaatiota tuottavia dokumentointivälineitä. Kyselyyn osallistuneet kertoivat olevansa kiinnostuneita ja halukkaita osallistumaan välineiden kehittämistyöhön sekä niiden pilotointiin.

Sosiaalisen kuntoutuksen portaalin kehittämistyö Kuntoutussäätiön ylläpitämään Kuntoutusporttiin on aloitettu vuoden 2016 alkupuolella. Portaaliin kootaan tietoa muun muassa seuraavista osa-alueista sosiaaliseen kuntoutukseen liittyen: Määritelmä, lainsäädäntö; Sosiaalisen kuntoutuksen palvelut ja asiakkuus; Kuntoutuminen; Kuntoutuksesta eteenpäin/siirtymät; Sosiaalista kuntoutusta kehittämässä. Portaalissa on avainkäsitteiden/pääkenttien kautta pääsy alakenttiin ja tietoihin, joissa ovat rinnakkain yleistieto/kuntoutuksen järjestelmä sekä ammatillisuus ja kuntoutumiselle edellytyksiä luova kokemuksellinen ulottuvuus (tarinat, vertaisuus, kokemusasiantuntemus). Haasteena on luoda sosiaalisen kuntoutuksen käsitteiden, käytäntöjen, organisoititapojen ja lainsäädännön asiakaslähtöinen jäsenitys.

Sosiaalisen kuntoutuksen tutkimus

Kuntoutussäätiön SOSKU-osahanke toteuttaa laadullista tutkimusta kolmeen eri teemaan liittyen:

1. *Laadullinen tutkimus asiakas - työntekijä -roolien mahdollisesta muutoksesta sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittämisessä* toteutetaan vuosina 2016 - 2017. Kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa aineiston avulla, osin etnografian menetelmiä soveltaen, tarkastellaan muun muassa asiakkaiden ja ammattilaisten roolien muuttumista sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittämisessä. Tutkimusta koskeva tutkimussuun-nitelma on hyväksytty Kuntoutussäätiön tutkimuseettisessä toimikunnassa. Tutkimus toteutetaan kolmessa kunnassa (Järvenpää, Seinäjoki, ja Jyväskylä) ja Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymässä, joista on haettu ja saatu tutkimusluvut. Haastattelujen tekeminen on aloitettu.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

2. Tutkimusteema 2 kohdistuu SOSKU-hankkeen *hyviin käytäntöihin ja toimintamalleihin*. Aineistonkeruumenetelmänä hyödynnetään SOSKU-hankkeen työntekijöiden työpajoja. Teemasta 2 tehdään vielä tarkempi tutkimussuunnitelma.
3. *Asiakasnäkökulmaa* selvitetään SOSKU-hankkeen asiakkaiden ryhmähaastattelujen avulla. Teemasta 3 tehdään vielä tarkempi tutkimussuunnitelma.

Arviointi, vaikuttavuus, välineet ja mittarit

Arvioinnin, vaikuttavuuden, välineiden ja mittareiden kehittämiseen liittyy SOSKU-Tutka-mittarin kehittäminen ja pilotointi yhteistyössä Diakonia-ammattikorkeakoulun osahankkeen kanssa. Kykyviisarin rinnalle on tarjottu voimavarasuuntautunutta arviointia, jossa keskitytään keinojen tarkoituksenmukaisuuteen. SOSKU-Tutkaa on valmisteltu Kuntoutussäätiön ja Diakin yhteistyönä, osana opinnäytetyötä, jossa kehitetään edelleen työhallinnon Tutka-mittaria.

SOSKU-Tutkan kysymykset on ryhmitelty siten, että ne jäsenyvät seuraavien, neljän teeman pohjalta: 1) Tavoitteellisuus, pystyvyyskäsitteet ja toiveikkaus / voimavarat, 2) Taloudelliset, psykofyysiset ja toiminnalliset reunaehdot / kuntoutumisvalmius ja sen edellytyksiä, 3) Sosiaalinen tuki ja osallisuus / voimavarat sekä 4) Jokin muu tärkeä, voimia antava asia. Alla on kuvattu tarkemmin näitä teemoja.

- Tavoitteellisuus, pystyvyyskäsitteet ja toiveikkaus / voimavarat
 - Tiedän, mikä minua kiinnostaa ja mitä haluan
 - Pystyn halutessani muuttamaan elämäni parempaan suuntaan
 - Uskon, että vaikeuksiin on löydettävissä helpotusta ja ratkaisuja.
- Taloudelliset, psykofyysiset ja toiminnalliset reunaehdot / kuntoutumisvalmius ja sen edellytyksiä
 - Käytännön asiat elämässäni ovat kunnossa (asuminen, talous)
 - Terveytteni, jaksamiseni ja päivärytmieni ovat kunnossa
 - Minulla on riittävästi mielekästä tekemistä sekä toimintaa.
- Sosiaalinen tuki ja osallisuus / voimavarat
 - Minulla on läheisiä ihmisiä, joiden seurassa viihdyn ja joilta saan tukea
 - Saan ammattilaisilta riittävästi apua, kun tarvitsen sitä.
- Jokin muu tärkeä, voimia antava asia: Tämä kriteeri, ”villi kortti”, voidaan ottaa mukaan tutkailuun, mikäli vastaaja on siitä kiinnostunut. Varsinkin negatiivisen kokonaistuloksen kohdalla voi olla tärkeää ongelmakeskeisyyden sijaan tehdä keskustelussa tilaa asiakkaan omille toivon lähteille ja selviytymiskeinoille. Ne voivat olla hyvin pieniä, mutta silti merkittäviä, kuntoutumisen sekä sen tukemisen kannalta vartenotettavia asioita.

Mittari palvelee asiakkaan omaa tilanteen hahmotusta ja muutosvalmiuden syntymistä, ei ammattilaisen tai järjestelmän tiedon tarpeita. Jokin asia voi jäädä odottamaan, kunnes asiakas itse on valmis alkamaan tutkia ja työstää sitä. Silloin hänellä todennäköisesti on myös motivaatiota sen vaatimaan ponnisteluun. Mittariin ja sen kriteereihin voidaan siis palata tai mittaus tehdä uudelleen sitten, kun se asiakkaan prosessin kannalta tuntuu tarkoituksenmukaiselta.

Jatkossa SOSKU-Tutkan osalta kerätään myös palautetietoa ammattilaisille ja asiakkaille suunnattavien käytettävyysskyselyjen avulla. Tämä käytettävyystieto voi tarjota mahdollisuuden myös Kykyviisarin kehittämiseen. Tavoitteena olisi saada tietoa asiakastyön asetelmista: THL:ssä Kykyviisaria kehittävät pitivät mahdollisena, että lomakkeen alkuun voidaan lisätä vielä sen käyttöehdoista tietoa kokoava ja arvioiva lisälehti. Siinä lomakkeen asiakkaalle täytettäväksi antavalta kysyttäisiin lyhyesti lomakkeen käyttökontekstista sekä asiakas-työntekijä/lomakkeen antaja -suhteesta. Näihin kysymyksiin olisi tarkoitus pyytää avovastauksia.

3.3.4 Kuntoutussäätöön osahankkeen itsearviointi

SOSKU-hankekokonaisuuden toimeenpanon tähänastista onnistuneisuutta on arvioitu *THL:n toteuttaman itsearviointikyselyn* avulla. Kuntoutussäätöön osahankkeen edustajien mielestä omassa hankkeessa on onnistuttu parhaiten toivottujen kohderyhmien tavoittamisessa, tavoitteiden asettelussa, hankesuunnitelman mukaisten sisältöjen toteuttamisessa, aikatauluissa pysymisessä sekä yhteistyössä muiden osahankkeiden ja hankeorganisaation ulkopuolisten tahojen kanssa. Keskiarvot näillä osa-alueilla sijoittuivat viisiportaisella asteikolla (erittäin huonosti - erittäin hyvin) välille 4,0 - 4,3. Eniten kehitettävää näyttäisi olevan osahankkeen sisäisessä työnjaossa, yhteistyössä osahankkeen sisällä ja omalta taustaorganisaatiolta saadussa tuessa.

Kuntoutussäätöön hanketiimi kokoontuu myös kaksi kertaa vuodessa *itsearviointikokouksiin*, joissa tarkastellaan ja arvioidaan hankkeen siihenastista toteutusta. Ensimmäinen itsearviointi toteutettiin 17.12.2015.

3.4 Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY)

3.4.1 FSHKY:n osahankkeen esittely

Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY) on vuoden 2014 alusta perustettu Forssan kaupungin ja neljän kunnan (Tammela, Jokioinen, Humpkala, Ypäjä) muodostama kuntayhtymä, joka tuottaa esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja alueen kuntiin. Uusi organisaatio antaa mahdollisuuden palveluiden kehittämiseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon integraation tuomien mahdollisuuksien hyödyntämiseen.

FSHKY:n osahanke on hallinnollisesti osa aikuissosiaalityötä, mutta siinä palvellaan kaikkia alueita, kuten vammaispalveluja sekä päihde- ja mielenterveyspalveluja. Osahanke on osa kuntien palvelujärjestelmää, koska kunnat omistavat hyvinvointikuntayhtymän ja niillä on yhteiset palvelualueet. Hankkeessa työskentelee kaksi työntekijää, kehittäjäsosiaalityöntekijä ja kehittäjäsosiaaliohjaaja. Toteutunut asiakasmäärä oli 27 ajalla 1.4.2015 - 30.4.2016. Hanketoimintaa tukee osahankkeelle perustettu ohjausryhmä, jossa on edustajia eri kunnista ja eri palvelualueilta. Alle on koottu FSHKY:n osahankkeen yksilöidymät tavoitteet:

- Ensisijaisena tavoitteena on avata seudulle sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen määrittely, mittarit ja juurruttaa se jo olemassa oleviin palveluihin. Tarvitaan tietoa sosiaalisen kuntoutuksen mahdollisuuksista, hyvistä käytännöistä ja tavoista.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Luoda ja testata uusia sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalleja, joilla voidaan kehittää sosiaalisen kuntoutuksen toimintatapoja Forssan seutukunnalla. Kuntapilottien pääpaino on asiakaslähtöisessä sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisessä.
- Kehittää sosiaalisen kuntoutuksen asiakaslähtöisiä työtapoja, parantaa asiakkaiden kuntoutumisedellytyksiä, kehittää kuntien sosiaalisen kuntoutuksen ydintoimintoja sekä palvelupolkuja ja eri sektorien välistä yhteistyötä Forssan seutukunnalla.

FSHKY:n osahanke käynnistyi lokakuussa 2015, ensimmäiset asiakkaat aloittivat tammikuussa 2016. Osahanke on valinnut kohderyhmäkseen kuntalaiset, jotka tarvitsevat elämäntilanteessaan runsaasti yhtäaikaista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Heitä ovat esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalvelujen käyttäjät, joilla on elämänhallinnassa kuntoutuksen tarvetta, ja henkilöt, joille ei ole tällä hetkellä soveltuvia palveluja tarjolla. Kohderyhmänä ovat myös henkilöt, jotka tarvitsevat elämänhallintaansa kuntoutusta ja arkeen rytmitystä, mutta eivät tällä hetkellä kykene vielä kuntouttavaan työtoimintaan. Yhtenä kohderyhmänä ovat myös vapautuvat vangit ja asunnottomat.

Tarkkaa ikärajaa osahankkeen kohderyhmään ei haluta tehdä, vaan asiakkuus perustuu jokaisen henkilön yksilölliseen elämäntilanteeseen ja sen arviointiin. Osahankkeen piiriin on haluttu saada nimenomaan ne kuntalaiset, jotka ovat liian ”huonokuntoisia” työllisyyspalvelujen piiriin. Rajanveto työllisyyspalveluihin on aika selkeä, vaikka sieltäkin on toki muutama asiakas lähetetty osahankkeen piiriin.

3.4.2 FSHKY:n osahankkeen toteuttama hanketoiminta

Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen

FSHKY:n osahankkeen toteuttamaan palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittämiseen ovat sisältyneet toiminta- ja yhteistyöverkoston kartoitus sekä osahankkeen ohjausryhmän toiminta. Työtapojen kehittämistä on tehty niin yksilö- kuin ryhmätyöskentelyinkin osalta. Uutena menetelmänä on otettu käyttöön asiakkaiden tapaaminen kotona ja heidän arjessaan. Osahanke on aloittanut kaksi asiakasryhmää keväällä 2016 Forssassa. Uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittämiseen liittyen osahankkeen toimintaan on saatu mukaan kaksi kokemusasiantuntijaa. Palvelualueiden yhteistyö on aloitettu ja jatkossa sitä vahvistetaan.

Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittäminen

Toiminta- ja yhteistyöverkoston kartoitus

Forssan seudun SOSKU-osahanke on Forssan kaupungin sekä Tammelan, Humppilan, Jokioisten ja Ypäjän kuntien muodostaman hyvinvointikuntayhtymän hanke. Hyvinvointikuntayhtymään kuuluvat kaikki sosiaali- ja terveyspalvelut pois lukien kuntien itsensä tuottamat työllisyys- ja päivähoitopalvelut. SOSKU-osahanke ei ole yksinään minkään sosiaali- tai terveyspalvelun tai organisaation alaisuudessa, vaan kaikkien käytettävissä. Tästä johtuen osahanke on saanut ympärilleen hyvän ja toimivan yhteistyöverkoston jo aloittaessaan.

Osahankkeen työntekijät tutustuivat loka-joulukuussa 2015 eri sosiaali- ja terveyspalveluiden alueisiin hyvinvointikuntayhtymässä ja kartoittivat palveluiden sisältöä, toimintaa, toiveita SOSKU-osahankkeen suhteen sekä yhteistyön toimivuutta eri palveluiden välillä. Lisäksi he kävivät tutustumassa ja kertomassa osahankkeesta kolmannen sektorin toimijoille sekä Forssan seurakunnalle. Osahankkeen organisaatioon ja muihin yhteistyö- ja verkostokumppaneihin tutustuminen on tukenut Forssan seudun osahankkeen tavoitetta tuoda sosiaalisen kuntoutumisen käsitettä seudulle. Monen palvelualan toive on ollut syksyn aikana kotiin vietävä/annettava palvelu, joka olisi asiakkaan yksilökohtaista ohjausta arjen toiminnoissa.

Osahanke on toiminut laajasti eri palvelualueiden ja muiden toimijoiden kanssa. Yhteistyökumppaneina ovat olleet aikuissosiaalityön palvelualue, mielenterveys- ja päihdepalvelualue, erikoisterveydenhuollon sosiaalityö, koulukuraattorit, etsivä nuorisotyö sekä vammaispalvelut. Joitakin asiakkaita on hakeutunut palveluun omaehtoisesti. Yksi esimerkki yhteistyöstä on hanketyöntekijöiden osallistuminen keväällä 2016 vaikeasti asutettavia koskevaan yhteispalaveriin.

Osahankkeen ohjausryhmä

Yhteistyötä lujittamaan on perustettu osahankkeen ohjausryhmä, joka koostuu eri tahojen ja eri kuntien edustajista. Ohjausryhmän työ on koettu erittäin onnistuneeksi. Ryhmän toiminta on ollut yhteistyön virittämässä erittäin tärkeä ja konkreettinen tuki. Tammikuusta 2016 alkaen ryhmässä on ollut myös kaksi kokemusasiantuntijaa päättämässä yhteisistä asioista.

Työtapojen kehittäminen

Yksilötyöskentely

Lähtökohta ja tavoite jokaisen asiakkaan kanssa on parempi arki ja elämänhallinta sekä osallisuuden edistäminen. Hanketyöntekijät kartoittavat asiakkaan toiveita sekä palveluita ja tekevät yhdessä asiakkaan kanssa suunnitelmaa tulevasta työskentelystä. Jokainen asiakas ja hänen lähtökohtansa ovat erilaiset, joten työtä ei tehdä minkään valmiin sabluunan kanssa. Monilla asiakkailla on mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä taloudellisia vaikeuksia. Nuorilta asiakkailta puuttuu usein motivaatio, koulutus- tai työpaikka.

FSHKY:n osahankkeen uutena menetelmänä on otettu käyttöön asiakkaiden tapaaminen kotona ja heidän arjessaan. Tärkeintä asiakastyössä on ollut jalkautuminen eli tapaamiset eivät tapahdu toimistossa vaan kentällä tai ihmisten kotona. Asiakkaiden kanssa tehdään yhdessä arkeen liittyviä asioita, esimerkiksi harjoitellaan siivoamista, ruuanlaittoa ja käydään yhdessä hoitamassa eri virastoissa asioita.

Työtapaa on kehitetty yhdessä kokemusasiantuntijoiden kanssa ja kuunneltu näin asiakkaiden toiveita. Palvelu on matalan kynnyksen palvelua ja sitä tehdään asiakkaan toiveiden mukaan. Asiakkaan osallisuutta lisätään seurauspedagogiikan keinoin ja se on täysin vapaaehtoista toimintaa. Osahankkeessa on päästy tekemään aiempaa intensiivisempää asiakastyötä, jossa asiakkaita ohjataan ja jopa viedään palvelujen piiriin, opastetaan ja rohkaistaan käyttämään palveluja. Asiakastyötä on myös laajennettu äärimmilleen, yhteistyötä on tehty myös läheisten kanssa.

Osahanke on saanut asiakkaita monilta eri palvelualoilta. Eniten yhteydenottoja tulee A-klinikalta ja aikuissosiaalityöstä. Asiakkaita on tullut osahankkeeseen myös muun muassa koulukuraattorien, etsivän nuorisotyön, vammaispalveluiden, erikoissairaanhoidon sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden kautta. Kaksi asiakasta on ottanut itse yhteyttä jaettuun esitteiden perusteella.

Ryhmätyöskentely

Osahanke aloitti kaksi asiakasryhmää keväällä 2016 Forssassa. *Ensimmäinen ryhmä* kokoontuu kerran viikossa Forssan seurakunnan pappilan tiloissa, jolloin asiakkaiden kanssa laitetaan yhdessä ruokaa ja suunnitellaan asiakaslähtöisesti ryhmän tulevaa toimintaa. Tavoitteena on osallisuuden ja sosiaalisten verkostojen lisääminen. Osa asiakkaista selviytyy käymällä pelkästään ryhmässä ja heitä ei tarvitse tavata enää yksilöllisesti kotona. Mukana ryhmän vetämisessä ovat myös FSHKY:n osahankkeen kokemusasiantuntijat, jotka toimivat vertaisina asiakkaille.

Toinen ryhmä käynnistettiin Heikankehän asuinalueen tarpeesta. Alueella on paljon syrjäytyneitä ja moniongelmaisia asiakkaita. Alueella on toiminut muutamia vuosia sitten Sininauhaliiton Sinisoppitila, josta alueen asiakkaat saivat apua, palvelunohjausta, ruokaa ja mahdollisuuden tavata muita alueen ihmisiä. Sinisoppitila loppui rahoituksen puutteeseen joitakin vuosia sitten. Osahankkeesta on toivottu Sininauhaliiton toiminnalle jatkajaa. Osahanke käy tällä hetkellä kerran viikossa asuinalueella kerrostalon kerhotiloissa pitämässä ”päivystysluonteista” hetkeä tarjoten apua, tukea, neuvoa ja aamukahvit sitä tarvitseville ihmisille. Tarkoituksena on ottaa hanketyöntekijälle välillä työpariksi työntekijä aikuissosiaalityöstä, A-klinikalta jne. Kerhotiloissa käyvät ihmiset eivät tule osahankkeen varsinaiseen asiakkuuteen, mutta siellä asuvat osahankkeen asiakkaat voivat käydä myös vapaasti ryhmässä.

Uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittäminen

FSHKY:n osahankkeeseen on saatu kaksi kokemusasiantuntijaa mukaan toimintaan. Palvelualueiden yhteistyö on saatu alkamaan ja sitä jatketaan ja vahvistetaan. Osahankkeen ohjausryhmän avulla on kyetty luomaan toimiva palvelupolku asiakkaille. Aikuissosiaalityö tekee palvelutarpeen arvioinnin ja päätöksen palvelusta asiakkaalle.

3.4.3 Kehittävä arviointi

Ensimmäinen kehittävän arvioinnin työpaja pidettiin Forssassa 25.5.2016. Työpajassa oli yhteensä kahdeksan osallistujaa.

1. Osahankkeen tavoitteet

Työpajatyöskentelyn ensimmäisessä vaiheessa keskityttiin FSHKY:n osahankkeen tavoitteeseen, tarkoitukseen, missioon. Jokainen osallistuja määritteli omasta näkökulmastaan hankkeen tavoitteen: Miksi me teemme sitä, mitä me teemme? Miksi tämä hanke/toiminta on olemassa? Osahankkeen tavoitteiksi mainittiin:

- Kehittää sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä Forssan seudulla
- Palvelujen ulkopuolella olevien syrjäytyneiden asiakkaiden saaminen tarvitsemiensa palvelujen ja avun piiriin, joihin ovat oikeutettuja
- Osallisuuden turvaaminen - apu ja tuki heikoimmille
- Palvelujen ulottaminen kaikkiin kuntiin
- Kokeilla erilaisia tapoja toteuttaa sosiaalista kuntoutusta - ennen juurrutusta
- Sosiaalisen kuntoutuksen palvelun luominen FSHKY:n alueelle.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Osahankkeen tavoitteista käytiin työpajassa monipuolista keskustelua. SOSKU-osahankkeelle on ollut vahva tilaus kuntayhtymän alueella. Tämä on palvelua, jota uusi sosiaalihuoltolaki edellyttää. Hankkeen avulla etsitään uusia käytäntöjä ja tapoja toimia. Aikaisemmin sosiaalisen kuntoutuksen toiminnat ovat olleet pienimuotoisia. Hankerahalla on mahdollista kokeilla sekä ryhmä- että yksilötoimintaa, edellytykset kokeiluille ovat hyvät esimerkiksi kokemusasiantuntijoiden hyödyntämisen osalta.

FSHKY:n osahankkeen keskeisenä tavoitteena on palveluita tarvitsevien, syrjäytyneiden henkilöiden saaminen asiakkaiksi niihin palveluihin, joihin he ovat oikeutettuja. Asiakkaiden palvelujen käyttö vaihtelee paljon tässä kohderyhmässä, osa ei käytä lainkaan ja on vaikeammin tavoitettavia ja osa käyttää paljon. Asiakkaita on jonossa, mutta on onnistuttu toimimaan pitkäjänteisesti. Riittämättömyyden tunnetta osahankkeessa on aiheuttanut se, että eri palvelualueilla on runsaasti tarvetta. Työelämään linkittäminen koetaan vaikeaksi, koska toiminta kohdistuu kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin, joilla ei ole hyviä työllistymisvalmiuksia.

2. Osahankkeen avaintoiminnot ja niiden arviointi

Työskentelyn toisessa vaiheessa määriteltiin FSHKY:n osahankkeen avaintoimintoja. Jokainen osallistuja nimesi omasta näkökulmastaan keskeisimmät hankkeen avaintoiminnot. Miten pyrimme toteuttamaan mission? Tämän jälkeen avaintoiminnot ryhmiteltiin yhteen liittyviin ”koreihin”, osatoimintoihin. Avaintoiminnot voitiin ryhmitellä seuraaviin osa-alueisiin: 1) Asiakastyön kehittäminen, 2) Verkostotyön kehittäminen ja 3) Muita avaintoimintoja.

1) Asiakastyön kehittäminen

- Asiakastyö on aloitettu sekä yksilötyönä että ryhmämuotoisena
- Päätös ja tavoitteet sosiaalisesta kuntoutuksesta (tehdään ja kirjataan tietojärjestelmään aikuissosiaalityössä)
- Teot: asiakkaan kohtaaminen ja arjessa mukana olo
- Suunnitelmallinen työ - kuitenkin tila asiakkaan ideoille
- Yksilöllinen asiakastyö - kotiin ja arkeen
- Kulkeminen yhdessä asiakkaan kanssa, kun tämä ei jaksa, uskalla, osaa
- Antaa asiakkaalle toivoa
- ”Viranomaiskielen” kääntäminen ymmärrettäväksi
- Oman mukavuusalueen ulkopuolelle vieminen
- Ryhmät - asiakkaat ja yhteisö.

2) Verkostoyhteistyön kehittäminen

- Yhteistyö, viranomaiset, läheiset
- Hankkeesta on tiedotettu ja kartoitettu seudun toimijoita FSHKY:n ulkopuolella ja sisällä
- Tutustuminen organisaatioon ja muihin palveluihin
- Tutustumiset FSHKY:n palvelualueille, toimipisteisiin, yhdistyksiin, seurakuntaan, kaikkiin paikkakuntiin
- Hanke on koontanut eri tahojen toimijoita yhteen
- Palvelualueiden välinen yhteistyö
- Uusien yhteistyöideoiden suunnittelu

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Oman yksikön näkökulmasta (työllisyyspalvelut) asiakastyössä ei mitään yhteistyötä
- Sosiaalisen kuntoutuksen käsitettä on avattu eri toimijoille
- Ohjausryhmän toiminta.

3) Muita avaintoimintoja

- Kokemusasiantuntijatoiminta
- Osaamisen kehittäminen (SOSKU-verkosto, omat koulutukset)
- Järvenpään valmennus, Diakin toteuttama koulutus, seminaarit
- Seurauspedagogiikka
- Sosiaalisen toimintakyvyn arviointia on testattu mittareilla
- Työpari-malli hankkeessa on hyvä ja toimiva
- Onnistuneita asiakastyön kokemuksia
- Kroonikko-asiakkaan saaminen takaisin aktiiviseen elämään
- (Työllisyyspalvelut) saanut hankkeen kautta osaavan tekijän.

Avaintoimintojen ryhmittelyn pohjalta valittiin kaksi tärkeintä osatoimintoa: Asiakastyön kehittäminen ja Verkostoyhteistyön kehittäminen. Tämän jälkeen jokainen osallistuja teki valittujen osatoimintojen arvioinnin kouluarvosanoin 4 - 10. Arvioinnissa oli kaksi ulottuvuutta: Miten toiminnassa on onnistuttu tähän mennessä ja mikä on toiminnan tärkeys tulevaisuudessa? Tämän pohjalta käytiin yhteistä keskustelua ja muotoiltiin kehittämistavoitteita. Taulukoissa 20 - 21 on esitelty saadut keskiarvot osahankkeen tähänastisesta onnistumisesta sekä tärkeydestä tulevaisuudessa näiden kahden avaintoiminnon osalta.

Asiakastyön kehittäminen -avaintoiminnon osalta koettiin tähän mennessä onnistuneen erityisesti asiakkaan kohtaamisessa, yksilöllisessä asiakastyössä ja asiakkaan rinnalla kulkemisessa (taulukko 20). Näistä erityisen tärkeiksi tulevaisuudessakin mainittiin asiakkaan kohtaaminen ja yksilöllinen asiakastyö. Lisäksi asiakastyön kehittämisessä nähtiin tulevaisuudessa korostuvan toivon antaminen asiakkaalle, ryhmätoiminta sekä sosiaalista kuntoutusta koskevien päätösten tekeminen ja tavoitteiden asettelu.

Taulukko 20. Asiakastyön kehittäminen -avaintoiminnon arviointi

Asiakastyön kehittäminen	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Yksilöllinen asiakastyö	8,3	9,8
Ryhmätoiminta	8,0	10,0
Asiakkaan rinnalla kulkeminen	8,3	8,8
Antaa asiakkaalle toivoa	8,2	9,3
Viranomaiskielen ”tulkkaus”	7,4	7,8
Asiakkaan kohtaaminen	9,0	10,0
Oman mukavuusalueen ulkopuolelle vieminen	7,8	8,4
Sosiaalista kuntoutusta koskevien päätösten tekeminen ja tavoitteiden asettelu	8,0	9,5

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Työpajakeskustelussa tuotiin esille, että yksilöllinen asiakastyö, ryhmätoiminta ja tiivis yhteistyö eri toimijoiden kesken ovat FSHKY:n osahankkeen ydintoimintaa. Hankkeessa on uudenlainen, intensiivisempi tapa tehdä asiakastyötä, ja asiakkaiden kohtaamiseen panostetaan. Hanketyöntekijät antavat asiakkaille toivoa ja toisaalta vievät heitä oman mukavuusalueensa ulkopuolelle. Asiakkaita viedään myös palvelujen luo, opastetaan ja rohkaistaan hakemaan ja käyttämään palveluja.

Verkostotyön kehittäminen -avaintoiminnon kohdalla oltiin tähän mennessä tyytyväisimpiä seudun toimijoiden yhteen kokoamiseen ja ohjausryhmätoimintaan (taulukko 21). Nämä osa-alueet koettiin tärkeiksi myös tulevaisuudessa, lisäksi korostettiin palvelualueiden yhteistyötä ja uusien yhteistyöideoiden suunnittelua. Työpajakeskustelussa mainittiin, että aloitusvaiheessa on panostettu kuntayhtymän organisaatioon, alueen palveluihin, eri toimijoihin ja yhteistyöryhmiin tutustumiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen käsitettä on osahankkeen toteuttaman tiedottamisen ja tutustumiskäytien avulla avattu eri toimijoille. Yhteys työllisyyspalveluihin on jäänyt ennakoitua vähäisemmäksi johtuen kohderyhmän määrittelystä. Jatkossa tavoitteena onkin rakentaa enemmän polkuja sosiaalisesta kuntoutuksesta työllisyyspalveluihin. Ohjausryhmä on ollut osahankkeelle tärkeä käytännön taustatuki ja yhteistyön mahdollistaja. Tässä ryhmässä on edustus kaikista olennaisista yhteistyötahoista ja sen jäsenet ovat itse käytännön asiakastyössä toimivia henkilöitä.

Taulukko 21. Verkostoyhteistyön kehittäminen -avaintoiminnon arviointi

Verkostoyhteistyön kehittäminen	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Palvelualueiden yhteistyö	7,6	10,0
Uusien yhteistyöideoiden suunnittelu	8,0	9,3
Yhteistyö asiakkaiden läheisten kanssa	7,6	8,3
Ohjausryhmätoiminta	8,2	9,3
Tutustuminen seudun toimijoihin	8,0	8,8
Hankkeesta tiedottaminen yhteistyötahoille	8,0	8,5
Hanke koonnut seudun toimijoita yhteen	8,3	9,6

Työpajassa valittiin tulevaisuuden näkökulmasta FSHKY:n osahankkeessa korostuviksi teemoiksi asiakastyö, yhteistyö ja kokemusasiantuntijatoiminta. *Asiakastyössä* on keskeistä asiakkaan kohtaaminen, kokonaisvaltaisuus, toivon antaminen ja rinnalla kulkeminen. Asiakkaat tulee saada näkemään omat mahdollisuutensa ja heitä tulee viedä oman mukavuusalueensa ulkopuolelle, jotta saadaan aikaan onnistumisen kokemuksia. Aikuissosiaalityössä tarvitaan uusia tapoja tehdä työtä, mahdollisuutta lähteä ulos toimistosta asiakkaan kotiin ja arkeen tai vaikkapa kahvilaan.

Yhteistyön kehittämisessä on ensisijaista FSHKY:n eri palvelualueiden välinen yhteistyö. Jatkossa yhteistyötä tulee tiivistää esimerkiksi työllisyyspalveluihin, mielenterveyspalveluihin, vammaispalveluihin ja perusterveydenhuoltoon. Hyvänä yhteistyöfoorumina on PLA, eli Palvelut lähemmäs asiakasta -ryhmä, joka kokoontuu työllisyyspalveluissa. Uusia yhteistyökumppaneita tarvitaan järjestösuunnalta, kuten Sininauhaliitto ja mielenterveysyhdistykset. Seurauspedagogiikan oppeja tulisi hyödyntää aktiivisesti koko yhteistyöverkostossa.

Kokemusasiiantuntijat ja vertaiset ovat tärkeässä roolissa palvelujen kehittämisessä. Tällä hetkellä on mukana kaksi päihdepuolen kokemusasiiantuntijaa, uusia tarvittaisiin mielenterveyspuolelta. Forssan seudulle tarvittaisiin kokemusasiiantuntijoiden koulutusta, pohdittiin myös sitä, voisiko koulutusta järjestää isommalla aluepohjalla. Tämä toiminta pitäisi myös saada vakiinnutettua.

3.4.4 FSHKY:n osahankkeen itsearviointi

THL:n toteuttamassa itsearvioinnissa FSHKY:n osahanke oli erittäin tyytyväinen tarvittavien yhteistyökumppaneiden saamiseen hankkeen toimintaan, yhteistyöhön osahankkeen sisällä, osahankkeen sisäiseen työnjakoon, tavoitteiden asetteluun, hankesuunnitelman mukaisten sisältöjen toteuttamiseen, aikatauluissa pysymiseen, viestintään, yhteistyöhön muiden osahankkeiden kanssa ja omalta taustaorganisaatiolta saatuun tukeen. Näiden osa-alueiden osalta keskiarvot sijoittuivat viisiportaisella asteikolla (erittäin huonosti - erittäin hyvin) välille 4,5 - 5,0. Eniten kehitettävää koettiin olevan suunnitelman mukaisten tulosten saavuttamisessa ja kustannusarviossa pysymisessä.

3.4.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän (FSHKY) osahanke on hallinnollisesti osa aikuissosiaalityötä, mutta siinä palvellaan kaikkia alueita, kuten vammaispalveluja sekä päihde- ja mielenterveyspalveluja. Hanke on osa kuntien palvelujärjestelmää, koska kunnat omistavat hyvinvointikuntayhtymän ja niillä on yhteiset palvelualueet.

Osahankkeessa on pystytty toteuttamaan hankesuunnitelma myöhäisestä liikkeellelähdestä huolimatta. Haasteena on valitun kohderyhmän mukaan ottaminen yhteiskehittämiseen. Kohderyhmänä ovat erittäin monimutkaisten ja moninaisten ongelmien kanssa elävät ihmiset, eikä heidän aktivointinsa onnistu kuin pitkällisen työskentelyn kautta. Luottamuksen rakentaminen on ollut erittäin tärkeää yhteisen kehittämisen liikkeelle saamiseksi ja tätä luottamusta on nyt saatu rakennettua. Ohjausryhmä on ollut osahankkeelle merkittävä toimija ja tuki. Se on monipuolinen, toimiva ja eri palvelualoja edustava asiantuntijaryhmä, joka täydentyi kokemusasiiantuntijoilla tammikuussa 2016.

Nämä asiat nousivat esille myös kehittävän arvioinnin työpajassa, jossa FSHKY:n osahankkeen kahdeksi avaintoiminnoksi nimettiin Asiakastyön kehittäminen ja Verkostotyön kehittäminen. Asiakastyön kehittäminen -avaintoiminnon osalta on koettu tähän mennessä onnistuneen erityisesti asiakkaan kohtaamisessa, yksilöllisessä asiakastyössä ja asiakkaan rinnalla kulkemisessa. Verkostotyön kehittäminen -avaintoiminnon kohdalla oltiin tyytyväisimpiä seudun toimijoiden yhteen kokoamiseen ja ohjausryhmätoimintaan.

FSHKY:n osahankkeeseen on saatu kaksi aktiivista kokemusasiiantuntijaa toiminnan kehittämiseen ja ryhmien vetämiseen. He ovat aloittaneet yhteistyön myös mielenterveys- ja päihdepalveluiden kanssa. Osahankkeessa saadaan asiakkaan ääntä ja mielipidettä kuuluviin sekä näkyviksi, tällaista toimintatapaa ei aikaisemmin hyödynnetty hyvinvointikuntayhtymässä. Tavoitteena on kehittää kokemusasiiantuntijatoimintaa ja saada kokemusasiiantuntijoita mukaan myös muiden palvelualojen kehittämiseen.

Yksittäisessä asiakastyössä on saavutettu merkittäviä onnistumisia sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemisessä tai kierteen katkaisemisessa. Asiakastyön tekemisessä on ollut haasteena Forssan kaupungin ja neljän kunnan (Humppila, Jokioinen, Tammela ja Ypäjä) erilaiset tarpeet ja asiakaskunta. Asiakastyö alkoi nopealla tahdilla vuoden 2016 alussa, ja maaliskuussa asiakkaita jouduttiin jo laittamaan jonoon odottamaan sosiaalisen kuntoutuksen palvelua. Syksyllä 2016 suunnitellut ryhmät aloittivat jo huhtikuussa, jotta asiakasmäärää voitaisiin kasvattaa ja tarjota apua useammalle tarvitsijalle. Yhteys työllisyyspalveluihin on jäänyt ennakoitua vähäisemmäksi osahankkeen kohderyhmän määrittelystä johtuen. Jatkossa yhtenä tavoitteena onkin rakentaa enemmän polkuja sosiaalisesta kuntoutuksesta työllisyyspalveluihin.

3.5 Jyväskylän kaupunki

3.5.1 Jyväskylän osahankkeen esittely

Jyväskylän osahankkeen kolme työntekijää (projektipäällikkö, kehittäjäsosiaalityöntekijä ja kehittäjäsosiaali-ohjaaja) työskentelevät hanketyöntekijöinä aikuissosiaalityössä. He ovat toimineet laajasti eri hallintokuntien kentillä virittäen ja luoden yhteistyöverkostoja ja siihen liittyviä toimintamalleja. Keskeistä on erityisesti aikuissosiaalityön työntekijöiden aktiivinen osallistuminen sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistyöhön osana arjen työtä. Osahankkeen toteutunut asiakasmäärä oli yhteensä 22 ajalla 1.4.2015 - 30.4.2016.

Osahankkeen tavoitteena on arjen kuntoutus ja toimintakyvyn edistäminen, palvelujen tehostuminen sekä vaikuttavuuden lisääntyminen. Tämä tapahtuu yksilötyöskentelyn menetelmiä monipuolistamalla, uusilla ryhmätyöskentelymalleilla, yhteiskehittämisellä, monitoimijamallilla, tiedottamisen tehostamisella sekä rakenteellisella tiedontuottamisella (esim. asiakasraatitoiminta). Alle on koottu osahankkeen yksilöidymät tavoitteet:

- Jyväskylän sosiaalisen kuntoutuksen toimijaverkoston yhteisen käsityksen muodostaminen koskien sosiaalisen kuntoutuksen sisällön määrittelyä sekä sosiaalisen kuntoutuksen merkitystä ja roolia palveluiden kokonaisuudessa
- Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön edistyminen ja useita eri palveluita tarvitsevien asiakkaiden kuntoutuspalveluiden saamisen sujuvoittaminen
- Sosiaalisen kuntoutuksen asiakaskehittäjä- ja kokemusasiantuntijatoiminnan vakiinnuttaminen alueella
- Uuden sosiaalihuoltolain määrittelemään velvoitteeseen sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisestä vastaaminen
- Uusien, asiakaslähtöisten toimintamallien kehittäminen sosiaalityön verkostossa.

Jyväskylän osahankkeen pääkohderyhmiä ovat aikuissosiaalityön asiakkaat; pitkäaikaistyöttömät; päihde- ja mielenterveyskuntoutujat; vapautuvat vangit; sosiaali- ja terveyspalveluiden ulkopuolelle jäävät ryhmät/väliinpuotoajat, joita ei ole pystytty tavoittamaan tai jotka eivät kiinnity palveluihin; erityistä tukea tarvitsevat asiakkaat sekä henkilöt, joilla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteen ongelmakäytön, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun syyn vuoksi ja jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään. Muita keskeisiä

kohderyhmiä ovat yhteistyökumppanit ja verkostot; muut hankkeet ja hankeverkostot; viranomaiset ja päättäjät; oppilaitokset.

3.5.2 Jyväskylän osahankkeen toteuttama hanketoiminta

Jyväskylän osahankkeessa on toteutettu erittäin monipuolista hanketoimintaa. Asiakastyötä on tehty niin yksilö-, ryhmä- kuin moniammatillisen verkostotyönkin tasolla. Hankkeessa on toteutettu palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittämistä, työtapojen kehittämistä sekä uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittämistä.

Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen

Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittäminen

Jyväskylän osahanke on tehnyt laajalti yhteistyötä alueen toimijoiden kanssa sekä yksittäin että erilaisissa verkostoissa. Samalla on tehty alustavia suunnitelmia yhteistyörakenteiden, prosessien ja erilaisten yhteistyöryhmien (asiakas ja työntekijä) ja -tavoitteiden hahmottamiseksi. Yhteistyökumppaneita ovat olleet muun muassa Sovatek-säätiö, Rikosseuraamuslaitos, Ohjaamo-verkosto, diakoniatyö, KOSKE, Aune-hanke, Rainer-hanke, Paavo-hanke sekä ViaDia ry. Myös kolmannen sektorin sekä liikunta- ja kulttuuritoimen sekä urheiluseurojen kanssa tehdään yhteistyötä. Valtakunnallista yhteistyötä on tehty esimerkiksi Sokra- ja Solmu-hankkeiden kanssa. Terveystuon kanssa toteutettavaa yhteistyötä on alussa vaikeuttanut avoterveydenhuollon palvelujohtajan vaihtuminen useaan otteeseen.

Osahanke on ollut Jyväskylässä monipuolisesti esillä niin asiakkaille kuin yhteistyökumppaneillekin erilaisissa seminaareissa, työryhmissä ja kehittäjäasiakasinfoissa. Alla on keskeisimpiä esimerkkejä verkostoyhteistyön tekemisestä eri yhteistyökumppaneiden kanssa:

- SOSKU-osahankkeen projektipäällikkö on Jyväskylän kaupungin nimetty osallisuusyhdyshenkilö aikuis-sosiaalityöstä (fasilitaattori); SOSKU-osahankkeen ja Jyväskylän kaupunkistrategian osallisuusohjelman tavoitteet yhdistyvät ja tukevat toisiaan asiakas-/asukasosallisuuden toteuttamisessa
- SOSKU-osahankkeen projektipäällikkö kuuluu SOTE 2020 -integraatioryhmään; hän osallistuu myös Keski-Suomen SOTE 2020 järjestämään Keski-Suomen sote-johtajille suunnattuun koulutukseen vuoden 2016 aikana sekä Keski-Suomen SOTE-uudistukseen liittyviin kehittämistilaisuuksiin
- Eri hankkeiden ohjausryhmään osallistuminen: Aune-hanke (Pitkäaikaisasunnottomuuden ehkäisy); Rainer-hanke (Edistetään keskisuomalaisen romanien etenemistä kohti työelämää); Paavo-hanke (Asumisen turvaaminen ja tukeminen Asunto ensin -periaatteella kaikkein heikoimmassa asemassa oleville kuntalaisille)
- Yhteistyön rakentamista terveydenhuoltoon on tehty eri tavoin; SOSKU-osahanke on mukana Palokan terveyskeskuksen pilotissa, joka suuntautuu paljon palveluita tarvitseville asiakkaille
- Uusien toimintamallien ja menetelmien leviäminen muille toimijoille sekä niiden yhdessä luominen ja järjestäminen (kehittäjäasiakkaat ja yhteiset asiakkaat)

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Säännölliset kokoukset Sovatek-säätiön kehittämispäällikön kanssa; säätiössä halutaan ottaa käyttöön SOSKU-osahankkeen pienryhmissä kehitettyjä ryhmätoimintoja (yksinäisyys- ja palstaviljelyryhmät sekä Kiri-yhteistyö)
- Osallistuminen palvelutarpeenarviota koskevaan suunnitteluun lastensuojelun ja aikuissosiaalityön kanssa.

Työtapojen kehittäminen

Osahankkeen toteuttamat asiakaskyselyt

Mobiilikyselyn avulla on tiedotettu ja kartoitettu mahdollisia asiakaskehittäjiä uudenlaisen asiakaslähtöisen toiminnan kehittämiseen (asiakasraati, ryhmätoiminnat, lomakkeiden kehittäminen ym.). Kyselyssä selvitettiin asiakkaiden kiinnostusta osallistua aikuissosiaalityön kehittämiseen sekä heidän yksilöllisiä mielenkiinnon kohteitaan kehittämistyöhön liittyen.

Jyväskylän osahanke toteutti myös syksyllä 2015 haastattelumuotoon tehdyn *asiakaskyselyn*, jonka tarkoituksena oli saada esille aikuissosiaalityön asiakaskokemuksia palvelujen parantamiskohteista. Kyselyn tulokset osoittivat, että asiakkaat olivat lähes poikkeuksetta tyytyväisiä asiakaspalveluun. Saadut kehittämisideat olivat hyvin käytäntölähtöisiä, joita osahanke on pyrkinyt toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan.

Kehittäjäpienryhmät

Ryhmätoiminnat on aloitettu kuulemalla asiakkaiden näkemyksiä, tarpeita ja ideoita. Kehittäjäpienryhmät ovat kokoontuneet Jyväskylän SOSKU-osahankkeen johdolla kahdeksan kertaa ajalla 1.1. - 31.3.2016. Ryhmiä on ollut yhteensä neljä.

1. Tiedotus, sosiaalisen median hyödyntäminen ja muu sähköinen asiointi (Tuloksena: Aikuissosiaalityölle on perustettu omat Facebook-sivut ja chat-palvelun lisääminen aikuissosiaalityön tiedottamisen valikkoon etenee)
2. Asiakasraati ja muu ryhmätoiminta (Asiakasraadin jäsenet on haastateltu ja valittu; aikuissosiaalityön asiakasraati on aloittanut toimintansa 23.3.2016)
3. Työkaluja ja -menetelmiä sellaisten asiakkaiden kanssa työskentelyyn, jotka eivät hyödy, eivät sovellu tai halua mukaan osahankkeen ryhmätoimintaan (Pienryhmä on kokoontunut; osaamisen ja tiedon vaihtaminen, yhteistä mentorointia)
4. Kolmannen sektorin kanssa tehtävän yhteistyön ja vapaaehtoispuhjaisten toimintojen kehittäminen (Tiivis yhteistyö ja kumppanuusmalli superperesisjoukkue Kirin kanssa on alkanut; yhteistyötapaamisia ja suunnitelmia asiakkaiden hyvinvoinnin lisäämiseksi on luotu yhteistyössä Jyväskylän liikunta- ja kulttuuritoimen kanssa).

Alkuarviointi-työryhmä

Alkuarviointi-työryhmä on kokoontunut viikottain. Tässä työryhmässä tarkastellaan sosiaaliaseman asiakkuuden alkuvaiheita. Ensimmäisenä askeleena on ollut asiakashaastattelujen tekeminen. Niiden perusteella on koottu tietoa siitä, mitä asiakkaat kaipaavat asiakkuuden alkuvaiheessa ottaessaan yhteyttä sosiaaliasemalle. Tavoitteena on asiakaslähtöisyys, osallisuus ja palvelujen tehostuminen. Alkuarviointi-työryhmä on esittänyt esimiehille ja henkilöstölle malliehdotelman sosiaaliaseman asiakkuuden alkuvaiheen prosessista.

Yksilötyöskentely

Työskentelymalli yksittäisten asiakkaiden kanssa on hyvin tiivis, pitkäkestoinen ja se perustuu pitkälti asiakkaiden omaan motivaatioon osallistua toimintakykyä vahvistavaan asiakkuuteen. Toteutetun yksilötyöskentelyn periaatteita ovat olleet asiakaslähtöisyys, intensiivisyys, säännöllisyys, pitkäkestoisuus sekä työskentelyn jalkautuminen (esim. työskentely asiakkaan kotona). Menetelminä on hyödynnetty keskustelutapaamisia, kotikäyntejä, verkostotapaamisia, toiminnallisuutta (esim. harrastusten parissa), intensiivistä yksilötyöskentelyä sekä asiakkaan avustamista ja tukemista konkreettisten asioiden hoidossa.

Yksilötyöskentelyssä ovat korostuneet asiakkaan oma osallisuus ja itsearviointi. Verkostoissa on ollut mukana Te-toimisto/TYP, Mielenterveyden Keskusliiton Turvanen-palvelu, Oikeusaputoimisto, Sovatek-säätiön päihdepalvelut, lastensuojelun avohuolto ja lapsioikeudelliset palvelut).

Ryhmätyöskentely

Jyväskylän osahankkeessa on toteutettu monipuolista ryhmätoimintaa. Ryhmätyöskentelyä on toteutettu Aikuissosiaalityön asiakasraadissa, lisäksi on ollut erilaisiin tapahtumiin/toimintoihin osallistumista ja tutustumista, yksinäisille suunnattua ryhmätoimintaa sekä Green care -menetelmien hyödyntämistä (palstaviljely).

Jyväskylän kaupungin *Aikuissosiaalityön asiakasraati* on aloittanut toimintansa 23.3.2016 SOSKU-osahankkeen ja aikuissosiaalityön yhteiskehittämisen tuloksena. Asiakasraati koostuu aikuissosiaalityön palveluja tuntevista asiakkaista. Raadin kautta asiakkaat voivat vaikuttaa palveluiden suunnitteluun, toteuttamiseen, kehittämiseen ja arviointiin. Raadissa on 10 jäsentä, jotka ovat sitoutuneet toimintaan vuoden ajaksi. Raati kokoontuu neljä kertaa vuodessa. Raadin puheenjohtajana ja sihteerinä toimivat SOSKU-osahankkeen ja aikuissosiaalityön työntekijät.

Ensimmäisellä tapaamiskerralla asiakasraadissa pohdittiin vaikuttamisen mahdollisuuksia ja sitä, onko raadilla oikeita vaikuttamisen paikkoja. Raati oli yksimielinen siitä, että vaikuttamiseen ja asioiden esille nostamiseen tulee kuitenkin pyrkiä. Esiin nostetuista teemoista eniten puhutti toimeentulotuen siirtyminen Kelan käsiteltäväksi vuoden 2017 alussa. Asiakasraadin huolena oli erilaisten tiedotuskanavien käyttäminen murrosvaiheessa, jotta jokainen saisi tarvitsemansa informaation. Huolena oli myös se, huomioidaanko asiakkaan kokonaistilanne enää Kela-siirron jälkeen ja miten siirtymävaiheessa huomioidaan ne, joilla tuentarve on suuri.

Jyväskylän osahankkeen asiakastyössä hyödynnetään uutena toimintamuotona asiakkaille tarjottavaa mahdollisuutta *osallistua ja tutustua erilaisiin tapahtumiin/toimintoihin*. Näistä voidaan mainita JYP:n jääkiekko-, HoNsU:n koripallo- sekä Jyväskylän Kirin pesäpallo-otteluiden katsominen sekä käynnit luontomuseossa ja Keski-Suomen museossa. Asiakkaat voivat osallistua näihin tapahtumiin/toimintoihin yksin tai työntekijän tukemana.

Tavoitteena on, että tapahtumiin/toimintoihin osallistumisen ja tutustumisen kautta asiakkaiden kynnys osallistua madaltuu, sosiaaliset verkostot vahvistuvat ja laajenevat sekä hyvinvointia edistävät elämäntavat, vaikuttamismahdollisuudet ja -keinot parantuvat. Samalla asiakkaiden kokemuksellinen hyvinvointi paranee sekä arkielämän taidot kehittyvät. Asiakkaat ovat pitäneet uudenlaisesta työtavasta, ja asiakastyöhön on tullut uudenlaista syvyyttä.

Osahankkeessa on toteutettu myös ryhmätoimintaa yksinäisille. *Yksinäisten ryhmä* syntyi asiakkaiden ja työntekijöiden yhteiskehittämisen tuloksena. Tavoitteena on luoda ryhmätoimintaa, jota ohjaavat asiakkaiden palvelutarve ja heidän ideansa. Ryhmän toimintojen sisältö ja rakenne ovat muodostuneet

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

ryhmän ehdotusten pohjalta. Ryhmän ideana syntyi ehdotus siitä, että joka toinen tapaamiskerta voisi pohjautua keskusteluihin ja joka toinen kerta olisi toiminnallinen, kuten kirjastovierailu, grillaaminen, laavuretket, pihapelit, lautapelit jne.

SOSKU-osahanke toimii Yksinäisten ryhmän mahdollistajana ja vetäjänä yhdessä aikuissosiaalityön henkilöstön kanssa. Ryhmätoiminnan päävastuu on ollut SOSKU-osahankkeen kehittäjäsosiaalihjaajalla. Ryhmä on avoin ja siihen voi tulla mukaan milloin vain, pääsääntöisesti ennakoilmoittautumisia ei tarvita. Toiminnassa voi olla mukana siltä osin kuin se omaan jaksamiseen sopii. Tavoitteena on saada ja rohkaista ihmisiä pois yksinäisyydestä, toimijoiksi, osalliseksi yksilöinä ja ryhmän jäsenenä sekä tätä kautta vahvistaa heidän toimintakykyään.

Jyväskylän osahankkeessa on hyödynnetty myös *Green care -menetelmiä*. Jyväskylän aikuissosiaalityön asiakkailta on ollut mahdollisuus osallistua SOSKU-osahankkeen ja aikuissosiaalityön yhteistoiminnan tuloksena palstaviljelytoimintaan. Toivetta palstaviljelyn mahdollistamisesta oli varsinkin sosiaalihjauksessa kuultu jo kauan ja sitä haluttiin kokeilla yhtenä uutena asiakastyön muotona. SOSKU-osahanke mahdollisti tämän ryhmämuotoisen toiminnan pilotoinnin.

Aikuissosiaalityön sosiaalihjaajat rakensivat koko palstaviljelykaudeksi järjestelmän, jonka mukaisesti yhtenä aamupäivänä viikossa viljelypalstalla olisi paikalla vähintään yksi sosiaalihjaaja. Ryhmäläiset saivat tulla työskentelemään viljelypalstalle tuolloin sekä käydä siellä milloin tahansa oman aikataulunsa mukaisesti. Kasvimaalla toimimisessa toteutuu uudenlainen toiminnallisuus työmenetelmänä, luontokokemukset sosiaalisena kuntoutuksena, ammattilaisten ja asiakkaiden roolien uudenlainen tarkastelu rinnakkaisina toimijoina sekä asiakkaiden osallisuuden vahvistuminen suunnittelun ja aktiivisen toimijuuden kautta.

Uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittäminen

Asiakaslähtöisyys on Jyväskylän osahankkeen lähtökohta: ideat ja innovatiivisuus syntyvät asiakkaiden tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti. Tarkoituksena on synnyttää osallisuutta ja vaikuttavuutta palveluihin. Kehittäjäasiakastoiminta on tärkeä osa uudenlaisen, rohkean ja innovatiivisen toimintamallin luomista. Se on osa uudenlaista tapaa kehittää ja innovoida vaikuttavaa sosiaalityötä. Kehittäjäasiakastoiminnan avulla on saatu kokemustietoa palvelujärjestelmän kehittämiseen sekä tietoa siitä, miten kyetään paremmin vastaamaan asiakkaiden palvelutarpeeseen. Tämä toiminta on menetelmänä osa sosiaalista kuntoutusta, jossa asiakkaan rooli toimijana vahvistuu. Yhteiskehittämisen tuloksena asiakkaiden ja henkilöstön kanssa on syntynyt ryhmätoimintaa, jonka keskiössä on toiminnallisuus, kuten yksinäisten- ja palstaviljelyryhmässä. Aikuissosiaalityön asiakasraati on aloittanut toimintansa osana rakenteellista sosiaalityötä.

Tähänastisen hanketoiminnan kuluessa on onnistuttu kehittämään uudenlainen ja tiivis yhteistyö- ja kumppanuusmalli urheiluseurojen sekä kulttuuri- ja liikuntatoimen kanssa. Yhteistyö on tarjonnut asiakkaille uudenlaisia tapoja osallisuuteen sekä työntekijöille uudenlaisia menetelmiä ja mahdollisuuksia sosiaalipalveluissa. Jyväskylän osahanke on tarjonnut hyvinvointia ja positiivisia elämyksiä tukevia toimintamalleja asiakkaille ns. yleisten ja kaikille avoimena olevien palvelujen käyttäjinä. Aikaisemman ongelma- ja diagnostikeskeisen ajattelun tilalle pyritään tuomaan/luomaan asiakkaiden elämän kokonaisuuden huomioivia ja hyvinvointia tukevia, kaikille tarkoitettuja palveluita ja mahdollisuuksia.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Jyväskylän osahankkeessa on tehty myös Sarana-työskentelymallin toteuttamista ja sen jatkotyöstämistä moniammatillisesti (Jyväskylän yliopisto, JAMK, KOSKE ja aikuissosiaalityö). Esimerkiksi joulukuussa 2015 järjestettiin ”Sarana-seminaari”, jonka suunnitteluun SOSKU-osahanke osallistui ja piti myös puheenvuoron tässä seminaarissa. Tarkoituksena on kehittää edelleen erilaisia työskentelymalleja vielä laajemman moniammatillisen yhteistyöverkoston avuksi/menetelmäksi.

3.5.3 Kehittävä arviointi

Ensimmäinen kehittävän arvioinnin työpaja pidettiin Jyväskylässä 15.6.2016. Siihen osallistui yhteensä 20 henkilöä sekä kaksi Kuntoutussäätiön asiantuntijaa.

1. Osahankkeen tavoitteet

Työskentelyn ensimmäisessä vaiheessa keskityttiin Jyväskylän SOSKU-osahankkeen tavoitteeseen, tarkoitukseen, missioon. Jokainen osallistuja määritteli omasta näkökulmastaan hankkeen tavoitteen: Miksi me teemme sitä mitä me teemme? Miksi tämä hanke/toiminta on olemassa? Alle on koottu työpajassa esillä olleet tavoitteet:

- Asiakaslähtöisten toimintamallien ja prosessien kehittäminen sosiaalisessa kuntoutuksessa – työ- ja toimintakyky, osallisuus
- Sosiaalisen kuntoutuksen toimintatapojen kokeilu, arviointi ja levittäminen
- Uusien työmuotojen ja -tapojen kehittäminen asiakkaiden auttamiseksi
- Asiakastyöhön kiinnittyvä kehittäminen
- Moniorgelmainen asiakas->moniammatillisuuden kehittäminen
- Yhteistyö terveydenhuollon ja sosiaalitoimen välillä
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittäjien ja kehittämistyön lähentäminen
- SOSKU tienraivaajana liittyen uuteen sosiaalihuoltolaikiin ja sote-uudistukseen
- Asiakkaiden sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden lisääminen, vahvistaminen ja edistäminen
- Kohdata asiakas elävässä arkielämässä
- Ihmisyys ja ammatillisuus kohtaavat
- Tukena ja suuntana muutoksessa
- Yksinäisyyden ehkäisy
- Sosiaalisen kuntoutumisen tehostaminen ja kehittäminen
- Vahvistaa asiakkaiden osallisuutta
- Yhdessä asiakkaalle hyvä elämä
- Osattomuudesta osallisuuteen; tarjota osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia syrjäytyneille
- Elämys; vaihtoehto; mahdollisuus; muutos
- Muutos, joka koskee sekä asiakkaiden elämää että ammattilaisia.

2. Osahankkeen avaintoiminnot ja niiden arviointi

Työskentelyn toisessa vaiheessa määriteltiin hankkeen avaintoimintoja. Jokainen osallistuja nimasi omasta näkökulmastaan keskeisimmät hankkeen avaintoiminnot. Miten pyrimme toteuttamaan mission? Tämän

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

jälkeen avaintoiminnot ryhmiteltiin yhteen liittyviin ”koreihin”, osatoimintoihin. Näitä osatoiminnot ryhmiteltiin yhteensä neljään ryhmään.

1) Kehittämistyö

- Luovat työtavat kehittyvät
- Joustavuus
- Toiminnallisuus - tekeminen
- Asiakslähtöisyys
- Uudistuminen
- Sosiaaliaseman muutos
- Kehittämisryhmät - oman työotteen reflektointi ryhmässä - eri aiheiden työstäminen pienryhmissä
- Osallisuus työntekijän näkökulmasta - uudet menetelmät käyttöön
- Asiakkaiden osallisuuden lisääminen, esim. asiakasraati; asiakkaat kehittäjinä-kumppanuuskehittäminen
- Yhteiskehittäjyys - uudet menetelmät ja toimintamallit ja viestintä
- Kehittäjä-asiakastoiminta, monialaisuus; kehittäjä-asiakkaiden roolien ja tehtävien laajentaminen
- Asiakaskokemus käyttöön; kuuleminen; tavoitteet ohjaavat toimintaa
- Yhteiskunnallinen vaikuttaminen.

2) Yksilöllisen asiakaspalvelutyön kehittäminen

- Koulutettujen kokemusasiiantuntijoiden käyttäminen apuna yksilöasiakastyössä (kokeilu)
- Asiakkaan kuuleminen
- Ammattilaisen ja asiakkaan välinen yhteistyö ”kuulluksi tuleminen”
- Yksilötyö aikaa antaen.

3) Ryhmätoiminta

- Osallisuuden lisääminen
- Ryhmätoiminnan kehittäminen
- Toiminnalliset ryhmät – onnistumisen kokemuksia
- Asiakasraatitoiminta
- Yhteisösuhteiden vahvistaminen
- Viestitään, että apua ja tukea on saatavissa
- Mahdollistetaan liittyminen ja kuuluminen johonkin
- Vedetään pois neljän seinän sisältä
- Pesäpallon ja Kirin toiminnan esittely sosiaalipalveluiden tiloissa ja toimistolla
- On tarjottu talkootöitä Kirin lakoissa (pesiskentällä ja muissa talkoissa)
- Ilmainen sisäänpääsy Kirin superpesisotteluihin; keskustelut asiakkaiden kanssa
- Urheilun seuraaminen ja sen taustatoimintoihin osallistuminen - täsmäosumia.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

4) Yhteistyö ja verkostoituminen

- Verkostoyhteistyö, eri toimijoiden välinen yhteistyö, monitoimijaisuus, moniammatillisuus -> järjestöt, terveystalot, kulttuuri jne.
- Yhteiset tavoitteet ja suunta
- Yhdessä tekeminen
- Osallistava asiakastyö - toimintaympäristöjen rakentaminen yhteistyössä
- Sosiaalihuollon palvelujen esiintuominen, tunnetuksi tekeminen (tiedottaminen, some ym.)
- Toiminnan tulosten julkistaminen; seminaarit, julkaisut yms.
- Sosiaalisen kuntoutuksen merkitys ja määritelmä kirkastuvat konkreettisesti.

Avaintoimintojen ryhmittelyn pohjalta valittiin kaksi tärkeintä osatoimintoa: Kehittämistyö sekä Yhteistyöverkostot ja viestintä. Tämän jälkeen jokainen osallistuja teki valittujen osatoimintojen arvioinnin kouluarvosanoin 4 - 10. Arvioinnissa oli kaksi ulottuvuutta: miten toiminnassa on onnistuttu tähän mennessä ja mikä on toiminnan tärkeys tulevaisuudessa. Tämän pohjalta käytiin yhteistä keskustelua, jonka pohjalta muotoiltiin kehittämistavoitteita.

Kehittämistyö-avaintoiminnon osalta Jyväskylän osahankkeen koettiin tähän mennessä onnistuneen etenkin asiakaslähtöisyydessä, kehittämisessä, joustavuudessa, toiminnallisuudessa ja tekemisessä sekä uudenlaisissa menetelmissä, toimintamalleissa ja uudistumisessa (ks. taulukko 22). Tulevaisuudessa näistä osa-alueista nähtiin korostuvan asiakaslähtöisyys sekä uudet menetelmät, toimintamallit ja uudistuminen. Lisäksi erityisen tärkeitä osa-alueita ovat: asiakkaiden osallisuuden lisääminen, kehittämisryhmät, yhteiskehittäjä ja oman työotteeseen reflektointi ryhmässä sekä osallisuus työntekijän näkökulmasta - uudet menetelmät käyttöön.

Taulukko 22. Kehittämistyö-avaintoiminnon arviointi

Kehittämistyö	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Kehittäminen	8,9	8,9
Luovat työtavat	7,7	8,3
Joustavuus	8,8	8,9
Toiminnallisuus, tekeminen	8,8	9,3
Sosiaalisen muutos	6,5	8,9
Kehittämisryhmät, yhteiskehittäjä, oman työotteeseen reflektointi ryhmässä	8,6	9,4
Uudet menetelmät ja toimintamallit, uudistuminen	8,8	9,4
Osallisuus työntekijän näkökulmasta - uudet menetelmät käyttöön	7,9	9,4
Asiakaslähtöisyys	9,0	9,4
Kehittäjäasiakastoiminta, monialaisuus, asiakasraati	8,3	9,2
Asiakkaat kehittäjinä, kumppanuuskehittäminen	8,2	9,3
Asiakkaiden osallisuuden lisääminen	8,3	9,4

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Viestintä	6,6	9,1
Yhteiskunnallinen vaikuttaminen	5,7	9,2

Työpajakeskustelussa pohdittiin sitä, miten Jyväskylän osahankkeessa voitaisiin vielä edistää asiakaslähtöisyyttä, asiakkaiden osallisuutta ja kokemusasiantuntijuutta. Esille tuotiin, että koko ajan tulisi kehittää uusia tapoja, joiden avulla asiakkaiden kokemus saadaan hyödynnettyä. Tarvitaan pieniä ja isoja vaikuttamisen malleja, jotta tämä kokemus saadaan käyttöön. Sosiaalipuolella johto on tässä täysillä mukana, mutta arjen työ asettaa omat rajoituksensa. Johtajat ovat tukeneet kehittämistyön tekemistä voimakkaasti. Tämä on koko aikuissosiaalityön asia, kyse on työkuultuurin muutoksesta.

Kuten taulukosta 23 havaitaan *Yhteistyö ja viestintä -avaintoiminnon* kohdalla on koettu onnistuneen parhaiten yhdessä tekemisessä ja osallistavassa asiakastyössä, toimintaympäristöjen rakentamisessa yhteistyössä. Osallistava asiakastyö koettiin erityisen tärkeäksi myös jatkossa. Tulevaisuuden tärkeinä osa-alueina mainittiin myös verkostoyhteistyö järjestöjen, terveyspalvelujen, kulttuurin jne. kesken sekä monitoimijaisuus ja -ammattillisuus.

Taulukko 23. Yhteistyöverkostot ja viestintä -avaintoiminnon arviointi

Yhteistyöverkostot ja viestintä	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Verkostoyhteistyö (järjestöt, terveyspalvelut, kulttuuri jne.)	7,6	9,6
Monitoimijaisuus, moniammatillisuus	7,5	9,5
Yhdessä tekeminen	8,3	8,9
Osallistava asiakastyö - toimintaympäristöjen rakentaminen yhteistyössä	7,9	9,4
Sosiaalihuollon palvelujen esiintuominen, tunnetuksi tekeminen (tiedottaminen, some ym.)	7,0	8,8
Toiminnan tulosten julkistaminen; seminaarit, julkaisut yms.	6,1	8,6
Sosiaalisen kuntoutuksen merkitys ja määritelmä kirkastuvat konkreettisesti	6,9	9,1

Yhteistyön, verkostojen ja viestinnän osalta työpajakeskustelussa mainittiin, että oivallusta tarvitaan koskien verkostossa toimimisesta. Käytössä tulee olla "itseään uudistava" näkökulma, koska verkosto ei ole ikinä valmis, vaan uusia toimijoita tulee mukaan tarvittaessa. Sote 2020 -hanke valmistele uutta tapaa tuottaa palveluita. Mitä sosiaalipuolen palveluita voitaisiin jatkossa kytkeä terveyspalveluihin? Mitä esimerkiksi digitaalisuus mahdollistaa sosiaalipuolen sekä terveyspuolen yhteistyössä? Nyt ollaan kehittämässä isoja rakenteita tähän liittyen. SOSKU-osahankkeen ajoitus on hyvä, ja monessa ollaan jo nyt mukana. Myös kolmannella sektorilla on arvokasta tarjottavaa, se tarjoaa sosiaalisen verkoston, "turvaverkoston". Yhteisön kautta vaikeassa elämäntilanteessa olevat ihmiset voivat pystyä pidemmällä tähtäimellä löytämään polun elämäänsä.

3.5.4 Jyväskylän osahankkeen itsearviointi

THL:n toteuttamassa itsearviointikyselyssä Jyväskylän osahanke koki onnistuneensa erittäin hyvin seuraavissa osa-alueissa: aikatauluissa ja kustannusarviossa pysyminen, tavoitteiden asettelu, toteutettujen sisältöjen tarkoituksenmukaisuus, toivottujen kohderyhmien tavoittaminen sekä omalta taustaorganisaatiolta saatu tuki. Keskiarvot näillä osa-alueilla sijoituivat viisiportaisella asteikolla (erittäin huonosti - erittäin hyvin) välille 4,5 - 5,0. Avovastauksessa todettiin, että osahankkeessa on ollut erityisen hyvää asiakaslähtöisyys, tiivis yhteiskehittäminen aikuissosiaalityön kanssa, laajat ja toimivat verkostot sekä rohkeus toimia uudella tavalla. Eniten kehitettävää näytti olevan viestinnässä ja tarvittavien yhteistyökumppaneiden saamisessa hankkeen toimintaan.

3.5.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Jyväskylän osahankkeen työntekijät toimivat hanketyöntekijöinä aikuissosiaalityössä. Aikuissosiaalityön koko henkilöstö osallistuu kehittämistyöskentelyyn, jonka tavoitteena on kehittää osallisuutta ja vaikuttavuutta palveluihin. Kehittäjäasiakastoiminta on keskeinen osa uudenlaisen, rohkean ja innovatiivisen toimintamallin luomista. Aikuissosiaalityön asiakasraati on aloittanut toimintansa osana rakenteellista sosiaalityötä.

Osahanke on erittäin monipuolinen kokonaisuus. Yhteistyötä on pystytty tekemään laajalti alueen eri toimijoiden kesken, ja aikuissosiaalityön asiakkaat on tavoitteen mukaisesti saatu laajasti mukaan sosiaalityön yhteiskehittämiseen ja kehittäjäasiakastoimintaan. Jonkin verran hankaluuksia ovat tuottaneet yhteistyötahojen avainhenkilöiden vaihtuminen sekä hankesuunnitelmaan kuuluneiden rahoitusten saamatta jääminen. Osahanke on kuitenkin edennyt aikataulunsa mukaisesti ja siinä on kehitetty monia hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja, joista osa on jo saatu juurrutettua.

- Alkuarvioinnin kehittäminen ja tehostaminen
- Yhteiskehittäjäisyys (Aikuissosiaalityön koko henkilöstön jatkuva ja osallistava kehittämistyöskentely; asiakaskehittäjien keskeinen asema palvelujen uudistajina ja kumppanuustyöskentelyn edistämisessä yhteistyöverkostoissa; yhteistyön vakiintuminen KSSHP:n kokemusasiatuntijatoimijoiden ja koulutuksen kanssa)
- Toiminnallisen kokeilukulttuurin kehittyminen (Yhdessä osahankkeen kanssa turvallisesti uutta kokeillen, vanhasta luopuen ja yhdistellen eli SOSKU-osahankkeen tulosten juurtuminen käytäntöön)
- Monitoimijamallin hyödyntäminen ja kumppanuustyöskentelyn edistäminen (Sarana-työskentelymallin toteuttaminen ja sen jatkotyöstäminen moniammatillisesti; Jyväskylän osallisuusohjelman aktiivinen toteuttaminen käytännön toiminnassa; Sote 2020 liittyviin kehittämistyöryhmiin osallistuminen ja monitoimijuuden kehittyminen myös suuremmissa linjauksissa ja rakenteissa; uudenlaisen ja tiiviin yhteistyö- ja kumppanuusmallin kehittäminen urheiluseurojen sekä kulttuuri- ja liikuntatoimen kanssa)
- Työparityöskentely yhdessä hanketyöntekijän kanssa
- Asiakastyöskentelyn uudet muodot (Asiakaslähtöistä, tiivistä, säännöllistä, ajallisesti pitkäkestoista, kotona tapahtuvaa ja jalkautuvaa työskentelyä)
- Uusien toimintamallien ja menetelmien leviäminen muille toimijoille sekä niiden yhdessä luominen ja järjestäminen (kehittäjäasiakkaat ja yhteiset asiakkaat)

- SOSKU-osahankkeen pienryhmissä kehitettyjen ryhmätoimintojen käyttöön ottaminen jatkossa muuallakin (Sovatek-säätiössä halutaan ottaa käyttöön yksinäisyys- ja palstaviljelyryhmät sekä Kiri-yhteistyö).

Jyväskylän osahankkeen kehittävän arvioinnin työpajassa valittiin avaintoimintojen ryhmittelyn pohjalta kaksi tärkeintä osatoimintoa: Kehittämistyö sekä Yhteistyöverkostot ja viestintä. Kehittämistyö-avaintoiminnon kohdalla osahankkeen koettiin tähän mennessä onnistuneen etenkin asiakaslähtöisyydessä, kehittämisessä, joustavuudessa, toiminnallisuudessa ja tekemisessä sekä uudennlaisissa menetelmissä, toimintamalleissa ja uudistumisessa. Yhteistyö ja viestintä -avaintoiminnon osalta saivat eniten kiitosta yhdessä tekeminen, osallistava asiakastyö ja toimintaympäristöjen rakentaminen yhteistyössä.

3.6 Järvenpään kaupunki

3.6.1 Järvenpään osahankkeen esittely

Järvenpään osahanketta toteutetaan Järvenpään kaupungin sosiaalisen kuntoutuksen yksikössä. Osahankkeessa työskentelee yksi projektityöntekijä. Järvenpäässä sosiaalisen kuntoutuksen sisältyy työsalitoiminta, avotyötoiminta, tuetun asumisen yksikkö, pitkäaikaistyöttömien kuntouttava työtoiminta sekä työ- ja päivätoiminta kehitysvammaisille. Sosiaalinen kuntoutus perustuu yksilöllisesti suunniteltuun päiväaikaiseen toimintaan. Toiminnalla pyritään edistämään ja ylläpitämään asiakkaiden arjen hallintaa ja hyvää elämänlaatua. Yksikkö on uusi ja se muodostettiin vuonna 2015 yhdistämällä aiemmin hajallaan olleet toiminnot samaan yksikköön. Osahankkeeseen on osallistunut yhteensä 68 asiakasta 30.4.2016 mennessä.

Järvenpäässä osahankkeen avulla haetaan sosiaalisen kuntoutuksen uudelle yksikölle ja toiminnalle muotoja, verkostoja ja toimintatapoja sekä eri toimintojen välille synergiaetuja. Hanke keskittyy palvelujen ja palvelu-prosessien kehittämiseen, erityisesti asiakasprosessin näkökulmasta, jotta palvelut saadaan järjestetyksi mahdollisimman helposti löydettäväksi ja saataviksi. Lisäksi hankkeen avulla luodaan polkuja sosiaalisen kuntoutuksen yksikön ja muiden sosiaalista kuntoutusta tarjoavien tahojen välille, jotta sosiaalinen kuntoutus nähdään kokonaisuuden ja asiakkaan kuntoutumisen, ei pelkästään palvelujen näkökulmasta. Organisaatiossa ja toiminnoissa tapahtuneiden muutosten lisäksi on jo kehitetty avotyötoimintaa sekä yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa. Kunnan rooli sosiaalisen kuntoutuksen ja työtoiminnan tuottajana on kasvanut merkittävästi vuoden 2015 alusta lukien.

Kehittämistyötä tehdään yhteiskehittämisen mallia käyttäen, jossa toimijat muodostavat luottamukseen perustuvia siteitä ja verkostosidoksia. Kehittämismallissa asiakkaille tarjotaan mahdollisuus olla syvällisesti mukana palvelujen kehittämisessä.

Järvenpään osahankkeen projektityöntekijän tukena toimii kaksi yhteiskehittämisen idealla syksyllä 2015 koottua tukiryhmää. Niiden tehtävänä on tukea, auttaa, kehittää ja juurruttaa yhdessä projektityöntekijän kanssa Järvenpään SOSKU-osahankkeen toimintaa. Tukiryhmä 1 koostuu esimiehistä, työntekijöistä, kokemusasiiantuntijoista ja kolmannen sektori toimijoista, ja se kokoontuu joka toinen kuukausi. Tukiryhmä

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

2 koostuu asiakkaista, työntekijöistä ja kokemusasiantuntijoista ja se kokoontuu kerran kuukaudessa. Järvenpään osahankkeen tavoitteita ovat:

- Sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuden ja tarjottavien palvelujen selkeyttäminen Järvenpään kaupungissa.
- Asiakkaan kuntoutumisen portaittainen eteneminen kuntouttavan työtoiminnan palveluissa sekä yhteistyönrakenteiden ja palveluiden kehittäminen ja kuvaaminen.
- Asiakkaan sosiaalisen kuntoutuksen prosessin, erityisesti siirtymävaiheiden palveluiden ja sieltä eteenpäin siirtymisen kuvaaminen sekä tarkoituksenmukaisten palvelujen ja toimien löytäminen prosessin eri vaiheisiin. Toimintaa toteutetaan kokemusasiantuntija- ja vertaistoimintaa sekä kolmannen sektorin yhteistyötä kehittämällä.

3.6.2 Järvenpään osahankkeen toteuttama hanketoiminta

Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen

Järvenpään osahankkeessa on toteutettu monipuolisesti työtapojen kehittämistä. Tähän sisältyy ryhmätoiminta (Tarinani on voimani -ryhmä, Arjen avaimet -ryhmätoiminta sekä terveyden edistämiseen keskittyneet ryhmät). Osahankkeen puitteissa on järjestetty myös kahdenlaista koulutusta. Vertaisneuvojakoulutus on suunnattu ihmisille, jotka ovat kiinnostuneita auttamaan vertaisiaan eri virastojen palveluiden käytössä. Lähivertaiskoulutus on puolestaan tarjonnut tukea ja apua omaan jaksamiseen heille, jotka auttavat omaa ystäväänsä.

Työtapojen kehittäminen

Järvenpään SOSKU-osahankkeen toiminnassa on korostunut erilaisten ryhmätoimintojen kehittämistyö, jossa on hyödynnetty sekä ammattilaisia että kokemusasiantuntijoita. Hankkeessa on käynnistetty ja kokeiltu useita erilaisia ryhmiä, jotka kokeiluvaiheen jälkeen voidaan kiinnittää sosiaalisen kuntoutuksen palveluvalikoimaan.

Ryhmätyöskentely

Järvenpään osahankkeessa on tähän mennessä toteutettu kolmenlaista ryhmätyöskentelyä: Tarinani on voimani -ryhmä, Arjen avaimet -ryhmätoiminta sekä terveyden edistämiseen keskittyneet ryhmät. Kerran viikossa kokoontuva *Tarinani on voimani -ryhmä* on luonteeltaan vertaisryhmä, jossa osallistujat voivat kertoa oman elämänsä tarinoita. Tarinat voivat kummuta siitä hetkestä ja niistä elämän tilanteista tai sitten ne voivat olla menneiden muistelemista. Tarinan kertominen aukeaa tarinan kertojalle uudella tavalla ja/tai kuulija voi samaistua ja saada sitä kautta apua. Tarinoiden kautta nousee esille ihmisten erilaisia siirtymiä sekä millaista apua he ovat saaneet, kuka/ketkä ovat heitä auttaneet ja millaista apua olisivat kaivanneet. Tarinanryhmän luonne on ollut avoin. Ryhmälle ei ole suoraan määritelty tavoitetta mitä tarinoilla haetaan vaan haluttiin antaa jokaiselle mahdollisuus saada tarinoista juuri se minkä he kokivat siinä hetkessä tärkeimmäksi.

Arjen avaimet -ryhmätoiminta käynnistyi loppuvuodesta 2015. Se on suunnattu kuntouttavassa työtoiminnassa oleville henkilöille. Ryhmän viikoittaisissa kokoontumisissa osallistujat saavat tietoa ja

taitoja huolehtia oman kodin siisteydestä, ruoanvalmistuksesta, leivonnasta ja pienistä kodin teknisistä korjauksista. Ryhmän kanssa on myös paneuduttu rahan käyttöön, kierrättämiseen sekä egolokiseen kuluttamiseen. Arjen avaimet - ryhmä on jäänyt pilottiryhmän jälkeen osaksi sosiaalisen kuntoutuksen kuntouttavan työtoiminnan ryhmämuotoista palvelutarjotinta.

Kevään ja alkukesän 2016 aikana hanke toteutti useita *terveyden edistämiseen keskittyviä ryhmiä*, joissa vetäjinä ja asiantuntijoina oli ammattilaisia, vertaisia ja kokemusasiantuntijoita. Tällaisia ryhmiä ovat olleet painonhallintaryhmä, Tupakasta irti-ryhmä, masennuksesta toipuvien ryhmä sekä intensiiviliikuntaryhmä. Tavoitteena on saada myös nämä ryhmämallit osaksi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmämuotoista palvelutarjotinta. Masennuksesta toipuvien ryhmä siirtyi syksyn 2016 alusta Mieli Maasta ry:n ohjaukseen ja jatkaa heidän toimintanaan Järvenpäässä.

Vertaisneuvojakoulutus

Osahankkeen puitteissa järjestetään vertaisneuvojakoulutusta ihmisille, jotka ovat kiinnostuneita auttamaan vertaisiaan eri virastojen palveluiden käytössä. Vertaisneuvonta perustuu vapaaehtoisuuteen, avoimuuteen ja vertaistukeen. Koulutuksen pohjana on Stop Huumeille ry:n kehittämä Fattaluutamalli.

Vertaisneuvojiksi koulutautuvat kuulevat koulutuserroilla eri virastoista tulevia luennoitsijoita, jotka kertovat siitä, miten heidän viraston palveluiden piiriin hakeudutaan ja mitä tulee huomioida palveluiden käytössä. Vertaisneuvojiksi koulutautuvat harjoittelevat myös netissä tapahtuvaa asiointia. Koulutuksessa saa perustiedot seuraavista asioista: Kelan palvelut, sosiaalitoimen tuet (mm. toimeentulotuki), terveyspalvelut, TE-toimiston eli työkkärin palvelut, asunnon vuokraaminen ja asumispalvelut, velkajärjestelyt, oikeusapu, edunvalvonta, mielenterveys- ja päihdepalvelut, testamentit, hoitotahto, omaishoito ja vammaispalvelut sekä näiden palveluiden nettisivustojen käytöstä ja nettilomakkeiden täyttämisestä.

Tulevat Vertaisneuvojat eli VERNEt auttavat ja tukevat palveluiden käytössä. Koulutukseen osallistuminen antaa myös itselle lisää keinoja ja valmiuksia toimia virastoissa sekä nettiin perustuvissa palveluissa. Tavoitteena on löytää vertaisneuvojakoulutukselle ja -toiminnalle kolmannelta sektorilta toimija, joka ottaisi tämän omaksi toiminnakseen.

Lähivertaiskoulutus

Lähivertaiskoulutus sai alkusysäyksensä alkusyksyn 2015 yhteiskehittämistoiminnasta. Yksi osallistuja kaipasi tukea ja apua omaan jaksamiseen auttaessaan ystäväänsä. Hänestä auttaminen on joskus itselle äärimmäisen voimia vievää.

Tähän tarttui osallistujista kokemusasiantuntija ja lupautui auttamaan kertojaa. He työstivät yhdessä aihetta: miten voi auttaa kaveria niin, että itse ei väsyisi. Aiheina he käsittelivät omaa jaksamista, omia voimavaroja, konkreettista auttamista ja tekoja, tasavertaisuutta ja vastavuoroisuutta, oman kokemuksen hyödyntämistä, vuorovaikutustaitoja, läsnäoloa ja kuuntelua, toisen kunnioitusta, aitoa kohtaamista, asioiden jakamista, eläytymistä toisen asemaan, vertaissuhteen luomista, luottamusta ja vaitiolovelvollisuutta.

Näitä aiheita työstäessään pari kokosi materiaalia kokoon ja huomattiin, että tässähän on valmis lähivertaiskoulutuksen kokonaisuus koossa. Tästä sai siis alkunsa lähivertaiskoulutuskokeilu. Koulutuksen suunnittelu ja vetovastuu olivat kokemusasiantuntijalla ja hänen apunaan toimi vertainen. Tämän koulutuksen aikana nousi toive Masennuksesta toipuvien ryhmästä, joka tulikin lähivertaiskoulutuksen jatkoksi. Lähivertaiskoulutuksen aikana huomattiin, että koulutus-nimi oli väärä, koska toiminta oli lähempänä ryhmätoimintaa kuin koulutusta.

3.6.3 Kehittävä arviointi

Kuntoutussäätiön toteuttaman kehittävän arvioinnin tavoitteena on tukea hankkeessa tehtävää kehittämistyötä vahvistamalla työpajaan osallistuvien hanketoimijoiden ja sidosryhmien kyvykkyyttä määrittää toiminnan haasteita sekä löytää niihin tarkoituksenmukaisia ratkaisuja. Työpaja toteutettiin 3.6.2016 Järvenpäässä ja siihen osallistui yhteensä 14 henkilöä. Mukana oli sosiaalisen kuntoutuksen esimies, ohjaajia ja työvalmentajia sekä kokemusasiantuntijoita. Työpajan vetäjinä toimi kaksi Kuntoutussäätiön edustajaa.

1. Osahankkeen tavoitteet

Työskentelyn ensimmäisessä vaiheessa keskityttiin Järvenpään osahankkeen tavoitteeseen, tarkoitukseen, missioon. Jokainen osallistuja määritteli omasta näkökulmastaan hankkeen tavoitteen: Miksi me teemme sitä mitä me teemme? Miksi tämä hanke/toiminta on olemassa? Järvenpään SOSKU-osahankkeen osalta mainittiin alla mainitut tarkoitukset/tavoitteet:

- Käyttäjälähtöisen sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen
- Jäsentää sosiaalisen kuntoutuksen eri toiminnat Järvenpäässä
- Kehittää sosiaalisen kuntoutuksen mielekkyyttä ja työkeinoja ja kuntoutumista; kehittää oman alueen toimintaa ja yhteistyötä yhdessä
- Toimintojen prosessien selkiyttäminen ja näkyväksi tekeminen sekä kävijälle, yhteistyötahoille, työntekijöille itselleen että palvelujen johdolle (prosessikuvaus toimii jäsentäjänä, joka mahdollistaa yksilöllisten polkujen räätälöinnin)
- Jäsentää, kehittää, kokeilla erilaisia asioita työsalilla; tehdä näkyväksi työsalilla tehtävää työtä
- Tavoittaa niitä, jotka on syrjäytetty - päästä muiden ihmisten seuraan
- Ihmisten auttaminen erilaisissa asioimistilanteissa vertaisuutta hyödyntäen
- Asiakkaiden osallistumisen vahvistaminen omaan elämäänsä liittyen; mahdollistaa ihmisten toiminta omaksi hyväksi; tuottaa toimintaa jonka avulla ihminen voi auttaa itse itseään -> kuntoutuminen ja etenemismahdollisuuksien tukeminen
- Aktivoida ihmisiä tekemään yhteistyötä
- Kasvattaa ammattilaisten ja kävijöiden välistä luottamusta; luoda yhteistä ymmärrystä ammattilaisten ja kävijöiden kesken
- Tavoitteena asennemuutos: pois ohjaajien ja terapeuttien sekä asiakkaiden ja ammattilaisten välisestä kastijaosta
- Jakaa SOSKU-hankkeen tuloksia muille ja tehdä niitä tunnetuksi.

2. Osahankkeen avaintoiminnot ja niiden arviointi

Työskentelyn toisessa vaiheessa määriteltiin Järvenpään osahankkeen avaintoimintoja. Jokainen osallistuja nimesi omasta näkökulmastaan keskeisimmät hankkeen avaintoiminnot. Miten pyrimme toteuttamaan mission? Tämän jälkeen avaintoiminnot ryhmiteltiin yhteen liittyviin ”koreihin”, osatoimintoihin.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

1) Asennemuutos

- Käyttäjälähtöisyyden huomioiminen ja kunnioittaminen eri kohderyhmät huomioiden; ajatusten ja mielipiteiden kysyminen
- Yhteinen näkemys ”asiakas keskiössä”-tavoitteesta – luomme yhdessä tavoitteen mahdollistamisen
- Tasa-arvoisuus, erilaisuuden kunnioittaminen ja huomioiminen
- Palvelujen tarvelähtöisyys ja oikea-aikaisuus
- Asiasta keskustelua, näkyväksi tekemistä; asenteet ja niiden vaikutus: herätellä ja pysähtyä miettimään jokaisen omaa asennetta
- Peiliin katsominen, työstäminen, palautteen vastaanottaminen
- Ollaan ylpeitä itsestämme.

2) Kuvataan toiminnot yhteistyössä, tehostetaan viestintää

- Toimintojen, tehtävien, toiminnan ja palvelun kuvaaminen auki monella eri tavalla sekä työntekijöiden että vertaisten avulla eri tilanteissa ja eri keinoin
- Toiminnot kuvataan ymmärrettävällä tavalla ammattilaisille ”omalla kielellään” ja asiakkaille omalla
- Yhdessä suunnitellen, toteuttaen ja tehden - tiedotus ulospäin
- Huomioidaan eri kohderyhmät suhteessa kuvaamisen tapaan: asiakkaat (suusanallinen, kirjallinen), esimiestaso, työntekijät, yhteistyökumppanit, päättäjät (prosessikuvaus), kansalaiset (rautalankamallit); huomioitava yksilölliset tarpeet ja haasteet
- Antaa mahdollisuuden toimintojen käyttöönoton ja vakiinnuttamisen käytäntöön hankkeen jälkeen
- Tulosten jakaminen tiedottamisen avulla eri yhteyksissä, kokouksissa, seminaareissa, työryhmissä, suunnitteluryhmissä
- Tiedottaminen johtotiimissä; tukiryhmä 2:n tapaamisissa
- Tulosten jakaminen neuvonnan yhteydessä, esim. asiakasneuvontatilanteissa
- Tulosten jakaminen ohjauksen ja ohjauspalveluiden yhteydessä, yksilötasoa, pienryhmiä ja ryhmiä hyödyntäen
- Yhteisiä kokouksia; mitä ylemmäs organisaatiossa mennään, sitä enemmän pitäisi puhua tuloksista
- Tiedottamisen kehittäminen; esite kuntoon; tietoa pelisäännöistä kävijöille
- Viestintää tekemisestä lehdissä, nettisivuilla, tapahtumissa, seminaareissa.

3) Kohtaamisen ja yhdessä tekeminen -työotteen kulmakiviä

- Kohdataan kaikki ihmisinä, ei potilaina ja ohjaajina
- Samanarvoisuus; yhteen hiileen puhaltaminen; ihmiset ihmisinä
- Puhutaan asioista eri ihmisten kanssa; vuorovaikutus – luottamus; asiakkaan osallistuminen yhdessä suunnitteluun
- Istuminen ja jutteleminen; ajan antaminen - myös vastaamiselle ja kuunteleminen <-> kuunnella ja auttaa asiakkaita, kannustaa kaikin tavoin
- Keskustelua ryhmissä
- Yhdessä suunnittelu ja tekeminen ”tyhjän pöydän aloituksella”
- Yhteisvalmennuksia ja kokouksia, missä kokemusasiantuntijoita mukana
- Jaettu asiantuntijuus -valmennus
- Yhdessä toteutettavien koulutusten järjestäminen

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Yhteistyötä laajennettaessa ei suljeta mitään tahoja ulkopuolelle yhteistyökumppanina esim. seurakuntia, jossa on paljon toimintaa.

4) Haku päällä

- Puskaradion avulla ihmisille rohkaisua lähteä mukaan
- Uusien ihmisten tavoittamisessa kannattaisi käyttää hyväksi samankaltaisten kokemusten läpikäyneiden henkilöiden mielipiteitä ja kokemuksia niille, joita pyritään saamaan sosiaalisen kuntoutuksen piiriin.

5) Walssi-työpaja

- Asiakas osallistuu oman palvelunsa suunnitteluun koko palveluprosessin ajan
- Prosessi sisältää säännölliset väliarviointit sekä tarpeenmukaiset lisäarviointit
- Näytetään ja esitellään paikkoja uusille asiakkaille
- Pehdytyskansion teko
- Walssittajat = pehdyttäjätiimi esittelevät toimintaa. Vertainen pehdyttää uuden kävijän. Ohjaaja voi syventää tai voidaan yhdessä keskustella työtehtävistä ja toiminnasta
- Kertomalla ymmärrettävästi ihmiselle itselleen mitä ollaan menossa tekemään
- Auttaa selkeämmin näkemään asiakkaalle kokonaisuuden, tutustumiskäynti toimintaan avaa paremmin kokonaisuuden
- Kannustetaan erilaisiin työtehtäviin. Annetaan kokeilla eri töitä. Ei voi tietää tykkääkö, jos ei kokeile. Aina voi myös oppia jos ei osaa. Harjoitellaan yhdessä. Näytetään toiminnot käytännössä.
- Jaetaan oppimaamme Walssissa ja toteutetaan yhdessä
- Monipuolisia työtehtäviä ja mielekkyyttä toimintaan oman voinnin mukaan
- Walssin kädentaito-tiimi, työsalin ”kädentaitokansio”
- SOSKU:n erilaiset ryhmätoiminnot.

6) Wärttinä (asumispalvelu)

- Jatketaan hyväksi havaittuja asioita; viikkorutiinit, tilastot
- Suunnitellaan toimintaa yhdessä; toteutetaan yhdessä se, mitä suunniteltiin; osaamisen ja taitojen hyödyntäminen.

7) Vertaisneuvoja-koulutus

- Luottamuksellisuuden korostaminen; matala kynnys hakea neuvoa, apua tai osallistua; kirjasto, päivystys, tiedottaminen
- Vertaisneuvojapäivystyksiin osallistuminen
- Ollaan aidosti samalla puolella - tasavertaisuus vahvistuu luottamuksen avulla.

Avaintoimintojen ryhmittelyn pohjalta valittiin Järvenpään osahankkeen tärkein osatoiminto, jona nähtiin asennemuutos. Arvioinnissa oli kaksi ulottuvuutta: miten toiminnassa on onnistuttu tähän mennessä ja

mikä on toiminnan tärkeys tulevaisuudessa. Tämän pohjalta käytiin yhteistä keskustelua ja muotoiltiin kehittämistavoitteita.

Tarve asennetyöhön on ilmennyt suoraan joistakin asiakaspalautteista, kun ei ole huomioitu riittävästi asiakkaan mielipiteitä. Tämä ei koske Järvenpään SOSKU-osahanketta, vaan palaute on tullut muualta sosiaalisesta kuntoutuksesta. Palautteen antaminen ja vastaanottaminen on tärkeää. Asiakkaalle on merkityksellistä esimerkiksi ymmärtää, miksi onnistuttiin. Tarvitaan tietoa siitä, miten löydettiin yhteinen sävel ja millä työvälineillä on onnistuttu. Tämän kuvaamiseen tulisi myös kehittää erilaisia menetelmiä.

Asenteita koskeva keskustelu voi jäädä usein pintatasolle, vastakkainasetteluja vältetään, eikä tällaiselle keskustelulle ole riittävästi aikaa. Kun puhutaan vaikeista asioista ja tulee jatkuvasti erilaisia näkemyksiä, ei pystytä välttämättä riittävästi avaamaan näitä erilaisia näkemyksiä. Perustelujen kautta saattaisi kuitenkin löytyä yhtäläisyyksiä, mutta tähän tarvitaan enemmän kysymistä sekä kyseenalaistamista. Erilaisuuden kunnioittamisen ja tasa-arvon koettiin korostuvan työssä. Asiakkaan tulisi kokea olevansa hyväksytty jo tullessaan. Turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen tuntemukset ovat keskeisiä asiakkaan motivaation kannalta.

3.6.4 Järvenpään osahankkeen itsearviointi

THL:n toteuttaman itsearviointikyselyn tulosten mukaan Järvenpään osahanke oli melko tai erittäin tyytyväinen kaikkiin muihin arvioinnin osa-alueisiin lukuun ottamatta yhteistyötä muiden osahankkeiden kanssa. Tyytyväisimpiä oltiin aikatauluissa ja kustannusarviossa pysymiseen, yhteistyöhön hankeorganisaation ulkopuolisten tahojen kanssa sekä omalta taustaorganisaatiolta saatuun tukeen. Näiden neljän osa-alueen kohdalla saatiin viisiportaisella asteikolla (erittäin huonosti - erittäin hyvin) keskiarvoksi 5,0. Avovastauksessa tuotiin esille, että erityisen hyvää hankkeessa on ollut Vertaisneuvojakoulutus, Lähivertaiskoulutus, Tarina-ryhmä, Tukiryhmä 2, työsalin kädentaitojen opinnollistaminen sekä kokemusasiantuntijoiden kanssa tehty yhteistyö ja kehittäminen.

3.6.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Osahanketta toteutetaan Järvenpään kaupungin sosiaalisen kuntoutuksen yksikössä, joka on muodostettu vuonna 2015. Hankkeen avulla haetaan sosiaalisen kuntoutuksen uudelle yksikölle ja toiminnalle muotoja, verkostoja ja toimintatapoja sekä synergiaetuja eri toimintojen kesken. Tavoitteena on erityisesti palvelujen ja palveluprosessien kehittäminen, etenkin asiakasprosessin näkökulmasta. Osahankkeessa ei tehdä yksilötyöskentelyä, vaan toiminnassa on keskitytty erilaisten ryhmätoimintojen kehittämistyöhön.

Järvenpään osahankkeessa on toteutettu monipuolista hanketoimintaa ja kehitettyjä ryhmätoimintoja on jo kyetty juurruttamaan. Arjan avaimet -ryhmä on juurtunut Järvenpään sosiaaliseen kuntoutukseen kuntouttavan työtoiminnan ryhmäksi. Lisäksi Masenuksesta toipuvien ryhmä on juurtunut Mieli Maasta ry:n toiminnaksi. Osahankkeen projektityöntekijän tukena toimii kaksi yhteiskehittämisen idealla syksyllä 2015 koottua tukiryhmää. Niiden tehtävänä on tukea, auttaa, kehittää ja juurruttaa yhdessä projektityöntekijän kanssa osahankkeen toimintaa. Tukiryhmä 1 koostuu esimiehistä, työntekijöistä,

kokemusasiantuntijoista ja kolmannen sektori toimijoista. Tukiryhmä 2 koostuu asiakkaista, työntekijöistä ja kokemusasiantuntijoista.

Järvenpään osahankkeen tulisi jatkossa työstää erityisesti seuraavia tavoitteita: sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuden ja tarjottavien palveluiden selkeyttäminen Järvenpään kaupungissa sekä asiakkaan kuntoutumisen portaittain eteneminen kuntouttavan työtoiminnan palveluissa sekä yhteistyönrakenteiden ja palveluiden kehittäminen ja kuvaaminen. Myös asennetyöhön tulee panostaa: kehittävän arvioinnin työpajassa Järvenpään osahankkeen tärkeimmäksi osatoiminnoksi valittiin asennemuutos. Tarve asennetyöhön on ilmennyt suoraan joistakin asiakaspalautteista, kun ei ole huomioitu riittävästi asiakkaan mielipiteitä. Tämä ei koske Järvenpään SOSKU-osahanketta, vaan palaute on tullut muualta sosiaalisesta kuntoutuksesta. Palautteen antaminen ja vastaanottaminen on tärkeää. Asiakkaalle on merkityksellistä esimerkiksi ymmärtää, miksi onnistuttiin. Tarvitaan myös tietoa siitä, miten löydettiin yhteinen sävel ja millä työvälineillä on onnistuttu.

3.7 Laukaan kunta

3.7.1 Laukaan osahankkeen esittely

Osahanketta hallinnoi Laukaan kunnan sosiaalitoimi. Osahankkeessa työskentelee kolme työntekijää: projektikoordinaattori, projektisuunnittelija ja hanketyöntekijä. Asiakasmäärä on 30.4.2016 mennessä yhteensä 38 asiakasta. Osahankkeelle perustetaan paikallinen ohjausryhmä, jossa on edustajat kaikista toimijatahoista. Kunnasta toimintaan osallistuvat sosiaalityö, vammaisten työ- ja päivätoimintakeskus, työttömien palveluohjaus, perhetyö, etsivä nuorisotyö sekä vapaa-aikatoimen työllistämispalvelut.

Laukaassa ei ole vielä yhteisesti tunnistettavia toimintamuotoja, jotka vastaavat sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalista kuntoutusta. Myös uudistuvan kuntouttavan työtoiminnan lainsäädännön valmistelussa sosiaalisen kuntoutuksen näkökulma on vahvasti esillä ja näiden työmuotojen kehittämiseen tulisi varautua. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat ovat samaan aikaan usein myös muiden palvelujen, kuten terveydenhuollon ja TE-palvelun asiakkaita. Näissä on paljon asiakkaita, joiden kuntoutus tai työllistymiseen tähtäävät toimenpiteet eivät ole edenneet ja asiakas on saattanut jäädä väliinpuotoajaksi palvelujärjestelmässä.

Laukaan SOSKU-osahankkeessa on tavoitteena kehittää sekä sosiaalityöhön että sosiaalityön rajapinnoille sosiaalisen kuntoutuksen toimintamuotoja, jotka vähentävät asiakkaiden eriarvoisuutta ja tehostavat olemassa olevien resurssien käyttöä. Hankkeessa tehdään tiivistä yhteistyötä monipuolisen verkoston kanssa. Lisäksi tarkastellaan sosiaalisen kuntoutuksen suhdetta psykiatrian poliklinikan ja Kelan palveluihin, mikä tuo uusia näkökulmia koko hankkeelle. Osahanke on sosiaalityön kehittämishanke ja sen tavoitteena on:

- Sosiaalisen kuntoutuksen työmuotojen kehittäminen sosiaalityöhön
- Sosiaalisen kuntoutuksen määrittely yhdessä muiden paikallisten toimijoiden kanssa Laukaassa
- Asiakaslähtöisten yhteistyön muotojen kehittäminen monialaiseen yhteistyöhön kuntoutuksessa
- Asiakkaita osallistavien tapojen kehittäminen sosiaalityöhön.

Osahankkeen kohderyhmiä ovat:

- Sosiaalityön tulottomat ja työllistymiseen sekä elämänhallintaan erityistä tukea tarvitsevat työikäiset henkilöt. He voivat olla työelämän ulkopuolella tai erittäin heikossa työmarkkina-asemassa. Tavoitteena on, että hankkeeseen osallistuu kaikkiaan 100 asiakasta (asiakasprosessia).
- Paikalliset yhteistyökumppanit, joiden kanssa yhdessä kehitetään sosiaalisen kuntoutuksen muotoja. Näitä ovat kaikki kunnan yksiköt, Kansaneläkelaitos, Keski-Suomen sairaanhoitopiirin psykiatrian poliklinikka, Keski-Suomen TE-toimisto, Laukaan evankelisluterilainen seurakunta, Lievestuoreen setlementti ry, Puustellin Tuki ry, Keski-Suomen seututerveyskeskuksen Laukaan palvelut ja Väentupa ry.

3.7.2 Laukaan osahankkeen toteuttama hanketoiminta

Laukaan osahankkeessa on tehty palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittämistä (osahankkeen lähtökohdan ja toimintaympäristön kartoitus; hankkeen avoimet ovet; Perjantaiporinat-keskustelutilaisuus), työtapojen kehittämistä (SHL:n mukaisen työtoiminnan käyttöönotto; Asiakasraati; yksilötyöskentely; ryhmätyöskentely). Yksilötyöskentelyssä ja ryhmätoiminnassa on kokeiltu taideperustaisia ja eläinavusteisia menetelmiä. Laukaassa on toteutettu seuraavat viisi ryhmää: Asiakasraati, Miehen matka -ryhmä, Naisen kuva -ryhmä, Liikuntaryhmä ja Hevosvoimaa-ryhmä.

Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen

Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittäminen

Laukaan osahankkeen *lähtökohtaa ja toimintaympäristöä on kartoitettu*. Sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat on haastateltu. Haastatteluilla kartoitettiin työntekijöiden ajatuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta sekä informoitiin hankkeesta. Paikallisia ja alueellisia yhteistyökumppaneita on tavattu ja keskusteltu yhteistyön muodoista. Konkreettisen asiakastyön avulla yhteistyön haasteet ovat tulleet näkyväksi ja niiden kehittäminen tullut mahdolliseksi.

Hankkeelle on nähty selkeä tarve sosiaalityön, asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden näkökulmasta. Osallistujien rekrytoinnissa ei ole ollut ongelmia, ja yhteistyökumppanit ovat olleet halukkaita kehittämään yhteisiä työtapoja ja -menetelmiä.

Hankkeen avoimet ovet järjestettiin 26.1.2016 uusissa toimitiloissa, jonne muutettiin ennen joulua. Avoimet ovet -tilaisuudessa kävi n. 30 henkilöä. Helmikuusta 2016 alkaen on järjestetty kuukausittain avoin *keskustelutilaisuus "Perjantaiporinat"*. Näihin keskustelutilaisuuksiin on osallistunut poliitikkoja, kuntalaisia, SOSKU-osahankkeen asiakkaita ja yhteistyökumppaneita.

Työtapojen kehittäminen

SHL:n mukainen työtoiminta työmarkkinoiden ulkopuolella oleville on otettu käyttöön sosiaalisen kuntoutuksen työmuotona. Työtoimintaa voidaan järjestää kunnan yksiköissä ja kahdessa järjestössä ostopalvelusopimuksella. Työtoiminnan on aloittanut viisi henkilöä ajalla 1.1. - 30.4.2016.

Laukaan SOSKU-osahankkeessa hyödynnetään *asiakasraatia*, jossa on seitsemän jäsentä. Heidät on valittu yksilölliseen sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuneista sekä ryhmätapaamisista. Ennen työskentelyn alkua kaikki jäsenet haastateltiin ja käytiin läpi heidän kokemuksensa työllisyys-, sosiaali- ja terveyspalveluista sekä odotuksensa asiakasraatityöskentelystä. Ryhmä on tähän mennessä kokoontunut kuusi kertaa. Ryhmä on yksi sosiaalisen kuntoutuksen muoto osallistujille.

Yksilötyöskentely

Laukaan SOSKU-osahankkeessa on aloitettu huhtikuuhun 2016 mennessä työskentely 38 henkilön kanssa. Kaikista aloittaneista 51 % on työelämän ulkopuolella. Asiakkaat ovat ohjautuneet psykiatrian poliklinikalta, aikuis- ja perhesosiaalityöstä, vammaispalveluista, kunnan työllisyyspalveluista, Uutta Virtaa -hankkeesta, terveyskeskuspsykologilta, päihdehoitajalta, TE-palveluista, Kelalta, diakoniatyöstä ja Väentupa ry:stä. Kaksi asiakasta on itse hakeutunut mukaan hankkeeseen. Tapaamiset ovat toteutettu kotikäynteinä, ulkona, toimistolla tai muussa asiakkaalle sopivassa ympäristössä.

Yksilötyöskentelyssä hyödynnetään voimavara- ja ratkaisukeskeistä työtettä eli ihmisen aktiivista toimijuutta pyritään vahvistamaan. Tapaamisia on alussa kerran viikossa, jatkossa yleensä kahden viikon välein. Intensiivisen yksilöohjauksen tuloksia ovat olleet:

- Pois kotoa pääseminen
- Ohjaus toimintoihin (mm. työtoiminta, ryhmät)
- Oikean etuuden piiriin ohjaus ja saaminen
- Muut kuntoutukset (lääkinnällinen, ammatillinen, kriisiapu, hoitoon ohjaus)
- Uskon ja luottamuksen tulevaisuuteen löytyminen, toivon viriäminen.

Laukaan osahankkeen oma-arvioinnin mukaan potentiaalisia asiakkaita on paljon, eivätkä heistä kaikki ole sosiaalityön asiakkaita. Asiakkaat tarvitsevat paljon konkreettista apua asioiden hoitamisessa ja liikkeelle lähtemisessä. Monilla on sosiaalisten tilanteiden pelkoja, ja ongelmat ovat vuosien saatossa kasautuneet. Heidän kanssaan alun tiivis työskentely on tärkeää ja edellytys prosessin käynnistymiselle.

Asiakkailta ei ole pyydetty vielä palautetta. Lähes kaikkien aloittaneiden asiakkaiden kanssa työskentely jatkuu edelleen. Työntekijöiden kokemusten mukaan asiakkaat ovat hyötäneet intensiivisestä yksilötyöskentelystä. Osahankkeen aikana on tarkoitus arvioida, kuinka monta asiakasta yhdellä palveluohjaajalla voi olla ja mitä tarkoituksenmukainen työskentely sisältää ja mikä sen keston tulisi olla.

Laukaan osahankkeeseen palkattiin ammattivalokuvaaja ajalle 5.10. - 11.12.2015. Hän oli työparina hankkeen kehittäjätyöntekijän kanssa kolmen asiakkaan yksilötyöskentelyssä sekä työparina perhetyöntekijän kanssa kolmessa asiakasperheessä. Yksilöllisessä sosiaalisessa kuntoutuksessa valokuvausta käytettiin asiakkaan omista lähtökohdista. Työskentelyn tavoitteena oli vahvistaa positiivista minäkuvaa ja tukea identiteettityötä. Asiakkaan kanssa otettuja kuvia käytettiin keskustelujen pohjana seuraavassa tapaamisessa. Valokuva käytettiin myös toiminnan ohjauksen välineenä esimerkiksi kuvaamalla kodinhoidon vaiheet asiakkaalle. Lisäksi on tuettu asiakkaan valokuvausharrastusta ohjaamalla

kuvaamisessa ja kameran käytössä. Perhetyössä valokuvaaja oli kotikäynnillä perhetyöntekijän kanssa. Perhetyöntekijän keskustellessa vanhemman kanssa valokuvaaja työskenteli lapsen kanssa.

Laukaan osahankkeen oma-arvioinnin mukaan valokuvaus on antanut uuden lähestymistavan asiakkaan elämään ja herättänyt huomaamaan, että työntekijän tulkinta asiakkaan tilanteesta ei ole aina yhteneväinen asiakkaan oman tulkinnan kanssa. Asiakkaan on helpompi puhua asioistaan kuvan kautta. He kokivat valokuvauksen hyväksi ja uudelleenläheiseksi lähestymistavaksi elämäänsä ja toivoivat työskentelyn jatkuvan. Asiakkaiden on ollut vaikea olla itse kuvattavana. Siihen tilanteeseen pääseminen on yksi saavutus.

Ryhmätyöskentely

Ryhmätoiminnat ovat alkaneet vuoden 2016 puolella. Työskentelyä on ollut yhteensä viidessä ryhmässä: Asiakasraati, Miehen matka -ryhmä, Naisen kuva -ryhmä, Liikuntaryhmä ja Hevosvoimaa-ryhmä. Asiakasraadien toimintaa on jo kuvattu edellä Työtapojen kehittäminen -otsikon alla. Ryhmätoimintojen suunnittelua ja valmistelua on ollut tarkoitus tehdä Tiimivoima-hankkeen (TL5) kanssa.

Asiakasraadissa on seitsemän jäsentä, jotka on valittu yksilölliseen sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuneista sekä ryhmätapaamisista. Ennen työskentelyn alkamista kaikki jäsenet haastateltiin ja käytiin läpi heidän kokemuksensa työllisyys-, sosiaali- ja terveyspalveluista sekä odotuksensa asiakasraatityöskentelystä. Asiakasraati on tähän mennessä kokoontunut kuusi kertaa. Ryhmä on yksi sosiaalisen kuntoutuksen muoto osallistujille. Raadissa on keskusteltu muun muassa ryhmätoiminnasta sekä tutustuttu kokemusasiantuntijaan ja sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Se on ottanut kantaa Laukaan osahankkeen suunnitelmiin ja toimenpiteisiin ja nämä näkemykset on pyritty ottamaan huomioon toiminnassa. Asiakasraadien esityksiä on välitetty myös muille toimijoille.

Miehen matka -ryhmä järjestettiin yhteistyössä psykiatrian poliklinikan kanssa. Kaikilla ryhmään osallistuneilla viidellä miehellä oli psykiatrian poliklinikan asiakkuus ja neljällä Laukaan SOSKU-osahankkeen asiakkuus. Ryhmän jäsenet eivät tunteneet toisiaan ennen ryhmän aloitusta, mutta he olivat toisilleen ulkonäöltä tuttuja. Ryhmä kokoontui 13 kertaa ajalla 1.3. - 24.5.2016. Tapaamisia pidettiin kerran viikossa. Toiminnallisen osan jälkeen ryhmä tuli yleensä osahankkeen toimistolle juttelemaan.

Ryhmän ohjelma päätettiin kolmannella kerralla osallistujien kiinnostusten mukaiseksi. Kokemusasiantuntija osallistui kolmeen ensimmäiseen tapaamiseen. Ryhmän ohjelmaan kuuluivat tutustuminen sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan, ruoanlaittoa, retkeilyä Hyppään vuorelle, frisbeegolfia ja makkaranpaistoa Multamäessä, keilailua ja curlingia Peurungassa, kuntosalikäynti Sydän Laukaan koululla ja ruutiase-ammuntaa Armoria Centerissä.

Palautekeskustelussa ryhmäläisillä oli päällimmäisenä ajatuksena se, että ryhmän loppuminen harmittaa. Ryhmän koko oli ollut sopiva. Ohjaajan merkitys ryhmän toimivuudelle koettiin merkittäväksi. Kaikilla osallistuneilla oli ollut ryhmän aikana myös SOSKU-osahankkeen yksilötyöskentelyä. Ryhmässä oleminen ei poista heidän mielestään yksilötyöskentelyn tarvetta, sillä muu elämän suunnittelu jatkuu. Oli myös hyvä purkaa kokemuksia ryhmässä olemisesta jonkun kanssa.

Ryhmään osallistuneilla ei ollut toimintaan lähtiessä mitään erityisiä tavoitteita. Heidän mielestään on keinotekoisia asettaa isoja tavoitteita lyhyelle ryhmäjaksolle, sillä useimpien ongelmat ovat syntyneet pitkän ajan kuluessa, eikä niihin ole pikaratkaisuja. Parasta ryhmässä oli ollut sosiaalinen vuorovaikutus. Yhteisiä puheenaiheita löytyi, ja kaikista asioista oli voinut puhua. Ryhmässä sai tuntea itsensä hyväksytyksi ja kunnioitetuksi sellaisena kuin on.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Naisen kuva -ryhmä kokoontui kahdeksan kertaa ajalla 24.3. - 26.5.2016. Toimintaan osallistui neljä naista. Yksi asiakkaista oli ollut aiemmin Laukaan osahankkeen yksilöohjauksessa. Ryhmässä tehtiin yhteensä kolme työtä. Ensimmäinen oli lämmittelytyö, jossa oli keskeistä tekniikka. Toiseksi tehtiin Voimapaikka-työ, jonka avulla ryhmään osallistuneet pääsivät ilmaisemaan omia positiivisia puoliaan. Sen jälkeen oli ollut helpompi kohdata omia pelkoja ja ilmaista niitä. Viimeisin työ oli ollut henkilökohtaisin.

Palautekeskustelu pidettiin 6.6.2016 ja siihen osallistui kolme ryhmään aktiivisimmin osallistunutta naista sekä ryhmänohjaaja ja SOSKU-osahankkeen projektikoordinaattori. Kaikki osallistujat olivat tyytyväisiä ryhmätoimintaan. Ryhmässä oli ollut paljon tunteita, itkua ja naurua. Toiminnasta jäi ”Minä osaan ja pystyn” -tunne. Loppupäivän osallistujat kertoivat olleensa aina hyvällä tuulella. Heistä oli myös hyvä, että pääsivät ulos ”neljän seinän sisältä”. Ryhmässä ei ollut rooleja, ja osallistujat kokivat tunteneensa itsensä vapaiksi.

Liikuntaryhmään ohjautui asiakkaita yksilötyöskentelystä ja muista ryhmistä. Keväällä 2016 tähän osallistui kuusi henkilöä. Hanketyöntekijä antoi liikuntaohjausta sekä yksilöllisesti että 2-3 hengen pienryhmissä. Lähes kaikki asiakkaat olivat tehneet jo aikaisemmin kotona omatoimisesti voimaharjoitteita. He halusivat saada ymmärrystä omaan liikuntaansa sekä yksilöllistä ohjausta. Hanketyöntekijä antoi vinkkejä myös aerobiseen liikuntaan ja kävi heidän kanssaan esimerkiksi pururadalla. Asiakkaat olivat kiinnostuneita myös ruokavaliosta: osa piti ruokapäiväkirjaa, jota hanketyöntekijä sitten kommentoi. Osallistujat kokivat liikunnan parantavan fyysisen hyvinvoinnin lisäksi myös psyykkistä hyvinvointia.

Hevosvoimaa-ryhmä kokoontui viisi kertaa ajalla 20.4. - 18.5.2016. Toimintaan osallistui kaikkiaan viisi asiakasta. Tapaamisiin osallistui myös Laukaan osahankkeen ryhmänohjaaja. Toiminta järjestettiin Ruskan Riemut - tallilla, jossa toiminnasta vastasi SPHT-ohjaaja.

Palautekeskustelu ryhmäläisten kanssa pidettiin 23.5.2016. Kaikkien Hevosvoimaa-ryhmään osallistuneiden mielestä toiminta oli hyvää sellaisenaan ja se olisi voinut vielä jatkua. Viisi osallistujaa koettiin ryhmän enimmäismääräksi. Laukaan osahankkeen ryhmänohjaajan osallistuminen loi ryhmäläisten mielestä turvallisuutta ja jatkuvuutta. Osahankkeen tavoitteena oli vahvistaa sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla osallistujien itsetuntemusta sekä vuorovaikutustaitoja. Ryhmään osallistuneiden mielestä nämä tavoitteet toteutuivat ja he luonnehtivat toimintaa seuraavasti:

- Arki unohtui, eräänlaista terapiaa, mieli lepäsi ja hermot
- Pakko-oireita ei ollut hevosten kanssa ollessa eikä seuraavanakaan päivänä
- Oli hyvä tietää, mitä tekee edes yhtenä päivänä viikossa
- Päivä oli pelastettu, kotiin tuli aina virkeämpänä
- Kotona oli pohtimista siitä, mitä oli päivän aikana tehty
- Toiminnasta jäi hyvä mieli
- Oli hyvä, että asioita sai rauhassa kokeilla, ei pakonomaista
- Hevosen kanssa tekeminen oli parasta
- Oli hyvä, että tuli lähdettyä mukaan toimintaan, sain ajatuksia muualle
- Alun jälkeen toimintaan tottui ja sen merkitys muuhun arkeen heikkeni. Alussa hevosen kanssa olemisen ja toiminta vaikuttivat vahvistavasti enemmän.

3.7.3 Kehittävä arviointi

Ensimmäinen kehittävän arvioinnin työpaja pidettiin Laukaassa 14.6.2016. Työpajassa oli yhteensä 15 osallistujaa. Kuntoutussäätiöstä työpajaan osallistui kaksi asiantuntijaa.

1. Osahankkeen tavoitteet

Työskentelyn ensimmäisessä vaiheessa keskityttiin Laukaan SOSKU-osahankkeen tavoitteeseen, tarkoitukseen, missioon. Jokainen osallistuja määritteli omasta näkökulmastaan hankkeen tavoitteen: Miksi me teemme sitä, mitä me teemme? Miksi tämä hanke/toiminta on olemassa? Työpajaan osallistuneet toivat esille alla mainitut tavoitteet:

- Kehittää Laukaaseen työelämän ulkopuolella ja heikossa työmarkkina-asetuksessa oleville toimintakykyä ja osallisuutta vahvistavia palveluja ja toimenpiteitä, olla mukana luomassa uusia ja vaikuttavia palveluja
- Kehittää Laukaan sosiaalityöhön sosiaalisen kuntoutuksen malli – uusia tapoja tehdä sosiaalityötä
- Asiakasryhmän palvelujen kehittäminen ja elämänlaadun parantaminen; luoda palveluja, jotka tukevat asiakkaan toimintakykyä ja motivaatiota ja aktivoivat heitä toimintaan
- Lähentää ja helpottaa palvelujen ja tuen saantia asiakkaan näkökulmasta - lisätä ymmärrystä asiakkaan tarpeista, vähentää byrokratiaa -> asiakkaan etu
- Ihmisten saattaminen yhteiskuntaan osallisiksi ”osallistaminen”, ”sosiaalistaminen”, ihmisten löytäminen ja sosiaalityön osaksi upottaminen
- Kehittää toimintaa - toiminta ja aktiivisuus lisäävät hyvinvointia
- Sosiaalinen yhteisö lisää hyvinvointia
- Asiakasosallisuus ja sen vahvistaminen
- Yhteistyöverkoston rakentaminen ja eri toimijoiden roolien ja työnjaon selkiyttäminen
- Saumaton yhteistyö verkostoissa, madaltaa eri organisaatioiden välistä yhteistyötä
- Tarjoaa tukea omaan työhön, lisäkäsipari oman työn tueksi - on osaltaan edistämässä kuntoutujien eteenpäin menoa
- SOSKU-hankeella ja diakonialla sama ”pelikenttä”- yhteinen asiakas, osallistuminen, osallistaminen, yhteys, kohtaaminen
- Laajentaa omaa osaamista ja samaan aikaan tuoda omia hyväksi todettuja käytäntöjä esille
- Elämänlaadun, itsetunnon ja itseluottamuksen paraneminen
- Antaa pientä tekemistä ja järjestystä päiviin ja viikkoihin
- Auttaa pienistä suuriin arjen asioissa - tarpeellinen kaikin puolin
- Tapaa uusia ihmisiä ja selviää uusia asioita
- SOSKU-hanke on olemassa, jotta ihmiset löytäisivät omat voimavaransa ja rohkaistuisivat olemaan aktiivisia toimijoita omassa elämässään
- Pyritään löytämään vastaus siihen, mitä on hyvä elämä itse kunkin ihmisen kohdalla
- Opiskeluun/työelämään kiinni pääsy
- Huomioi lainsäädännön muutokset
- Palvelujen avulla saadaan aikaan rahan säästöä.

2. Osahankkeen avaintoiminnot ja niiden arviointi

Työskentelyn toisessa vaiheessa määriteltiin Laukaan osahankkeen avaintoimintoja. Jokainen osallistuja nimensi omasta näkökulmastaan keskeisimmät hankkeen avaintoiminnot. Miten pyrimme toteuttamaan mission? Tämän jälkeen avaintoiminnot ryhmiteltiin yhteen liittyviin ”koreihin”, osatoimintoihin. Avaintoiminnot voitiin ryhmitellä seuraaviin, neljään kokonaisuuteen: 1) Yksilöohjaus, 2) Ryhmät ja ryhmässä tekeminen, 3) Verkostoyhteistyö ja 4) Asiakkaan kokemus.

1) Yksilöohjaus

- Matalan kynnyksen palvelut/palvelupiste
- Jalkautuminen; kotoa ”hakeminen”
- Henkilökohtaiset kohtaamiset, huomiointi, yhteyden luominen
- Yksilöllinen ohjaus ja tuki
- Kannustaminen, motivointi, aktivointi
- Joustava työskentely
- Hanke saa asiakkaan palveluun ”tekemään jotain”; tekemisen kautta tapahtunut prosessi

2) Ryhmät ja ryhmässä tekeminen

- Ruohonjuuritason tekeminen
- Ryhmien toiminta ilman velvoitteita; vapaat keskustelut aiheesta kuin aiheesta; yhteiset naurun hetket
- Luonto- ja taideperusteiset menetelmät
- Taidelähtöiset; eläimet ”horsepower”
- Voimavarojen tunnistaminen
- Osaamisen tunnistaminen
- Arjen haasteiden tunnistaminen
- Arjen taitojen kehittäminen
- Työelämätaitojen kehittäminen
- Ammatillisen osaamisen kehittäminen
- Ymmärrys syistä ja seurauksista

3) Verkostoyhteistyö

- Virasto- ym. asioiden hoitamisessa tukeminen
- Yhteistyössä muiden kanssa; joustava yhteistyö
- Räätelöidyt palvelut; yksilöllinen palveluohjaus; verkostot tutuksi
- Muut kuntoutukset ja verkostotyö
- Pohjana sosiaalihuoltolaki/ yhteys kuntouttavaan työtoimintaan

4) Asiakkaan kokemus

- Ryhmän hyväksyntä kokemuksena; vertaisuus
- Erilainen yhdessä tekeminen ja uudet kokemukset
- Aktiivisuuden lisääntyminen

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Itseluottamuksen vahvistuminen
- Toivon viriäminen
- Muiden auttaminen ja tekeminen, joka tuottaa muille hyötyä voi tuottaa iloa
- Kokemusasiantuntijoiden ja vertaisohjaajien kouluttaminen ja käyttö eri asiakaskohtaamisissa.

Avaintoimintojen ryhmittelyn pohjalta valittiin Laukaan osahankkeen kolme tärkeintä osatoimintoa (Yksilöohjaus, Ryhmät ja ryhmässä tekeminen sekä Verkostoyhteistyö). Tämän jälkeen jokainen osallistuja teki valittujen osatoimintojen arvioinnin kouluarvosanoin 4-10. Arvioinnissa oli kaksi ulottuvuutta: miten toiminnassa on onnistuttu tähän mennessä ja mikä on toiminnan tärkeys tulevaisuudessa. Tämän pohjalta käytiin yhteistä keskustelua, jonka pohjalta muotoiltiin kehittämistavoitteita.

Taulukkoon 24 on koottu saadut keskiarvot *Yksilöohjaus-avaintoiminnon* osalta. Tähän mennessä Laukaan osahankkeen on koettu onnistuneen erityisesti yksilötyöskentelyssä, yksilöllisessä ohjauksessa ja tuessa, yksilöllisessä huomiointissa sekä työskentelyn joustavuudessa. Kaikki Yksilöohjaus-avaintoiminnon osa-alueet nähtiin erittäin tärkeiksi myös tulevaisuudessa: keskiarvot sijoittuivat välille 9,6 - 9,8.

Taulukko 24. Yksilöohjaus-avaintoiminnon arviointi

Yksilöohjaus	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Yksilötyöskentely (työntekijä + asiakas)	9,2	9,8
Yksilöllinen ohjaus ja tuki, yksilöllinen huomiointi	9,2	9,6
Joustava työskentely	9,1	9,8
Kannustaminen, motivointi, aktivointi; aktiivisuuden lisääminen	8,7	9,7
Toivon viriäminen	8,5	9,7
Itseluottamuksen vahvistuminen	8,4	9,7

Työpajakeskustelussa tuotiin muun muassa esille, että yksilöohjauksessa korostuu palveluohjauksellinen työote. Verkostoissa tarvitaan tehostamista koskien niitä henkilöitä, jotka eivät ole vielä löytäneet SOSKU-osahanketta. Työtettä tulisi saada myös eteenpäin sosiaalityöntekijöille ja -ohjaajille. Poisohjaamisesta tulisi päästä pois. Joidenkin asiakkaiden kanssa ei päästä edes puhe- tai toiminnalliseen kontaktiin, koska mihinkään ei ole valmiutta. Mikä on akuutein asiakkaan hätä ja miten sitä päästään purkamaan?

Ryhmät ja ryhmässä tekeminen -avaintoiminnon osalta Laukaan osahankkeen koettiin tähän mennessä onnistuneen erityisesti matalan kynnyksen palveluissa/palvelupisteessä, vapaissa keskusteluissa ja yhteisissä naurun hetkissä, ryhmätoiminnassa ilman velvoitteita, kokemuksen tarjoamisesta liittyen ryhmän hyväksyntään sekä erilaisessa yhdessä tekemisessä ja uusissa kokemuksissa (taulukko 25). Nämä kaikki osa-alueet nähtiin todella tärkeiksi myös tulevaisuudessa. Lisäksi jatkossa korostuvat voimavarojen, arjen haasteiden ja osaamisen tunnistaminen sekä arjen taitojen kehittäminen.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Taulukko 25. Ryhmät ja ryhmässä tekeminen -avaintoiminnon arviointi

Ryhmät ja ryhmässä tekeminen	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Ryhmätoiminta ilman velvoitteita	9,1	9,7
Vapaat keskustelut aiheesta kuin aiheesta; yhteiset naurun hetket	9,2	9,6
Matalan kynnyksen palvelut/palvelupiste	9,2	9,8
Ryhmän hyväksyntä kokemuksena	9,1	9,7
Erilainen yhdessä tekeminen ja uudet kokemukset	9,1	9,6
Ymmärrys syistä ja seurauksista	7,8	8,6
Voimavarojen tunnistaminen	8,6	9,9
Arjen haasteiden tunnistaminen	8,3	9,6
Osaamisen tunnistaminen	7,4	9,5
Arjen taitojen kehittäminen	8,1	9,5
Työelämätaitojen kehittäminen	7,7	8,4
Ammatillisen osaamisen kehittäminen	7,9	8,6

Työpajassa tuotiin esille, että Laukaan osahankkeen toteuttamassa ryhmätoiminnassa on ollut parasta arjen tekeminen, ryhmähenki ja keskustelut toisten kanssa. Tässä on mahdollista saada myös aitoja, jatkuvia ihmissuhteita osallistujien kesken. Jatkossa kokoontumisia voitaisiin toteuttaa ilman ammattilaisiakin. Kokeneempi asiakas voisi johtaa puhetta, kertoa omista kokemuksistaan ja pitää keskustelua yllä.

Verkostoyhteistyö-avaintoiminnon osalta on Laukaan osahankkeen tähänastisessa toiminnassa onnistuttu parhaiten räätälöidyissä palveluissa - yksilöllisessä palveluohjauksessa sekä virasto- ym. asioiden hoitamisessa tukemisessa (taulukko 26). Räätälöityjen palvelujen lisäksi erityisen tärkeiksi tulevaisuudessa mainittiin verkostoihin tutustuminen sekä joustava yhteistyö ja yhdessä tekeminen muiden kanssa.

Taulukko 26. Verkostoyhteistyö-avaintoiminnon arviointi

Verkostoyhteistyö	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Virasto- ym. asioiden hoitamisessa tukeminen	8,7	9,3
Pohjana sosiaalihuoltolaki/ yhteys kuntouttavaan työtoimintaan	8,2	9,3
Muut kuntoutukset ja verkostotyö	7,9	9,2
Joustava yhteistyö	8,5	10,0
Räätälöidyt palvelut - yksilöllinen palveluohjaus	8,8	9,9
Verkostot tutuksi	8,2	9,7
Yhteistyössä muiden kanssa	8,4	9,8

Työpajassa keskusteltiin asiakkaiden elämänhallintataidoista ja työelämävalmiuksista sekä niiden kehittämisestä. Asiakkaille on osattava tarjota oikeaa palvelua, oikeaan aikaan ja oikeasta paikasta.

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen on jo tavoite monelle Laukaan osahankkeen asiakkaalle. Palveluja pitäisi voida käyttää joustavasti. Miten siirtymävaiheita pystyttäisiin paremmin tukemaan? Vuoropuhelua ja verkostoyhteistyötä tulisi edistää ainakin seuraavien tahojen kanssa: aikuissosiaalityö, työllisyysyksikkö, ammatillinen kuntoutus, päihdekuntoutus, etsivä nuorisotyö, Kansalaisopisto ja TiimiVoima-hanke.

3.7.4 Laukaan osahankkeen itsearviointi

Laukaan osahanke oli THL:n toteuttamassa itsearviointikyselyssä erittäin tyytyväinen oman hankkeensa tavoitteiden asetteluun, toivottujen kohderyhmien tavoittamiseen, tarvittavien yhteistyökumppaneiden saamiseen hankkeen toimintaan sekä yhteistyöhön osahankkeen sisällä. Melko hyvin koettiin onnistuneen toteutettujen sisältöjen tarkoituksenmukaisuudessa, kustannusarviossa pysymisessä, osahankkeen sisäisessä työnjaossa, yhteistyössä hankeorganisaation ulkopuolisten tahojen kanssa ja suunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamisessa. Avovastauksessa osahankkeen edustajilla oli mahdollisuus esittää näkemyksiään siitä, mikä hankkeessa on ollut erityisen hyvää. Kiitosta saivat paikallinen yhteistyö ja kehittäminen todelliseen tarpeeseen.

Eniten kehitettävää näyttäisi olevan omalta organisaatiolta saadussa tuessa, aikatauluissa pysymisessä sekä yhteistyössä muiden osahankkeiden kanssa. Yhteistyötä muiden SOSKU-osahankkeiden kanssa onkin jatkossa tarkoitus edistää muun muassa Mikkeliin ja Seinäjoelle suuntautuvien tutustumiskäyntien avulla.

3.7.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Osahanketta hallinnoi Laukaan kunnan sosiaalitoimi. Hankkeen laaja-alaisella ja intensiivisellä yksilötyöskentelyllä on saatu tietoa asiakasprosesseista sekä asiakas- ja yhteistyörakenteista. Lisäksi on saatu kokemuksia erilaisten ryhmien toiminnasta sekä näkökulmaa siihen, mikä ryhmätoiminnan merkitys on asiakkaan kuntoutumisessa. Taidelähtöiset menetelmät sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyssä ovat auttaneet rakentamaan asiakassuhdetta ja tukeneet asiakasta hänen oman elämänsä ja voimavarojensa tarkastelussa. Tähänastisessa hanketoiminnassa on toteutettu työskentelyä viidessä ryhmässä: Asiakasraati, Miehen matka -ryhmä, Naisen kuva -ryhmä, Liikuntaryhmä ja Hevosvoimaa-ryhmä. Ryhmätoimintojen suunnittelua ja valmistelua on ollut tarkoitus tehdä Tiimivoima-hankkeen (TL5) kanssa.

Asiakasraadilla on ollut tähän mennessä kuusi kokoontumista. Ryhmä on yksi sosiaalisen kuntoutuksen muoto osallistujille. Raati on ottanut kantaa Laukaan osahankkeen suunnitelmiin ja toimenpiteisiin ja nämä näkemykset on pyritty ottamaan huomioon hanketoiminnassa. Asiakasraadin esityksiä on välitetty myös muille toimijoille.

Osahankkeen tähänastinen toiminta on osoittanut, että sosiaaliselle kuntoutukselle on suuri tarve Laukaassa. Aloittavien asiakkaiden määrää on kuitenkin jouduttu rajoittamaan, koska osahankkeen resurssit ovat tiukat.

Kehittävän arvioinnin työpajassa valittiin avaintoimintojen ryhmittelyn pohjalta Laukaan osahankkeen kolme tärkeintä osatoimintoa (Yksilöohjaus, Ryhmät ja ryhmässä tekeminen sekä Verkostoyhteistyö).

Yksilöohjaus-avaintoiminnon osalta osahankkeen on koettu onnistuneen erityisesti yksilötyöskentelyssä, yksilöllisessä ohjauksessa ja tuessa, yksilöllisessä huomioinnissa sekä työskentelyn joustavuudessa. Ryhmät ja ryhmässä tekeminen -avaintoiminnon osalta kiitosta saivat etenkin matalan kynnyksen palvelut/palvelupiste, vapaat keskustelut ja yhteiset naurun hetket, ryhmätoiminta ilman velvoitteita, kokemuksen tarjoaminen liittyen ryhmän hyväksyntään sekä erilainen yhdessä tekeminen ja uudet kokemukset. Verkostoyhteistyö-avaintoiminnon osalta on Laukaan osahankkeen tähänastisessa toiminnassa onnistuttu parhaiten räätälöidyissä palveluissa - yksilöllisessä palveluohjauksessa sekä virastoympäristöiden hoitamisessa tukemisessa.

3.8 Metropolia Ammattikorkeakoulu

3.8.1 Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeen esittely

Metropolia Ammattikorkeakoulun osahanke ”Me ollaan sankareita kaikki” toteutuu tutkimus- ja kehittämishankkeena, jonka tavoitteena on tutkia 1) luovan toiminnan vaikutusta sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaiden kuntoutumisedellytyksiin ja toimijuuteen sekä 2) luovien lähestymistapojen mahdollisuuksia ja reunaehtoja sosiaalisen kuntoutuksen työtapana. Osahankkeessa tavoitellaan ymmärryksen lisääntymistä luovien toimintatapojen mahdollisuuksista ja merkityksestä osana sosiaalista kuntoutusta. Osahankkeessa työskentelee neljä työntekijää: projektivastaava, tutkija; projektituottaja sekä kaksi projektityöntekijää, asiantuntijaa.

Lisäksi hankkeessa luodaan tutkimuksessa saatua tietoa hyödyntämällä taidelähtöisiin menetelmiin perustuva ”Elämäni sävelet” -toimintamalli sosiaalisen kuntoutuksen käyttöön. Tätä toimintamallia käyttämällä pyritään vaikuttamaan osallisuuden ja voimaantumisen kokemusten syntymiseen, jolla on vaikutuksia asiakkaan toimintakyvyn, hyvinvoinnin ja aktiivisuuden lisääntymiselle sekä elämänhallinnan ja voimavarojen kehittymiselle. ”Elämäni sävelet” -malliin liittyvä käytänteiden muovaaminen ja kehittäminen tapahtuu osahankkeen tutkijoiden ja työntekijöiden, sosiaalisen kuntoutuksen henkilökunnan ja asiakkaiden sekä toimintaan osallistuvien Metropolia Ammattikorkeakoulun opiskelijoiden yhteistyönä. Siten osahankkeessa tehtävä tutkimus- ja kehittämistyö integroituu osaksi SOSKU-hankkeessa tapahtuvaa sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä.

Luovuuden ja taidetoiminnan vaikutuksia ihmisen elämään on selvitetty monelta kannalta. Tutkimustiedon lisääntyminen, esimerkiksi musiikin vaikutuksista aivoihin, vahvistaa näkemystä taiteen ja taidetoiminnan positiivisista vaikutuksista elämänkaaren eri vaiheissa. Sosiaalisessa kuntoutuksessa taidetaustaiset menetelmät ovat kuitenkin vielä osin hyödyntämättömiä. Koska tutkimustietoa luovien menetelmien systemaattisesta käytöstä sosiaalisessa kuntoutuksessa ei ole, on ensiarvoisen tärkeää määritellä siihen liittyviä tavoitteita, menetelmiä ja ammatillisia kompetensseja, jotta luova toiminta vakiintuisi osaksi sosiaalisen kuntoutuksen käytänteitä. Tähän tarvitaan sekä tutkimusta että toimintamalleja. Metropolian osahanke pyrkii vastaamaan tähän tarpeeseen tutkimalla luovan toiminnan kokemuksia sosiaalisessa kuntoutuksessa sekä kehittämällä systemaattisen, sosiaalisen kuntoutuksen kontekstiin soveltuvan toimintamallin.

Osahankkeen tuloksena syntyy tärkeää tietoa ja käytännön toimintamalleja sosiaalisen kuntoutuksen määrittelyyn sekä alalla tapahtuvan työn tueksi. Siten valtakunnallinen sosiaalisen kuntoutuksen

kehittämishanke SOSKU onkin ideaali kehittämis- ja kokeilu ympäristö aiheelle. Valtakunnallisella SOSKU-hankkeiden verkostolla on keskeinen merkitys osahankkeen tiedonkeruussa, yhteiskehittämistyössä, tiedonlevityksessä sekä juurruttamisessa. Osahankkeen ja siinä tuloksena syntyvän toimintamallin sekä SOSKU-verkoston avulla luovia menetelmiä voidaan tehokkaasti juurruttaa pysyviksi toimintamalleiksi sosiaalisen kuntoutuksen arjen työhön. Hankkeen tuloksena saadaan myös tietoa ammatillisen erityisosaamisen tarpeista muun muassa alan koulutuksen kehittämisen tueksi, johon luo hyvän pohjan se, että osahankkeen toteuttajana toimii ammattikorkeakoulu. Osahankkeessa julkaistaan sekä tutkimusartikkeli että työntekijöille suunnattu käytännön työhön soveltuva julkaisu *Elämäni sävelet -toimintamallista*.

3.8.2 Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen

Hanketoiminta käynnistettiin kokoamalla ja rekrytoimalla hankkeen työntekijät ja perehtymällä SOSKU-hankekokonaisuuteen sekä rakentamalla tarkennettu aikataulu osahankkeen toteuttamisen tueksi. Lisäksi valmisteltiin tutkimussuunnitelma liitteineen (rekisteriseloste, tutkittavien tiedote ja suostumuslomakkeet, asiankirjanhallintasuunnitelma, tutkijan eettinen pohdinta, vaitiolositoumus) osahankkeessa tehtävän tutkimuksen toteuttamista varten.

Tutkimussuunnitelman työstämiseksi hanketyöntekijät perehtyivät sosiaalisen kuntoutuksen sisältöihin, taidelähtöisten menetelmien potentiaalsiin mahdollisuuksiin siinä sekä rakensivat muista osahankkeista koostuvaa verkostoa tutkimuksen käytännön osuuden mahdollistamiseksi. Metropolia Ammattikorkeakoulun osahanke osallistui myös SOSKU-hankkeen yhteiseen toimintaan ja tapaamisiin sekä rakensi verkostoja SOSKU:n ulkopuolisten sosiaalisen kuntoutuksen tai siihen liittyvien hankkeiden kanssa (mm. Etelä-Pirkanmaan sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke sekä Lapinlahden lähde). Lisäksi osahanke osallistui aktiivisesti SOSKU-hankkeen tutkijatiimiin, tavoitteena Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeen toteuttaman tutkimuksen roolin määrittäminen osana SOSKU-hankekokonaisuuden muuta tutkimusta.

Tutkimussuunnitelma valmistui tammikuussa 2016 ja sen työstämisestä vastasivat Metropolian osahankkeen projektivastaava ja projektituottaja sekä THL:n osahankkeen tutkija. Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa taidelähtöisten menetelmien käytöstä osana sosiaalista kuntoutusta sekä luoda tutkimuksen avulla *Elämäni sävelet -toimintamalli* sosiaalisen kuntoutuksen käyttöön. Tutkimuksen keskeisimmät tutkimuskysymykset ja tutkimusmenetelmät ovat:

- Millaisia merkityksiä luovalla toiminnalla/luovuudella on kuntoutujien sisäisen tarinan uudelleen sanoittamisessa? (haastattelu)
- Millaisia kokemuksia asiakkailta ja työntekijöillä on luovuudesta ja luovasta toiminnasta? (haastattelu ja havainnointi)
- Millaiset luovaa toimintaa hyödyntävät lähestymistavat palvelevat sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaita ja toimivat henkilökunnan työvälineenä? (haastattelu ja havainnointi)

Näitä tutkitaan toteuttamalla hankkeen puitteissa ”*Elämäni sävelet -toimintamallin* pilotteja SOSKU-hankkeen osallistujakunnissa sekä havainnoimalla ja haastatteleamalla kehittämispilotteihin osallistuvia asiakkaita ja henkilökuntaa että mahdollisesti myös pilottien ulkopuolella muita luovia menetelmiä

sosiaalisessa kuntoutuksessa käyttäviä työntekijöitä ja heidän asiakkaitaan. Haastattelujen ja havainnoinnin tarkastelun keskiössä on kokemus luovan toiminnan merkityksestä osana sosiaalista kuntoutusta. Tutkimus etenee toimintatutkimuksen periaattein sykleissä, jolloin kerätty aineisto vaikuttaa seuraavien pilottien sisältöihin.

Tutkimussuunnitelman avulla on anottu tutkimusluvut ensimmäiseen tutkimuskohteeseen eli Vantaan kaupungin SOSKU-osahankkeeseen. Ajanjakson loppupuolella tutkimusluvun saamisen jälkeen suunniteltiin ensimmäisen tutkimuksen käytännön toteutus yhdessä Vantaan kaupungin osahankkeen kanssa ja sovittiin ensimmäisten osioiden konkreettisesta toteuttamisesta toukokuussa 2016. Suunnitteluun osallistuivat kaikki Metropolian ja Vantaan osahankkeiden työntekijät. Lisäksi ajanjaksolla keskusteltiin syksyn 2016 ja kevään 2017 pilottien toteuttamisesta alustavasti Seinäjoen ja Mikkelin osahankkeiden kanssa.

Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeen kohderyhmänä ovat sosiaalisen kuntoutuksen työntekijät sekä pilottiryhmien asiakkaat, joiden kanssa tutkimus etenee yhteiskehittämisen hengessä. Tutkimukseen osallistuu arviolta noin 10 - 15 henkilökuntaan kuuluvaa ja noin 30 - 40 sosiaalisen kuntoutuksen asiakasta eri kunnissa. Tutkimukseen liittyviä haastatteluja tehdään osallistujamäärästä noin 2 - 6 työntekijälle ja 8 - 20 asiakkaalle. Lisäksi yhteistyötä tehdään laajemman joukon kanssa tiedonlevityksen ja juurruttamisen puitteissa. Muut osallistujat koostuvat luoviin tilanteisiin osallistuvista havainnoitavista henkilöistä. Ajanjaksolla hankkeessa ei ollut osallistujia tutkimuksessa suoritettaviin pilottitoimenpiteisiin, koska ajanjaksoon ei sijoittunut pilotteja.

Lisäksi on toteutettu tiedotussuunnitelma osahankkeen tiedotukseen, tiedonlevitykseen ja juurruttamiseen. Keskeistä tiedotuksessa on, että osahankkeessa rakennetaan verkosto taidelähtöisistä menetelmistä kiinnostuneista sosiaalisen kuntoutuksen työntekijöistä. Sen avulla voidaan jakaa tietoa tutkimuksessa kehitetyistä työtavoista/toimintamalleista ja samalla mahdollistaa verkoston avulla toimintatapojen yhtäältä juurtuminen ja toisaalta toiminnan jatkokehittäminen sosiaalisen kuntoutuksen työntekijöiden ja korkeakoulun yhteistyönä myös hankkeen päättymisen jälkeen.

Ajanjaksolla havaittiin, että taidelähtöisten menetelmien hyödyntämiseen osana sosiaalista kuntoutusta on paljon kiinnostusta alan työntekijöiden piirissä. Koska alan työntekijöillä on kiinnostusta aiheeseen ja osahanke on verkostoitunut vahvasti SOSKU-hankkeen osatoteuttajiin sekä myös muihin alan toimijoihin Suomessa, on sillä vahvat edellytykset toimintamallin juurtumiseksi. Juurruttamista vahvistaa myös konkreettinen käyttöön otettava toimintamalli, mallin käytöstä osahankkeen puitteissa tuotettava materiaali (tutkimusartikkeli sekä popularisoitu julkaisu) kuin myös se, että osahankkeen toteuttaja on ammattikorkeakoulu, mikä mahdollistaa sujuvammin toimintamallien juurruttamisen myös koulutuksen tasolla.

Juurtumisen prosessi tulee ennustettavasti olemaan monivuotinen, sillä se vaatii osaamisen kasvattamista niin koulutuksen kuin yksilöidenkin (alan työntekijät) tasolla, mutta siihen voidaan luoda hyvät alkuedellytykset valtakunnallisen hankkeen aikana. Osahankkeen toimintaedellytyksille jatkossa on keskeistä hyvän verkoston ylläpitäminen ja kasvattaminen tiedonkeruun, -levityksen ja juurruttamisen sekä hankkeen jälkeen jatkuvan kehitystyön tueksi. Lisäksi keskeistä on taide- ja kulttuurialan sekä sosiaalisen kuntoutuksen välisen kuin myös koulutussektorin välisen yhteistyön toimintaedellytysten takaaminen myös hankkeen päättymisen jälkeen.

3.8.3 Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeen itsearviointi

Osahankkeen toimintaa on arvioitu osana SOSKU-hankkeen kokonaisitsearviointia valtakunnallisen hankkeen ohjeiden mukaan. Lisäksi osahankkeessa on toteutettu itsearviointia hanketyöntekijöiden välisin keskusteluin sekä osahankkeen työntekijöiden kirjoittamien päiväkirjojen avulla. tullaan myös hyödyntämään osana tutkimuksen tekemistä.

Metropolia Ammattikorkeakoulun osahanke koki onnistuneensa melko tai erittäin hyvin kaikissa THL:n itsearviointikyselyn arviointialueissa lukuun ottamatta yhteistyötä hankeorganisaation ulkopuolisten tahojen kanssa. Erittäin tyytyväisiä oltiin seuraaviin osa-alueisiin: johtaminen, omalta taustaorganisaatiolta saatu tuki, tavoitteiden asettelu, toteutettujen sisältöjen tarkoituksenmukaisuus, toivottujen kohderyhmien tavoittaminen, tarvittavien yhteistyökumppaneiden saaminen hankkeen toimintaan, kustannusarviossa pysyminen, osahankkeen sisäinen työnjako, yhteistyö osahankkeen sisällä sekä yhteistyö muiden osahankkeiden kanssa.

Pilottien ja tutkimuksen alkaessa yhteistyön todetaan tiivistyvän ja konkretisoituvan toiminnaksi. Tähän mennessä on tehty lähinnä verkostoa rakentavaa yhteistyötä.

3.9 Mikkelin kaupunki

3.9.1 Mikkelin osahankkeen esittely

Mikkelin SOSKU-osahankkeessa keskitytään nuoriin, ja hankkeen toimipiste on Mikkelin Olkkarissa. Mikkelissä ilman koulupaikkaa jäävät tai opiskelunsa keskeyttävät nuoret ohjautuvat pääosin etsivän nuorisotyön kautta Olkkariin. Se on nuorten matalan kynnyksen ohjaus- ja tukipalvelu sekä nuorten ja toimijoiden kohtaamispaikka 13 - 29 -vuotiaille nuorille. Olkkaria kehitetään Ohjaava Olkkari - jatkohankkeen myötä osaksi valtakunnallista Ohjaamomallia. Mikkelin kaupungissa ei ole olemassa sovittua toimintamallia erityisessä tuen tarpeessa olevien nuorten palvelemiseksi parhaalla mahdollisella tavalla. Monialaista tukea tarvitsevat nuoret ovat erityisessä vaarassa syrjäytyä.

Mikkelin osahanke kehittää erityisesti asiakaslähtöistä sosiaalista kuntoutusta. Hankkeessa kehitetään ja mallinnetaan uusia sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä, kohderyhmänä ovat 13 - 29 -vuotiaat mikkeliniläiset nuoret. Osahankkeessa työskentelee kaksi työntekijää: vastaava projektityöntekijä ja projektityöntekijä. Asiakasmäärä on ollut 30.4.2016 mennessä yhteensä 16 asiakasta. Alle on koottu Mikkelin osahankkeen yksilöidymmät tavoitteet.

- Tavoitteena on löytää sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä, jotka auttavat nuoria kasvamaan tasavertaiseksi kansalaiseksi ja integroitumaan yhteiskuntaan kykyjään vastaavalla tavalla.
- Tavoitteena on nuoren itsenäistymisen ja osallisuuden vahvistaminen kuntoutuksen työmenetelmiä kehittämällä. Konkreettisina tavoitteina on opetella arkielämän ja ryhmätoiminnan taitoja sekä harjoitella koulutukseen tai työhön tarvittavia asioita ja kasvaa toimintakykyiseksi yhteiskunnan jäseneksi.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Nuorten sosiaalinen kuntoutuksen on oltava laaja-alaista ja kestoaltaan riittävän pitkä, laaja-alaisuus vaatii alueellisen verkostotyön kehittämistä. Kuntoutuvan nuoren ympärille kootaan hänen tarpeistaan lähtevä tukiverkosto.
- Osahanke toteuttaa erityisesti asiakaslähtöisen sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä. Sen lisäksi kehitetään asiakasohjausta, palvelupolkuja ja verkostoyhteistyötä.

Osahankkeen kohderyhmiä ovat:

- Nuoret, jotka eivät ole saaneet peruskoulun päättötodistusta tai sen suorittaminen on vakavasti uhattuna
- Nuoret, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä jatkokoulutuspaikkaa ja jotka eivät aloita heille osoitetussa opiskelupaikassa tai keskeyttävät opinnot alkuvaiheessa
- Huoltajat ja nuoren läheisverkostot sekä alueen verkostotoimijat, jotka liittyvät kiinteästi nuoren tukiverkostoon
- Välillisenä kohderyhmänä ovat nuorten kanssa toimijat sekä julkiselta että järjestösektorilta.

Mikkelin osahankkeen tavoitteena on koko hanketoteutuksen aikana tukea pitkäaikaisesti 25 erityisen tuen tarpeessa olevaa nuorta. Heidän tavoittamiseksi ollaan esiselvitysvaiheessa mukana arviolta 45 nuoren tilanteen selvittelyssä.

3.9.2 Mikkelin osahankkeen toteuttama hanketoiminta

Mikkelin osahankkeessa on tehty palvelupolkujen ja verkostotyön kehittämistä (alustavien yhteistyöverkostojen kartoittaminen; kesäteatterityöpajan mahdollistaminen), työtapojen kehittämistä (osahankkeen nimikilpailu; osahankkeen mainosvideo; sosiaalisen kuntoutuksen digitaalisuuden kehittäminen; yksilötyöskentely; ryhmätyöskentely). Alla on kuvattu tarkemmin toteutettua hanketoimintaa.

Uusien asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen

Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittäminen

Mikkelin osahankkeessa on *kartoitettu alustavia yhteistyöverkostoja* (yläkoulut, Mikkelin toimintakeskus, etsivä nuorisotyö jne.) lokakuusta 2015 alkaen. Hanketyöntekijät kiersivät esimerkiksi keskeiset mikkeliiläiset yläkoulut ja Etelä-Savon ammattiopisto Esedun yhteistyökumppanit. Vapaamuotoisten keskustelujen avulla koulujen edustajilta (rehtorit, opinto-ohjaajat, opettajia, kuraattorit, terveydenhoitajia) tiedusteltiin näkemyksiä nuorten sosiaalisen kuntoutuksen määrittelemisestä ja toteuttamisesta Mikkeliissä. Lisäksi tutustuttiin nuorten työpajoihin ja tavattiin Kelan, mielenterveystyön, nuorisotyön, sosiaalityön, lastensuojelun ja työllisyyspalveluiden edustajia. Myös keskeisiin nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseen keskittyviin hankkeisiin verkostoiduttiin.

Yhteistyötahojen haastattelut ovat tuottaneet kokemuksellista tietoa nuorten sosiaalisen kuntoutuksen nykytilasta Mikkelissä, nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseen liittyvistä haasteista ja tarpeista, palvelurakenteen tilasta sekä alueellisista tarpeista. Paikallisten nuorten parissa toimivien ammattilaisten ja asiantuntijoiden käytännön kokemukseen pohjautuvat arviot ovat tuottaneet arvokasta tietoa ja ymmärrystä nuorten sosiaalisen kuntoutuksen menetelmien suunnittelemiseen. Alueellisiksi haasteiksi tai tarpeiksi nuorten sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta on koettu:

- Erytisammattioppilaitoksen puuttuminen
- Neuropsykiatrisen problematiikan omaavien nuorten tukeminen nivelvaiheessa
- Lastensuojelun jälkihuollon päättyminen
- Tuettujen työpaikkojen vähäinen lukumäärä
- Tarvitaan erilaisia sosiaalisen kuntoutuksen muotoja ja menetelmiä
- Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen rakenteisiin ja asiakasohjautuvuuteen kaivataan selkiytystä Mikkelissä
- Välimallit työpajojen ja työkokeilupajain välille tarpeellisia
- Monet nuoret tarvitsevat aikuisen tiivistä tukea arkeen
- Erytystä tukea tarvitsevan nuorten kriittisten nivelvaiheiden huomioiminen.

Mikkelin osahanke on ollut myös omalta osaltaan mahdollistamassa mikkeliäisten nuorten tuottamaa *kesäteatterityöpajaa*. Työpajassa oli tavoitteena vaikuttaa mikkeliäisten lapsiperheiden tasa-arvokysymyksiin ja tuottaa kaikille lapsiperheille ilmainen lastenteatteriteos. Sitä esitettiin mikkeliäisillä leikkikentillä kesällä 2016 ja Hulivilikarnevaali-tapahtuman yhteydessä heinäkuussa 2016. Esiintyjiksi haluttiin nuoria, joita osallistettiin esityksen kokonaisuuden rakentamiseen. Toteutuksesta vastasi kulttuuriosuus-kunta KUKA. Yhteistyökumppaneina toimivat Mikkelin Teatteri, Mikkelin kulttuuripalvelut ja -työpajat sekä Mikkelin Olkkarin Ohjaava Olkkari -hanke. Sosiaalisen kuntoutuksen hankkeessa mukana oleville nuorille varattiin ”kiintiö” tähän projektiin ja heistä kolme osallistui työpajaan.

Työtapojen kehittäminen

Mikkelin osahankkeessa työtapojen kehittäminen on liittynyt hankkeen nimikilpailun ja mainosvideon toteuttamiseen, digitaalisuutta nuorten palveluohjauksen tukena kehittäneeseen kokeiluun, Kohtaamo-hankkeen kehittämistyöhön osallistumiseen sekä yksilö- ja ryhmätyöskentelyn aloittamiseen. Alla kuvataan tarkemmin tehtyä kehittämistyötä.

Osahankkeessa on toteutettu *nimikilpailu*. Tarve paikalliselle hankenimelle tuli esille nuorten ajatuksista ja paikallisten toimijoiden suullisesta palautteesta. Nimikilpailun organisoimisessa hyödynnettiin Mikkelin Olkkarin sosionomiopiskelijan omaa nuoren näkökulmaa ja osaamista. Nimikilpailu kohdistettiin alle 30-vuotiaille nuorille ja sitä markkinoitiin Mikkelin Olkkarissa, mikkeliäisillä kouluilla sekä Mikkelin Olkkarin sosiaalisen median foorumeilla. Uuden nimen Mikkelin osahankkeelle valitsi Mikkelin Olkkarissa toimiva VIP-pelaajat nuortenryhmä. Voittajanimeksi valikoitui Kuhan Selviit -hanke.

Myös osahankkeen *mainosvideo* on tuotettu nuoria tekijöitä osallistamalla. Video esittelee nuorten sosiaalista kuntoutusta. Sen suunnittelusta ja toteutuksesta ovat täysin vastanneet Ohjelmatoimisto Trubaduurit ja Mikkelin Olkkarin siviilipalvelushenkilö. Ohjelmatoimisto koostuu nuorista mikkeliäisistä kulttuurinosaajista.

Mikkelin osahankkeessa on kehitetty digitaalisuutta nuorten palveluohjauksen tukena. *Kokeilu tietotekniikkasovellusten hyödyntämisestä sosiaalisen kuntoutuksen palveluohjauksessa (Digiloikka)* toteutettiin tammi-maaliskuussa 2016. Mikkelin osahankkeen työntekijä ja nuori/kehittäjäasiakas osallistuivat Kuntoutussäätiön kutsumina Mikkelin ammattikorkeakoulun kuntoutuksen digitalisaatiomahdollisuuksia ideoiviin, kahteen työpajaan. Näistä työpajoista saatiin aineksia myös Mikkelin osahankkeen omaan, nuorten palveluohjauksen digitalisoinnin yhteiskehittämiseen.

Lisäksi osahanke osallistuu näkökulmien antajan roolissa *Kohtaamo-hankkeen kehittämistyöhön*. Tämä hanke kehittää nuorten palveluohjaukseen digitaalisia menetelmiä, jotka tulevat kansallisesti kaikkien Ohjaamoiden käyttöön. Tavoitteena on löytää menetelmiä ja toimintamalleja nuorten verkkomedioiden käytön hyödyntämiseen nuorisotyössä sekä yhdistää uutta virtuaaliseen ympäristöön perustuvaa nuorten yhteisöllisyyttä perinteiseen nuorisotalotyöhön. Lisäksi pyritään tavoittamaan nuorisotyön palveluita heikommin hyödyntäviä nuoria.

Yksilötyöskentely

Kuntoutuvalle nuorelle rakennetaan polku, joka sisältää itsenäistymisen ja toimintakyvyn vahvistavia toimintakokonaisuuksia. Tavoitteena on nuorten osallisuuden, oman osaamisen tunnistamisen, opiskeluvalmiuksien, työelämätaitojen, vuorovaikutuksen ja viestintätaitojen sekä elinikäisen oppimisen avaintaitojen kehittäminen. Esiselvitysvaiheen jälkeen nuoren kanssa tehdään henkilökohtainen kuntoutussuunnitelma, jossa palveluohjauksellinen tuki tarjotaan vähintään vuodeksi. Henkilökohtainen suunnitelma sisältää tavoitteet sekä määrittelee vastuuhenkilöt ja kuntoutusprosessin vaiheet.

Mikkelin osahankkeessa kokeillaan uudenlaisia toimintamuotoja, jotka ovat yhtäaikaisesti nuoren käytettävissä ja joissa yksilöllinen tuki yhdistetään toiminnalliseen tukeen. Toimintamuodot kootaan palvelutarjottimeksi, joka sisältää elämänhallintataitoja, opiskeluvalmiuksien harjoittelua, osallisuuden- ja työelämätaitojen vahvistamista.

Esiselvitykseen on ohjattu nuoria etsivästä nuorisotyöstä/oppilaitoksesta, etsivästä nuorisotyöstä, lastensuojelun tuki- ja jälkihuollosta, oppilaitoksen kuraattorilta, aikuissosiaalityöstä, mielenterveysyksiköistä, päihdetyöstä ja Saraste-hankkeesta. Palveluohjauksen osalta myönteistä on ollut se, että joidenkin nuorten kanssa on havaittavissa selkeää edistymistä. Tähän näyttää vaikuttavan luottamussuhteen muodostuminen. Myös yhteistyö erityisesti kahden koulun kanssa on ollut erittäin toimivaa.

Nuorten kanssa tehtävä sosiaalinen kuntoutus ei ole luonteeltaan pelkästään palveluohjausta. Kuntoutumista edistävä työote on luonteeltaan rinnalla kulkevaa, ohjaavaa/valmentavaa työtä, jota hankkeen aikana määritellään selkeämmin. Tämä tarve on noussut käytännön työstä, jota nuorten kanssa tehdään. Palveluohjauksessa olevat nuoret ovat kiinnittyneet osahankkeen toimintaan kiitettävästi. Sosiaalisen kuntoutuksen arvioimisessa on käytetty Kykyviisari-mittaria apuna, jos se on koettu tarkoituksenmukaiseksi. Nuorten kuntoutumisen tukemiseen liittyvät keskeisimmät yhteistyöverkostot ovat koulut ja oppilaitokset, työllisyyspalvelut, mielenterveyspalvelut ja päihdepalvelut.

Palveluohjauksellisen työhön liittyy vahvasti vanhemmuuden tukeminen. Hanketyöntekijä on kouluttautunut Lapset puheeksi -menetelmän käyttöön, ja sitä sovelletaan perheiden kanssa työskentelyssä. Vanhemmuuden tukikeskusteluja on tarjottu myös täysi-ikäisten nuorten vanhemmille. Vanhemmuuden tukeminen on koettu erittäin tärkeäksi työskentelymuodoksi, vaikka nuori olisikin täysi-ikäinen. Nuorta on tuettava suhteessa hänen olemassa olevaan verkostoonsa, mutta tilanteet on aika arvioitava yksilökohtaisesti. Työotteen määrittelemisen vaikuttavat kliinisen työn ohjaamina muun muassa seuraavat teemat:

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Valtasuhteen merkityksen ymmärtäminen ja hyödyntäminen asiakastyössä
- Työntekijän nuoreen käytettävissä olevat aikaresurssit
- Aito ”herkkyys” nuoren (ja hänen verkostonsa) kohtaamisessa
- Nuoren ”rinnalla kulkijuus”
- Nuoren yksilöllisten tuen tarpeiden tunnistaminen
- Nuoren vahvistaminen oman osaamisensa ja vahvuuksiensa tunnistamisessa ja hyödyntämisessä
- Palveluohjauksen osuus ohjaustyössä
- Kuntoutumista edistävän työtteen selkeämpi määrittäminen työn sisällön mukaisesti

Ryhmätyöskentely

Mikkelin osahankkeen ryhmätyöskentelyssä on hyödynnetty luovia menetelmiä sekä tehty pienimuotoista yhteistyötä Green care -menetelmien osalta. Ryhmätoimintaa toteutetaan Mikkelin Teatterissa, ja teatterin on havaittu edustavan toimintaympäristönä ns. puolueetonta maaperää. Yhteistyö teatterin kanssa vastaa alueelliseen tarpeeseen kuntoutuksen ja monialaisen työskentelyn yhdistämisestä sekä tarpeeseen saada uusia ja realistisia työkokeilun, oppimisen ja kuntoutumisen ympäristöjä nuorille.

Konkreettinen yhteistyö Mikkelin Teatterin kanssa alkoi helmikuussa 2016 *Kuhan selviit, arki on draamaa -ryhmän* muodossa. Yhteistyössä on tavoitteena ryhmätoimintamallin pilotointi, jossa yhdistyvät erilaiset luovat menetelmät ja kuntoutus. Teatterissa kokoontuvaan ryhmään ohjattiin nuoria eri yhteistyöverkostojen kautta (mielenterveystyö, oppilaitokset, sosiaalitoimi, nuorisotyö). Ryhmään ohjattiin kaikkiaan 22 nuorta, joista 12 nuorta koki ryhmän omakseen. Nämä nuoret ovat jatkaneet ryhmässä aktiivisesti, ja ryhmäkoko on osoittautunut sopivaksi. Ryhmään kiinnittyneet nuoret kuvaavat, että se on turvallisempi ja ohjaajienkin mielestä helpommin hallittavissa, myös nuorten yksilölliset tarpeet voidaan ottaa paremmin huomioon. Ryhmän toiminnassa on ollut mukana kaksi Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelijaa, jotka osallistuvat toiminnan kehittämiseen oppimistavoitteidensa mukaisesti. Alle on koottu ryhmäläisten ajatuksia ja kokemuksia kevään 2016 osalta:

- Monipuolinen ja hyvä ryhmä
- Toivetta erilaisista luovien menetelmien kokeilemisestä elämänhallintataitojen vahvistamiseksi
- Rohkeutta olla esillä
- Ryhmään liitetyt struktuurit koetaan turvallisuutta lisäävinä (aina samanlainen aloitus ja lopetusrituaali)
- Noin kymmenen hengen ryhmä koetaan sopivan kokoiseksi
- Teatterin tekeminen kiinnostaa kaikkia ryhmän nuoria
- Toiminta kesän aikana, kaikki yleensä loppuu kesäksi.

Kokonaisuuteen liitettiin myös opinnollistaminen yhteistyössä Etelä-Savon ammattiopiston kanssa. Osahankkeessa opinnollistetaan *Kuhan selviit, arki on draamaa -ryhmätoiminta* osaksi ammatillista koulutusta (Esedu). Tavoitteena on mahdollistaa kaikille ryhmässä oleville nuorille osallisuus opiskelussa. Lisäksi tarkoituksena on tukea oppilaitoksen kirjoilla olevien nuorten oppimista, osaamista ja jaksamista opiskelusta suoriutumiseen. Jokainen ryhmäläinen on oikeutettu ryhmäprosessin jälkeen tutkinnonosan arviointiin ja todistukseen riippumatta siitä, onko hän kirjoilla Etelä-Savon ammattiopistossa. Osallistumistodistusta (ja osaamispisteitä) voi hyödyntää myös myöhemmin.

Osaamispisteiden laajuus määräytyy osaamisvaatimusten perusteella yksilökohtaisesti. Jokainen ryhmäprosessin läpikäynyt nuori on oikeutettu 2 - 10 osaamispisteen laajuiseen Arjen ja elämänhallinnan taitojen

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

vapaasti valittavaan tutkinnonosaan. Arviointi toteutetaan yhteistyössä Esedun opinto-ohjaajan kanssa, joka työskentelee osittain Mikkelin Olkkarissa. Alle on koottu Arjen ja elämönhallinnan taidot (2 - 10 osaamis pistettä) -tutkinnonosan tavoitteet. Opiskelija

- Oppii tunnistamaan ja nimeämään omia vahvuuksiaan
- Vahvistaa ryhmä- ja yhteistyötaitojaan ja sitoutuu pitkäkestoiseen ryhmäprosessiin
- Vahvistaa sosiaalisia taitojaan ja esiintymisvalmiuksiaan
- Vahvistaa elämönhallintataitojaan
- Oppii valokuvatyöskentelyn perusteet
- Hankkii työelämätaitoja ja tutustuu teatteriin työympäristönä
- Vahvistaa ja syventää oman vahvuusalueensa tietoperustaa (esim. näyttelijäntyö, valaistus, äänitekniikka, musiikki, lavastus) ja soveltaa niitä ryhmätuotoksessa.

Mikkelin osahanke on aloittanut yhteistyön myös Kulttuuriosuuskunta Komeetan kanssa. Osuuskunnassa työskentelevä valokuvaaja, yhteisöpedagogi Paula Myöhänen tulee toteuttamaan valokuvaukseen liittyvää photovoice-työpajaa, opettamaan valokuvauksen tekniikkaa sekä tekemään työparina voimauttavaan valokuvaukseen liittyvää ohjaustyötä. *Valokuvaamisen teema* käynnistyy toukokuussa 2016.

Yhteistyötä Green care -menetelmien osalta on tehty Mikkelin ammattikorkeakoulun Hoivafarmi-hankkeen kanssa marraskuusta 2015 alkaen. Yhteistyön tavoitteena on kokeiluluontoisesti pilotoida ammattikorkeakoulussa käynnistyneen Hoivafarmi-hankkeen kuntouttavia toimintoja osaksi nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palveluja. Hankkeen tarkoituksena on kehittää hoiva- ja kuntoutuspalveluja eteläsavolaisten maatalojen yhteyteen sekä tuottaa tutkimuksellista tietoa muun muassa luontolähtöisen toiminnan vaikutuksista asiakkaiden toimintakykyyn.

Hoivafarmi-hankkeessa on mukana muun muassa kahdeksan eteläsavolaista maa-/hevostilaa ja maaseutu ympäristössä toimivaa hoiva-alan yritystä. Hanketta toteuttavat Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Sitä rahoittavat Etelä-Savon ELY-keskus Euroopan sosiaalirahastosta (ESR) sekä edellä mainitut tahot.

3.9.3 Mikkelin osahankkeen toteuttama arviointi

Mikkelin osahankkeen toimintaa on arvioitu vapaamuotoisesti, nuorten kanssa käytyjen keskustelujen avulla. Kuhan selviit, arki on draamaa -ryhmässä on käytössä strukturoitu havaintomatriisi, jonka avulla jokainen ohjaaja arvioi ryhmän tavoitteita ja -dynamiikkaa omien kokemuksien pohjalta. Nuoret arvioivat ryhmätoimintaa jokaisen ryhmäkerran jälkeen kotikutoisen helmipurkin keinoin. Tämä on osoittautunut jäsentymättömäksi menetelmäksi, koska suurin osa nuorista unohtaa (tai ei halua) antaa ryhmän jälkeen helmipalautetta. Suoraa palautetta on annettu sanallisesti ja se on ollut kevään aikana myönteistä. Suoraa palautetta on kirjattu ohjaajien toimesta ylös.

Osahankkeen varsinainen väliarviointi on toteutettu Kuntoutussäätiön toteuttaman Kehittävän arvioinnin työpajan avulla toukokuussa 2016. Nämä tulokset esitellään tämän raportin luvussa 3.9.4. Lisäksi osahanke on vastannut THL:n toteuttamaan itsearviointikyselyyn.

3.9.4 Kehittävä arviointi

Mikkelin osahankkeen avaintoimijoille toteutettiin ensimmäinen kehittävän arvioinnin työpaja 16.5.2016. Osallistujia oli yhteensä 10 hlöä, lisäksi Kuntoutussäätiöstä oli paikalla kaksi edustajaa. Työpajatyöskentely jakautui kolmeen vaiheeseen: 1) Hankkeen tavoitteet, 2) Hankkeen avaintoiminnot ja 3) Tuleva hanketoiminta.

1. Osahankkeen tavoitteet

Alle on koottu työpajaan osallistuneiden näkemykset osahankkeen tavoitteista, tarkoituksesta ja missiosta. Osallistujia pyydettiin pohtimaan sitä, mitä hanke merkitsee heille henkilökohtaisesti.

- Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen Mikkelissä
- Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen menetelmät ja ohjaus Mikkelissä
- Tutkia ja kehittää sosiaalisen kuntoutuksen uusia/erilaisia menetelmiä
- Uusia keinoja kuntoutukselle
- Uusi tulokulma
- Nuorten tukeminen
- Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen osana palvelukokonaisuutta ja verkostoa -> vaikuttavuutta
- Selkiyttää nuorten sosiaalisen kuntoutuksen polkua, toimijoita ja kehittää uusia menetelmiä Mikkelissä
- Luovien keinojen yhdistäminen kuntoutukseen.

2. Osahankkeen avaintoiminnot ja niiden arviointi

Seuraavaksi työpajaan osallistuneita pyydettiin nimeämään Mikkelin SOSKU-hankkeen avaintoimintoja. Nämä toimenpiteet voitiin jaotella viiden teeman alle:

1) SOSKU-hankkeen kehittämistyö osana Mikkelin Olkkarin palvelujen kehittämistä

- Olkkarin kehittäminen; uudet menetelmät ja toimintatavat, nuorten palvelumallin kehittäminen sekä mallintaminen, täydentää ja vahvistaa nuorten palveluita
- Kehittäminen/Ideariihet, työntekijöiden innostuneisuus, nuorten osallisuus ja tarvelähtöisyys.

2) Nuorten palvelujen kehittäminen ja siihen liittyvä verkostoyhteistyö

- Nuorten osallistaminen, omien vahvuuksien löytäminen
- Nuorten osallistuminen ja osallisuus
- Sosiaaliseen kuntoutukseen ohjautumisen kehittäminen
- Toiminnan kehittäminen; menetelmät, yksilötyö; vaikuttavuus/toimintakyky mittarit
- Nuorten palveluohjaus ja siihen liittyvän työotteen kehittäminen
- Sosiaalitoimen palvelujen kehittäminen
- Osallisuus nuorten palvelurakenteiden suunnittelemisessa Mikkelissä
- Verkostoyhteistyö - yhteistä mallinnusta ja sopimista

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Yhteistyö nuorten syrjäytymistä käsittelevien hankkeiden kanssa - yhteiset seminaarit ja muut verkostot
- Verkostotyö - sosiaalitoimi, oppilaitokset, työpajat, kaupungin työllisyyspalvelut, Toimintakeskus ry, järjestöt, yritykset; myös valtakunnan taso
- Oppilaitosten kiinnostus: MAMK, opiskelijat, yhteistyö; ESEDU - opinnollistaminen
- Yhteistyötahot -> verkostoituminen.

3) Asiakaslähtöisen työotteen kehittäminen nuorten palveluissa

- Nuoren oman funktion löytämistä
- Aitoa kohtaamista nuorten kanssa
- Asiakasohjauksen selkiytymisenä, palvelupolun määrittely; palvelutarpeen arviointi, suunnitelma, kuka ottaa kopin, tukee, kulkee rinnalla
- Kopin ottamista nuoresta
- Nuorten palveluohjauksen avulla nuorten arjessa tukeminen
- Nuorten palveluohjaus -> nuorten tarpeet, tukeminen
- Nuorten osallisuus -> nuorten ideat, tarpeet ja kehittämisideat
- Nuorten arjessa tukena
- Nuorten löytyminen; palveluohjaus, tukea arkeen, koppi nuoresta
- Nuorten ohjaus palvelujen piiriin
- Yhteydenottoja verkostolta.

4) Luovien menetelmien kokeileminen

- Ryhmätoiminta, jossa kehitetään sosiaalisen kuntoutuksen ja taiteen keinojen yhdistämistä
- Yhteistyö luovien alojen toimijoiden kanssa "monialainen työskentely"
- Voimavaralähtöistä toimintaa luovia menetelmiä hyödyntäen
- Mikkelin Teatterin yhteistyö -> uudet sosiaalisen kuntoutuksen menetelmät, innostuneet nuoret, ryhmätoiminta, luovat menetelmät, sosiaalisten taitojen kehittäminen, aitoa dialogia soveltavan teatterin keinoja hyödyntäen.

5) Vaikuttavuus ja sen mittaaminen

- Määrittely ja kriteerit
- Mittaripilottiin (Mun elämä -mittari/Diak) mukaan pääsy
- Seuranta, arviointi -> mittarit
- Raportointi hankkeen tilanteesta ja toiminnasta.

Luova toiminta, Asiakaslähtöinen työote sekä Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen kehittäminen ja siihen liittyvä verkostoyhteistyö nousivat Mikkelin SOSKU-osahankkeen keskeisimmiksi avaintoiminnoiksi. Kehittävän arvioinnin työpajaan osallistuneita pyydettiin arvioimaan kutakin avaintoimintoa kahdella ulottuvuudella "Onnistuminen tähän mennessä" ja "Tärkeys tulevaisuudessa". Arvioinnit tehtiin kouluasteikolla 4-10. Taulukoihin 27 - 28 on koottu saadut keskiarvot näiden kolmen avaintoiminnon osalta.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Luova toiminta -avaintoiminnon osalta Mikkelin osahankkeen koettiin tähän mennessä onnistuneen erityisesti teatteriryhmän toteuttamisessa ja ryhmätyön tekemisessä (ks. taulukko 27). Tulevaisuudessa näiden osa-alueiden lisäksi koettiin korostuvan aito dialogi, luovat menetelmät ja innostava työskentely.

Taulukko 27. Luova toiminta -avaintoiminnon arviointi

Luova toiminta	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Teatteriryhmä	8,3	9,9
Aitoa dialogia	8,0	9,9
Luovia menetelmiä	7,8	9,8
Ryhmätyötä	8,7	10,0
Innostavaa työskentelyä	7,7	10,0
Yhteistyötä luovan alan ammattilaisten kanssa	7,1	9,3

Mikkelin osahankkeessa on käynnistynyt luova toiminta maaliskuussa 2016. Työpajassa tuotiin esille, että luovaa toimintaa voisi olla vielä enemmän ja myös toisentyyppistä toimintaa. Teatteriryhmän toiminnan on koettu olevan onnistunutta, ja ryhmän ilmapiiri on ollut hyvä. Myös yksilötapaamisiin on tavoitteena saada jatkossa luovempia menetelmiä.

Työpajassa käytiin keskustelua siitä, millaista yhteistyötä tulisi jatkossa edistää luovien menetelmien osalta. Olisi hyvä pohtia esimerkiksi sitä, voitaisiinko jotakin toteuttaa osuuskunta-ajattelun pohjalta. Mikkelin osahankkeessa olisi myös panostettava toimintaan ammattilaisten kanssa (yläkoulujen opot sekä ilmaisutaidon ja äidinkielen opettajat; kirjasto; kansalaisopisto). Tulisiko myös teatterin ammattilaisia jatkossa ohjaamaan nuoria?

Taulukosta 28 havaitaan, että *Asiakaslähtöinen työote -avaintoiminnon* osalta osahankkeen tähänastisessa toiminnassa koettiin parhaiten onnistuneen erityisesti kopin ottamisessa nuoresta, aidossa kohtaamisessa, nuorten arjessa tukemisessa sekä verkostoilta tulleissa yhteydenotoissa. Jatkossa näistä osa-alueista nähtiin erityisesti korostuvan aito kohtaaminen ja nuorten arjessa tukeminen. Lisäksi erityisen tärkeitä osa-alueita ovat: nuoren oman ”funktion” löytäminen ja asiakasohjauksen selkiytyminen/palvelupolun määrittely.

Taulukko 28. Asiakaslähtöinen työote -avaintoiminnon arviointi

Asiakaslähtöinen työote	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Nuoren oman ”funktion” löytäminen	7,7	10,0
Aito kohtaaminen nuoren kanssa	8,8	10,0
Kopin ottaminen nuoresta	9,0	9,0
Nuorten arjessa tukeminen	8,7	10,0
Asiakasohjauksen selkiytyminen/palvelupolun määrittely	5,6	10,0
Nuorten ohjaus palvelujen piiriin	8,1	9,3
Yhteydenotot verkostoilta	8,8	8,1

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Nuoren sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen kehittäminen ja siihen liittyvä verkostoyhteistyö -avaintoiminnon kohdalla on tähän mennessä onnistuttu parhaiten sosiaaliseen kuntoutukseen ohjautumisen kehittämisessä ja nuoren kohtaaminen -työotteessa sekä yksilötyön ja verkostoyhteistyön kehittämisessä (ks. taulukko 29). Tulevaisuudessa näiden osa-alueiden lisäksi nähtiin korostuvan nuorten palveluohjauksen kehittäminen, sosiaalitoimen palvelujen kehittäminen ja palvelurakenteiden kehittäminen.

Taulukko 29. Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen kehittäminen ja siihen liittyvä verkostoyhteistyö -avaintoiminnon arviointi

Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen kehittäminen ja siihen liittyvä verkostoyhteistyö	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Nuorten palveluohjauksen kehittäminen	6,7	10,0
Sosiaaliseen kuntoutukseen ohjautumisen kehittäminen; nuoren kohtaaminen -työote	7,5	10,0
Yksilötyön kehittäminen; verkostoyhteistyön kehittäminen	7,5	10,0
Sosiaalitoimen palvelujen kehittäminen	6,8	10,0
Yhteistyö muiden hankkeiden kanssa	7,1	9,4
Palvelurakenteiden kehittäminen	6,1	10,0
Oppilaitosyhteistyö - opinnollistaminen	6,1	9,9

Työpajassa pohdittiin myös Mikkelin osahankkeen kehittämistyötä ja toimintamallien edistämistä hanketoiminnan päättymisen jälkeen. Miten kohtaaminen mahdollistuu oikeasti myös jatkossa (työote ja rakenne)? Yhteistyö sosiaalityön suuntaan on tärkeää, osahanke on osa kokonaisuutta. Mitä on sosiaalinen kuntoutus, mitä se tarkoittaa ja miten siihen ohjaututaan? Sosiaalinen kuntoutus on palvelua sekä myös työote. Tässä on väljä raami, joka voi sisältää paljon ulottuvuuksia. Oppilaitosyhteistyötä tulee miettiä opinnollistamisen osalta. Ennaltaehkäisevään toimintaan liittyen esimerkiksi oppilaanohjauksen tunnilla voitaisiin harjoitella ansioluetteloiden tekemistä. Yhteistyötä tulee tehdä myös muiden hankkeiden kanssa Mikkelin alueella. Koulu voisi olla nuorten palvelujen toimipiste jatkossa. On mentävä sinne, missä nuoret ovat (koulujen mallit, esim. läksypajat).

3.9.4 Mikkelin osahankkeen itsearviointi

THL:n toteuttaman itsearviointikyselyn tulokset osoittavat, että Mikkelin osahanke oli erittäin tyytyväinen oman hankkeensa tavoitteiden asetteluun, toteutettujen sisältöjen tarkoituksenmukaisuuteen, toivottujen kohderyhmien tavoittamiseen, tarvittavien yhteistyökumppanien saamiseen hankkeen toimintaan sekä yhteistyöhön osahankkeen sisällä ja hankeorganisaation ulkopuolisten tahojen kanssa. Nämä kaikki osa-alueet olivat saaneet viisiportaisella asteikolla (erittäin huonosti - erittäin hyvin) keskiarvon 5,0.

Hanketiimin edustajilla oli lisäksi mahdollisuus kirjoittaa avovastauksessa näkemyksiään siitä, mikä osahankkeessa on ollut erityisen hyvää. Hankesuunnitelmaa on saatu toteutettua, vaikka hanke käynnistyi

noin kuusi kuukautta alkuperäistä aikataulua myöhemmin. Onnistunutta on ollut myös innovatiivisuus ja yhteistyö verkostojen kanssa. Nuoria on kiitettävästi ohjattu palveluohjaukseen eri tahoilta. Eniten kehitettävää näyttäisi olevan johtamisessa ja kustannusarviossa pysymisessä.

3.9.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Mikkelin osahankkeeseen on ohjautunut nuoria suunnitelman mukaisesti. Ohjaustarpeita verkostoilta olisi jopa enemmän, mitä hankkeen resurssit mahdollistavat. Lisäksi osahankkeen kautta käynnistynyt ryhmätyöskentely on osoittanut suurta kiinnostusta nuorten keskuudessa. Ryhmätoimintaan on kiinnittynyt 12 nuorta, jotka ovat toimintaan erittäin sitoutuneita.

Osahanke on tarjonnut näkökulmia nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palvelurakenteen tulevaisuusvisioihin Mikkelissä. Nuorten sosiaalinen kuntoutus on monen toimijan kenttää, ja myös Mikkelin Olkkari voidaan jatkossa nähdä yhtenä sosiaalisen kuntoutuksen palveluntuottajana. Rakennetta kehitetään Mikkelin sosiaalitoimen ohjaamana ja osahanke osallistuu aktiivisena toimijana tähän kehittämistyöhön.

Osahanke on tehnyt yhteistyötä esimerkiksi Mikkelin Teatterin kanssa Kuhan selviit, arki on draamaa -ryhmän muodossa. Tavoitteena on ryhmätoimintamallin pilotointi, jossa yhdistyvät erilaiset luovat menetelmät ja kuntoutus. Kokonaisuuteen kuuluu myös Kuhan selviit, arki on draamaa -ryhmätoiminnan opinnollistaminen osaksi Etelä-Savon ammattiopiston koulutusta. Tavoitteena on mahdollistaa kaikille ryhmässä oleville nuorille osallisuus opiskelussa. Lisäksi tarkoituksena on tukea oppilaitoksen kirjoilla olevien nuorten oppimista, osaamista ja jaksamista opiskelusta suoriutumiseen. Jokainen ryhmäläinen on oikeutettu ryhmäprosessin jälkeen tutkinnonosan arviointiin ja todistukseen riippumatta siitä, onko hän kirjoilla Etelä-Savon ammattiopistossa.

Kehittävän arvioinnin työpajassa Mikkelin osahankkeen keskeisimmiksi avaintoiminnoiksi koettiin Luova toiminta, Asiakaslähtöinen työote sekä Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen kehittäminen ja siihen liittyvä verkostoyhteistyö. Luova toiminta -avaintoiminnon kohdalla osahankkeen tähänastisessa toiminnassa on onnistuttu erityisesti teatteriryhmän toteuttamisessa ja ryhmätyön tekemisessä. Asiakaslähtöinen työote -avaintoiminnon osalta kiitosta saivat erityisesti kopin ottaminen nuoresta, aito kohtaaminen, nuorten arjessa tukeminen sekä verkostoilta tulleet yhteydenotot. Nuoren sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen kehittäminen ja siihen liittyvä verkostoyhteistyö -avaintoiminnon kohdalla tyytyväisimpiä oltiin sosiaaliseen kuntoutukseen ohjautumisen kehittämiseen, nuoren kohtaaminen -työotteeseen sekä yksilötyön ja verkostoyhteistyön kehittämiseen.

3.10 Rovaniemen kaupunki

3.10.1 Rovaniemen osahankkeen esittely

Rovaniemen SOSKU-osahankkeen nimenä on ”Kuntoutuskokeilu 13 - 17-vuotiaiden sosiaalisen vahvistamisen tukemisesta”. Osahanke käynnistyi 1.6.2015 ja siinä keskitytään ehkäisevään työhön pääasiassa kouluympäristössä. Hallinnollisesti Rovaniemen osahanke sijoittuu koulutuspalveluihin ja se

toteutetaan yhdessä perusturvapalveluiden kanssa. Osahankkeen tukena toimii työrukkas-ryhmä, jossa on edustajat nuorisotoimesta, kouluterveydenhuollosta, perhepalveluista, koulutuspalveluista ja pilottikouluista.

Osahankkeessa työskentelee kolme työntekijää: hankevastaava projektisuunnittelija/vastaava koulukuraattori; projektiohjaaja/sosiaali-ohjaaja/projektiassistentti sekä palveluohjaaja. Hankevastaava projektisuunnittelija/vastaava koulukuraattori työskentelee hankkeen hallinnollisissa ja nuorten yksilöllisissä sosiaalisen kuntoutuksen työtehtävissä. Projektiohjaaja/sosiaali-ohjaaja/projektiassistentti osallistuu enemmän ennaltaehkäisevään, kaikille nuorille tarjottavaan yhteisölliseen ja osallistavaan toimintaan sekä tarjoaa varhaista tukea nuorille koulussa.

Hankkeessa kehitetään yhdessä sekä nuorten että huolta pitävien aikuisten kanssa nuorten näköinen, asiakaslähtöinen ja rajapinnat ylittävä sosiaalisen vahvistamisen tuen malli. Mallin suunnittelu ja pilotointi toteutetaan Rantavitikan peruskoulussa, Yläkemijoen peruskoulussa ja sairaalakoulussa oppilaiden, heidän huoltajiensa, lähiverkoston, henkilöstön ja hankkeen yhteistyökumppaneiden kanssa. Osahankkeessa tehdään asiakaslähtöistä palvelumuotoilua, jossa luodaan työkaluja asiakkuuksien tunnistamiseen yhteistyössä verkoston kanssa.

Rovaniemen osahankkeen lyhyen aikavälin tavoitteena on saada asiakaslähtöinen, rajat ylittävä malli sosiaalisen vahvistamisen tukemisesta sekä kokemuksia mallin toteuttamisesta ja sen tuottamista tuloksista: uuden tiedon saaminen siitä, miten ja minkälaisin toimenpitein ja yhteistyön keinoin 13 - 17-vuotiaat, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret saadaan osalliseksi peruskoulussa ja minkälaisissa oppimisympäristöissä osallisena pitäminen näyttäisi parhaiten onnistuvan. Tavoitteena on uusien keinojen löytäminen syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tunnistamiseksi sekä uuden tiedon saamiseksi nuorten elämönhallintataitojen, sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen tukemisesta. Tavoitteisiin kuuluu myös näytön saaminen asiakaslähtöisestä palvelumuotoilusta, nuorten myönteisistä kouluttautumisen valmiuksista ja koulunkäynnin mielekkyydestä sekä rajapintoja ylittävistä monialaisista yhteistyöstä.

Pitkän aikavälin tuloksena tavoitellaan koulupudokkaiden määrän vähenemistä, koulutuksen ulkopuolelle jääneiden määrän vähenemistä, koulumenestyksen paranemista, nuorten sosiaalisten sekä vuorovaikutus- ja elämönhallintataitojen paranemista, nuorten myönteisen minäkuvan ja oppimisminäkuvan vahvistumista ja nuorisotyöttömyyden vähenemistä. Tavoitteena on saada kehitetyt työkalut ja mallit koulujen käyttöön, osaksi opetussuunnitelmaa.

3.10.2 Rovaniemen osahankkeen toteuttama hanketoiminta

Osahankkeessa on tehty palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittämistä, johon ovat sisältyneet paikallinen ja monialainen ohjaus-ryhmä, työrukkas-ryhmä sekä pilottikoulut ja niiden monialaiset tiimit. Lisäksi on kartoitettu ja ideoitu myönteisten, kouluttautumisen mahdollisuuksia lisääviä tekijöitä ja nuorten tarvitsemaa tukea, tehty osahankkeen esittelyä sekä osallistuttu koulujen hyvinvointityöryhmien (oppilashuolto-työryhmien) työskentelyyn ja Rovaniemen kaupungin peruskoulujen opetussuunnitelmatyöhön. Työtapojen kehittämistä on tehty myös ennaltaehkäisevä työskentelyn sekä yksilö- ja ryhmätyöskentely osalta. Uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittäminen on liittynyt Sosiaalisen vahvistamisen tuen mallin suunnitteluun.

Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen

Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittäminen

Osahankkeen käytännön toteutuksesta vastaa Rovaniemen kaupungin koulutuspalvelut yhdessä perusturvapalveluiden, nuoriso- ja vapaa-aikatoimen, sairaalakoulun sekä muiden yhteistyökumppaneiden kanssa (järjestöt, yritykset). Osahankkeen keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat *paikallinen, monialainen ohjausryhmä*; monialainen *työrukkas-ryhmä* sekä *pilottikoulut ja niiden monialaiset tiimit*. Osahankkeen työntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä kaupungin omien ja osahankkeen yhteistyökumppaneiden asiantuntijoiden kanssa.

Osahankkeessa on *kartoitettu ja ideoitu myönteisiä, kouluttautumisen mahdollisuuksia lisääviä tekijöitä ja nuorten tarvitsemaa tukea* yksilöhaastattelujen ja ryhmätyöskentelyjen avulla. Hanketyöntekijät haastattelivat kaikki Rantavitikan koulun 7-luokkalaiset heti lukuvuoden alussa. *Osahankkeen työtä ja sen tavoitteita* on myös *esitelty* vanhempainilloissa sekä kodin ja koulun yhteistyöpäivissä.

Rovaniemen osahanke on osallistunut *koulujen hyvinvointiryhmien (oppilashuoltoryhmien) työskentelyyn* ja vahvistanut nuorten osallistumismahdollisuuksia pilottikoulujen hyvinvointiryhmissä. Osahanke on tehnyt tiivistä yhteistyötä Rovaniemellä nuorten palveluja tuottavien eri tahojen kanssa. Hanke on myös osallistunut *Rovaniemen kaupungin peruskoulujen opetussuunnitelmatyöhön* tuoden siihen sosiaalisen vahvistamisen ja hyvinvoinnin tietotaitoa.

Työtapojen kehittäminen

Ennaltaehkäisevä työskentely

Pilottikouluissa käynnistettiin syyslukukaudella 2015 kerran viikossa tapahtuva *nuorten toimintakioski -toiminta* ruokavälitunteina sekä *hyppytunti- ja kaveritoimintaa*. Toiminnot ovat kaikille avoimia, ennaltaehkäisevää ja osallistavaa toimintaa nuorille heidän omassa kouluyhteisössään. Hyppytuntiryhmässä toiminta on vapaamuotoista ja tavoitteena on sosiaalisen vahvistamisen tukeminen sekä kehittäminen vertaisohjauksellisen ryhmätoiminnan kautta. Kaveriryhmässä on tarkoitus tukea ryhmänjäsenten keskinäisiä välejä ja kehittää heidän sosiaalisia taitojaan mediakasvatuksen keinoin.

Rantavitikan ja Yläkemijoen kouluissa on suunniteltu ja toteutettu *ennaltaehkäisyyn painottuvaa luokkatyöskentelyä* liittyen muun muassa työrauhaan, koulukiusaamiseen puuttumiseen, sosiaalisiin taitoihin, arjen hallintataitoihin, itsetuntoon sekä yhdessä opinto-ohjaajan kanssa ammatinvalintaan. Yhdessä Rantavitikan koulun opinto-ohjaajan kanssa on vedetty *tsemppariyhmää* eli ammatinvalintaan ja pääsykoevalmistautumiseen liittyviä tunteja 9. luokan oppilaille.

Rantavitikan koululle on suunniteltu yhdessä koulun henkilöstön, nuorisotoimen, oppilashuoltoryhmän ja kouluterveydenhuollon kanssa nuorisotila, joka otettiin käyttöön alkuvuodesta 2016. Alueella ei ole ollut aiemmin omaa nuorisotilaa. *Nuorisotila "Meän tila"* on luonteeltaan nuorten vapaa-ajan käyttöä jäsentävä ja sosiaalista vahvistamista tukeva. Se on toiminnassa joka keskiviikko klo 17 - 20. Toiminta keskittyy nuorten arjenhallintataitojen vahvistamiseen (ruoanlaitto, terveys, liikunta jne.). SOSKU-osahankkeen ja muiden koulun työntekijöiden lisäksi mukana on Rovaniemen kaupungin nuoriso-ohjaaja.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Nuorten vapaa-ajan sosiaalista vahvistamista on suunniteltu yhteistyössä koulun henkilöstön, nuorisotoimen edustuksen, oppilashuoltoryhmän, kouluterveydenhuollon ja SOSKU-osahankkeen henkilöstön kanssa syksyllä 2015. Yhteistyössä Rovaniemen Reippaan nyrkkeilyjaoston viiden vetäjän kanssa toteutettiin liikunnallinen *kuntonyrkkeilyilta*, joka oli suunnattu koko koululle.

Lisäksi Rantavitikan peruskoululla on suunniteltu *hyvinvoinnin vuosikelloa* koululle. Alkuvaiheessa suunnittelutyö aloitettiin Rovalan setlementin Tyttöjen talon henkilöstön, oppilashuollon, kouluterveydenhuollon, oppilaiden ja koulujen hyvinvointiryhmien kanssa. Hyvinvoinnin vuosikellossa taitojen harjoittelu tapahtuu luokanopettajan/valvojan tunneilla. Työparina ja suunnittelun apuna toimivat Rovaniemen SOSKU-osahankkeen projektiohjaaja, projektisuunnittelija sekä koulupsykologi ja koulukuraattori (Rantavitikan Meän-huoneen henkilöstö) ja erityisopettajat. Systemaattisesti jokaisena kouluvuoden kuukautena käydään läpi hyvinvointiin liittyviä, alla mainittuja teemoja.

- Mielenterveystaidot
- Elämäntaidot
- Sosioemotionaaliset taidot.

Rovaniemen osahankkeessa on kehitetty myös *oppilaskyselyä*, jonka teemana ovat Rovaniemen SOSKU-osahankkeen tavoitteiden mukaiset kehittämistehtävät. Kyselyssä on teemana koulunkäynti ja tuki, itsearviointi ja kouluvihtyvyys. Oppilaskyselyä on kehitetty monialaisessa yhteistyössä koulujen hyvinvointiryhmien jäsenten, tyttöjäntalon sekä oppilaiden kanssa. Tavoitteena on saada kyselyllä ennaltaehkäisevän tuen kannalta tärkeää ja kohdennettavaa tietoa, tuottaa tietoa koulussa nuorten kanssa toimiville ja se on nuorille myös yksi lisäkanava, jonka kautta tuoda esille omia huolia ja ajatuksia. Kyselyn avulla voidaan myös arvioida osahankkeen tavoitteiden toteutumista ja vaikuttavuutta. Oppilaskysely toteutetaan yksilöhaastatteluina osana koulujen mielenhyvinvoinnin tukemista vuoden 2016 syyslukukaudella 7-luokkalaisille. Kysely 8. - 9. luokille toteutetaan sähköisesti Google forms -kyselynä.

Yksilötyöskentely

Rovaniemen osahankkeessa tehdään yksilöllistä asiakastyötä ja palveluohjausta oppilaiden, huoltajien ja heidän verkostojensa kanssa. Kouluissa on luotu sellainen ilmapiiri, että yksilöllisiin tapaamisiin on mahdollista tulla hyvin matalalla kynnyksellä. Projektiohjaaja/sosiaaliohjaaja/projektiassistentin työn painopisteenä on varhainen ja ennakoiva työskentely. Hankevastaava projektisuunnittelija/vastaava koulukuraattorin työssä korostuu puolestaan terapeuttinen ja vahvasti kuntoutuksellinen työskentely pitkäkestoisesti.

Ryhmätyöskentely

Keväällä 2016 osahanke käynnisti ryhmämuotoisen sosiaalisen kuntoutuksen. Ryhmä on kokoontunut kerran viikossa ja siihen on osallistunut seitsemän noin 13-vuotiasta nuorta. Ryhmässä on harjoiteltu sosiaalisia taitoja, moraalista päättelyä ja itsehillinnän taitoa. Toiminta jatkuu edelleen syksyllä 2016.

Uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittäminen

Sosiaalisen vahvistamisen tuen mallin suunnittelu käynnistyi syyslukukaudella 2015 yhdessä nuorten ja huoltajien kanssa. Mallin suunnittelu ja pilotointi toteutetaan Rantavitikan peruskoulussa, Yläkemijoen peruskoulussa ja sairaalakoulussa oppilaiden, heidän huoltajiensa, lähiverkoston, henkilöstön ja hankkeen yhteistyökumppaneiden kanssa.

3.10.3 Kehittävä arviointi

Rovaniemen osahankkeen kehittävän arvioinnin työpaja pidettiin 3.3.2016. Paikalla oli Rovaniemen SOSKU-hankkeen (= Meän juttu) toimijoita, lähipiiriä Rantavitikan koulusta, toiminnassa mukana olevia nuoria ja sidosryhmien edustajia. Paikalla oli yhteensä 17 henkeä, joista 6 oli nuoria. Mukana oli muun muassa hanketyöntekijät, koulupsykologi, opo, terveydenhoitaja, jopo-opettaja, rehtori, koulukuraattori sekä henkilöt kaupungin keskushallinnoista sivistystoimen ja perusopetuksen puolelta. Kuntoutussäätiöstä työpajaan osallistui kaksi edustajaa.

Meän juttu -hanke on ollut käynnissä Rantavitikan (Rantsun) koulussa syyslukukauden alusta 2015. Tämän työpajan ydinryhmänä oli koulun hyvinvointiryhmä. Keskustelun aikana harmiteltiin sitä, että kaikki hankkeen työrukkas-ryhmän jäsenet olisi pitänyt saada mukaan tähän työpajaan. Aluksi käytiin tavoitekeskustelu Meän jutusta, mistä siinä on osallistujien mielestä kysymys, mitä siinä käytännössä tehdään ja mikä on sen merkitys itse kullekin.

1. Osahankkeen tavoitteet

Vastauksissa korostui iloisien, mukavan ja viihtyisän ilmapiirin luominen kouluun. Lisäksi korostettiin yhteisöllisyyttä, hankkeen panostusta kaverisuhteiden tukemiseen ja nuorten osallisuuden mahdollistamista. Hanke mahdollistaa myös matalan kynnyksen päästä kahdenkeskiseen keskusteluun huolistaan. Keskustelemaan tai hengaillemaan hankkeen Meän huoneeseen voi myös mennä ilman mitään erityistä syytä.

- Iloa, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta
- Pidetään huolta siitä, että kaikilla on mukavaa ja viihtyisää
- Voi mennä puhumaan, voi ehdottaa - nuorta kuunnellaan
- Kouluun nuoren tukemista.

Seuraavaksi jokainen osallistuja kirjasi ylös sellaisia Meän jutun avaintoimintoja, joita on itse tehnyt, joihin on osallistunut tai jotka kokee hankkeessa merkittäviksi. Alla kuvataan ja ryhmitellään tarkemmin nämä avaintoiminnot.

2. Osahankkeen avaintoiminnot ja niiden arviointi

1) Matalan kynnyksen vuorovaikutus

Nuoret korostivat hankkeen saaneen aikaan kouluun uudenlaista avoimuuden ja kuuntelun ilmapiiriä: ”kaikki ansaitsevat hymyn; kaikkia kuunnellaan; sanon hei kaikille tutuille eli niille, jotka tunnen edes jotenkin”. Hanke on myös luonut turvallisen, rauhallisen tilan, jonne voi mennä keskustelemaan, mutta myös ilman asiakaan tai erityisiä huolia: ”Meän huoneessa hengaileminen ”

Rovaniemen osahanke tarjoaa matalan kynnyksen ja mutkattoman pääsyn kahdenkeskiseen keskusteluun (yksilötyöhön), mille on myös vahva tuki taustaorganisaatioista: ”kuunnellut nuoria ja tukenut elämäntilanteissa - antanut mitä irti lähtenyt; hanketyöntekijöiden säännöllinen organisaation johdon tarjoama tuki”.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Osahanke on kannustanut myös keskinäiseen vertaistukeen: ”matalan kynnyksen maailmanparantamista; ei jätetä kaveria jos hän/he eivät voi hyvin; kannustan muita heidän ideoissaan ja teoissaan”.

2) Koulun hyvinvointiryhmä

Koulun hyvinvointiryhmä (ent. oppilashuoltoryhmä) nähtiin merkittäväksi hankkeen tukiryhmäksi koulussa, se vie hankkeen asioita eteenpäin ja toimii sen taustatukena. Useat paikallaolijoista olivat hyry-ryhmän jäseniä. Hyryn keskeinen tehtävä on hyvinvointia edistävän yhteisen tekemisen ideointi, suunnittelu ja arviointi. Hyryssä suunnitellaan keinoja ja arvioidaan toteutuneita projekteja tulevaa varten. Hyrytapaamiset koettiin merkittäviksi. Myös sitä korostettiin, että nuorten säännöllinen osallistuminen ja heidän antamansa panos on hyryssä ensiarvoisen tärkeää.

3) Rantsu-kioski

Rantsu-kioski, hankkeen käynnistämä nuorten toimintakioski koettiin merkittäväksi. Se tarjoaa toimintaa ruokavälitunteina ja hyppytunteina ja erilasta kaveri- ja kerhotoimintaa. Paikalla olleet nuoret ovat osallistuneet toimintaan aktiivisesti mm. kerhotoimintaan, ruuanlaitto- ja liikuntaryhmiin sekä kaveriryhmien suunnitteluun ja vetämiseen.

4) Moniammatillinen yhteistyö koulussa

Meän juttu on edistänyt koulussa tehtävää moniammatillista yhteistyötä. Se on lisännyt yhteistä suunnittelua ja yhdessä tekemistä. Hanketyöntekijät ovat olleet pitämässä eri teemoihin liittyviä tunteja ja ryhmiä ja ovat olleet mukana opo-tunneilla.

5) Meän jutun kehittämistyön laajemmat vaikutukset

Meän jutun kehittämistyötä seurataan tarkkaan sen lähipiirissä koulussa ja sidosryhmissä ja sen aikaansaannoksia ja hyvä käytäntöjä levitetään eteenpäin. Hankkeen tukena on monialainen ja moniammatillinen työryhmä-ryhmä. Se on säännöllisesti esillä lapsi- ja nuorisopoliittisessa ohjausryhmässä. Arviointiin osallistuneet vievät Meän jutun käytänteitä ja tuotoksia toimeenpantavaksi hallinnon tasolla ja kytkevät Meän jutun hyvät käytännöt nuorten palvelujen prosessiin yhdessä muiden kanssa. Meän jutussa kehitettyjä asioita huomioidaan myös Rovaniemen UNICEF- lapsiystävällinen kunta -mallin toimintasuunnitelmassa ja toteutuksessa.

6) Viestintä

Työpajaan osallistuneet lähipiirin ja sidosryhmien edustajat viestivät aktiivisesti Meän jutun kehittämistyöstä: ”Olen käynyt puhumassa johtoryhmille hankkeesta; kerron Meän jutusta omalla työpaikallani ja omissa verkostoissani; kerron Meän jutun toiminnasta nuorisopalveluissa; tiedotan Meän jutun hyvistä käytänteistä muille kouluille ja yhteistyökumppaneille”.

Rovaniemen osahankkeen suunnittelema ja tammikuussa 2016 käyttöön otettu nuorisotila otettiin työpajassa tarkempaan tarkasteluun. Nuoret arvostavat paikan avointa, rentoa ja toiminnallista ilmapiiriä, jossa nuorten mielestä voi myös kokea aitoa välittämistä. Nuoret voivat osallistua siellä monenlaiseen

toimintaan, ja myös itse suunnitella ja järjestää sitä: ”kaikki ovat tervetulleita; spontaania kuulumisten kyselemistä; vapaampaa, aitoa, rentoa vuorovaikutusta - loistavia kohtaamisia kouluajan jälkeen rennommassa ympäristössä”.

Nuorisotilan toiminnan periaatteita ja sen toimintoja arvioitiin kouluarvosanoilla 1 - 10. Kaikkien antamat numerot olivat järjestään 8 - 10, eli arviot olivat systemaattisesti hyvin positiivisia. Vaikka numeeriset arvot olivat positiivisia, niin keskustelussa nousi joitakin kriittisiäkin kommentteja. Eräs nuorista on kokenut elämänsä aikana kiusaamista ja joutunut kohtaamaan kiusaajiaan näissäkin ympyröissä. Hanketyöntekijät puolestaan arvioivat, että nuoret olisi pitänyt ottaa mukaan nuorisotilan suunnitteluun aivan alusta alkaen. Nuorilta itseltään ei tähän tullut kuitenkaan kritiikkiä, vaan he kokivat saaneensa osallistua suunnitteluun ja homman pyörittämiseen.

3.10.4 Rovaniemen osahankkeen itsearviointi

THL:n toteuttamassa itsearviointikyselyssä Rovaniemen osahanke koki oman hankkeensa onnistuneen parhaiten toivottujen kohderyhmien tavoittamisessa, tarvittavien yhteistyökumppaneiden saamisessa hankkeen toimintaan, aikatauluissa pysymisessä ja suunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamisessa. Nämä osa-alueet saivat viisiportaisella asteikolla (erittäin huonosti - erittäin hyvin) keskiarvon 4,5. Hanketiimi antoi kaikilta osin melko hyviä arvioita, matalin keskiarvo oli 3,5.

SOSKU-hanketiimillä oli lisäksi mahdollisuus kirjoittaa avovastauksessa näkemyksiään siitä, mikä osahankkeessa on ollut erityisen hyvää. Mainituiksi tulivat seuraavat asiat: hankkeen hyvä vastaanotto hankekouluissa ja koulujen työntekijöiden keskuudessa sekä työskentely nuorten parissa.

3.10.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Rovaniemen osahanke poikkeaa sekä kohderyhmältään, tavoitteiltaan että toimintaympäristöltään olennaisesti muista SOSKU-osahankkeista. Se painottuu vahvasti ennaltaehkäisyyn, ja kohderyhmänä ovat nuoret perusopetuksen yläluokilla olevat oppilaat. Osahankkeen toiminta painottuu vahvasti nuorisotyöhön kirjatun sosiaalisen vahvistamisen toimintaan. Se tuo hankekokonaisuuteen kiinnostavan ulottuvuuden, jossa pääpaino ei ole tukea ihmisiä syrjäytymisestä osallisuuteen, vaan rakentaa koulumaailmaan ja nuorisotyöhön sekä niiden yhteistyöverkostoon sellaisia toimintamalleja ja työtapoja, joiden avulla voidaan ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja reagoida mahdollisimman varhain ja matalalla kynnyksellä nuorten itsensä ilmaisemiin huoliin.

Osahanke tuottaa arvokasta tietoa syrjäytymistä aiheuttavista tekijöistä ja keinoista, joilla niihin voidaan reagoida. Lisäksi tuotetaan kiinnostavaa tietoa sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen ja käsitteen määrittelyyn ja asemointiin liittyen. Alle on koottu Rovaniemen osahankkeen tähänastisia hyviä käytäntöjä:

- Jokaiselle 7. luokan oppilaalle annettu yksilöllinen keskustelu-aika osahankkeen työntekijöiden toimesta (Jokaisella nuorella on ollut mahdollisuus tulla kuulluksi, ja hänen tarpeisiinsa on keskitytty. Tarvittaessa nuoria on ohjattu myös palveluiden saannissa. Tätä käytäntöä jatketaan ja sitä levitetään myös 8. ja 9. luokkien oppilaiden pariin.)

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Työparitoiminta (Koulun oma nimetty nuorisotyöntekijä on toiminut sosiaaliohjaajan kiinteänä työparina.)
- Meän tilaratkaisu ja -toiminta (Yli sektorien toimiminen on mahdollistanut nuorten vapaa-aikaan suuntautuvan, sosiaalista vahvistamista tukevan meän tilaratkaisun ja -toiminnan keväällä 2016. Nuoret ovat arvioineet tämän toiminnan erittäin hyödylliseksi.)

Rovaniemen osahankkeen kehittävän arvioinnin työpajaan osallistuneet kokivat työpajan hyödylliseksi ja tarpeelliseksi sekä toteutustavaltaan ja ilmapiiriltään avoimeksi ja keskustelevalaksi. Toiminnallisten menetelmien käyttö loi rentoa ilmapiiriä, ja tilaisuuden vetäjät saivat sen vaikutelman, että kaikki uskalsivat tuoda äänensä kuuluviin. Työpajassa keskityttiin kompetenssarvioinnin kahteen ensimmäiseen vaiheeseen, tavoitteiden ja avaintoimintojen määrittelyyn ja niistä käytävään keskusteluun. Kolmanteen vaiheeseen, tulevaan toimintaan ja siihen, mitä jatkossa voitaisiin tehdä toisin, ei työpajassa ehditty mennä. Keskustelussa tähän liittyviä asioita tuli esille vain viitteellisesti. Työpajassa nousseet arviot osahankkeesta ja sen eri toiminnoista olivat systemaattisesti positiivisia. Poikkeavia näkökulmia ei juurikaan noussut esiin, ei myöskään nuorten suunnalta. Tämä näkyi erityisesti tarkempaan tarkasteluun otetun nuorisotilan yhteisessä käsittelyssä.

3.11 Seinäjoen kaupunki

3.11.1 Seinäjoen osahankkeen esittely

Seinäjoen osahankkeessa työskentelevät projektikoordinaattori, projektityöntekijä ja toimistos sihteeri/kirjanpitäjä. Osahankkeen toteutunut asiakasmäärä oli 41 ajalla 1.4.2015 - 30.4.2016. Hankkeen tavoitteena on luoda uusia ratkaisuja ja toimintamuotoja asiakkaiden työelämäosallisuuden ja hyvinvoinnin parantamiseksi sosiaalisen kuntoutuksen viitekehyksessä. Hankkeessa selkeytetään Seinäjoen kaupungin sosiaalisen kuntoutuksen toimintakenttää ja kehitetään sen tarjoamia palvelumahdollisuuksia. Tavoitteena on kuvata monialaista, eri toimijatahojen kanssa toteutettua ja tuotettua asiakkaan palvelupolkua sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta. Osahankkeessa tuetaan myös asiakkaiden yksilöllisiä siirtymiä palveluiden nivelvaiheissa ja kiinnitetään erityisesti huomiota jatkopolkuihin. Alle on koottu osahankkeen yksilöidymät tavoitteet:

Sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen määrittäminen

- Kohderyhmälle suunnattujen palveluiden kartoittaminen sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta
- Yhteisen ymmärryksen luominen sosiaalisen kuntoutuksen toiminnasta sosiaalihuoltolain mukaan
- Sosiaalityön roolin vahvistaminen sosiaalisessa kuntoutuksessa.

Osallisuutta ja työelämävalmiuksia edistävän näkökulman vahvistaminen sosiaalisessa kuntoutuksessa

- Kuntouttavan työtoiminnan toimintamallin kehittäminen työelämäosallisuuden näkökulmasta
- Kuntouttavan työtoiminnan toimintamallin kehittäminen hyvinvoinnin näkökulmasta
- Uusien työmuotojen ja työotteiden löytäminen

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Matalakynnyksisten ryhmätoimintojen toteuttaminen
- Yksilövalmennuksen kehittäminen osana sosiaalista kuntoutusta
- Asiakasohjauksen kehittäminen.

Asiakasnäkökulman vahvistaminen sosiaalisessa kuntoutuksessa

- Asiakaskehittäjäryhmän/-ryhmien perustaminen
- Asiakkaiden osallistuminen aktiivisesti yksilö- ja/tai ryhmätoimintojen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin
- Palautekäytäntöjen kehittäminen.

Yhteisvoimavarojen hyödyntäminen

- Kaupungin poikkihallinnollisen yhteistyön käynnistäminen ja juurruttaminen
- Henkilöstön osaamisen ja vertaisoppimisen vahvistaminen
- Voimavarakeskeisen työorientaation vahvistaminen
- Yhteistyön vahvistaminen moniammatillisissa verkostoissa (esim. työnantajat, kolmas sektori, oppilaitokset).

Seinäjoen osahankkeen kohderyhmäksi on määritelty työikäiset asiakkaat, kuten sosiaalityön pitkäaikaisasiakkaat, päihde- ja mielenterveyskuntoutujat, pitkäaikaistyöttömät sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden ulkopuolelle jäävät ryhmät, joita ei ole pystytty tavoittamaan tai jotka eivät kiinnity palveluihin. Hanketta toteutetaan poikkihallinnollisena yhteistyönä Seinäjoen kaupungin omissa palveluissa ja muiden eri toimijoiden kanssa. Yhteistyötä tehdään muun muassa sosiaali- ja terveyspalvelujen, kaupungin työllisyyspalveluiden, työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP), työhönvalmennusyksiköiden, päihde- ja nuorten palveluiden sekä muiden sidosryhmien kanssa.

Osahanke toimii tiiviissä yhteistyössä vuoden 2016 alusta käynnistyneen Seinäjoen Työllisyystalon kanssa. Tämä taho kokoaa yhteen kaikki Seinäjoen kaupungin työllisyydenhoidon palvelut. Uusi toimintamalli on rakentunut työllisyyden kuntakokeiluhanke Avantin kehittämistyön tuloksena. Mukana ovat muun muassa Avanti-työllisyyspalvelut, TYP, sosiaali- ja terveyspalvelut, nuorten palvelut ja etsivä nuorisotyö sekä lukuisia työllistymistä ja sosiaalista osallisuutta edistäviä hankkeita. Vuoden 2017 alusta Seinäjoen osahanke sijoittuu organisatorisesti osaksi aikuissosiaalityötä.

3.11.2 Seinäjoen osahankkeen toteuttama hanketoiminta

Seinäjoen osahankkeessa on tehty monipuolisesti uusien, asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittämistä sekä toteutettu tutkimus sosiaalisesta kuntoutuksesta yhteistyössä Seinäjoen ammattikorkeakoulun kanssa. Hankkeessa on tehty palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittämistä (yhteistyö Seinäjoen palveluverkostossa; harjoittelu- ja opinnäyteyhteistyö; toimija-/palvelukartta), työtapojen kehittämistä (Työllisyystalon valmennuksen kehittämisen kokonaisuus; Kehittäjäasiakasryhmä), yksilötyöskentelyä, ryhmätyöskentelyä (Työraitti-valmennus; Tekemistä arkeen -ryhmätoiminta; Kombibänditoiminta) sekä uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittämistä.

Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen

Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittäminen

SOSKU-osahanke tekee monipuolista yhteistyötä Seinäjoen palveluverkostossa sekä oman asiakastyönsä kautta että osallistamalla erilaisten työryhmien ja kehittämisryhmien toimintaan. Osahanke on tehnyt myös harjoitteluyhteistyötä Seinäjoen ammattikorkeakoulun kanssa: opiskelijat toteuttivat kehittämis- ja innovaatiotyön harjoittelujaksollaan (TKI-harjoittelu) tutkimuksen nimeltään ”Sosiaalisen kuntoutuksen nykytilanteen selvittely Seinäjoen kaupungissa eri toimijoiden näkemysten perusteella”.

Vuoden 2016 aikana osahanke työstää *toimija-/palvelukartan*. Se kerää työntekijöiden ja asiakkaiden näkökulmasta tarvittavat palvelut yhteen paikkaan, josta ne ovat helposti löydettävissä. Myös tässä työssä hyödynnetään Seinäjoen ammattikorkeakoulun kanssa tehtävää oppilaitosyhteistyötä.

Työtapojen kehittäminen

Seinäjoen osahanke toimii tiiviissä yhteistyössä Seinäjoen kaupungin työllisyyspalveluiden Avantin sekä Työllisyystalon kanssa. Osahanke toteuttaa vuosina 2016 - 2017 *Työllisyystalon valmennuksen kehittämisen kokonaisuuden*, jonka tavoitteena on voimavara- ja ratkaisukeskeisen työotteen vahvistaminen. Tavoitteena on kehittää ja toteuttaa Työllisyystalon henkilöasiakkaille asiakaslähtöinen valmennuskokonaisuus sekä luoda yhteinen valmennuksen työkirja/suunnitelma, joka pääosaltaan yhdistää lukuisat asiakkaan palvelu- ja valmennussuunnitelmat. Valmennusmallin kehittämis- ja mallinnustyötä tuetaan ulkopuolisen asiantuntijan toteuttaman koulutusohjelman avulla. Ensimmäinen pilotti käynnistyi keväällä 2016. Kehittämistyötä jatketaan syksyllä 2016 ja keväällä 2017. Valmennukseen osallistuvat SOSKU-osahankkeen työntekijät, Työllisyystalon eri toimijoita sekä muiden lähiorganisaatioiden henkilöstöä.

Keväällä 2016 hankkeessa on myös käynnistetty *kehittäjäasiakasryhmä*, jonka tukea hyödynnetään sekä yksilöllisen että ryhmämuotoisen asiakastyön kehittämisessä. Tämä toiminta nivoutuu osaksi Työllisyystalon kehittämistyötä.

Yksilötyöskentely

Osahankkeen asiakastyö on painottunut yksilöohjaukseen ja sen kehittämiseen. Yksilöohjauksen avulla pyritään mallintamaan sosiaalisen kuntoutuksen yksilöohjausta, jossa korostuu intensiivinen työote, ”arjen koutsina” toimiminen ja palveluiden yhteensovittaminen.

Muun hanke- ja kehittämistyön rinnalla osahanke ei jatkossa pysty toteuttamaan yksilöohjausta samalla volyymilla kuin hankkeen alkuvaiheessa. Sekä vuonna 2015 että 2016 hanketyöntekijät ovat pitäneet yhteistyöneuvotteluja aikuissosiaalityön kanssa tavoitteena käynnistää samanlaisen työotteen kokeilua siinä yksikössä. Vuonna 2016 toteutettiin kokeilu, jonka tavoitteena oli se, että aikuissosiaalityön työntekijät kokeilisivat yhden asiakkaan kanssa intensiivisempää yksilövalmennusta. Tämä kokeilu ei kuitenkaan toteutunut suunnitelmien mukaan. Tavoitteena on edelleen tiivistää yhteistyötä aikuissosiaalityön kanssa ja hyödyntää SOSKU-osahankkeen kokemuksia aikuissosiaalityön työotteena. Vuoden 2017 alusta perustoimeentulotuen siirtyessä Kelaan aikuissosiaalityössä tarvitaan aivan uudenlaista orientaatiota ja työskentelytapaa, jossa SOSKU-osahanke toimii hyvänä kehittämisalustana.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Ryhmätyöskentely

Seinäjoen osahankkeessa on käynnistetty ja kokeiltu monenlaista ryhmätoimintaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Syys-lokakuussa 2015 osahanke toteutti kerran viikossa kokoontuneen *Työraitti-valmennuksen*, joka oli tarkoitettu kuntouttavan työtoiminnan sopimuksella työhönvalmennusyksikkö Tähtiportissa oleville asiakkaille. Ryhmään valikoitiin asiakkaita työllisyyspalveluista. Valmennukseen sisältyi työelämävalmiuksia edistävä jakso, jossa käsiteltiin muun muassa raha-asioita, motivaatiota ja työnhakua. Tavoitteena oli non-stop-periaatteella toteutettava ryhmä, mutta tämä ei käytännössä toteutunut. Pilottikokeilu ryhmän osalta toteutettiin yhteistyössä aikuissosiaalityön kanssa.

Osahankkeessa on kokeiltu myös *Tekemistä arkeen -ryhmätoimintaa*, jonka avulla on kehitetty matalan kynnyksen sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalleja ja palvelun sisältöjä. Ensimmäinen tällainen ryhmä toteutettiin loppuvuodesta 2015 ja toinen keväällä 2016.

Toukokuusta 2015 alkaen Seinäjoen osahanke on toteuttanut *Kombi-bänditoimintaa* yhteistyössä AVANTI-työllisyyspalvelujen, kansalaisopiston ja kulttuuritoimen kanssa. Tavoitteena on vakiinnuttaa tämä toiminta osaksi kuntouttavaa työtoimintaa. Toiminnan avulla viedään musiikkia kaupunkilaisten arkeen. Bändiesityksiä on ollut muun muassa vanhainkodeissa ja erilaisissa tapahtumissa.

Osahankkeessa oli tarkoitus käynnistää maaliskuussa 2016 ryhmätoimintaa nuorille, jonka toteuttajana toimisi KRIS Etelä-Pohjanmaa ry. Tavoitteena oli löytää yhteen vaikeassa elämäntilanteessa olevia nuoria TYP:n, etsivän nuorisotyön ja muiden nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa. Tässä yrityksessä kuitenkin epäonnistuttiin, eikä suunniteltuun ryhmätoimintaan saatu mukaan osallistujia.

Uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittäminen

Seinäjoen osahanke toimii aktiivisesti marraskuussa 2015 käynnistyneessä kuntouttavan työtoiminnan kehittämistyöryhmässä. Tässä ryhmässä on mukana kaikki keskeiset toimijat, jotka työskentelevät kuntouttavan työtoiminnan kentällä Seinäjoen kaupungissa. Osallistujia on aikuissosiaalityöstä, työllisyyspalveluista, Työvoiman palvelukeskuksesta sekä TE-toimistosta. Osa osahankkeen omasta asiakastyöstä toteutetaan kuntouttavana työtoimintana. Kehittämistyön avulla on tarkoitus tuoda sosiaalisen kuntoutuksen sisältöjä ja menetelmiä ja mallintaa niitä osaksi kuntouttavan työtoiminnan asiakasprosesseja.

Sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja arvioinnin kehittäminen sekä tutkimus

Osahanke toteutti yhdessä Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikön sosionomiopiskelijoiden kanssa tutkimuksen ”Sosiaalisen kuntoutuksen nykytilan selvittely Seinäjoen kaupungissa eri toimijoiden näkemysten perusteella”. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää sitä, miten sosiaalinen kuntoutus tällä hetkellä ymmärretään, miten sitä toteutetaan ja miten sen tulisi toteutua Seinäjoen kaupungissa. Tutkimus toteutettiin ajalla joulukuu 2015 - helmikuu 2016.

Tutkimuksessa havaittiin, että sosiaalinen kuntoutus käsitteenä kaipaa selkeää ja yhtenäisempää määrittelyä. Toiminnan ydinkäsitteet koettiin kuitenkin samansuuntaisiksi (voimavaralähtöisyys, syrjäytymisen torjunta ja osallisuuden edistäminen). Sosiaalinen kuntoutus koettiin osaksi kokonaisvaltaista hyvinvointia, johon kuuluvat yksilön psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen toimintakyvyn huomioiminen. Tärkeää on, että henkilöt saadaan osallistettua mukaan yhteiskunnan toimintaan, ja kuntoutus voi lähteä

liikkeelle hyvin arkisista asioista. Yhteistyön merkitys sosiaalisessa kuntoutuksessa koettiin tärkeäksi. Yhteistyötä tehdään tälläkin hetkellä, mutta esille nousi tarve tiiviimmälle yhteistyölle.

3.11.3 Kehittävä arviointi

Ensimmäinen kehittävän arvioinnin työpaja pidettiin Seinäjoella 30.5.2016. Siihen osallistui yhteensä kahdeksan henkilöä sekä kaksi edustajaa Kuntoutussäätiöstä. Kehittävän arvioinnin tavoitteena on tukea hankkeessa tehtävää kehittämistyötä vahvistamalla kaikkien hankkeessa toimivien ja arviointiin osallistuvien sidosryhmien kyvykkyyttä määrittää toiminnan haasteita sekä löytää niihin tarkoituksenmukaisia ratkaisuja.

1. Osahankkeen tavoitteet

Työskentelyn ensimmäisessä vaiheessa keskityttiin Seinäjoen osahankkeen tavoitteeseen, tarkoitukseen, missioon. Jokainen osallistuja määritteli omasta näkökulmastaan hankkeen tavoitteen: Miksi me teemme sitä, mitä me teemme? Miksi tämä hanke/toiminta on olemassa?

- Sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen Seinäjoella - työorientaationa, työmenetelminä
- Luoda sosiaalisen kuntoutuksen työtapa ja menetelmiä -> juurruttaminen
- Kehittää ja kokeilla asiakkaille oikea-aikaisia ja asiakkaiden tarpeista lähteviä palveluja
- Tarjota matalan kynnyksen periaatteella asiakkaille, osallistavaa ja aktivoivaa toimintaa, joka edesauttaa asiakkaan tilanteen kehittymistä suuntaan, joka parantaa elämänlaatua ja oman elämän hallintaa ja lisää hänen mahdollisuuksiaan erilaisten jatkopolkujen löytämiseen
- Osallisuutta edistävät matalan kynnyksen palvelut
- Yhteistyön vahvistaminen yli sektorirajojen
- Ihminen on paljon enemmän kuin työkyky
- SOSKU:ssa hyvinvointia vauvasta vaariin
- Asiakastahtisuus palveluissa
- Ihmisellä on oikeus hyvään (työ)elämään
- SOSKU:n kautta osallisuutta ja valmiuksia työhönvalmennukseen
- Antaa vaihtoehto lähteä järkevällä tavalla kohti oman elämäntilanteen kohentamista. Hitaasti kiihuhaen matalalla kynnyksellä
- Auttaa asioiden hoidossa suunnitelmallisesti asiakasta osallistamalla
- Toiminnallista sosiaalista kuntoutusta
- Tehdä projektiluontoisia palvelukokeiluja
- Yksilöllisyydestä yhteisölliseksi
- Asiakkaat mukaan kehittämistyöhön
- Oman työn kontekstissa näyttäytyy erittäin positiivisena hankkeen nimenomaan "vanhempien" asiakkaiden (yli 25 v.) kohdalla – osallisuus
- Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa
- Tarjota mahdollisuuksia TYP:n asiakkaille, auttaa TYP:n asiakkaita; niitä jotka eivät vielä ole kuntouttavaan työtoimintaan valmiita - "esi-kuty"
- TE-toimiston näkökulmasta täydentää palvelutarvetta haasteellisen kohdenryhmän tavoittamisessa/palvelemisessa

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Työllisyysyksikkö Avantin näkökulmasta keskeisiä nuoret ja työikäiset
- Aikuissosiaalityön roolin ja eri menetelmien kehittäminen
- Hankkeen loppuaikana: juurruttaminen.

2. Osahankkeen avaintoiminnot ja niiden arviointi

Työskentelyn toisessa vaiheessa määriteltiin Seinäjoen osahankkeen avaintoimintoja. Jokainen osallistuja nimesi omasta näkökulmastaan keskeisimmät hankkeen avaintoiminnot. Miten pyrimme toteuttamaan mission? Tämän jälkeen avaintoiminnot ryhmiteltiin yhteen liittyviin ”koreihin”, osatoimintoihin. Avaintoiminnot voitiin ryhmitellä yhteensä kolmen teeman alle: 1) Asiakastyön kehittäminen, 2) Verkostotyön kehittäminen ja 3) Kehittävä työote.

1) Asiakastyön kehittäminen

- Asiakkaiden kohtaaminen - kuuleminen
- Asiakastyö
- Kohderyhmän toiveiden ja tavoitteiden selvittäminen ja selkeyttäminen
- Aktivointisuunnitelmat
- Asiakkaiden kuuleminen kaikessa
- Toimintamuotojen kokeilu
- Yksilöllisyys, yksilötapaamiset, yksilötyö - tiivis yksilöohjaus, yksilövalmennus
- Tulevaisuustyöskentely - yksilötyönä
- Ratkaisukeskeinen orientaatio
- Ryhmätoimintojen kehittäminen-yksilötyön rinnalle
- Osallisuutta edistävät matalakynnyksiset ryhmät
- Toiminnalliset pienryhmät
- Kombi-työtoiminta.

2) Verkostoyhteistyön kehittäminen

- Voimavarat ja positiivisuus verkostoyhteistyössä
- Verkostoyhteistyö muiden toimijoiden kanssa - yhteydenpito sujuu
- Tiivistynyt yhteistyö, Sosku - Avanti - aikuissosiaalityö
- Osa työllisyystalon ydinprosessia
- Työllisyystalon valmennuspäivät - yhteisten työvälineiden ja orientaation luominen
- Kuntouttavan työtoiminnan kehittämistyöryhmä
- Konkreettiset esitteet
- Asiakasohjaus.

3) Kehittävä työote

- Kohderyhmän ja käsitteen (sosiaalinen kuntoutus) määrittely
- Kehittämistyö, pilotit
- Asiakasnäkökulma vahvasti esillä
- Aikuissosiaalityön uusi orientaatio

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Menetelmällisyys, luovuus, pois perinteisestä
- Osallisuuden eri muodot - kehittäjäasiakasryhmä.

Avaintoimintojen ryhmittelyn pohjalta valittiin Seinäjoen osahankkeen kolme tärkeintä osatoimintoa. Tämän jälkeen jokainen osallistuja teki valittujen osatoimintojen arvioinnin kouluarvosanoin 4-10. Arvioinnissa oli kaksi ulottuvuutta: miten toiminnassa on onnistuttu tähän mennessä ja mikä on toiminnan tärkeys tulevaisuudessa. Tämän pohjalta käytiin yhteistä keskustelua ja muotoiltiin kehittämistavoitteita.

Asiakastyön kehittäminen -avaintoiminnon osalta Seinäjoen osahankkeen koettiin tähän mennessä onnistuneen erityisesti tiiviissä yksilöohjauksessa eli yksilövalmennuksessa, ratkaisukeskeisessä orientaatioissa ja tulevaisuustyöskentelyssä (ks. taulukko 30). Tulevaisuudessa tiiviin yksilöohjauksen ja ratkaisukeskeisen orientaation ohella korostuu ryhmätoimintojen kehittäminen.

Taulukko 30. Asiakastyön kehittäminen -avaintoiminnon arviointi

Asiakastyön kehittäminen	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Kohderyhmän toiveiden ja tavoitteiden selvittäminen ja selkeyttäminen	8,1	9,3
Aktivointisuunnitelmat	7,1	8,1
Toimintamuotojen kokeilu	8,1	9,3
Tiivis yksilöohjaus, yksilövalmennus	9,1	9,5
Ryhmätoimintojen kehittäminen	8,0	9,4
Kombi-työtoiminta	8,0	7,9
Tulevaisuustyöskentely	8,6	9,3
Ratkaisukeskeinen orientaatio	8,5	9,5

Asiakastyön kehittämisen osalta työpajassa käytiin keskustelua toimintamuotojen kokeilusta, samalla vanhoja toimintamuotoja pitäisi pystyä siirtämään ja juurruttamaan. Tällä hetkellä Seinäjoen osahankkeella ei ole vielä olemassa paikkaa, johon juurruttaa. Syksyllä tätä on tarkoitus pohtia työpajassa osahankkeen ja aikuissosiaalityön kesken. Ryhmätoimintojen kehittäminen aikuissosiaalityöhön on tärkeää. Esimerkiksi käsityön tekeminen voisi toimia välineenä, jotta ryhmiin osallistuminen olisi helpompaa.

Kombi-bänditoimintaa jatketaan edelleen. Tämä toiminta yritetään myös saada kytkettyä kulttuuripuolelle. Metropolia Ammattikorkeakoulun osahanke tulee syksyllä työskentelemään Kombi-ryhmän kanssa.

Seinäjoen osahankkeessa työstetään myös asiakasprosessi-kaavio. Prosessi on tehtävä näkyväksi. Haasteena ovat ne asiakkaat, joilla ei ole tällä hetkellä minkäänlaista asiakassuhdetta aikuissosiaalityössä. Voisivatko asiakkaiden polut olla erityyppisiä? Ratkaisukeskeiseen työorientaatioon tulee panostaa jatkossakin. Sillä on vaikuttavuutta. Monialaisella työparilla tulee olla sama orientaatio.

Taulukosta 31 havaitaan, että *Kehittämistyö-avaintoiminnon* osalta Seinäjoen osahankkeen tähänastisessa toiminnassa on onnistuttu parhaiten asiakasnäkökulman esiin tuomisessa, osallisuuden eri muodoissa sekä

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Pois perinteisestä -toimintatavan toteuttamisessa. Tulevaisuudessa erityisesti seuraavat osa-alueet koetaan merkittäviksi: aikuissosiaalityön uusi orientaatio, kehittäjäasiakasryhmä ja luovuus.

Taulukko 31. Kehittämistyö-avaintoiminnon arviointi

Kehittämistyö	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Asiakasnäkökulma	8,9	9,4
Aikuissosiaalityön uusi orientaatio	7,8	9,6
Pois perinteisestä	8,6	9,3
Osallisuuden eri muodot	8,5	9,1
Kohderyhmän ja käsitteen (sosiaalinen kuntoutus) määrittely	8,1	8,7
Menetelmällisyys	8,1	8,5
Luovuus	8,3	9,5
Pilotit	7,7	8,9
Kehittäjäasiakasryhmä	8,4	9,5

Työpajassa käytiin keskustelua kehittämistyön tekemisestä. Vika, haitta, vamma ja sairaus -luokittelusta tulee siirtyä tekemään työtä uudesta lähtökohdasta, joka liittyy poikkihallinnolliseen ja taiteelliseen lähestymistapaan. Ammatillaisen tulee olla samalla tasolla asiakkaan kanssa. Asiakkaalla on vastuu omasta elämästään. Ammatillisella on vastuu siitä, mitä hän tekee asiakkaan ”tarinalla”.

Taulukosta 32 ilmenee, että *Verkostoyhteistyön kehittäminen -avaintoiminnon* kohdalla Seinäjoen osahankkeen koettiin parhaiten onnistuneen voimavaroissa ja yhteistyön positiivisuudessa, SOSKU-osahankkeen kuulumisessa osaksi työllisyystaloa ja sen ydinprosessia sekä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Jatkossa nähtiin voimavarojen ja yhteistyön positiivisuuden sekä verkostoyhteistyön lisäksi korostuvan tiivistynyt yhteistyö Avanti Työllisyyspalvelujen ja sosiaalityön kanssa.

Taulukko 32. Verkostoyhteistyön kehittäminen -avaintoiminnon arviointi

Verkostoyhteistyön kehittäminen	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Verkostoyhteistyö, yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	8,4	9,6
Tiivistynyt yhteistyö - Avanti + sosiaalityö	7,9	9,5
Kuntouttavan työtoiminnan kehittämisryhmä	8,1	8,8
SOSKU osana työllisyystaloa ja sen ydinprosessia	8,6	8,9
Työllisyystalon valmennuspäivät, yhteinen työväline	8,1	9,3
Voimavarat/positiivisuus yhteistyössä	9,0	9,9

Työpajassa todettiin, että verkostoyhteistyöhön tulisi jatkossa saada mukaan esimerkiksi seuraavia tahoja: järjestöt, mielenterveyspalvelut, perusterveydenhuolto. Palveluja tulisi yksinkertaistaa ja miettiä sitä,

kenellä on vastuu prosessista. Mihin resurssit satsataan ja mikä on mahdollista? Voimavarat ja positiivisuus korostuvat yhteistyössä, ja Seinäjoen osahanke toimii ns. verkon kutojana. Yhteistyössä aikuissosiaalityön kanssa on ollut haasteita, mutta nyt siellä on herännyt kiinnostusta.

3.11.4 Seinäjoen osahankkeen itsearviointi

THL:n toteuttaman itsearviointikyselyn tulokset osoittavat, että Seinäjoen osahanke oli kaikista tyytyväisin yhteistyöhön oman hankkeensa sisällä. Tämä osa-alue oli saanut viisiportaisella asteikolla (erittäin huonosti - erittäin hyvin) keskiarvon 4,5. Melko hyvin oli onnistuttu myös johtamisessa, tavoitteiden asettelussa, hankesuunnitelman mukaisten sisältöjen toteuttamisessa, toteutettujen sisältöjen tarkoituksenmukaisuudessa, toivottujen kohderyhmien tavoittamisessa, kustannusarviossa pysymisessä, yhteistyössä hankeorganisaation ulkopuolisten tahojen kanssa sekä suunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamisessa.

Hanketiimillä oli lisäksi mahdollisuus kirjoittaa avovastauksessa näkemyksiään siitä, mikä osahankkeessa on ollut erityisen hyvää. Asiakastyön osalta kaikki vastanneet olivat tyytyväisiä tiiviin yksilötyöskentelyn ja ryhmätoiminnan yhdistämiseen.

Eniten kehitettävää vaikuttaisi olevan viestinnässä ja yhteistyössä muiden osahankkeiden kanssa. Yhteistyön määrän, tapaan jne. olikin suunnitteilla muutoksia: Yhteistyötä on jatkossa tarkoitus viritellä enemmän esimerkiksi Laukaan kunnan ja Metropolia Ammattikorkeakoulun osahankkeiden kanssa.

3.11.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Seinäjoen osahankkeessa on onnistuttu parhaiten yksilövalmennuksen ja ryhmätoimintojen kehittämisessä. Yhteistyösuhteissaan hanke on ankkuroitunut vahvimmin työllisyyspalveluihin. Tämä on luonnollista siksi, että hankevalmistelu tehtiin pitkälti siinä yksikössä. Lisäksi yhteistyö on ollut tiivistä muun muassa etsivän nuorisotyön kanssa.

Yhteistyö aikuissosiaalityön kanssa ei ole käynnistynyt toivotulla tavalla, koska työntekijät tässä yksikössä kokevat olevansa liiaksi kiinni toimeentulokityössä. Syksyn 2016 aikana on tarkoitus käynnistää yhteinen sekä yksilövalmennukseen että ryhmätoimintaan keskittyvä kehittämistyö pienin askelin. Samalla käynnistetään myös asiakaskehittäjäryhmän hyödyntäminen.

Seinäjoen osahankkeessa on panostettu koulutus- ja kehittämistyön avulla voimavara- ja ratkaisukeskeisen työotteen saamiseksi kaikkien asiakastyössä toimivien yhteiseksi orientaatioksi. Toteutetun ryhmätyöskentelyn osalta voidaan mainita esimerkiksi Kombi-bänditoiminta, jota on tarjottu toukokuusta 2015 alkaen yhteistyössä AVANTI-työllisyyspalvelujen, kansalaisopiston ja kulttuuritoimen kanssa. Toimintaa jatketaan edelleen ja tavoitteena on vakiinnuttaa se osaksi kuntouttavaa työtoimintaa.

Kehittävän arvioinnin työpajassa Seinäjoen osahankkeen kolmeksi tärkeimmäksi avaintoiminnoksi valittiin Asiakastyön kehittäminen, Kehittämistyö ja Verkostoyhteistyön kehittäminen. Asiakastyön kehittäminen -avaintoiminnon osalta osahankkeen koettiin tähän mennessä onnistuneen erityisesti tiiviissä yksilöohjauksessa eli yksilövalmennuksessa, ratkaisukeskeisessä orientaatiossa ja

tulevaisuustyöskentelyssä. Kehittämistyö-avaintoiminnon kohdalla hanketoiminnassa on onnistuttu parhaiten asiakasnäkökulman esiin tuomisessa, osallisuuden eri muodoissa sekä Pois perinteisestä -toimintatavan toteuttamisessa. Verkostoyhteistyön kehittäminen -avaintoiminnon osalta kiitosta saivat voimavarat ja yhteistyön positiivisuus, Seinäjoen SOSKU-osahankkeen kuuluminen osaksi työllisyystaloa ja sen ydinprosessia sekä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa.

3.12 Vantaan kaupunki

3.12.1 Vantaan osahankkeen esittely

Vantaan osahankkeessa työskentelee yhteensä neljä työntekijää: hankevastaava, kaksi palveluohjaajaa sekä projektiassistentti/talousvastaava. Toteutunut asiakasmäärä oli yhteensä 51 ajalla 1.4.2015 - 30.4.2016. Osa-hankkeessa kehitetään asiakkaiden palveluohjausta yhteistyössä aikuissosiaalityön, TYP:in ja TE-toimiston kanssa. Asiakkaiden ohjauksessa painotetaan asiakkaiden omien toiveiden kuulemista ja huomioidaan ne kohdat, joissa asiakas siirtyy palvelusta toiseen. Työelämän ulkopuolelta tulevien asiakkaiden työ- ja toimintakykyä vahvistetaan ja tarjotaan asiakkaalle mahdollisuus suunnitella omaa työkykyään vahvistava ja mielekäs jatkopolku. Tämä polku voi olla kohti kuntouttavaa työtoimintaa, avoimia työmarkkinoita, koulutusta tai johonkin muuhun työllistymistä edistävään palveluun. Alle on koottu vielä tarkempaa tietoa osahankkeen tavoitteista:

- Mallintaa ja kehittää verkostoyhteistyöhön perustuva palveluohjauksen malli yhteistyössä muun muassa aikuissosiaalityön kanssa, erityisesti kuntouttavaan työtoimintaan ohjauksessa
- Vahvistaa monialaista, matalan kynnyksen toimintaa ja asiakaslähtöisiä toimintamalleja
- Kehittää sektorirajat ylittävää verkostoyhteistyötä
- Kehittää palvelupolkuja, erityisesti matalan kynnyksen ryhmätoiminnasta kuntouttavaan työtoimintaan toimialoille
- Kehittää Työpaikkakoulu-koulutusta ja vahvistaa asiakasosallisuutta tämän koulutuksen toteutuksessa; Työpaikkakouluin tehtävänä on tukea ja perehdyttää ilman ansiotarkoitusta tehtävään työhön tulijaa
- Uudistaa kuntouttavan työtoiminnan ryhmien sisältöä hyödyntämällä asiakkaita osallistavaa toimintamallia, jossa asiakkaat osallistuvat ryhmän sisällön suunnittelemiseen; uutuusarvona on myös se, että ryhmä toimii non-stoppina.

Vantaan osahankkeen kohderyhmänä ovat pitkäaikaistyöttömät, jotka ovat erittäin vaikeasti työllistyviä ja joiden työttömyys on kestänyt jo vuosia. Monilla on vähäinen koulutustausta ja hajanainen työhistoria. Kohderyhmässä on jo syrjäytyneitä sekä syrjäytymisvaarassa olevia asiakkaita. Asiakkaiden kielitaidon tulee olla sellainen, että he selviytyvät aktivointisuunnitelman teosta ilman tulkkia ja hyötyvät vertaistuellisesta keskusteluryhmästä suomenkielellä.

Asiakkaat tulevat hankkeeseen joko aikuissosiaalityön, työvoiman palvelukeskus TYP:in tai työ- ja elinkeino-toimiston (TE-palvelut) lähettämänä tai ottamalla itse yhteyttä palveluohjaajiin. Jos asiakas ohjautuu hankkeeseen aikuissosiaalityön kautta, ei hänellä yleensä ole asiakkuutta työ- ja elinkeinotoimistossa. Hän on saattanut olla aiemmin olla työ- ja elinkeinotoimiston asiakkaana, mutta asiakkuus on jostain syystä päättynyt. Näitä syitä voivat olla esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat tai muut sellaiset syyt jotka ovat

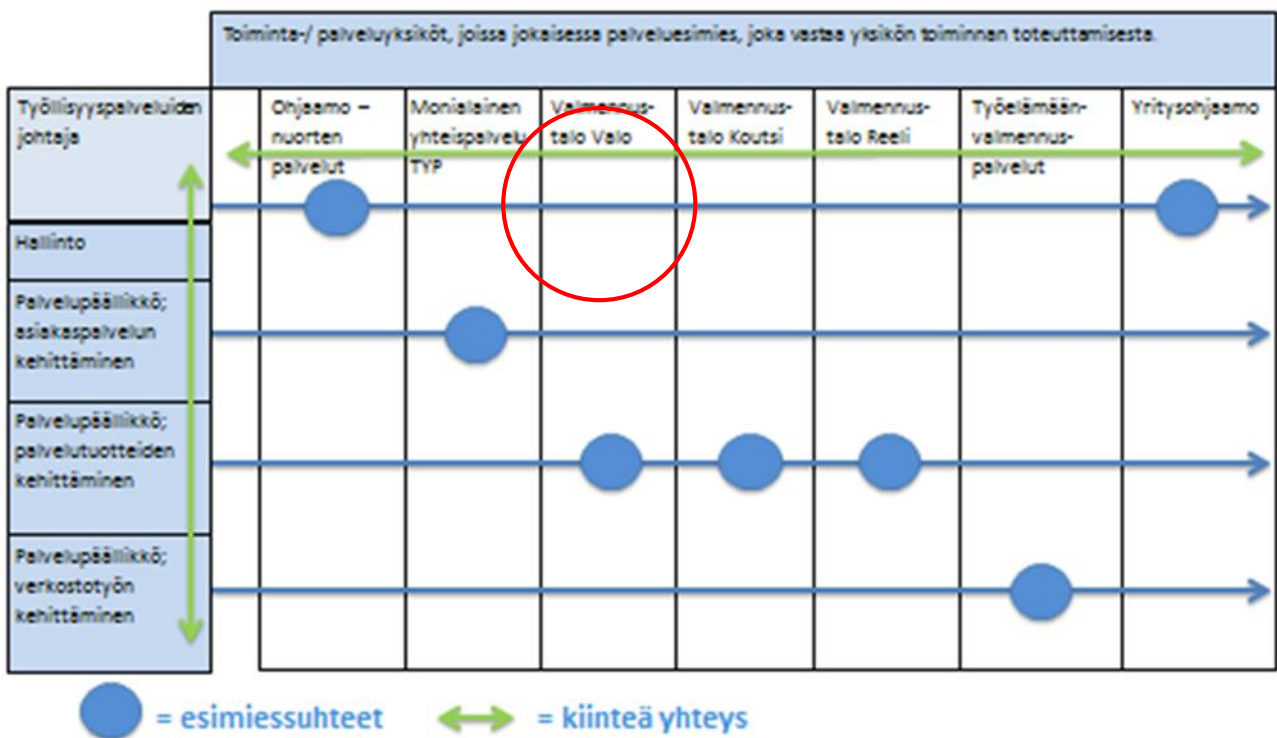
Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

olleet senhetkisen työllistymisen esteenä. Työvoiman palvelukeskus TYP ohjaa hankkeeseen asiakkaita, joilla ei sillä hetkellä ole edellytyksiä osallistua kuntouttavaan työtoimintaan. Asiakkaiden työ- ja toimintakyvyssä voi olla jotain sellaista, joka estää aloituksen kuntouttavassa työtoiminnassa tai asiakas ei välttämättä vielä itse tiedä sitä, millaiseen työtoimintaan haluaa osallistua.

SOSKU-osahanke sijoittuu Vantaalla työllisyyspalveluihin, Valmennustalo Valon palveluesimiehen alaisuuteen (ks. kuvio 8). Hankkeen asiakkaat osallistuvat hankkeeseen kuntouttavana työtoimintana.

Työllisyyspalveluiden organisaatio

Kuvio 8. Vantaan SOSKU-osahankkeen sijoittuminen

3.12.2 Vantaan osahankkeen toteuttama hanketoiminta

Vantaan osahankkeen asiakkaat osallistuvat kolmen kuukauden mittaiseen sosiaalisen kuntoutuksen Startti-ryhmään kuntouttavana työtoimintana. Matalan kynnyksen ryhmätoiminta perustuu asiantuntijoiden tarjoamaan tietoon ja vertaistukeen. Ryhmätoiminnan aikana asiakas saa myös yksilöllistä palveluohjausta, jonka tavoitteena on tukea asiakkaan toimintakykyä, osallisuutta sekä edistää mielekkään jatkopolun löytymisessä. Yhdessä ryhmän kanssa vierailaan ja tutustutaan työyhteisöihin, vapaaehtoistyöhön ja verkostoyhteistyökumppaneihin. Ryhmässä tapahtuvaa ohjausta kehitetään koko osahankkeen ajan asiakasnäkökulmat huomioiden. Toiminnallisen ja osallistavan työotteen tavoitteena on madaltaa kynnyksiä siirryttäessä toiseen työllistymistä edistävään palveluun.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Asiakkaiden palveluja, ohjausta ja jatkopolkuja kehitetään myös verkostoitumalla alueen muiden toimijoiden kanssa. Näitä toimijoita ovat esimerkiksi järjestöt, yritykset ja kaupungin eri yksiköt. Osahankkeen tavoitteena on kehittää uudenlainen palvelumalli Vantaalla. Tässä mallissa pilotoidaan sellaisia toimintatapoja, joita ei ole Vantaan perustoiminnassa. Osahankkeessa kokeillaan ja kehitetään joustavampaa asiakasohjauksen mallia TE-palveluiden ja aikuissosiaalityön kanssa. Uutta on myös Työpaikkakoulu-koulutus työntekijöille. Koulutuksen tavoitteena on se, että työntekijät kykenisivät olemaan työtoimintapaikoilla perustyönsä ohella ohjaustehtävissä pitkään työttömänä olleille.

Uusien, vaikuttavien ja asiakaslähtöisten toimintamallien ja työotteiden kehittäminen sekä asiakkaiden osallisuuden varmistaminen

Palvelupolkujen ja verkostoyhteistyön kehittäminen

Vantaan osahankkeen palveluohjaajat ovat aloittaneet yhteistyön TE-toimiston ja TYP:n kanssa. Pääasiallisesti osahankkeen 2016 tammikuussa alkaneen ryhmän asiakkaat rekrytoitiin yhteistyössä näiden tahojen kanssa. Hanketta on esitelty TYP:ssä ja TE-toimiston TL3:n johdolle ja luotu asiakasprosesseja.

Asiakkaiden läheteprosessista tehtiin mahdollisimman yksinkertainen ja päätettiin, että sosiaalityöntekijät ja TE-asiantuntijat voivat olla suoraan yhteydessä hankkeen palveluohjaajiin ja ehdottaa ryhmään asiakkaita. Asiakkaille markkinoitiin myös mahdollisuutta kysellä hankkeeseen osallistumisesta sekä omilta tutuilta työntekijöiltä että suoraan hankkeen palveluohjaajilta. Osa asiakkaista tuli tammikuussa 2016 aloittaneeseen ryhmään tämän markkinoinnin kautta.

Työtapojen kehittäminen

Asiakasprosessin nopeuttaminen

Vantaan SOSKU-osahankkeen asiakasprosessia on nopeutettu ottamalla käyttöön EHPÄ-päätösten tekeminen. Osahankkeen palveluohjaajat tekevät ryhmätoimintaan valituille asiakkaille EHPÄ-päätöksen (ehdotettu päätös) ja ilmoittavat siitä suoraan päättävälle sosiaalityöntekijälle. Sosiaalityöntekijä tarkastaa päätöksen ja hyväksyy sen. EHPÄ-päätöksen ansiosta asiakas voi aloittaa ryhmätoiminnassa jo muutamia päiviä aktivointisuunnitelman teon ja alkuhaastattelun jälkeen ja asiakkaat ovat myös saaneet nopeasti tarvittavat matkakorvausrahat tililleen. EHPÄ-päätösmalli vaatii hyvää ja tiivistä yhteistyötä sekä luottamusta hankkeen palveluohjaajien ja TYP:n sosiaalityöntekijöiden välillä ja tässä on onnistuttu hyvin. Hankkeen palveluohjaajat ovat kertoneet tästä toimintatavasta muille työllisyyspalvelujen sosiaaliohjaajille.

Yksilötyöskentely

Palveluohjauksen kehittämisen suunnittelu aloitettiin siten, että Vantaan osahankkeen palveluohjaajat osallistuivat valtakunnalliseen palveluohjauksen kehittämispäivään ja perehtyivät palveluohjaukseen käsitteenä ja toimintatapana. Palveluohjaajat järjestävät asiakkaille yksilötapaamisia ryhmätyöskentelyn ohella. Ryhmän aikana asiakas sopii palveluohjaajan kanssa hänelle sopivista tavoitteista. Näitä tavoitteita seurataan yksilökeskusteluissa yhdessä palveluohjaajan kanssa.

Ryhmätyöskentely

Startti-ryhmissä on noin 12 asiakasta kerrallaan. Ryhmätoiminnan sisältö on jaettu teemaviikoiksi, joista päävastuu on aina yhdellä palveluohjaajista. Aluksi ryhmät toimivat non-stop-periaatteella, ja ryhmään

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

otettiin uusia henkilöitä viikoittain. Osahankkeen henkilöstövajauksen vuoksi non-stop-periaatteesta luovuttiin, eikä sitä ole kokeiltu uudestaan.

Vantaan osahankkeen *ensimmäinen ryhmä* aloitti 5.1.2016. Asiakkaita ohjattiin aikuissosiaalityöstä, TE-toimistosta ja TYP:sta (nykyisin monialaisen yhteispalvelun palvelupiste). Ryhmässä aloitti 14 asiakasta. Ryhmään tuleville asiakkaille ei tehty läheteitä, vaan asiakkaista ja heidän tarpeistaan keskusteltiin palveluohjaajien ja lähettävien tahojen välillä. Ryhmään ohjattiin asiakkaita, joille koettiin olevan ryhmätoiminnasta eniten hyötyä. Palveluohjaajat tapasivat asiakkaita ennen ryhmän aloitusta aktivointisuunnitelmien yhteydessä TE-toimistossa ja henkilökohtaisissa haastatteluissa Vantaan Valotyövalmennusyksikössä. Asiakkailta oli mahdollisuus kertoa ryhmän sisältöä koskevista toiveistaan ja heidän kanssa käytiin läpi ryhmän tarkoitus ja tavoitteet.

Ryhmäkertojen päätteeksi on kerätty suullinen palaute, ja ensimmäisen ryhmän osalta toiminnasta on saatu hyvää palautetta. Asiakkaat ovat löytäneet itseään kiinnostavia jatkopolkuja. Kehitettävää oli yksilöohjauksen määrässä, jota asiakkaat olisivat toivoneet enemmän.

Toinen, 11 asiakkaan *ryhmä* aloitti toimintansa 2.3.2016. Asiakkailta tuli runsaasti toiveita ryhmän sisällön ja vierailukohteiden suhteen, ja ryhmätoimintaa muokattiin esitettyjen toiveiden mukaisesti. Asiakkaita yhdistäviä teemoja olivat muun muassa päivärytmin löytäminen, velkaneuvonta, asunnonhaku, työtoimintaan tutustuminen ja oman jatkopolun löytäminen. Ryhmä on tutustunut toisiinsa ja ollut tekemässä vapaaehtoistyötä Korson seurakunnassa, jossa osallistuttiin katulähetyksen diakonityön asiakkaiden lounaan valmistamiseen ja tarjoiluun. Lisäksi ryhmässä on vierailut Vantaan alueen mielenterveysseuran edustaja kertomassa mielenterveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista, myös Stop Huumeille ry:n fattaluodat ovat käyneet kertomassa toiminnastaan.

Ryhmätoimintaan on sisällytetty vierailuja erilaisille työpaikoille, järjestöihin, sekä terveyteen ja hyvinvointiin liittyviin kohteisiin. Ryhmässä on vierailut luennoitsijoita, kokemusasiantuntijoita ja sosiaalialan ammattilaisia. Ryhmätoiminnan ideana on olla työnhakuryhmän ja vertaistuellisen keskusteluryhmän välimuoto sosiaalisen kuntoutuksen kontekstissa. Ryhmä kokoontuu tiistaisin ja keskiviikkoisin neljäksi tunniksi. Asiakkaille tehdään ryhmätoiminnan ajaksi kuntouttavan työtoiminnan sopimus.

Kahden ryhmän yhtäaikaiselle ohjaamiselle ovat olleet haasteina tilat ja se, että osahankkeessa on kolme palveluohjaajaa, joten henkilökohtaiselle yksilöohjaukselle on ollut käytettävissä vähemmän aikaa. Ryhmien yhtäaikaiseen ohjaamiseen toi haastetta myös se, että yksi palveluohjaaja siirtyi toisiin tehtäviin. Organisaatiouudistuksen keskeneräisyyden vuoksi osahankkeen työntekijöillä on ollut yhteensä kolme esimiestä ajalla 15.8.2015 - 16.3.2016.

Uusien palvelumallien ja sisältöjen kehittäminen

Osahankkeen tavoitteena on kehittää *uudenlainen palvelumalli* Vantaalla. Tässä mallissa pilotoidaan sellaisia toimintatapoja, joita ei ole Vantaan perustoiminnassa. Osahankkeessa kokeillaan ja kehitetään joustavampaa asiakasohjauksen mallia TE-palveluiden ja aikuissosiaalityön kanssa. Asiakkaiden tavoitteet tarkentuvat ryhmämuotoisen toimintajakson aikana. Uutuutena, Vantaan perustoiminnasta poiketen, asiakas voi siirtyä jo ennen kolmen kuukauden työtoimintajakson päättymistä johonkin toiseen kuntouttavan työtoiminnan paikkaan. Lisäksi uutta on se, että ryhmien oli alun perin tarkoitus toimia non-stop-periaatteella.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Uudessa palvelumallissa asiakkaille pilotoidaan aktiivisesti eteenpäinvievää työtoimintaa etenkin yli 1000 päivää työttömyysetuuksia saaneille henkilöille. Ryhmien sisällöt vaihtelevat ryhmän palvelutarpeiden mukaan. Osahankkeessa järjestetään useita erilaisia ryhmiä, jotta voidaan ryhmitellä ja nostaa esiin joitakin asiakkaan tarvitsemia palveluita ja juurruttaa ne kuntouttavaan työtoimintaan.

Uutta on myös *Työpaikkakoulu-koulutus* työntekijöille. Koulutuksen suunnittelu on vielä kesken, mutta tulevaa koulutusta on markkinoitu kaikissa tilaisuuksissa, joissa Vantaan osahanketta on esitelty. Koulutusta voidaan järjestää Vantaan kaupungin työntekijöiden lisäksi kolmannen sektorin työntekijöille. Työpaikkakoulu-koulutuksella tähdätään siihen, että työntekijät kykenisivät olemaan työtoimintapaikoilla perustyönsä ohella ohjaustehtävissä pitkään työttömänä olleille. Koulutuksella vastataan työelämän monimuotoistumiseen ja tuetaan esimerkiksi vajaakuntoisten saamista osaksi työyhteisöä.

3.12.3 Kehittävä arviointi

Vantaan SOSKU-osahankkeen kehittävän arvioinnin työpajaan osallistui yhteensä viisi henkilöä. Lisäksi tilaisuuteen osallistui kaksi Kuntoutussäätiön asiantuntijaa. Työpaja pidettiin 21.6.2016. Tilaisuudessa tarkasteltiin ensiksi hankkeen tavoitteita.

1. Osahankkeen tavoitteet

Työskentelyn ensimmäisessä vaiheessa keskityttiin Vantaan osahankkeen tavoitteeseen, tarkoitukseen, missioon. Jokainen osallistuja määritteli omasta näkökulmastaan hankkeen tavoitteen: Miksi me teemme sitä, mitä me teemme? Miksi tämä hanke/toiminta on olemassa?

- Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallien kehittäminen
- SOSKU voimaannuttaa asiakkaita oman elämänsä asiantuntijoina
- Tilanteen selvittäminen ja asiakkaan äänen kuuleminen; asiakkaille jatkopolkuja eteenpäin elämässä
- Matalan kynnyksen osallistavaa toimintaa
- Matalan kynnyksen ryhmätoimintaa, jalkautumista
- Ryhmätoimintaa, josta jatkopolkuja kuntouttavaan työtoimintaan, työkokeiluun, koulutukseen jne.
- Aktivoi asiakkaita
- Auttaa etsimään jatkopolkuja tai selvittämään mahdollisuuksia, toimii työllistymisen tukena
- Löysin työkokeilupaikan, jossa viihdyn; seuraavaksi mahdollisesti palkkatukityö

2. Osahankkeen avaintoiminnot ja niiden arviointi

Työskentelyn toisessa vaiheessa määriteltiin Vantaan osahankkeen avaintoimintoja. Jokainen osallistuja nimesi omasta näkökulmastaan keskeisimmät hankkeen avaintoiminnot. Miten pyrimme toteuttamaan mission? Tämän jälkeen avaintoiminnot ryhmiteltiin yhteen liittyviin ”koreihin”, osatoimintoihin.

1) Yksilöllinen asiakastyö

- Toisen kohtaaminen yksilönä
- Osallistujat saatu liikkeelle

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

- Kartoitetaan voimavaroja
- Henkilökohtaiset suunnitelmat/keskustelut asiakkaan kanssa
- Sosku tarjoaa kokonaisvaltaisempaa tukea arkeen ja jatkokoulujen miettimiseen
- Enemmän tukea asiakkaalle kuin kuntouttavassa työtoiminnassa; matalampi kynnyks
- Omien asioiden hoitaminen
- Asiakkaan ääni (huomiointi palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa, välittäminen esimiehille ja päätöksentekijöille).

2) Asiakkaiden elämänpiirin laajentaminen

- Laajennetaan näkökulmia
- Käydään tutustumassa ja vierailmassa eri paikkoihin ja mahdollisuuksiin: mm. työpaikat, koulut, pajat, työkokeilupajat
- Retket, joihin ei ehkä muuten olisi mahdollisuuksia
- Päivärytmin saaminen.

3) Ryhmä, verkostoituminen

- Verkostoituminen
- Sosiaaliset suhteet ja kontaktit
- Saada tukea ja voimaa muiden kokemuksista (= vertaistuki)
- Vertaistuellinen ryhmätoiminta.

4) Ammatillinen kasvu

- Työssä kehittyminen - moniammatillisuus, verkoston laajeneminen
- Onnen tunne, kun joku/kaikki onnistuvat muuttamaan asioita parempaan suuntaan.

Avaintoimintojen ryhmittelyn pohjalta valittiin Vantaan osahankkeen kaksi tärkeintä osatoimintoa: Yksilöllinen asiakastyö ja Ryhmä, verkostoituminen. Tämän jälkeen jokainen osallistuja teki valittujen osatoimintojen arvioinnin kouluarvosanoin 4-10. Arvioinnissa oli kaksi ulottuvuutta: miten toiminnassa on onnistuttu tähän mennessä ja mikä on toiminnan tärkeys tulevaisuudessa. Tämän pohjalta käytiin yhteistä keskustelua ja pohdittiin kehittämistavoitteita.

Yksilöllinen asiakastyö -avaintoiminnon osalta Vantaan osahankkeen on koettu onnistuneen erityisesti paremman tuen tarjoamisessa asiakkaalle verrattuna kuntouttavaan työtoimintaan, asiakkaiden näkemysten (ääni) huomioon ottamisessa ja niiden eteenpäin välittämisessä sekä osallistujien liikkeelle saamisessa (taulukko 33). Tulevaisuudessa nähtiin korostuvan asiakkaiden näkemysten huomioon ottamisen ja niiden eteenpäin välittämisen sekä paremman tuen tarjoamisen ohella toisen kohtaaminen yksilönä.

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

Taulukko 33. Yksilöllinen asiakastyö -avaintoiminnon arviointi

Yksilöllinen asiakastyö	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Toisen kohtaaminen yksilönä	8,2	10,0
Osallistujat saatu liikkeelle	8,7	9,9
Kartoitetaan voimavaroja	8,3	9,7
Henkilökohtaiset suunnitelmat/keskustelut asiakkaan kanssa	7,5	9,4
Sosku tarjoaa kokonaisvaltaisempaa tukea arkeen ja jatko- polkujen miettimiseen	7,7	9,7
Enemmän tukea asiakkaalle kuin kuntouttavassa työtoimin- nassa; matalampi kynnys	9,5	10,0
Omien asioiden hoitaminen	7,2	9,4
Asiakkaan ääni (huomiointi palvelujen suunnittelussa ja to- teutuksessa, välittäminen esimiehille ja päätöksentekijöille)	8,7	10,0

Työpajassa käytiin keskustelua yksilöllisestä asiakastyöstä ja sen edellytyksistä. Vantaan osahankkeessa ei ole tähän mennessä ehditty tehdä yksilötyötä niin paljon kuin olisi haluttu. Nyt tilanne on vähän tasoittunut ja keinojakin olisi, mutta tämä on edelleen resurssikysymys. Palvelupolun suorentaminen ja helpottaminen asiakkaan näkökulmasta on osahankkeen avaintehtäviä. Lisäksi tuotiin esille se, että kaikkien kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden tulisi päästä tutustumiskäynneille. Kynnys lähtemiseen madaltuu, kun tutustumiskäynneille mennään yhdessä. Kaikkiin tutustumiskäynteihin ei tarvita rahaa, mutta näistä mahdollisuuksista ei aina tiedetä. Työvalmennusohjaajien tulisi myös ottaa vastuuta tutustumiskäyntien toteuttamisesta. Tässä voitaisiin mahdollisesti hyödyntää myös ostopalveluja.

Taulukosta 34 ilmenee, että *Ryhmä, verkostoituminen -avaintoiminnon* osalta Vantaan osahanke on onnistunut parhaiten sosiaalisten suhteiden, kontaktien sekä verkostoitumisen osalta. Myös jatkossa näiden osa-alueiden nähtiin korostuvan.

Taulukko 34. Ryhmä, verkostoituminen -avaintoiminnon arviointi

Ryhmä, verkostoituminen	Keskiarvo onnistumisesta tähän mennessä	Keskiarvo tärkeydestä tulevaisuudessa
Verkostoituminen	8,9	10,0
Sosiaaliset suhteet, kontaktit	8,6	9,7
Saada tukea ja voimaa muiden kokemuksista = vertaistuki	8,0	9,6
Vertaistuellinen ryhmätoiminta	8,0	9,3

Työpajassa tuotiin esille, että Vantaan hanketoiminnan edetessä verkostoitumista tulisi edistää esimerkiksi aikuissosiaalityön suuntaan. Aikuissosiaalityön puolella tulisi ymmärtää, että tätä hanketta voitaisiin nyt hyödyntää. Osahanke on menossa esittäytymään syksyllä aikuissosiaalityön puolelle. Osahankkeelle on myös tarkoitus perustaa ohjausryhmä Vantaalta.

Asiakkaita tulisi saada mukaan vaikuttamaan asioihin. Vantaalla ei ole vielä olemassa asiakasraateja, mutta asiakaskehittäjäryhmä löytyy. Pitää oppia kuulemaan sitä, mitä asiakas sanoo, ja toimimaan sen mukaisesti. Olisiko asiakkailta kiinnostusta toimia kokemusasiantuntijana, vertaistukijana tai vertaisohjaajana? Tämä voisi lähteä liikkeelle ns. matalan kynnyksen toimintana. Kaikissa ryhmissä on havaittu, että vertaistuen saaminen muilta ryhmien asiakkailta on tärkeää.

3.12.4 Vantaan osahankkeen itsearviointi

THL:n toteuttaman itsearviointikyselyn mukaan Vantaan osahanke koki parhaiten onnistuneensa yhteistyössä sekä osahankkeen sisällä että muiden osahankkeiden kanssa. Myös viestintään oltiin melko tyytyväisiä. Nämä kolme osa-aluetta olivat saaneet viisiportaisella asteikolla (erittäin huonosti - erittäin hyvin) keskiarvon 4,0. Hanketiimillä oli lisäksi mahdollisuus kirjoittaa avovastauksessa näkemyksiään siitä, mikä osahankkeessa on ollut erityisen hyvää. Kiitosta saivat palveluohjaajien yhteistyö, ryhmätoiminta, asiakkaiden ohjaus, tekemisen meininki, innostuneisuus sekä motivaatio päästä yhdessä tavoitteisiin.

Eniten kehitettävää näyttää olevan johtamisessa ja omalta taustaorganisaatiolta saadussa tuessa. Tämä oli varsin odotettu tulos, kun tiedetään, että vuonna 2015 hankkeella ei ollut esimiestä ja asiointi hoidettiin ns. ylemmän esimiehen kanssa. Loppuvuodeksi hankkeelle nimettiin henkilö esimiesvastuuseen, mutta tämä henkilö vaihtui vuoden vaihteessa. Työllisyyspalvelujen organisaatiouudistuksen keskeneräisyyden vuoksi osahankkeen työntekijöillä on ollut yhteensä kolme esimiestä ajalla 15.8.2015 - 16.3.2016. Huhtikuulta 2016 hankkeen esimiesvastuussa on ollut Valon palveluesimies.

3.12.5 Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Osahanke on sijoittunut Vantaan kaupungin Työllisyyspalveluiden alle. Hanke alkoi elokuussa 2015 kahden palveluohjaajan voimin. Lokakuussa 2015 osahankkeessa aloitti kolmas palveluohjaaja, joka kuitenkin lopetti työskentelyn maaliskuussa 2016. Kevään 2016 aikana kolmannen palveluohjaajan tehtävä muutettiin hankevastaavan tehtäväksi. Hankevastaavan haku käynnistyy syyskuun 2016 puolivälissä. Osahankkeen henkilöstövajauksen takia ryhmissä ei ole toteutunut non-stop-aloittaminen.

Vuonna 2015 osahankkeella ei ollut esimiestä ja asiointi hoidettiin ns. ylemmän esimiehen kanssa. Työllisyyspalvelujen organisaatiouudistuksen keskeneräisyyden vuoksi osahankkeen työntekijöillä on ollut yhteensä kolme esimiestä ajalla 15.8.2015 - 16.3.2016. Huhtikuulta 2016 hankkeen esimiesvastuussa on ollut Valon palveluesimies.

Vantaan osahankkeessa on huhtikuuhun 2016 mennessä toteutettu kaksi asiakasryhmää ja kolmas ryhmä on käynnissä. Asiakkaille on löydetty mielekkäitä jatkopolkuja, ja moni asiakas on kokenut voimaantuneensa ryhmätoiminnan myötä. Ryhmätoiminta on edistänyt useiden henkilöiden osallisuutta vahvistaen heidän sosiaalista toimintakykyään ja vuorovaikutustaitoja.

Asiakkaiden ohjaaminen osahankkeeseen on pyritty tekemään lähettävälle taholle mahdollisimman vaivattomaksi. Erillisiä lähetteitä ei tarvita, yhteydenotto sähköpostilla riittää. Sähköposteihin on pyydetty asiakkaan nimi, syntymäaika ja muutamalla lauseella perustelu siitä, miksi asiakas hyötyisi sosiaalisesta kuntoutuksesta. Runsaiden asiakasohjauksien perusteella ryhmätoiminnalle näyttäisi olevan tarvetta

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishanke (SOSKU)

Väliraportti I (Hanketoiminnan kuvaus ja väliarviointi ajalta 1.4.2015 - 30.4.2016)

jatkossakin. Juurruttamista on haitannut esimerkiksi alueellisen projektiryhmän perustamisen viivästyminen Työllisyyspalvelujen organisaatiouudistuksen vuoksi. Tämä on viivästyttänyt myös laajemman yhteistyön aloittamista Vantaan kaupungin sisällä.

Vantaan osahankkeen tavoitteena on kehittää myös ns. Työpaikkakoutsi-koulutusta, jonka tarkoituksena on kouluttaa kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapaikkojen henkilökuntaa ottamaan asiakkaita vastaan ja tarjoamaan heille yksilöllistä tukea työpolun alussa. Vantaan kaupungilla on työpajojen lisäksi paljon muitakin työtoimintapaikkoja, joissa asiakkaat voivat olla kuntouttavassa työtoiminnassa ja näiden paikkojen henkilökunnalla ei välttämättä ole vielä kokemusta kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden ohjaamisesta. Työpaikkakoutsi-koulutus ei ole vielä edennyt suunnitteluastetta pidemmälle.

Kehittävän arvioinnin työpajassa Vantaan osahankkeen kahdeksi tärkeimmäksi osatoiminnoksi valittiin Yksilöllinen asiakastyö ja Ryhmä, verkostoituminen. Yksilöllinen asiakastyö -avaintoiminnon osalta Vantaan osahankkeen on koettu onnistuneen etenkin paremman tuen tarjoamisessa asiakkaalle verrattuna kuntouttavaan työtoimintaan, asiakkaiden näkemysten (ääni) huomioon ottamisessa ja niiden eteenpäin välittämisessä sekä osallistujien liikkeelle saamisessa. Ryhmä, verkostoituminen -avaintoiminnon kohdalla osahanke on onnistunut parhaiten sosiaalisten suhteiden, kontaktien sekä verkostoitumisen osalta.